

Кара 5991

Ёзденланы Альберт

ЧОЛПАН

ЁЗДЕНЛАНЫ АЛЬБЕРТ

ЧОЛПАН

Джырла, назмула

г. Черкесск, 1998 г.

84 (2Рос-Кара) 6-5

УЗ4

Узденов А. М., «Чолпан». Издательско-полиграфический комплекс Карачаево-Черкесского института повышения квалификации работников образования, 1998, 496 с.

Редактор Салпагарова К. А.

Бу китабха дуния джарыргъын кӛрюрге болушхан тенглериме:

Кара: 5991 - 1

*джюрек разылыгъымы билдиреме. Миллети-
бизни тин байлыгъына къайгъыргъан уланла-
рыбыз бар эселе, Къарачай-Малкъар (Алан)
халкъыбызны ёлюсюз болгъанына ишек да
джокъду!*

Автор.

ФАХМУ АШХЫЛЫКЪГЪА ДЖОРАЛАНСА

СССР-ни Джазыучуларыны союзуну члени (1991 дж.) Россия Федерацияны Сыйлы артисти (1996 дж.), Къабарты-Малкъар республиканы культурасыны Сыйлы къуллукъчусу (1992 дж.), Къарачай-Черкес автоном областны комсомолуну Алийланы Умар атлы саугъасыны лауреаты (1988 дж.), «Саратов-86» атлы Бютеусоюз авторлукъ джыр фестивалыны дипломанты (1986 дж.), Уллу Хорламны 40 джыллыгына аталгъан халкъ чыгъармачылыкъны Бютеусоюз къараууну лауреаты (1985 дж.), Шимал Кавказда баргъан авторлукъ джыр фестивалыны эки кере лауреаты, 4 назму китабны, 400 джырны автору Ёзденланы Мухамматны джашы Альбертти джырларына, бизде огъай, тыш къраллада да: Америкада, Турцияда, Сирияда, дагъыда башха джерледе да уллу багъа бердиле. Ала ол джырлагъа сынгар Альбертти тюл, бютеу Къарачай-Малкъар халкъны ауазынача тынгълайдыла.

Ёзден улу сынчы къарамлы, терен оюмлу, кесгин ангылы, сакъ сезимли, батыр кёллю поэтди. Альбертти джюреги — миллетибизни иннетини кюзгюсюдю, халкъны джюреги бла бирге тебеди.

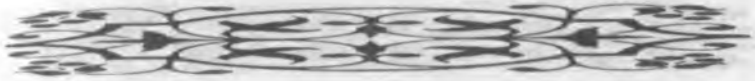
Фахму ашхылыкъгъа джораланса, ашхы ишле этиледиле. Бу китаб анга шагъатды, поэзияны сюйгенлеге ашхы саугъады. Альберт быллай ашхы китабла бла энтда бизни кёб кере къууандырыр деб ышанабыз. Муратлары толсунла!

СЫЛПАГЪАРЛАНЫ КУЛИНА,

РФ-ны Джазыучуларыны союзуну члени, Къарачай-Черкес республиканы устазларыны усталыкъларын ёсдюрюу институтну къарачай тилни, литератураны, культураны кабинетини тамадасы.

Алан Джуртум

АЛЛАХДАН ТИЛЕК

(Инглизлини тилегине ушатыу)

Излемим кёкде, болумум джерде,
Мен аллай эсем, олтуртма төрде,
Тилейме сенден, Уллу Аллах!
Эшик артында акъыллы джанны,
Ичинден меннге кюлджортме, аны
Тилейме сенден, Уллу Аллах!

Къолумдан келлик ишни башласам,
Кёлюм учунуб, тамам джашнасам,
Чырмаудан сакъла, Уллу Аллах!
Кючюм джетмезлик затха керилтме,
Бек кызындырыб анга терилтме,
Тилейме сенден, Уллу Аллах!

Сен излемими мийик, кенг этме,
Болумуму уа джер бла тенг этме,
Тилейме сенден, Уллу Аллах!
Керти болум бла джюрек излемге,
Базман болаллыкъ акъыл бер меннге,
Тилейме сенден, Уллу Аллах!

1997 дж.

ДЖОЛГЪА АТЛАНАМА

«Кимни арбасына минсенг,
Аны джырын джырла» — деб, сен
Кюрешсенг да, джырламазма,
Ол болумда баралмазма!..
Эркинликни джолун сайлай,
Кесим этген джырны джырлай,
Къыл къобузпу алыб къолгъа,
Атланьрма узакъ джолгъа.

Мен ат этиб макъамладан,
Арба этиб назмуладан,
Себеб бола арыгъаннга,
Эжиу этиб джырлагъаннга,
Мен сый бере бабалагъа,
Саугъа бере балалагъа,
Джолум — алгъа! Джол джокъ артха,
Минингинчиме «агъач атха»!

Кёб джерлеге да барьрма,
Тюйюшледен да арырма,
Мен кесимча джол салырма,
Халкъны аузунда къалырма.
Къыл къобузум, «арбам», «атым»,
Сабийлеге — аманатым!
Андан насыб меннге къайда,
Джыр джырланса Къарачайда?!

1979 дж.

БАШЛАДЫМ

Меннге «Бойнакъ» болчу, делле,
Къуу сѣзюнгю къойчу, делле,
Харам хакъны аша, делле,
Кѣрюнмейин джаша, делле,
Биз кюлмесек, кюлме, делле,
Керексизге юрме, делле,
Сынджыргъа бой салчы, делле,
Бизден юлгю алчы, делле,
Былай болгъанд заман, делле,
Итден тѣбенд адам, делле,
«Огъай!» — дедим, хап-хап! — делле,
«Уу гаянгы терк джаб!» — делле.

Мен гаямы джабалмадым,
Иги джашха саналмадым.
Исси-исси къабдырдыла,
Гаямы да «джабдырдыла».
Джюрек къалды биягъынлай.
Ит ауазла аны талай.

Заман — къобуз, отуз джылым,—
Ол къобузда отуз къылым,
Сокъдум мен да билгенимча,
Кетмез ючюн кѣлгенимча.
Алдамадым джамагъатны,
Тас этмезге адам атны.

Хамхот сюртген дженг болмадым,
Миллетимден кенг болмадым,

Адамла бла кёб таньшдым,
Игле бла да, кёб талашдым,
Талансам да, бойсунмадым,
«Бойнакь» атха турсунмадым!

Шукур, заман ишин этди,
Бойнакьлагъа таякь джетди.
Тохтамасын ма бу тюйюш!
Бу тюйюшге кьоша юлюш,
Джангызлыкьдан баш алгъанма,
Джырла джырлаб башлагъанма.

1982—87 дж. дж.

ДЖЫРЫМА АЛГЪЫШ

— Я Хызыр, я Ильяс... — деб¹,
Мен башлайым сёзюмю:
Джырым, сен бир тёзюм себ
Болмагъаннга тёзюмю!

Ислам дин да кёрген хош,
Сихр-и халал² джумушум,
Сен айтылма алай бош,
Хар бир джан да болсун шум!

Сюлеменча³ сёлеш сен
Хар бир джанны тилинде!
Джаша, джырым, сау-эсен,
Хар инсанны тининде!

Чий телиге акъыл сал!
Акъыллыгъа джубанч бол!
Тини ачха бол тин бал,
Токъ болурча хаман ол!

Джолда арыгъаннга сен
Гемудача⁴ бир ат бол!
Къанаты сынганнга сен
Дайым сынмаз къанат бол!

---

¹ «Я. Хызыр, Ильяс... —деб» — Хызыр бла Ильяс джолоучулану джакълагъан пайгъамбарла болгъандыла.

² Сихр-и халал — этерге эркинлик берилген кёзбаулукъ.

³ Сюлеменча — Сюлемен пайгъамбар хар джанны да тилин ангылагъанды.

⁴ Гемудача — Нарт эпосда тулпар атны атыды Гемуда.

Кёлю кирге — зем-зем суу⁵
Болуб, кьююл кёлоне,
Галиеча⁶ хур тылшу
Содут ёпкелерине!

Мариям этген халыдан⁷
Ариу кызгъа чепкен эт!
Бер сен анга Зухрадан⁸
Юлгю алгъан намыс, бет!

Халкъына сала айыб,
Тини ёле баргъанны,
Исрапильни зурнайы⁹
Кибик уят сен аны!

Тас эт халкъдан азабны!
Кёзлерин ач миллетни!
Кёргюз халкъгъа бар затны,
Табагъыча Джамшидни¹⁰!

Къурч темирден къаты бол,
Къылыч этсин сенден халкъ,

---

⁵ Зем-зем суу — Арабыстанда шыйых суу.

⁶ Галиеча — (Галие) арамыт къатышы болгъан, косметикада хайырландырылгъан зат.

⁷ «Мариям этген халыдан» — Исса пайгъамбарны анасы Мариям этген халы, эм багъалы затны белгисине саналгъанды.

⁸ Зухрадан — (Зухра) айтыб-айталмазча ариу кыз болгъанды. Харут бла Марут деген мёлекле Зухраны суйюб. Аллахны джюрекде атын анга айтханлары амалтын, экисин да Вавилонда кьююгъа атхандыла. Ала анда Къыяма кюннге дери турлукъдула. Зухраны уа, кёклеге чыгъарыб, ёлюмсюз этгендиле. Ол анда джырлагъанлагъа макъамла согъады.

⁹ Къуранда джазы гъаннга кёре, къыяма кюнде Исрапильни зурнайыны тауушу ёлгенлени къобарлыкъды.

¹⁰ Табагъыча Джамшидни — Фирдоусини «Шах-наме» деген чыгъармасында, Джамшид деген бурунгу къаджарлы шахны кёзбау табагъында, дуняда бола тургъан затла кёрюнюб тургъандыла.

Зулмучудан кьоркъмай ол,
Кавэ¹¹ киби́к этсин талкъ!

Хар бир сёзюнг эликсир
Ташча¹² болсун кьолунгда!
Президентле кьатыб сир,
Сый берсинле джолунгда!

Дуняда эм байны,
Тенг этмезча кесинге,
Кёлеккеси Хумайны¹³
Тюшсюн сени юсюнге!

Юсюпню¹⁴ кьарнашлары
Киби́кледен кери бол,
Кьююгъа атханлары
Болса, насы́б берсин кьол!

Джабса, сынгар кьар джабсын
Джазгъа дери тауунгу!
Къабса уа, Эфа¹⁵ къабсын
Сени къабар джауунгу!

---

¹¹ Кавэ — Фирдоусини «Шах-наме» деген чыгъармасында, Заххак деген зулмучу джорукъсуз патчахлыкьны кьолгъа джыйгъанды. Кавэ деген темирчи, зулмучугъа кьаршчы уруш ачыб. керти шах болургъа керекли Фаридун бла бирге, Заххакны хорлаб, тюзлюкню кьайтаргъандыла.

¹² Эликсир ташча — (Элексир) кёзбау, философия таш, бош затланы да алтыннга буруб баргъанды деген айтыу барды.

¹³ Кёлеккеси Хумайны — Хумай деген кьанатлыны кёлеккеси юсюне тюшген адам патчах болады деген айтыу джюрюгенди.

¹⁴ Юсюпню — Юсюпню кьарнашлары зарланыб, кьююгъа атханларыны юсюнден айтылады.

¹⁵ Эфа — уу джылан.

Ёге ана Сиявушха¹⁶
Къара тамгъа салгъанлай,
Салсала да, Тау Джуртха,
Джырым, къал сен тазалай!

Куфада къарт амманы
Суу чыкъгъанча юйюнден¹⁷,
Джырым, чыкъ да дунияны
Саулай джыргъа алдыр сен!

1985 дж.

---

¹⁶ Сиявуш — Фирдоусини «Шах-наме» деген чыгъармасында, Кавус (Кей-Кавус) деген къаджарлы шахны джашы болгъанды. Ёге анасы Сиявушну таза атына къара тамгъа ургъанында. Сиявуш туранлыланы жанларына кёчеди. Туранлыланы патчахлары Афрасияб, къаджарлыланы кёрюб болмаса да, Сиявушха иги кёзден къарагъанын Афрасиябны тегерегинде айланган белек бек зарланыб, ёлтюртгендиле.

¹⁷ Куфада къарт амманы суу чыкъгъанча юйюнден» — Къыбыла Иракда, Куфа деген шахарда, къарт амманы юйюню тюбюнден суу чыгыб башлагъанды да, ол тохтамай, дуняны башын суу алгъанды.

ДИН

Джукъланмазлыкъ джандет тюн,
Чырт батмазлыкъ джарыкъ кюн,
Кюнден кюннге ол бютюн
Джарыкъ болгъан — Ислам дин!

Тау башлада къарладан,
Тау этекде шаудандан,
Танг алада хаудан
Эсе таза — ислам дин!

Керти диннге къайтханны,
«Бир Аллах!» — деб айтханны,
Факъыр джанны эм ханны
Тенг кёрючю — Ислам дин!

Ашхылыкъгъа юретген,
Джюреклени нюр этген,
Иинетлени бир этген,
Аллах дини — Ислам дин!

Онгсузлагъа онг берген,
Сакъатлагъа джол берген,
Ёксюзлеге къол берген,
Аллах дини — Ислам дин!

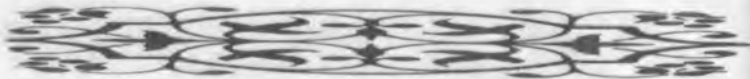
Хар миллетни тенг этген,
Насыбларын кеиг этген,
Таш джюрекни эритген,
Аллах дини — Ислам дин!

Дуняда дайым къалтыкъ,
Кяфыргъа ийман салтыкъ,
Кёб инсанла да алтыкъ,
Аллах дини — Ислам дин!

Сан тазалыкъ — Ислам дин!
Къан тазалыкъ — Ислам дин!
Джан тазалыкъ — Ислам дин!
Аллах дини — Ислам дин!

1985 дж.

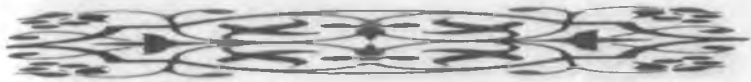
КЪУРАН

Дунияда китабладан
Бар акъыл сёзлени алсакъ,
Табыб аллай уллу базман,
Барын бир джанына салсакъ,
Бир джанына да Къуранны
Салсакъ, (сёзю болмаз аны)
Ауур болур барысындан,
Кеси джангыз сыйлы Къуран!

Акъылманны бурун айтхан
Акъыл сёзлери — Къуранда!
Акъылманны бюгюн айтхан
Акъыл сёзлери — Къуранда!
Акъылманны энди айтыр
Акъыл сёзлери — Къуранда!
Адам акъыл джетелмезлик
Акъыл сёзле да — Къуранда!

1986 дж.

ИСЛАМ ДИННГЕ ТЁРТ ТЁРТТИЗГИН

1.

Муслиманлыкъ — чууакъ кёкде джарыкъ кюн,
Ийнамсызны ич дунясы кечеди!
Джюз джыл толгъан кяфырны да, ма бюгюн
Ислам диннге къайтса, Аллах кечеди!

2.

Дуняда джангылгъандыла мингле,
Айыб джокъду бир джангылгъан инсаннга,
Дуняда эм акъыллы алимле
Ахырында къайтадыла Къур'аннга!

3.

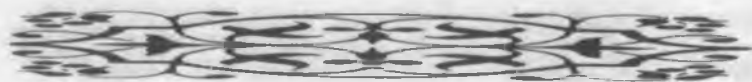
Ислам динни тазалыгъын ушатдым
Минги Тауда джылтырагъан кёк бузгъа,
Ислам диннге къаршчы джанны ушатдым
Балчыкъдагъы тёнгереген тонгузгъа!

4.

Къой кютгеннге, къазгъаннга да магъадан,
Болгъаннга да къралгъа ара багъана
Бир Аллахха къуллукъ этгенден уллу
Джокъду-джокъду бу дуняда магъана!

1986 дж.

АТА ДЖУРТУМ — АЛАН ДЖУРТУМ

Ата Джуртум — Алан Джуртум зорлукъ отда кюл болуб,
Кюл аш болду зордан къалгъан таджал Алан урлукъгъа.
Ата шартынг — Алан шартынг Джуртха тама кёл болуб,
Андан ичдинг, андан чакъдынг, бойсунмадынг зорлукъгъа.

Ойрасы:

Джашна, халкъым, Теркден джете Лабагъа!
Гюл кюннгеча, бур бетинги Кябагъа!
Ана тилинг — баба тилинг — шумер тил,
Аллах берген сыйлы тилни этме кюл!

Тинин, динин, джерин сакълай ёлген джигит эрлени,
Шейит болуб кетгендиле хур джандетге джанлары.
Къанлы джаула джуртха чаба, джара салгъан джерлени
Битейдиле джуртну сакълай ёлгенлени санлары.

Ойрасы.

Хей, къыйынлы, таджал халкъым, сен сынагъан къыйынлыкъ
Кёблукъ этер сау дунияны халкъларына, джерине...
Джашна, халкъым, джауларынгы акъыл бла, билим бла джыкъ,
Тири атлай, намыс сакълай, чыкъ насыбны тёрюне!

Ойрасы.

Джаша, халкъым, сен сынама энди сюргюн, къазауат!
Сен кёргенден кери этсин Аллах адам улусун!
Джесирликни сезиминден джюрегинги тазалаб,
Азатлыкъгъа юренирге Улуу Аллах буюрсун!

Ойрасы.

1987 дж.

ТЁЗ

Онглу бабаны ёксюз баласы —
Шам Къарачайым-Малкъарым,
Сени бушууунг башындан басыб,
Кюуге ушайды бу джырым.

Хей, зорлукъ отда кызаргъан халкъым,
Тёште темирча тюйюдюнг!
Бир кишини да къалмазча хакъы,
Белингден эки юзюдюнг.

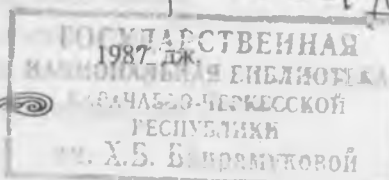
Онгсузларынгы ачлыкъгъа элтиб
Ёлтюргенлеге тёздюнг сен,
Сын ташларынгдан атлаууч этиб
Теблегенлеге тёздюнг сен.

Кёчген хапарны билмей, кёб джашынг
Урушдан юйге къайтдыла,
Хар къайтхан джашны юздюрюб башын,
«Сатлыкъ!» — деб, къралгъа сатдыла.

Тёзгенсе, халкъым, таза атынга
Къара тамгъаны ургъаннга.
Тёз, халкъым, бюгюн туугъан Джуртунга
Ёгеге санаб тургъаннга!

Тёз, таджал халкъым, зауукъ сендеди,
Бек тутсанг тёзген адетни!
Тёз, тёзюмю бла ёлчеленеди
Къыйынлыгъы миллетни.

Кара: 5991-А

КЪАРАЧАЙ

Алан халкъны аслан кёллю баласы,
Тау намысны оюлмазлыкъ къаласы,
Хар не тюрлю хазнадан да джеринг бай,
Акьыл сёзлю, дугъум кёзлю — Къарачай!

Тау башлада эримеучю къарынгы,
Субай санлы джашил наратларынгы
Тоялмайма кёзлерим бла ийнакълай,
Акъ башлыкълы, джашилчепген Къарачай!

Алма терек чакъгъан кюнде, эшикде
Джукълаб тургъан балачыкъны бешикде
Тылпыуундан тогъугъанча, мен алай
Солуучанма тау хауангы, Къарачай!

Таудан саркъыб, кёкге чыгъыб джауарыкъ,
Ахыр кюнде санларымы джууарыкъ
Сууларынгдан, мен ичеме тоялмай,
Ана кёлча таза суулу, Къарачай!

Саным сени топурагъынга къошулур,
Джаным сингиб тау хауанга, хош болур,
Аджалым да айырмазча, мен алай
Байланыбма сеннге, шыйых Къарачай!

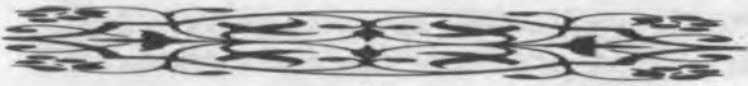
Кёзбау сёзге сен бёлдюртме эсинги,
Сакъла, сакъла, Шам Къарачай, кесинги!
Сюргюнде да болмагъанды кёлюнг сай,
Ата Джуртум, Ана Сютюм — Къарачай!

Керек болса, амалчы бол, сен алай,
Терк бюгюл да, дженгил тюзел мычхылай,
Кес зорлукъну, сен ашыкъмай бек чыдай,
Хаман джылы болсун юйюнг, Къарачай!

Намыс болсун джюрек хантынг, Къарачай!
«Бирлик» болсун ёмюр антынг, Къарачай!
Бай тилинги, хур дининги сакъла, джай!
Адам санынг минг къат ёссюн, Къарачай!

1990 дж.

ДЖАНЫМ КЪУРМАН БОЛСУН МАЛКЪАРГЪА!

*Мени онгеуз кюнлеримде
Чакъырылмагъанлай джетген,
Мен ётерик кёчюулегс
Кёкюрегин кёпюр этген.
Ёз кёзлери бла Малкърны
Манга джандетча кёргюзген,
Ёз джюреги бла да Аны,
Кеси суйгенча суйдюртген,
Башы акъылдан толгъан,
Иннети таза болгъан,
Тутушууда уста эрге,
Керти фахмулу позтге —
Додулары Аскерге атайма.*

Джюрегинде пелиуанлыкъ джашагъан,
Ариулугъу суймекликге ушагъан,
Тау намысы ушаб тауда акъ къраргъа...
Джаным кърман болсун Джуртум Малкъраргъа!

Ойрасы:

Мен бетиме салсам къролун анамы,
Беш бармагъын Беш Тау Эли сунама,
Эринлерим сыласала аланы,
Сау Малкърны уппа этген сунама!

Зар кёз тие кёк сууна, ташына...
Ариулугъу душман бола башына,
Таш башында амал табхан джашаргъа,
Джаным кърман болсун таджал Малкъраргъа!

Ойрасы.

Тешдиртмеген тинин зорлукъ садакъгъа,
Сюргюнде да тилемеген садакъа,
Дерт тутмагъан Аллах берген къадаргъа,
Джаным къурман болсун шыйых Малкъаргъа!

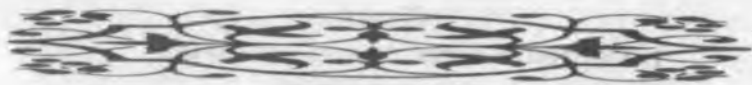
Ойрасы.

Джаным саудан ачхан джандет эшигим,
Ёлсем, рахат джукълар топуракъ бешигим,
Ата Джуртум, Ана Сютюм, Къадарым —
Джаным къурман болсун санга, Малкъарым!

Ойрасы.

1995 дж.

КЪАРАЧАЙ

Игинге джюрекден кьюуана,
Булутдан чыкыгъан кюнча джашнай,
Мен джырлайма санга ийнана,
Тиними Меккясы — Къарачай!

Аманынг болгъанда кыйнала,
КЮЧЮКНЮ макъамын мурулдай,
Мен джашайма санга ийнана,
Насыбсыз насыбым — Къарачай!

Башха болмай, джюрек джюрюшюм
Къагытха тюшгенге ушагъан
Тауларым — Аллахдан юлюшюм! —
Дей, насыбды меннге джашагъан.

Тынгылайма джарыкъ мыдахлыкъ
Джырына къошулгъан Къобаннга.
Кёрюмю кырыдышын сыларыкъ
Аязынг да кьюуанчды манга!

Болмай тот хар чалкынг, орагынг
Чалсынла бойсуна заманнга!
Санларым къошулдукъ топурагынг
Алтындан багъалыды манга!

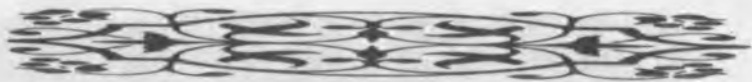
«Хасаука» бла «Умар» джырларынг,
Джазылгъанча къараб Къур'аннга,
Кёрню кёрмесин джыр бурагынг,
Чырт бойсунмасын ол заманнга!

Джюрегинг кьууанчдан джырласын,
Джылагъан да керек болгъанда,
Чайыры асламдан джыласын
Тамызыкь чырагъынг тыбырда!

Болалсам да уста джюрютген
Илкерге учарыкь кемени,
Хунангы тешигин бегитген
Мен бармакь ташчыгъынгма сени!

1991 дж.

ТАУ КЪУШНУ УЯСЫ

Ата Джуртум къучагъын джаяд,
Халкъларын ийнакълай.
Тау къушну да уясы къаяд,
Уямса, Къарачай!

Ойрасы:

Мен джырлайма, джюрекден келген
Ауазыма тынгылай.
Джашна! Джаша, къонакъны суйген,
Джомакълы Къарачай!

Тау башлача мийикди сени
Адебинг, намысынг.
Бу таулада туугъаным мени —
Олду баш насыбым!

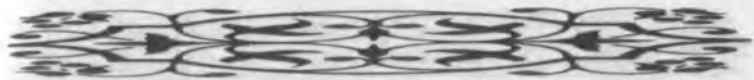
Ойрасы.

Къайда болсам да, терк къайтырма,
Кюсеб къучагъынгы.
Ахыр тылпыуум бла да айтырма,
Къарачай, атынгы!

Ойрасы.

1980 дж.

ЭГИЗ КЪАРНАШЛА

Кёбден бери келирге деб термиле,
Мен келгенме къарнашымы элине,
Къарнашлыкъны бешигинде тебреле,
Мен айтайым келген затны кёлюме:

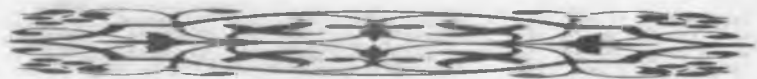
Бир джорекни тюбюнде биз джан кириб,
Джаратылдыкъ, анга болмаз чыртда дау?!
Бир анадан экибиз да сют ичиб,
Миллет болдукъ, анга шагъат — Минги Тау!

Майна, ана ёшюнлеча кёребиз,
Джылтырайла бузлары эм къарлары,
Ана сютча сууларындан ичебиз,
Эгизлери — Къарачайы, Малкъары.

Къарачайдан уллу салам берирге,
Мен келгенме Кязимни Малкъарына,
Къайсын ичген Чегем суудан ичерге,
Тынгыларгъа Омарны джырларына.

1979 дж.

ТЮШ

Минги Тауну тешиб, танг да атаргъа,
Топурагъын айрысына къуйгъанма,
Мен джол ишлеб Къарачайдан Малкъаргъа,
Къурманлыкъгъа Ибилисни сойгъанма.

Ойрасы:

Асхакъ Темир, орус патчах, гюрджюлю джалдат,
Къанларыгъыз Ибилисни къаны бла саркъад!
Ох-ох! — деген таууш келед Орта Азиядан,
Тюркиядан, Сириядан, Америкадан!

Минги Тауну эки башын бир этиб,
Дуняда эм мийик тау этгенме!
Къанат битиб, ары учуб терк джетиб,
Байракъ тагъыб, тау элиме кетгенме!

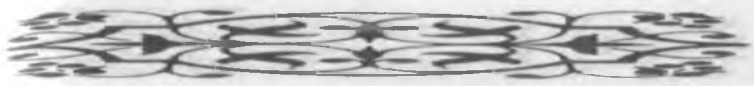
Ойрасы.

Бир джырлайма, бир джылайма, тѣзалмай,
Хар ахлыума къучагъымы кереме.
Бир болгъаны ючюн Малкъар-Къарачай,
Джауларыма мен садакъа береме.

Ойрасы.

1979 дж.

КЪАРАЧАЙНЫ КЪОБАНЫ

Ёзенлени, кенг тюзлени
Суусабларын къандырған,
Минги Тауну джюрегини
Къан тамырыса, Къобан.

Ойрасы:

Къарачайны Къобаны.
Минги Тауну кёк къаны,
Алгышлары къартланы,
Таркъайма минг джылланы!

Джаз башында кемсиз аза,
Къулакъ суудан уяла,
Джайда — боза, къачда — таза,
Къыш болса уа — мияла.

Ойрасы.

Сени суунг — мени къаным,
Ёхтемлигинг кёлюмде.
Сабыр болғанлыкъгъа ангым,
Дженгиллигинг халимде.

Ойрасы.

Энди халкъым термилмесин
Сенден уртлам уртларгъа!
Ачлыкъ джетиб кюсемесин
Ташларынгы джаларгъа!

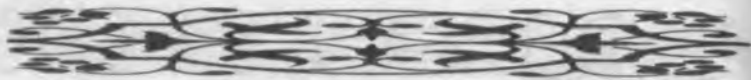
Ойрасы.

Сынамазча халкъым къуулукъ,
Ёмюрде да болма сай!
Этиб турсанг халал къуулукъ,
Разы турур Къарачай!

Ойрасы.

1979 дж.

ЧАКЪЫРАДЫ КЪАРТДЖУРТ

Салкъын аяз сылай кюмюш сакъалын,
Минги Тауну турушунда олтурад,
Тансыкъ сезим джесир этиб акъылын,
Келигиз! — деб, Къартджурт бизни чакъырад.

Топуракъ кесек алыргъа деб сен атлан,
Къарачайны атасына — Къартджуртха.
Атамы сюеме десенг, ийнанмам,
Уллу кёллююгюнг болса бу джуртха.

Къарачайны джаудан сакълай саркъгъанды
Ма бу джерге кёб джигитни къанлары.
Ма бу джерге ёмюр топуракъ болгъанды
Ата-бабаларыбызны санлары.

Бери келсенг, сен эсингден этме тас,
Бар халингден сайларынгы сабырын.
Кешенеге чыкъсанг, джерни эслеб бас,
Теблемезча сен ахлыngu къабырын.

Кёк Къобанны къонгураулай ауазы
Эжиу эте назик бешик джырлагъа,
Минги Тауну келечиси — аязы,
Алгъыш айтханд Ислам кибиK джашлагъа.

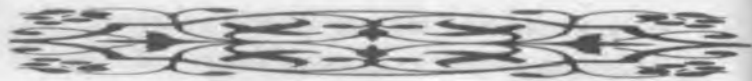
Алий улу — къыйын джолну устасы,
Мында чабханд таякъчыкъны ат этиб,
Белляу айтханд Азретге да анасы,
Таза джюрек сёзлеринден джыр этиб.

Чыкъ, къарнашым, чыкъчы джолгъа ашыгъыш,
Туудугъуна къараб Къартджурт къууансын!
Ол борчунгду, эски джурт бла сен таныш,
Андан башха ишинг кесек сакъласын!

Бери термилиб ёлгенле ючюн, сен
Кел, къучакъла эски джуртда сауланы!
Кюзгю кибик кёк Къобандан суу ичсенг,
Ба этерсе акъ башларын тауланы!

1980 дж.

ТУУГЪАН ЭЛИМ — УЧКУЛАН

Алан халкъны — Ата халкъны джеринде,
Къарачайны эм сыйлы бир төрүнде,
Юч ёзенни бир-бирине къошулгъан
Аязында, туугъан элим — Учкулан!

Ойрасы:

Джюрегимде сеннге базман
Дуния болалыр деб базмам,
Сен атаса, мен а — улан,
Туугъан элим — Учкулан!

Алан халкъны зордан къалгъан баласы,
Къарачайны оюлмаз тин къаласы,
Миллетими адет-намыс хазнасы,
Шам Учкулан — тау эллени тазасы!

Ойрасы:

Сакъла ана тилинги сен!
Сакъла сыйлы дининги сен!
Джаным сеннге болсун къурман,
Туугъан элим — Учкулан!

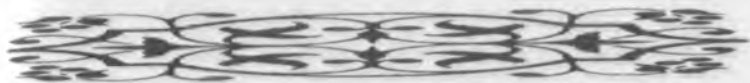
Халкъым кери болуб зорлукъ тузакъдан,
Энди сеннге термилмесин узакъдан!
Эртде-кеч деб, келмейд мени санарым,
Топрагъынга къошуллукуду санларым.

Ойрасы:

Артыкъ да бек аны ючюн,
Джетгенича джюрек кючюм,
Мен сюеме сени саудан,
Туугъан элим — Учкулан!

1980 дж.

ХУРЗУК ЭЛИМ

Чууакъ эртденде Чолпан джуддузча
Джашнайса тау элим.
Къаядан саркъгъан къара суучукъча,
Тазад санга кѣлюм!

Ойрасы:

Орайда-райда, Хурзук элим,
Орайда-райда, туугъан джерим,
Анамачад санга джюрегим!

Сенсе бешиги эм сабийлиги,
Къарачай халкъынгы.
Ана сютю блады сюймеклиги
Къызынгы, джашынгы.

Ойрасы.

Нагъышда къартла алгъыш айталла
Джуртума, элиме,
Рахат джашаугъа джырла джырлайла,
Насыбха бѣлене.

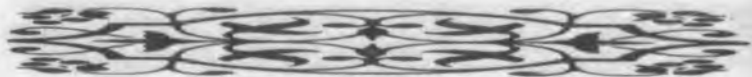
Ойрасы.

Умар излеген муратла толуб,
Джаш тѣлюнг окъуйду.
Бюгюнню джашчыкъ тамбла джаш болуб,
Джуртуму къоруйду.

Ойрасы.

1975 дж.

КЪАРТ АТАМЫ ОСИЯТЫ

Бадахланы Керимге

Чууакъ кѣкден кѣлек тигиб кийсенг да,
Джуддузладан тюйме этиб тиксенг да,
Сен ыйлыкъма атанг кийген кийимге,
Къапталында аны халы тюймеге!

Сен ыйлыкъма топуракъ башлы юйлеге,
Сен ыйлыкъма атанг ёсген тийреге,
Сени сыйынг, намысынг да — алада,
Джашасанг да накъут-налмаз къалада!

Чий алтындан чурукъланы кийсенг да,
Джанынг саудан эсгертменги кѣрсенг да,
Сен ыйлыкъма атанг кийген чабыргъа,
Тау Джуртунгда эрле къазар къабыргъа!

Башха халкъны тѣбен этиб кюрешсенг,
Тукъум сайлаб халкъны эки юлешсенг,
Ана тилни учуз этиб сѣлешсенг,
Адамлыгъынг джокъду, анга ыйлыкъ сен!

Бир онгсузну аякъ тюбге теблесенг,
Ачхалыд деб, шиндиклид деб сый берсенг,
Джолоучугъа сатыб берсенг айранны,
Таулу тюлсе, ким эсенг да, бил аны!

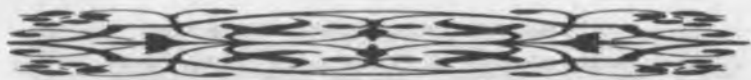
Чагъыр ичиб, таулума! — деб къычырсанг,
Джутлугъунг бла дуня малгъа сатылсанг,

Намыс, адет кете барыр сенден кенг,
Сагъыш эт да, бу затлагъа ыйлыкъ сен!

Туудукъларым, сизден ахыр тилегим:
Эки кесек болгъан мени джюрегим —
Бирге болсакъ Къарачайым, Малкъарым,
Къычырырсыз, эшитирча къабырым!

1983 дж.

ДЖЕРИБИЗ

Зем-зем суула, дарман хауа, төрт джаныбыз тау.
Джерибизни ариулугу — башыбызгъа джау.
Бир къауумла джерлеринде болалмай олтан,
Бизни джерде излейдиле болургъа солтан.
Бек кёб джауну чыкыгъан джерди бу джер артына,
Ушамайын къалмаз энтда ма ол шартына!
Эм залимге къуру эки атлам джер джетер,
Сын ташын а заман аны эзиб къум этер.
Миллетим а ёмюрлюкге бу джерде къалыр,
Минги Тауну тёппесине байрагъын салыр!

1983 дж.

АЛГЪЫШ

Гоппан аякны мен кьолгъа алыб,
Алгъыш этейим таулагъа:
Сюймегенле да суйсюнле бизни,
Ол нюзюрюмдю джаулагъа.

Ойрасы:

Ичейик, ичейик, ичейик,
Адамлыкъгъа базыб!
Тилейик, тилейик, тилейик,
Халкыбызгъа насыб!

Джети атагъа дери санаргъа
Уста болсунла балала!
Сабийлеринден ачымасынла
Таулу атала, анала!

Ойрасы.

Къартсыз болмасын Ата Джуртубуз!
Таркхаймасын Къобаныбыз,
Ташын джаларгъа, сууун ичерге
Термилмесин тау халкыбыз!

Ойрасы.

Кёбню сынагъан тау миллетибиз
Атламын тири башласын!
Джангы уянган ана тилибиз,
Джазгъы тереклей джашнасын!

Ойрасы.

Ол насыбны уа бизге зарланган,
Бизлей насыбдан джыласын!
Насыб джашауну бизден кызгъанган,
Биз сынагъанны сынасын!

Ойрасы.

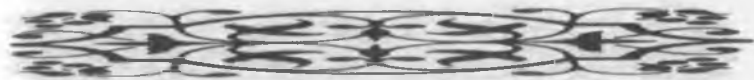
Келлик тёлюню баш насыбына
Ма бизни тёлю сукълансын!
Джашнасын Джуртум! Туугъан халкъымы
Аты ёмюрге сакълансын!

Ойрасы:

Ичейик, ичейик, ичейик,
Адамлыкъгъа базыб!
Тилейик, тилейик, тилейик,
Халкъыбызгъа насыб!
Джуртубузгъа насыб!
Джер юсюне насыб!
Сау дуниягъа насыб!

1982 дж.

АЗАТ ДЖЫР

Тининг азат болгунчу,
Азат болмаз санынг!
Кёзю кьумдан толгунчу,
Азат этмез ханынг!

Ойрасы:

Сен кьоркьма, не уялма,
Башынгы кёлтюр ёрге!
Халкьны джауун аяма,
Ол алгьа барсын кёрге!

Тининг азат болурму,
Халкьынг болса джесир?
Ашхы мурат толурму,
Кьатыб турсанг сен сир?!

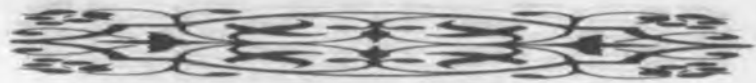
Ойрасы.

Кьуллай тургьан бедишди
Халкьгьа неден да бек!
Андан, ёлген иги ишди,
Азат болуб джюрек!

Ойрасы.

1991 дж.

РЕСПУБЛИКА ДЖАШАСЫН!

Мухамматны сол чабырын тешдиле,
Мухамедни онг чабырын тешдиле,
Джалан болгъан аякъларын тутдула,
Зор-джол этиб, бир уюкъгъа сукъдула.

Имбашлары бир-бирине джетдиле,
Къаты байлаб ычхынмазча этдиле,
Имбашлагъа олтуртханча сабийни,
Олтуртдула уллукъуйрукъ Сарбийни.

Хут бла Найман разы болуб буйрукъгъа,
Аякъларын сугъуб бирер уюкъгъа,
Кенгурула кибик, чынгай кетдиле,
Ол бирлени къатларына джетдиле.

Атландыла джолгъа ма ол болумда,
Къолан байракъ — Сары-бийни къолунда,
Джел тюзетиб ачса аны «тахсасын»,
Окъулады — РЕСПУБЛИКА ДЖАШАСЫН!

1991 дж.

КЪЫЙЫНЛЫ ХАЛКЪЫМ

Гюнахдан кьоркьгъанла бу кьралда болсала,
Аллахдан ишексиз да алалла гюнах...
Ангыламай, кеси ёлюмге кьол сала
Башлагъанчад халкъым, кьаргъагъанча Аллах.

Ойрасы:

Тилибиз да бизге джау,
Динибиз да бизге джау,
Джерибиз да бизге джау,
Биз кьалай джашайбыз сау
Джыртхыч кьралны ичинде?!
Сейирсиниб ёлеме,
Амалсыздан кюлеме,
Зат келмейин кючюмден.

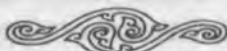
Бу джарты азатлыкь берилиб тургъанлай,
Алыргъа да кьоркьгъан кьыйынлы миллетим!
Къысарыкъды, заман бир кесек озгъанлай,
Этерикди бу кьрал биягъы адетин!..

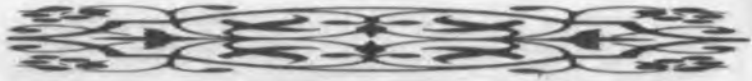
Ойрасы.

Халкъымы ачыуу къабындан чыгъаргъа
Башларыкъды... Аты айтылыр мурдаргъа...
Биягъы халкъымы къабына джыяргъа
Болурла. Кюч болмаз ачыуну тыяргъа!..

Ойрасы.

1990 дж.

АЛИМ БЛА УШАКЪ

1.

Кѣлюмдегин тѣгелмейме тышыма,
Чыгъанакълы эсе да ол, не гюлюю...
Кюнню бѣркюн кийген кибик башыма,
Сагъышларым къыздыралла бюгюнлю.

Чанчылалла ѳзендеги тубаннга,
Алтын, кюмюш садакълары джауумну,
Мыйым — тубан, сагъышларым — садакъла,
Тыялмайма садакъ атхан «джаууму».

Тыпырдаугъа кѣчсе джюрек сабырлыкъ,
Къан ушайды ѳрге ургъан гарагъа,
Табалмайма дарман, сѣсюз джарарыкъ,
Миллетими джюрегинде джарагъа.

2.

Миллетими джюрегинде эм терен
Джарасы уа — билмегени тамалын.
Халкъ тарихден антаула къой, бир черен
Эталмайбыз, зорлукъ джелле амалтын.

Зорлукъ джелде сенек аууз сенекде
Тохтамайды, ол алайды, биз кѣкде
Джашамайбыз, джел болмазча, джел болур...
Аллах билим берген алим, ѳрге тур!

Таб сен амал, чачмай, тѣкмей джелли кюн
Джыяр амал, халкъыбызны тарихин!

Алайсыз а, «Да биз джалгъан миллетбиз,
Джыйымдыкъбыз, андан-мундан келгенбиз!» —
Дей, юренчек болур анга эсибиз.
Бююнлюкде, «халкъ» болса да атыбыз,
Бир джаякълаб айтсакъ, болгъан затыбыз —
Эки къауум болуу — миллет шартыбыз!

Ол шартыбыз, миллет сандан айырыб,
Ёлген саннга къошарына ишек джокъ,
Къан джауубуз билеклерин къайырыб
Келмесе да, ол шартыбыз — бизге окъ!

Алим, сени тининг болса уа сокъур,
«Ангыламайд халкъым!» — деб къалса кёлюнг,
Джау алимни илму ишлерин окъур
Бир ёмюрден манкъурт болгъан джаш тёлюнг.

Айтханыма чыртда къалмасын кёлюнг,
Бююн мийик болса кёзбау ёз тёрюнг,
Къайдагъысын бир джан билмезча ёлюнг,
Хансада батар, ийнан, тамбла кюн кёрюнг.

Аллах сеннге берген эсе уа акъыл,
Бююнлюкде джокъ эсе сенден такъыл,
«Уллу алим» атны алыр ючюн тюл,
Атынг джалгъан къралгъа къалыр ючюн тюл,
Миллетинге къалыр ючюн, тюзлюкню
Излеб, табыб, джаз сен, къоркъмай! «Ол джюкню» —
Сыйлы джюкню, батыр джырчы кёлтюрюр,
Джыргъа къошуб, аны халкъгъа ичирир!

Аллах айтса, ол миллетге кюч берир,
Хар таулугъа таулугъун эсгертир!

(Миллет сезим джорегинде болгъан халкъ,
Джер сау болуб, ёмюрде да болмаз талкъ!)

4.

Не юретиб юрешеме мен сеннге?!
Таза алим, айыб этме сен меннге.
Сенсе, сенсе джарлы халкъгъа кыблама!
Тюненесин билген халкъны окъ, къама...
Тюб этмезин сен билесе менден бек!
Болгъунчугъа халкъынг учхун-гёбелек,
Айт сен тюзюн! Къайдад халкъны тамалы?!
Аллах ючюн, бар эсе бир амалы...

1981 дж.

АЗАТЛЫКЪ МАРШ

Къаралгъанды хауа зорлукъ букъудан,
Кёрюннюкдю джау аскерни сындыры.
Марджа джашла, уяныгъыз джукъудан,
Уятыгъыз халкъыбызны кычырыб!

Ойрасы:

Тилибиз,
Динибиз,
Джерибиз
Ючюн, биз
Бюгюн сауутланыб,
Турмасакъ ёрге,
Тамбла тобукъланыб,
Кирликбиз кёрге!

Джалынган бла къаллыкъ тюлбюз джауладан,
Къарт да, джаш да сауутунгу джаугъа бур!
Кёл табайыкъ бу къадама тауладан...
Тюзлюгюбюз ючюн Аллах болушур!

Ойрасы.

Халкъыбызны къурутургъа келгеннге
Къурутайыкъ кечим салгъан адетни!
Халкъын азат этер ючюн ёлгеннге
Ачыкъдыла эшиклери джандетни!

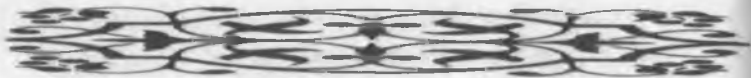
Ойрасы.

Сатлыкъланы миллет кечмез ёмюрде!
Бирлик болсун бизни ёмюр антыбыз!
Бир болмасакъ, энди келлик ёмюрде,
Ёлген халкъгъа айтыллыкды атыбыз!

Ойрасы.

1992 дж.

ТЮЕЛЕ

Къойчуланы Володиягъа

Ата Джуртха элтген джолла кесилиб,
Онглуракъла чыкъдыкъ энтда бир джазгъа.
Тюе джыйын барад къумну тизиблиб,
Ала бара болурламы Кавказгъа?

Башчы тие кёллендиред джыйынын,
Тири атлайд ант этгенча талмазгъа.
Башчы болса, бир оноугъа сыйыныб,
Сюркелиб да джетер эдик Кавказгъа.

Кесинг онгсуз болсанг, кимге не айыб?!
Кюн таякъ да — къамчид мында онгсузгъа!
Тюеле уа кетгендиле ташайыб,
Ала джетген болурламы Кавказгъа?

Джол азыгъы боллукъ эсек да джолда,
Кюрешейик башха джуртда къалмазгъа.
Ёлмей джетген, насыб кёрген, ол анда
Ёлгенледен салам айтыр Кавказгъа!

Бу джуртсузлукъ барад бизни тюрб этиб,
Энтда саулай чыгъарбызмы биз джазгъа?
Ёлгенлени сыртыбызгъа джюк этиб,
Атланайыкъ, мадар табыб, Кавказгъа!

Ёлгенлени джюреклеге джюк этиб,
Атланайыкъ, мадар табыб, Кавказгъа!..

1985 дж.

ТУРНАЛА

Боз булутла кьачхы джелге бойсуна,
Барадыла кьыбыла таба шималдан.
Чырмалалла Минги Тауну бойнуна,
Кёб мычымай кьарайдыла башындан.

Булутлагъа тирелмезге кюреше,
Деу садакъны учу кибик тизилиб,
Бир-бирингден хапар биле, сёлеше,
Кьалмасын, — дей, онгсузуракъ юзюлюб,

Сиз учасыз кьыбыла таба, турнала,
«Сау кьал» эте, кьанат кьагъа, кьычыра...
Бир кёзюуде кюу сокъгъанча зурнала,
Джюреклеге такъырлыкъны чакъыра.

Сизни кьанат тюрюгюздед Джуртугъуз,
Ушамайды сизге мени джазыуум.
Бюгюн кьанат тюрюндеме Джуртуму...
Нек эгертед кесин озгъан джарсыуум?

Ким биледи, энди сизни ненчагъыз
Къайтмай кьалыр джаз бла бирге таулагъа?
Сиз къайтыргъа, таулада да ненчабыз
Кете бара сукъланырла саулагъа?

1979 дж.

САТЛЫКЪ ИТЛЕ

Бу хапарым джомакъ тюлдю, бу кертид...
Бөрюлени кюеулери — бир къарт ит,
Ахлыларын сата, орнун төр этди,
Бир кюн бир джаш итге былай юретди:

«Келе эсе семиз этле тишлеринг,
Келе эсе къуллукълада ишлеринг,
Излей эсенг сен атларгъа сыйдам джол,
Мадар таб да, бөрюлеге кюеу бол.

Кючюкчюгюнг болса, ёсер да джетер,
Ит джыйыннга бир кюн оноу ол этер,
Бөрю джыйын аны ит бла тенг этмез!
Бөрю къыздан туугъан итге ит джетмез!..

Кючюкле да бөрюле бла джалгъаша,
Джашаулары бола барыр тамаша!..
Ит деген бу сыйсыз атдан солурла,
Туудукълары бөрючюкле болурла!

Ма бу сыйлы ишни аллын башлагъан,
Аман-Тишли бий парийге ушагъан
Бюгюн сенсе! Ит атынгы бөрю эт!
Ашхы джолгъа! Муратынга толу джет!»

Джаш ит ма бу татлы сёзге бёлениб,
Бөрюлеге кюеу болуб, кёллениб,
Татлы ашаб, бөрю къыз бла джатады,
Бөрю къаннга кириб, Джуртун сатады.

Бир кюн итле адамла бла болуб бир,
Къоркъмай, юркмей къолгъа алыб таш, темир,
Сатлыкъланы кырмасала аямай,
Ит юзюкню арты болур кёб бармай.

1981 дж.

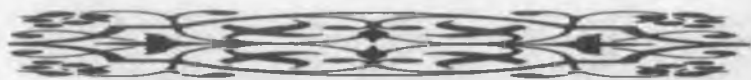
АДЕЖДЕ

Чырмау чыгыб ёлген эди миннген атым,
Барыргъа уа керек эди — джаяу къалдым.
Атлыла уа мени къоюб кетгенелле,
Ким биледи, къалайлагъа джетгенелле?
Эшекде баргъан да мени оза эди,
Алгъа чыкъгъан меннге «уру къаза эди».
Сен ызымдан келе эдинг, джел этдире,
Адежингде джюз ат джерни тебрendirе,
Мени кибик джаяуланы атлы эте...
«Мин бир атха» — дединг, сен къатыма джете.
«Танышайыкъ, онгсузлагъа джакъма» — дединг,
«Алай а, мен атларыма сакъма» — дединг,
«Бу дуняда кишиге да ышаныу джокъ,
Игилигинг кесинге да болуучанд окъ.
Ким биледи, къолугъузгъа джетсе джюген,
Артда сизни, атланы да табалмам мен,
Аны ючюн, сол къолунга бугъоуну сал,
Къыйырын а къашха бегит, таякъны ал
Онг къолунга, джол къоркъуулуд, джау да чабар...»
Оноунга бой салмазгъа джогъед мадар,
Арыгъанем ёмюр джолда джаяу бара,
Бек кёб атлы озгъан эди, джюрек джара.
«Сизни атха миндиргенни эсгеригиз,
Хар адам да эшитирча сый беригиз,
Мен ангылар тилде алай сёлешигиз,
Бир-биринг бла туююшмегиз, ёчешигиз,
Ёчешиуде тюб билгенлей манга айтыгъыз...
«Кесим» сёзню эсигизден узайтыгъыз,
Эртде тюшген джараланы унутугъуз,

Ата-баба адетлени кьурутугъуз,
Джоругъума сыйынмагъан — къанлы джауум!
Ычхыныргъа излегененг, кёбдю дауум!» —
Дейсе бизге, айтмасанг да ачыкъ алай,
Андан башха ангылайым мен а къалай?!
Азатлыкъгъа чыгъалмайма — бугъоу къолда,
Мен шашаргъа башлагъанма зорлукъ джолда!
Бошла — десем, темир бетге киресе сен,
Меничала бошлансала, сен сау-эсен
Баралмазса, алайчыгъын билесе бек...
Мен а, атха нек миннгенем бир айтчы, нек?!
Ычхыналсам, тайым барды, ат этерме,
Сора, мен да муратыма бир джетерме.

1981 дж.

ДЖАРТЫ НАСЫБ

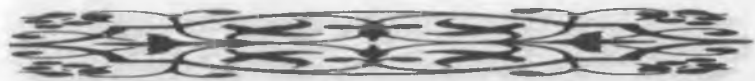
Къобан сууну тамчысына термиле,
Къазауатдан сора кёбле ёлдюле,
Къалгъанладан эм онгсуз да сюркеле,
Минги Тауну этегине келдиле.

Ташын джалаб, сууун ичиб Къобанны,
Тамам таджал жанла болуб эс джыйдыкъ.
Кёк джашнатдыкъ худжу къалгъан сабанны,
«Тюзлюк» деген къурч къаламны биз къыйдыкъ.

Ол къаламдан чыкъгъан таза джырланы
Лазер кибиб от таякъ бла чучхуйла.
Кёсеу болгъан къара джюрек сырланы,
«Сизсиз джашау шынкъарты!» — деб къозуйла.

1981 дж.

ОЛМУДУ ДЖАШАУ?

Нарат чегет. Кёбдю терек — тул-тубан.
Ортасында ёсюб келген назладан
Бир бёлекчик, бир джерчикге джыйылыб,
Аджашыргъа кьоркыгъан кибик, кысылыб
Бир-бирине, сёлешелле ишекли,
Тёгерекге кьарайдыла сескекли.

Чегет таба джел да атад мыллыгын,
«Бузама!» — деб ол чегетни тынчлыгъын.
Наратла уа имбашларын тирейле,
Ачы джелни бир джанына силдейле.
Не джашырыу, назчыкылагъа джел урмайд,
Булчукъларын дюрген кючю сындырмайд.

Наратла уа махтаналла назлагъа:
«Бизбиз сизни кьошхан джарыкъ дуниягъа!»
Джел да тохтаб, кюн тийсе уа чегетге,
Кюн тиймейди бир деб бир наз терекге.
Не кыйынлыкъ, не зауукълукъ кёрмеген,
Джашаумуду, олмуд саудан ёлмеген?

1981 дж.

ТОЛГЪАН МУРАТ

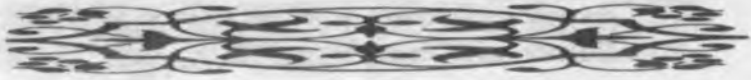
Бир терекни тамыры бла къазыб алыб,
Къач сууукъда орнатдыла къутсуз джерге.
Тамырланды терек ахыр кючюн салыб,
Джерин кюсеб, бушуу этед, къараб ёрге.

Бел къатдырыб къачхы джелде, къыш боранда,
Бёлек чапракъ юзюлмеди ол терекден,
Кёб къыйынлыкъ кёрселе да, ахырында
Сейир джылыу сезгендиле джазгъы кюнден.

Юзюлдиоле джазгъы джелчик ургъанында,
(Насыблыды ёлген джан да джазгъа тюбеб)
Агъа барыб, ёрге къараб къууандыла,
Терегибиз чагъыб келед къуу болмай — деб.

1979 дж.

ОТУЗ ДЖЕТИНЧИ ДЖЫЛДАН КЕЛГЕН КЪАГЪЫТ

Къабырда кибик турама кесим,
Кёлюм шошлукъдан толгъанды,
Ийнанмакълыгы сай болгъан эсим
Ушакъ нёгерим болгъанды.

Хар аякъ таууш мени тиниме
Джити таш болуб тиеди,
Джаралы тиним къайтмаз юйоме
Ахыр саламын иеди.

Соруугъа алаб баргъанлай мени,
Сыртымдан шкок бла тюртелле.
Таза атымы, акъ иннетими
Къазан къара бла сюртелле.

Меннге айталла: «Джаууса халкъны!
Къагъытха къол сал, «хо» — де да!»
Бар эсе Аллах, бу мурдарланы
Кечиб къоялмаз кёрде да!

«Къол сал!» — деб, басыб чорт сындыргъалла
Бармакъларымы сегизин,
Къол салдырыгъа къоюб туралла,
Энди ол къалгъан экисин.

Танг белги бере, чыкъ! — деген буйрукъ
Тюрме шошлукъну джарады.

Джашасын Сталин! — деб айта биреу,
Ёлюмге кетиб барады.

Мен да тебресем ахыр джолума,
Ким билед, не деб айтырма?
Окъ тийгинчиге, сагъышларымда
Джарлы анама къайтырма.

1986 дж.

СОКЪУР БОЛУРБУЗМУ?

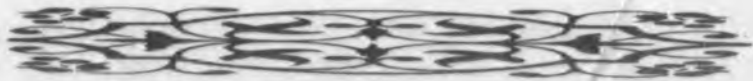
Бизни эзе ауур табан, эзе зорлукъ къол,
Багъабыз джокъ багъасыча джангыз бир тюкню.
Тёрт джаныбыз къарангыды, кёрюнмейди джол,
Къууанабыз джаннганына сернек бюртюкню.

Аяз къакъса, ол джукълана, сора биягъы
Къарангыны джесирине къулла бола биз,
Ушаб чыпчыкъ балалагъа, кимни аягъы
Энди басар? — деб, сакълайды мууал эсибиз.

Кюн джарыкъгъа чыгъарыкъбыз, билебиз аны,
Алай, бюгюн кимге барсын онгсуз тарыгъа?!
Къарангыда биз кёб турсакъ, кёрмей дунияны,
Сокъур болуб къалырбызмы чыкъсакъ джарыкъгъа?

1982 дж.

БАТЧАЛАНЫ МУССАГЪА

Ачы ёлом келсе кърчну эрите,
«Джазыу!..» — дейбиз, анга атыб айыбны.
Нек билмейди адам улу джюрюте
«Джашау» сууда «Джазыу» деген къайыкъны?

Сослан ташда ёсюб келген терекни
Элия кюч уруб кёсеу этгенча,
Тин хазнасын тазалаучу миллетни
Кърккъ ючюнде кетди, къргъыш джетгенча.

Болгъан эдик кърккъ юч санны къргъышда
Айтыр кирик туудукълары Кърчаны.
Тууарыкъмыд, халкъ айтырча алгъышда,
«Ёмюр даугъа» салыр улан орчаны?

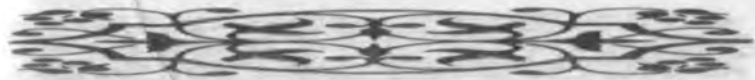
Билалмайбыз биз насыбны багъасын,
Термилтебиз суугъа аны тамырын,
Насыб кетсе, билсек аны къайтмазын,
Ол заманда ийнакълайбыз къабырын.

Халкъ джашаса, керти джашы ёлмейди,
Кюндюз болад кюн халкъына, кече — ай.
Бюгюн кимни ашыргъанын билмейди
Толусу бла бушуу этген Кърарчай!

Джарсыуладан тирилмеген Кърарчай...

1982 дж.

БАТЧАЛАНЫ МУССАГЪА

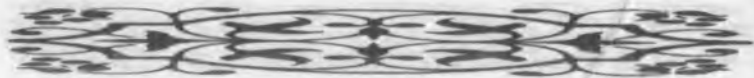
Болгъан эдинг джол кӛргюзген кыбламабыз,
Сенден сора джогъед хазна базгъаныбыз,
Джазмай болмай, болса бир джукъ джазгъаныбыз,
Сен болаенг ишибизге базманыбыз.

Башыбызны джетгенине кӛре ишлей,
Алдамазгъа кюрешеек биз да сенлей,
Билмесек да не болгъанын азатлыкъны,
Сезе эдик халкъ джюрекде азаблыкъны.

Джюрекледе джарсыуланы сӛллендирдинг,
Джаш тӛлюню азатлыкъгъа кӛллендирдинг,
Биз да аякъ тирегинчи, ёксюз этдинг...
Тамам керек заманыгда, къалай кетдинг?!

1985 дж.

ЧИРИГЕН БАГЪАНА

Къуу сёзлюле джюреклени джаралла,
Къалмагъанды ма бу къралдан магъана!
Ариу бояб, кёзбау этиб салалла,
Чириб тургъан агъачладан багъана.

«Боямагъыз чириб тургъан агъачны,
Багъаналыкъ этер джокъду хайыры!
Балхам этер кибик чирик наратны,
Кюрешсенг да, чыкъмаз дарман-чайыры!»

Эшитемисиз, мен джангыны излейме,
Балта алыб, дженглери кыйырыб,
Чирик сауну чиритмезча, айырыб
Агъачланы чириклерин сермейме!» —

Деб кычыргъан болса, аны «кютелле
Атигиле», джашау бермей джанына,
Ахырында «тели юйге» элтелле,
«Тели дарман» иедиле къанына.

1984 дж.

КЪАДЫРЛАНЫ КЪАЙГЪЫЛАРЫ

Эртде-эртде-эртде бир джелбаш байтал,
Джукъ болур деб келтирмейин эсине,
Ташха миниб окъуй тургъан бир маджал
Кёк эшекге чам этдиртенд кесине.

Башлагъанды озгъун байтал шош болуб,
Кеч ангылаб, башын уруб къаягъа...
Эшек окъуу ат кишнеуге къошулуб,
Къадыр туугъанд бу гюнахлы дуниягъа.

Хар бир джан да чотха сейир болдула,
Заман оза юрендиле, къойдула...
Андан юлгю алыб озгъун байталла,
Ат джыйынны тамам бетин джойдула.

Айтадыла: «Эшек-ишлер, ат-ашар»,
Бу сёз кемсиз ауур тийиб тургъанла,
Ат джыйыннга джетдирдиле дерт таша,
Кёб болдула туура-туура туугъанла.

Туугъанланы таб болмады халлары,
Къошулалмай атха не уа эшекге,
Баш насыбдан кери болуб санлары,
Джырладыла себеб излеб джюрекке:

«Баланг бармыд — деб, кёлюмю къалдырма,
Кюйюб тургъан джюрегими джандырма,
Кимсе? — деген соруунг бла къандырма,
Эшек тюлме, ат да тюлме, къадырма!»

Озуб баргъан къарт ат болду да сабыр,
Джилтин болуб тийди анга ма бу джыр,
Джюрегинде бир огъурсуз от джанды,
Сагъыш эте, эшеклеге чамланды.

Аджирлеге хапар айтды къарт начас,
Джыйылышыб ала оноу этдиле:
«Эшеклени дженгил кырсакъ джарамаз,
Ашыкъмайын тюб этейик!» — дедиле.

Бири айтды: «Бирликлерин кесейик,
Табанла бла айырырча органы,
Башчыларын къоратсала кеслери,
Ол кёзюуде биз салырбыз орчаны.

Орча салсакъ, ийнанырла ажымсыз,
(Оноу онгсуз кёзюуюнгде бек керек)
Кесигизни къадыр болсун башчыгъыз! —
Деб, оноуну бегитейик теркирек».

Экинчи да айтды: «Маджал къадырны,
Тутайкъ да, кесибизча ийлейик,
Биз айтхандан чыкъмай турсанг, бил аны,
Эшеклеге сени башчы этейик!

Эшеклеге къадыр кылыкъларынгы
Тутдур, бир да аямай эт артлары!
Башха затха бёлме чыртда ангынгы,
Башларында къойма акъыл шартлары!»

Къалгъанла да бирер оноу этдиле,
Оноуларын бегитдиле кенгешде.
Эшеклеге къара кюнле джетдиле,
Бир-бирине эте къанлы кюндешле.

Оноудача туякъ тийди башчыгъа,
Кёб болдула туякъланы санлары,
Кетедиле окъуй ол бир дуниягъа,
Уллукулакъ башчыланы джанлары.

Табанлаша сериуюн да болдула,
Артха къалгъан къарыгулуракъ телиле.
Эшек элле ёлюкледен толдула,
Ол кёзюуде атла кишнеб келдиле.

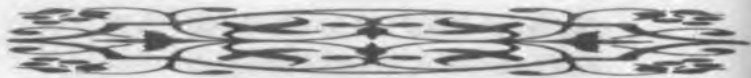
Оноудача, орча этиб алагъа,
Бир къадырны башчы этиб салдыла.
Элтиб аны олтуртханлай къалагъа,
Эшеклени атла къолгъа алдыла.

Болмай керти ийнанмакълыкъ арада,
Джанмаса да ат джыйын бла отлары,
Энди болуб эшеклеге тамада,
Аман тюлдю къадырланы чотлары.

Эшекле уа ишлейдиле айыбсыз,
Сагъыш этиу кери болуб аладан.
Зоопаркда темир аудан къайгъысыз
Къарарламы, заман озса арадан?

1983 дж.

НЕДИ ТЕРСЛИГИМ?

«Табиғатха кьаршчы джуртду бизни Джурт.
Былай барсакъ, туберикбиз палахха!
Сен не мал бол, не башынгы окьгъа тут,
Не чегетге кьач да, табын Аллахха!» —

Деб, кесим бла тели джашча сёлеше,
Бир кёзюуде кете тамам аманнга,
Энчиликни излеб, табмай, ёчеше...
Мен кьуяма табханымы заманнга.

Нек керекди кьуш кьаргъагъа ушаргъа?!
Ким бералыр табиғатха дерсни, ким?!
Табиғатны джоругъу бла джашаргъа
Излей эсем, неди мени терслигим?

1983 дж.

ЛЕРМОНТОВ БЛА УШАКЪ ЭТИУ

Бирде, сени заманынгы бек кюсей,
Бирде, мыдах бола келлик заманнга,
Бирде: «Сау кьал, джууулмагъан Эресей!» —
Деб, кетерем десем да, джол джокъ манга.

Къайры баргъын? Эресейде — Къарачай,
Джерибизни сыртымамы саллыкъма?
Ана тилим, ата диним тургъанлай,
Башха тилми, башха динми аллыкъма?

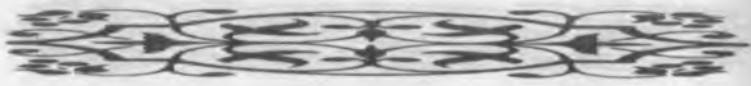
Амалсыздан джырла джазыб, кёлюмю
Къандырсам да, къол джазмалай къалалла,
Уяталсам — деб, — джукълагъан тёлюмю,
Джыр джырласам, аягъымдан алалла.

«Кюйдюрелле, кюл этелле джырланы,
Джырлагъанла эжиусюзлей джырлайла,
Тюзлюк тилде джырлатмазгъа аланы,
Патчах итле мыйыланы къармайла» —

Деб келген да болур сени ангынга,
Сагъыш этиб, джашауунга къарасанг,
Ийнан, джырчы, къууаныренг халынга,
Бюгюнлюкде бир кесекге къобалсанг.

1982 дж.

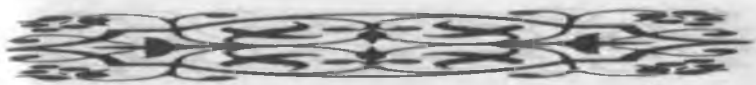
ХАЛКЪЫМА АЛЛАХДАН ТИЛЕК

Фахмулугъа, я Аллах,
Билим, акъыл бер!
Билимлиге, я Аллах,
Акъыл, фахму бер!
Акъыллыгъа, я Аллах,
Фахму, билим бер!
Ючюсю да болгъаннга,
Сен бир насыб бер!
Тилегими, я Аллах,
Сен бир къабыл кёр!

Фахмулула халкъда кёб,
Билимдиле кёб,
Акъыллыла бютюн кёб,
Насыблыла кёб.
Бу төрт шарт да берилген,
Көрмейме инсан,
Бер, къыйынлы халкъгъа Сен
Аллай бир улан!
Ол кюн айырлыкъ эсенг
Да, Сен, джанымдан!

1981 дж.

АЛЛАХ, ДАРМАН БЕР

Уллу къуллукъчу болур ючюннге,
Чырт керек тюлдю терен баш,
Бек эслеб сѐлеш, азыракъ ышар,
Берме халкъынга сен кѐз-къаш!

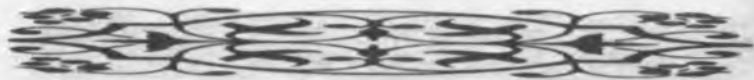
Туугъан халкъына аман айтханнга
Ата болады СССР!
Анга къыйнала, керти джашланы,
Башлары болуб барад сер.

Онгсуз халкъына джан ауртханны
«Миллетчи» дейле атына,
«Халал» тенглери харам болалла,
Бармайла аны къатына.

Айтханларыча, ма бу болумгъа
Келиб къалырма саулай джер?
Къызыл ёлетден сау болур кибик,
Я Аллах, бизге дарман бер!

1982 дж.

АБЫСТОЛ АЙНЫ ЭКИНЧИ КЮНЮ

1.

Къар боягъан бузчукъла
Джауадыла чыкъырдай,
Бирде ушай джангургъа,
Джауадыла кёз алдай.

Терезеден шош къарай,
Тенги ёлген къанкъазлай,
Олтурама джангызлай,
Шош макъамгъа тынгылай.

Бой сал, — дейди, — тёшекге! —
От юлюшю — кесекле.
Буджуталла кесекге
Къар джугъу буз кесекле.

2.

Сай этелле кёлюмю
Ол быягъы сагъышла...
Кёз аллымда кёрюнюб,
Худжу къалгъан ныгъышла.

Малла ачдан ёкюре,
Итле улуй, бир юре...
Иесиз къалгъан юйле,
Джолда айтыллыкъ кюуле...

Хей, толмагъан муратла!
Бу тауушла, суратла,

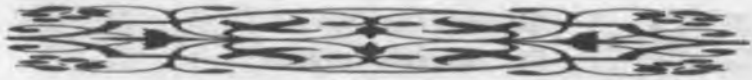
Шашдырадыла мени!
Бир джаханим тюрмени
Ичи болгъанча ююм...
Тууа тургъан бир кююм
Сагъышымы сылайды,
Эки кёзюм джылайды,
Джюрегиме джокъ дагъан!

3.

Эшикте уа, къар, не буз,
Не джангур да болмагъан,
Бир зат джауад солуусуз,
Бушуулуду макъамы.
(Чал болгъанды ташлы джол.)
Бир ишексиз, халкъымы
Джыламугъу болур ол...

1983 дж.

КЪАЛАЙ ЭТЕЙИМ?!

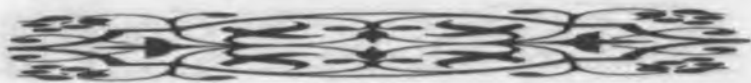
Миллет шартны сёл болгъанды да дамы,
Излеученме бирде Джуртдан кетерге.
Миллетими джокъду артыкъ адамы,
Саны аздан, бирин бырناق этерге.

Не этейим, къайсы джуртха барайым?
Ол мен барлыкъ джерде кимге керекме?
Калак итча кимге тубден къарайым?
Башха джуртда мен тамырсыз терекме.

Сагъыш этиб мен ичимден кюеме,
Халкъым барад сабыр-сабыр чёблениб.
Кёрюб болмай тургъанлай да сюеме
Бу къыйынлы миллетимде кёблени.

1989 дж.

ТАБАЛАГЪАН ГЮНАХДЫ

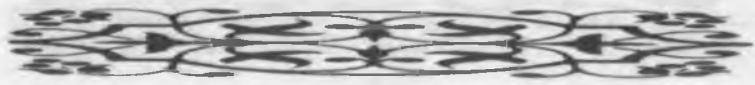
Ашхы умутла этиб джашаудан,
Ашыгъыб алгъа чабабыз,
Иги этебиз — деб, джангылсакъ а,
Биз чынабызны «къабабыз».

Хар муратына ким джетелгенди,
Тюкге санамай джарсыуун?
Къол бла къыйгъанча ким этелгенди
Ма бу дуняда джазыуун?

Бир джангылгъанны, бир абыннганны
Табалагъан, ол гюнахды.
Чырт джангылмагъан, чырт абынмагъан
Дуняда джангыз Аллахды!

1980 дж.

ЧАБЫУЧУ АТ

Хар инсанга чекгендиле тенг багъа,
Бу джорукъгъа бирле суюб бойсуна,
Таза къанлы, чабхан атны арбагъа
Джекгендиле, хамыт салыб бойнуна.

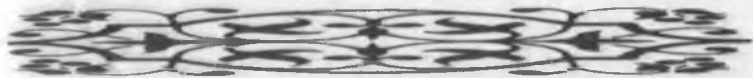
Анга къараб, кенгдирелле кёллерин
Муккур сыртлы, боюнлары базыкъла...
Тюз этерик кибик зарлыкъ беллерин,
Субай атны табалайла мыжыкъла:

«Бир кёр энди, бизни бла тенг баралсанг?!
Бизге сеннге къаралгъанча къаралса,
Чабхан неди?! Керек тюлдю къуу чариш!
Багушланы ташыгъанды керти иш!»

Азыб, мулхар джугъу болуб тюклери,
Чабыучу ат багушлада ишлейди.
Эсге салса чарсда озгъан кюнлерин,
Себеб излеб, кёкге къараб кишнейди.

1987 дж.

ДЖАШЛЫГЪЫМ

Кетген кече бир сейирлик тюш кёрдюм,
Къушча учуб бара эди джашлыгъым,
Бек тансыкълаб, джеталсам — деб, кёб сюрдюм,
Уча эдим джел-джел эте башлыгъым.

Ойрасы:

Джеталмадым, джеталмадым мен аны,
Къайтарыгъа бармыд мадар заманны?

Алдагъанны алдагъанын билгенде,
Алдайса — деб, айталмагъан джашлыгъым!
Ол тазалыкъ джокъду бюгюн биргемде,
Алыб кетди къайталмагъан джашлыгъым.

Ойрасы.

Бюгюнлюкде тюшлерими джокълагъан,
Насыбы кёб, сагъышы аз джашлыгъым!
Джокъду къачхы булутда да сокъмагъы,
Келлик джаз бла да къайталмаз джашлыгъым.

Ойрасы.

1987 дж.

ХУРМЕТЛИ ИНГИРДЕ

Иш хапарны кьояйыкчы, тенгле, биз
Бир солуюкь сагыш этмей чырт джукыгъа!
Къайгыыладан тазалансын эсибиз,
Алгыш айта Джуртха, тенгнге, джууукыгъа!

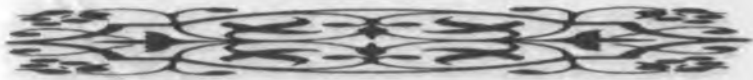
Бюгюн, тенгле, ичибизден биз кюлмей,
Махтанчакъны, дюргенни да кечейик.
Бизни кемсиз суйгенлерин биз билмей,
Джашаб тургъан джанла ючюн ичейик!

Сёз этмейин, тил этмейин бюгюн биз,
Кюнубюзню бир сыйлы кюн этейик!
Бетсинеди деб уялмай бетибиз,
Хар адамны онглу джерин чертейик!

Хей, тамада, алгыш сёз бер сауыгъа,
Тёзалмайма, кёлюм сёзден болуб токь!
Джылы сёзню кызгъанмайыкь саулагъа,
Ёлюб кетсек, джылы сёзден джылы джокь.

1989 дж.

ОНГСУЗЛАНЫ СЮЕ БОЛМАЗ АЛЛАХ ДА?

Базыкъ, семиз умутладан гамайыу
Сагъышымы ёнгечине джетеди,
Кёб да турмай, белгисизге аджайыу
Тынчлыкъ бермей, ол джол кёллю этеди.

Къайры баргъын, къайда насыб излегин?
Кимге керек зор дуняда джылаулу?
Ким баджарыр онгсуз халкъны тилегин?
Адам улу некди былай къыяулу?

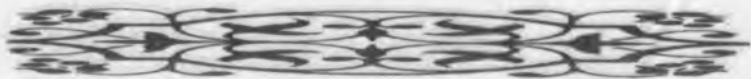
Бошуна уа ким этеди игилик?
Халкъны азат этген болад халкъгъа хан!
Джокъду бизге алтын къала ишлерик,
Ишлеген да болур бизге джюйюсхан!

Сагъышымда джууаб излеб, аламны
Аулаб чыкъдым, онгсуз болдум баладан...
Минг къатха да къошу игид адамны,
Биреу ишлеб берген алтын къаладан!

Къошубузну бегитейик кесибиз,
Онглуракъдан джанлай болур палах да?
Кишиден да сакъламайыкъ бир джукъ биз...
Къарыусузну сюе болмаз Аллах да?

1983 дж.

КЕЛЛИК ТЁЛЮГЕ

Джангы джетиб келгенле
Джангы джырла этерле.
Эскиликге кюлгенле
Кюлкюлюкге джетерле, —

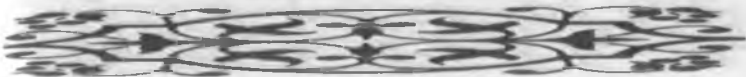
Ол — джашауну джоругъу,
Бойсунмагъан джокъ анга.
Ана тилни къорлугъун
Джутдурмадыкъ заманнга, —

Тилден, динден тоймагъан,
Джол бериучю аманнга,
Адеб, намыс къоймагъан,
Бу джелмаууз заманнга!

Къуру аны ючюн, сиз,
Сау болугъуз! — десегиз
Да, разыбыз — разы биз
Сизге, келлик тёлюбюз!

1992 дж.

ДЖАШАУНУ ДЖОРУГЪУ

Кечеги тойда суйген кызынг бла
Тепсегенинги абезек
Экинчи кюнде эсге салгъанчад,
Джашлыкъны эсге тюшюрсек.

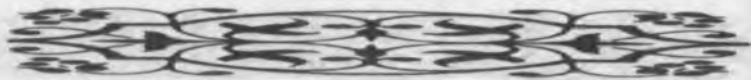
Джюз-минг бояулу джайгъы заманны
Ашыра, кюзге кирдик биз.
Кёгетден зырма бутакъча, сабыр
Бюгюле барад белибиз.

Кесибиз къачда, эсибиз джазда,
Джууукълашабыз биз къышха.
Чыммакъ сакъаллы бир къартла болуб,
Джеталырбызмы ныгъышха?

Ныгъышха бара, арбазгъа къайта,
Озарла тангла, ашхамла.
Бир кюн къар эрир, джашлыкъны джазын
Бизсиз кёрюрге башхала.

1997 дж.

КЪАН ИЧГЕН ТАНГ

Ма бу кече бир къарангы кечеди,
Букъдуралмаса да джюрек джарангы.
Танг кечени къара къанын ичеди,
Кёгереди къансыз болгъан къарангы.

Чырт эсине келтиралмайд сер башым...
Тынгысызма тас этгенча джугъуму,
Джуртха насыб излей кетген сагъышым,
Къалайлагъа алыб кетди джукъуму?

Джукъламайын чыкъдым энтда бир тангнга —
Деб, мен кимден излерикме бюсюреу?
Сый ким берир къол бла тутулмагъаннга?
Гырджын, кийим, кёзбау махтау — халкъ излеу.

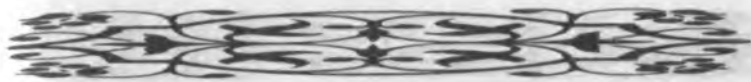
Халкъ — джыйымдыкъ, миллет шарты джокъ аны,
Миллет деген — халкъ ичинде бёлекчик,
Ол джюрюйдю ауузундача къаманы,
Ол — Аллах бла халкъ ортада келечи.

«Миллет санда болгъан ием, къайтдым» — дейд,
Насыб излеб, къуру къайтхан сагъышым,
Белгисизлик джарсыуларын керелейд,
Умутундан мийик болур къарышым?..

Сау кечени бошха кетиб къыйыны,
Джангызлыкъгъа нёгер болду ол бюгюн,
Ушакълары мутхуз этед мыйымы...
Сеbeb берген — чыгъыб келген къачхы кюн.

1997 дж.

ЧАЛБАШЛАНЫ АЧАХМАТ

Уста джырлай билиучю,
Тюлкю кибик кюлюучю,
Алимлени сёгюучю,
Бедишлени тёгюучю,
Халкъны къандыргъан бир зат —
Чалбашланы Ачахмат!

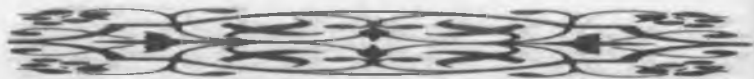
Халкъны эки юлешген,
Сыйсыз сёзле сёлешген,
Излеб къайгъы табыучу,
Тююшюрге чабыучу,
Сенден къачад джамагъат,
Чалбашланы Ачахмат!

Халкъыбызны кёчюртген
Динсизлеге ушаб сен,
Къызыл байракъ кёлтюрюб,
Джаш адамча терк джюрюб,
Митинглегенде баргъан къарт —
Чалбашланы Ачахмат!

Шам Къарачайгъа ата
Болама — деб, кёб хата
Саллыгъынга джокъ ишек!
Тюл эсенг кёкбаш эшек,
Сен миллетни кьой рахат,
Чалбашланы Ачахмат!

1997 дж.

БЕЛГИСИЗ ДЖОЛДА

Алгъа чыкъмай, артха къалмай барыудан,
Къатышханды тюнюбюз бла тюшюбюз.
Къоркъа-къоркъа эрикгенбиз къоркъуудан,
Къоркъургъа да къалмагъанды кючюбюз.

Не кёрмедик, сыйына бу джорукъгъа,
Солуу табмай баргъан сюрюу кибибиз?!
Санларыбыз бой салалла буйрукъгъа,
Бойсунмайын джукълагъанды тинибиз.

Кюнден-кюннге ийнамыбыз аздан-аз,
Ийнамысызлыкъ — келечиси ёлюмню!
Ай тутулса къакъгъан къартча даурбаз,
Къаты джырлаб къандырайым кёлюмю.

Ким биледи, уянырмы джырымдан,
Къатымдагъы бара тургъан бир бёлек?
Ма тийгенди къамчи мени сыртымдан,
Къалай мутхуз кёрюнеди тегерек...

1983 дж.

КЪАЛАЙ КЪЫЙЫНДЫ

Мен кѳрмедим ата джылыу,
Сен кѳрмединг ата джылыу.
Бир суукъ къыш Аллах бизни тюбетди.
Сѳзлерибиз бола асыу,
Бизден кесек кете джарсыу,
Заман бизни джылы джазгъа тебретди.

Тюзде къарны сюрсе боран,
Бир-бирине бола дагъан,
Эки къаура кюрешелле сынмазгъа,
Джазыуубуз экисине,
Ушай болур? — деб, эсеме
Келди. Ала чыгъарламы сау джазгъа?

Бирде къарай тѳгерекге,
Бирде къарай мутхуз кѳкге...
Къалай къыйынд ышыкъ излеб сакълагъан?!
Эрке тюшле кѳре бирде,
Бир насыблы болур джерде.
Атасындан джылыу табыб джукълагъан?

Балаларын сагъынмагъан,
Туудукъларын танымагъан
Аталаны кѳрсек, салам берейик.
Ким сайлаб алад атаны?
Джангылычларына аны,
Уллу Аллах кеси этер тѳрелик.

Ташны тешиб чыкыгъан хансха
Ушаб, чыкдыкъ кышдан джазгъа,
Эде къалды кюрен тартхан сууукъ ай.
Атам ючюн, Аппа болсам,
Кесим ючюн, Атдя болсам,
Джашырсам да, кёлюм болад бирде сай...

1995 дж.

КЪЫЗНЫ САРЫНЫ

Ой, анам, анам, къалай этейим,
Не дерти баред Аллахны?!
Биргеме алыб къайры кетейим
Мен юйюбюзден палахны?!

Джыл бла юч айны сакълагъан анам,
Нек тѣзалмады юч кюннге?!
Ёмюр джукъуну сайлагъанд анам,
Бу кюнню кѣрмез ючюннге.

Къабырдан къараб кѣралмагъанды
Къалай къайтханын баласы...
Джангыз джашына сандыкъ болгъанды —
Афганыстанны саугъасы!

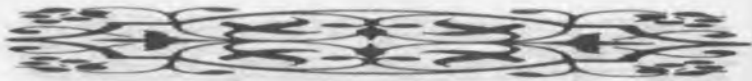
Бетине джангыз бирчик къарайым,
Сен бир ач, атам, сандыкъны!
Ол бурма чачын бирчик тарайым,
Джашчыкъ бир кѣрсюн джарыкъны!

Сандыкъда джатхан керти ол эсе,
Ачыгъыз башын, кѣрейим!
Джашчыкъ сандыкъдан чыгъала эсе,
Аны орнуна кирейим!

Афганыстаннга бармайла дейле, —
Къулулукъчуланы джашлары...
Атам, джашынгы букъдуралмалла,
Афган тауланы ташлары...

1982 дж.

ДЖЫРЛАРЫМ

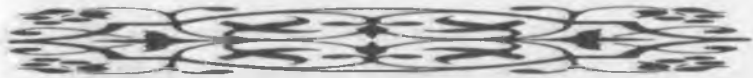
Къайдадыла мени эски джырларым?
Къалдыламы джашлыгъымы джазында?
Онгузуна да келмейди чарларым,
Онглулары — джаш тёлюнню ауузунда.

Къайдадыла мени джангы джырларым?
Турадыла бугъоу кесе сёзлерин...
Азат этиб, бир бек келед джырларым,
Джырларымы сылай мыдах кёзлерин.

Болурламы мени къартлыкъ джырларым?
Табынганлай кетермеми джашлыкъгъа?
Акъ сёзлерин бугъоу кесген джыр — джаным...
Джаралы джан джашаймыды къартлыкъгъа?

1987 дж.

2028-ЧИ ДЖЫЛ

Рустам, джетдинг сен тенгими джылына,
Шамиль, джетдинг сен атангы джылына.
Биз сау эсек, олтурабыз джылына,
Шынгкъартчыкыгъа къарай, мыдах ахсына.

«Шимал джели бизге аллын бургъанлы, —
Эки ёмюр, тохтамайды бир кюнде...
Эки джюз джыл миллетибиз тургъанлы
Эки башлы къушну тырнакъ тюбюнде» —

Дейми мыдах сёлешебиз, ахсына,
Шынгкъартчыкыны джукълатмазгъа кюреше —
Ышыкъ бола, отунланы азсына...
Бир кёзюуде джашлыкъдача ёчеше.

Ёлген эсек, джокълайыкъ, — дей, — аланы...
Заман табмай кълсагъыз да къайгъырмаз...
Кёрюбюзню башындагъы хансланы,
Азат аяз сылар, Джуртха келсе джаз.

1994 дж.

НЮРЧЮК УЛУ БУРХАННГА

1.

Кюрешеди заманны кемириб сагъат
Арымайын, джукъудан мени сагъайта.
Нек келмейди танг, болуб къалгъанмыд сакъат?
Не уа, айланамыды джер-джерге къайта?

Кёзюлдюреуюкню мен терсине тутуб
Къарагъанча, эсим бла узакъгъа къараб,
Терсни, тюзню, заманны... барын унутуб,
Тансыкълайма джашлыкъны, джюрегим тараб.

Иги тюшден онгсунмай уяннганча, мен,
Азатлыкъдан тутмакъгъа къайтханнга ушаб,
Бюгюнлюкге къайтама, ышараса сен,
Сау кел! — дейсе, экибиз этебиз ушакъ.

Мыдахлыкъны джырады джарыкъ ауазынг,
Амалсыздан кюлесе, сен сынаб къарай.
Замансызлай келиб къыш, къарлы аязы
Агъартады чачынгы, терсине тарай.

Сёлешесе, сёзюнгден бир тарыгъыу шарт
Чыгъады деб къоркъама, сен къатылай тур!
Сен тарыкъсанг, джокъ манга ышанырча зат,
Аны ючюн, эсинги сёзлериме бур...

2.

Бурхан, тенгим, акъыллы, бир айтайым мен,
Мен Хурзукдан саркъгъанем, Учкуландан — сен,
Окъуйбуз деб, башыбыз къалды палахха...
Не аманлыкъ этгенек, Уллу Аллахха?!

Нек кюрешдинг сен болуб кандидат наук?!
Сабийликден урларгъа юренсенг тауукъ,
Урлар эдинг джашлыкъда токълу, тууар, ат...
Бюгюн ачар эдинг сен МММ-ча зат!

Урламагъан телиди, халкыгъа сор да кёр,
Урлагъанны сакълайды хар джерде да тёр!
Тёрде огъай, ортада орун джокъ санга,
Эшик арты джетсе да, бек къууан анга!

Чырт биз ангыламагъан келгенди заман,
Школну зордан бошагъан, бюгюн олду «хан».
Бюгюн кимге керекди кандидат наук?!
Кандидат къагъытынгдан багъалыд тауукъ!

Алим къагъытынгы, сен джолда этсенг тас,
Кесинг табыб алгъынчы, киши да алмаз!
Не да этиб, тюшюрсенг асламыракъ сом,
«Эйнштейнме» деб, сатыб аллыкъса диплом!

Нек окъудунг, нек болдунг алим, тенгим, нек?
Нек ушады къадарым сеннге бир кесек?
Ол ийнамлы джашлыкыгъа къайтар эсинги...
Нек алдатдынг кесинги, мен да — кесими?

Кюреш, тенгим, энтда сен бир джукъ джазаргъа,
Кюрешейим мыйымы мен да къазаргъа,
Чыгъармаларыбызны элтиб базаргъа,
Сатмай эсек, башладыкъ бютюн азаргъа.

Ким аллыкъды аланы, сагъыш бир эт сен?
Къуруб кетсин сен бла мен болгъан бизнесмен!
Керек тюлдю кишиге бюгюн тин байлыкъ,
Аз эсе да, кърал ишден алайыкъ айлыкъ.

Сени крти багъангы билген — мингден бир,
 Кёбле ангыламазла, бирлени уа кир
 Иннетлери, «о, кьой-кьой, кимди ол?!» — дерле,
 Эшеклерин атынгдан мийик этерле.

Талай джылны тутмакъда туруб келсенг сен,
 Багъа берлик эдиле кьоркьуб джууукъ, тенг...
 Крти иште чыгъармай миллетни бетин,
 Ашар эдинг сен кеси халкъынгы этин.

Кьойчу, Бурхан, кьойчу-кьой, сен кесинглей кьал!
 Кемиркле болсунла заманнга токьал!
 Заман сеннге кьул болсун, сен заманнга тьол,
 Къарьуунгча онгсузгъа бол тылмач, ёкюл!..

Сакълагъанынгча сакъла таза атынгы,
 Кьошма эшек чабышха чабар атынгы,
 Бюгюн къайсы тапхагъа салсанг кесинги,
 Тамбла андан алырла туудукъла сени!

Къысмасынла ачыуну сени тишлеринг,
 Мени джырларым, сени илму ишлеринг
 Бир кюн керек болурла, бол сен ишексиз!
 Алай, тенгим, ол кюнню кёрюрбюзюмю биз?

Неле сандырайма мен, кьоркъгъанча кёрден?!
 Адам къыйын ашагъан кьоркъсун ёлюмден!
 Биргебизге элтирге джокъду затыбыз,
 Мында кьаллыкъ —ишибиз, таза атыбыз.

Аллахы бла адамын бюгюн эсгерген,
 Дайым кьаллыкъ бир затны халкъына берген —
 Ол адамды, — джашаугъа ара багъана...
 Андан башха, джашаудан джокъду магъана!

1994 дж.

ИТ ЗАМАН

Кёбек улу Билягъа

Тоюмсузлукъ — бийибиз,
Дуня малгъа малбыз биз,
Кесибизге кесибиз
Джаныуарлыкъ этебиз.

Джангы джашау ачалмай,
Эскиликден къачалмай,
Сагъышланы къатлайма,
Белгисизге атлайма.

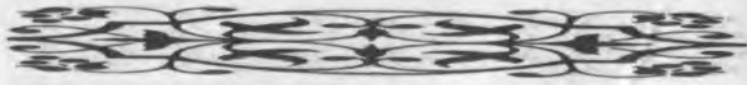
Баргъан джолум — чауул, тик...
Миннген атым — эмилик,
Халимде уа — дженгиллик,
Къайда болур кертилик?

Джыламукъдан кёлюнг токъ
Болса, джырдан себеб джокъ,
Къыл къобузну ал да сокъ,
Тюзюн айтсанг, тиер окъ!

Алгъын заман — чал къабан,
Бу заман а — ит заман,
Алгъындан да бу аман,
Мынга тийсин къурч табан!

1994 дж.

ИЙНАМСЫЗЛЫКЪ

Бир затха да ийнанмагъан дуняда,
Акъылманды, не уа — эшек мыйылы...
Джангыз ёсген терек кибик къаяда,
Болмаз, тейри, джерде андан къыйынлы.

Джукъуну да санагъанма азабха,
Джукълатмайын чыгъарады шай тангнга...
Ийнанырым бир бек келед бир затха,
Таб ийнанныкъ эсем да мен шайтаннга!

Уллу Аллах, бек тилейме: ийнам сал
Мыйысына мени кибик къафырны!
Салмай эсенг, сен джанымы созмай ал!
Бу болумдан мен сайлайма къабырны.

1983 дж.

ТЮЙЮШЮРГЕ ЮРЕНИУ

«Поэт» атны джюрютюучю устазларым,
Дерсим ючюн «тюйселе» уа, ол сёзмед?
«Джау» болгъалла къралгъа сени назмуларынг!» —
Деб айталла. Джюрегим а: «Бек тёз!» — дейд.

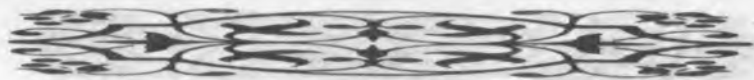
Джансыз кёзле ушайдыла миялагъа,
Сёзюм кесин ол кёзлеге ургъанча...
Чыгъама деб чыпчыкъ джарыкъ дуниягъа,
Терезеге кесин уруб тургъанча,

Кюрешеме. Ал бермейле сёлеширге —
Джарсыулары миллетими, джерими...
Тюйюшмеген юренмейди тюйюшюрге, —
Деб, кёл эте, мен сюртеме терими.

Сууукъ кече мен чегетде аджашханча,
Къарангы да этедиле кёзлерим.
Къарангыда сокъур болгъан чыпчыкълача,
Учадыла мени джууаб сёзлерим.

1983 дж.

ДЖАНГЫЗ ТЕРЕК

Джалан тюзде джангыз терек. Шималны джели
Чапракъларын, бутакъларын джулкъады, белин
Бюкдюреди, соруу белги этеди андан,
Кючю джетсе, айырлыкъды ол джанны сандан.

Бир кесекге джел шаушалса, себеблик таба,
Ахсынады терек къараб чегетге таба...
Терекле уа бир-бирине бола таянчакъ,
Кёб мычымай келлик джелни сакълайдыла сакъ.

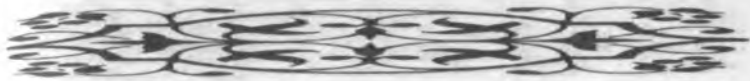
Биягъы джел сызгъырады, къутурады бек,
Къоркъурчады сыфатындан эм батыр джюрек,
Джангыз терек ушагъанды джаралы къушха,
Бутакъларын — къанатларын къагъады бошха.

Чегет таба учар эди, ол учалса, терк...
Джангызлыкъны тамырлары бегийдиле бек.
«Нек этгенди къадар мени чегетден эрек?!» —
Дей, белинден сыныб тюшдю къауданнга терек.

Къыямада, хапар сора джууукъдан, тенгден,
«Джангызлыкъгъа» къарайдыла терекле кенгден,
Андан къоркъуб, бир-бирине къысылалла бек.
Тёнгегинден узаяды ол джангыз терек...

1981 дж.

БИРИНЧИ ДЖОЛОУЧУ

Ахыр кереча чыкыгъанма джолгъа,
Тубан тюшеди ёзеннге,
Терен ахсына, къарайма алгъа,
Эрикдиргенди ёзенги...

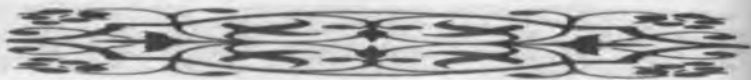
Сюрсем — джеталмай, джетсем — туталмай,
Баш магъанасын джашауну,
Барама алай, тохтаб къалалмай,
Мен аты болуб джазыуну.

Хар кюнден кюннге ышанмакълыгъым
Барады налча джукъарыб.
Тохтарыкъ болур «джазыуну аты»,
Джолда ташсыныб, не арыб?

Ахыр кереча барама джолда,
Тубан тюшгенди ёзеннге.
Сал агъачдача барама атда,
Тубан ушайды кебиннге.

1983 дж.

ЭКИНЧИ ДЖОЛОУЧУ

Къарным да токъду, къайгъым да джокъду,
Кетиб барама ёзенни.
Мени кёлтюре, атны бели къой,
Бююлсюн темир ёзенги!

Туугъан кюнюмде къаты тутханем
Баш магъанасын джашауну...
Къурман болайым къурагъан джаннга
Кийиниу бла ашауну!

Хар кюнден кюннге ышанмакълыгъым
Бочхамча барад семириб.
Тохтаб солуйма, джитча ашайма,
Сюеклерин да кемириб...

Кюнледе кибик барама джолда,
Ёзен толады тубандан.
Бюгюн ийнекле кёб сют берселе,
Эх, тоярыкъма айрандан!

1983 дж.

ЮЧЮНЧЮ ДЖОЛОУЧУ

Тамам ашыгыб чыкыганма джолгъа,
Тубан тюшеди ёзеннге,
«Алгъа, алгъа!» — дей, барама алгъа,
Тубан да истем тюлд меннге!

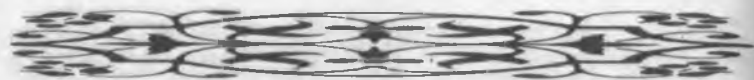
Сохта кюнюмде тутуб кёйгъанем
Баш магъанасын джашауну.
Тамадам айтса, сагъыш да этмей,
Оюб башларма мен тауну.

Хар кюнден кюннге ышанмакылыгъым
Планымча ёсед мийикге,
Анга кюуаныб, ёрге чыгыуда
Оздурмам мен таб кийикге!

Мен тер кекире, ёрге секире,
Турама башында тауну.
Тауну башында мен тау ишлерме,
Къызгъанмасала махтауну!

1983 дж.

КЪАЙТАРАЛСАМ ДЖАШЛЫКЪНЫ

Хар заманда мен учунуб озуучу
Заман, менден терк баргъанча кёрюне,
Джашлыгъымда мыллык атыб чабыгучу
Кёб затлагъа кымылдайма эрине.

Заман — алыб къачхан къатыаууз ат,
Башхалыгъы — анда талыу-арыу джокъ,
Акъылман да эталмагъанд анга зат,
Тулпарда да аны тыяр къарыу джокъ.

Гёджеб да тюл, закий да тюл, мен а, мен,
Къайдан болсун аны тыяр мадарым?
«Заман сени атмасын, — деб, — юсюнден
Къаты къадал!» — дейди бирде къадарым.

Ол мен джетер джолну билмей ахырын,
Къадалама бек заманны атына,
«Ёлюмсюзлюк» дей болурла акъырын
Заман-атны озгъан ишни атына.

Этген ишим джокъ — кёзюме кёрюннген,
Ёлюмсюзлюк суймей болур тынчлыкъны?..
Сайлар эдим хур джандетни тёрюнден,
Мадар табыб къайтаралсам джашлыкъны.

1997 дж.

АМЕРИКА

Боташланы Хамитге

Зорлукъ сюрюб, мени халкъым
Тёрт дуниягъа чачылды.
Америка, къанат тюрбюнг
Бир бёлекге ачылды.

Ойрасы:

Америка, Америка,
Тёрт санымы бири — сен!
Джашаб турсун сенде халкъым,
Эриб кетмей, сау-эсен!

Ёхтемсе бек, уллуд кюрбюнг,
Онгсузлагъа джакъ бол сен!
Сенде тургъан халкъым ючюн,
Америка, бол эсен!

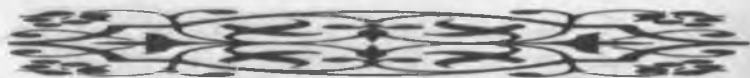
Ойрасы.

Мен ёлгенде, сени джеринг
Болур ёмюр бешигим.
Джаным ачар Къарачайда
Ахыратны эшигин.

Ойрасы.

1990 дж.

АМАНАТ

(Америкада джашагъан къарачайлы къартны сёзю)

Къарачайгъа кетесе,
Аллах джол берсин санга!
Сукъланмайма бюгюн мен
Сенден башха бир джаннга.

Бизден салам берирге
Къоркъсанг анда саулагъа,
Сен шыбырдаб берирсе
Салам тилсиз таулагъа!

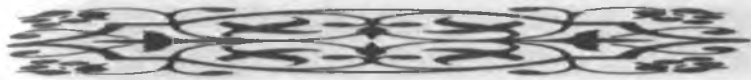
Бауурунгдан къабланыб,
Тебердини сууундан,
Къарнашчыгъым, ичерсе
Мени ючюн бир уртлам.

Энтда келлик эсенг, сен
Мычымайын дженгил кел,
Тебердини джеринден
Топракъ кесек ала кел!

Эсен болсам, топракъны
Меннге саугъа этерсе,
Сау болмасам, тилейме,
Къабырыма себерсе.

1990 дж.

ТЕРСЛЕЙМЕ КЕСИМИ

Тау халкыма келген ачлыкъ ушады,
Ышанына джетген джити садакъга.
Ючден бири кырылса да, джашады,
Бир кишиден тилемеди садакъя.

Джаханимден къайтханында, халкъымда
Бар эдиле анда-санда бир байла.
Ийнаныгъыз, къуран-межгит хакъына,
Джокъ эдиле, джокъ эдиле «шабайла»!

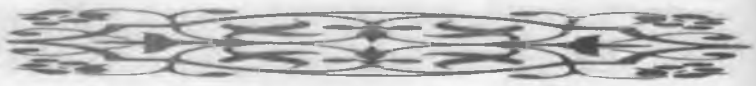
Джюреклеге байракъ этиб нафысны,
Бир къауумла атхандыла бетлерин.
Чагъыр джууа башлагъанды намысны
Бусурманлыкъ салгъан шыйых чеклерин.

Ана тилде, «бир шишалыкъ берсенг» — деб,
Анда-санда айтханлагъа эс ийиб
Тынгыласам, вокзаллада тёнгереп
Турурламы таулу джашла эсириб?! —

Деген сагъыш, джыламукъча, мыйыма
Къуюлады, тунчукъдура эсими...
Динсиз къралны джоругъуна сыйына
Нек джашайма?! — деб, терслейме кесими.

1990 дж.

ДЖАШ ТЁЛЮГЕ

Ашыкъмагъыз, сиз кьоркъмагъыз замандан,
Мюрзеу да кюз джыйылады сабандан,
Джаз бла джайны чегиндебиз алкъын биз,
Ашыкъмагъыз, келир керти кюнюбюз.

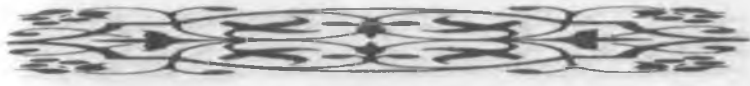
Мадар болса, дуняны аулагъыз,
Хар миллетни игилигин сайлагъыз,
Келтиригиз халкъыбызгъа окъууну,
Къурутугъуз «тукъум айыргъан ууну»!

Бирликдеди, бирликдеди кючюбюз!
Аны билмей ёлгенд бизни кёбюбюз.
Сюймесенг да, эт ахлунга адамлыкъ,
Башха халкъгъа этмегенлей аманлыкъ.

Танкга къама ургъан — болур ол кюкю!
Кёбню кёрген чуут халкъдан биз юлгю
Алайыкъ да, халкъыбызны сакълайыкъ,
Биз акъыл бла Джуртубузну джакълайыкъ.

1992 дж.

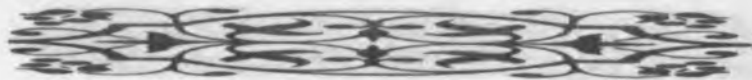
КЪАЙТМАЗ НАСЫБ

Урлагъанны, алдагъанны эркелетген,
Тутмакъладан къайтхан джашла төрге ётген,
Мурдарланы балалагъа юлгю этген,
Онгсуз, джакъсыз къартланы уа кюлкю этген,
Бетсиз, джыртхыч джахиллеге оноу берген,
Фахмуланы, алимлени ёге кёрген,
Джангызлыкъ бла ала бетден-бетге къалгъан,
Бир заманды, бир аманды, бизни заман!

Къачама деб, къачалмайма джангызлыкъдан,
Айырылыб къалгъанмамы адамлыкъдан?
Некме былай, нек бармайды ишим алгъа?
Бу заманнга киргенмеми ёмюр джалгъа?
Узалама, туталмайма насыбымы,
Оюлады басхан джери аягъымы,
Амалсыздан чакъырама джашлыгъымы,
Джашлыгъымда кёрюб къайтмаз насыбымы.

1992 дж.

ДЖУРТУБУЗНУ САКЪЛАЙЫКЪ

Алдауладан, сайлауладан халкъ арыб
Бошагъанды. Бирле властха джетерле,
Терибизни сыбабхадан чыгъарыб,
Кесибизге сыбыртхыла этерле.

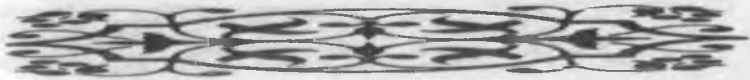
Бизге джетмез Эресейни оноуу,
Башыбызгъа оноу эталгъаек биз.
Эртде болгъанд улуу къралны тоноуу,
Ол тоноудан кери болсун джерибиз!

Уяныгъыз, джукълагъандан хайыр джокъ!
Джукълар кюнле алда сансыз-санаусуз...
Сиз айтмагъыз, «Уятыргъа шайыр джокъ!» —
Деб, мен айтхан бола эсе джараусуз,

Сиз окъугъуз Дебо улу Кючюкню,
«Хасаука» джыр бизни халкъгъа тюзлюкню
Къыбламасыд, анга кёре атлайыкъ
Тар ёзенде Джуртубузну сакълайыкъ!

1992 дж.

УЛЛУ КЪАРНАШ

Барды мен джарлыда бир уллу къарнаш,
Барды сан, барды баш — аюча бир джаш,
Уяты, ашамы бёрюге ушаш,
Джетдиралмайма мен, келсе анга аш!

Бир шиша чагъыргъа атасын сатар,
Эсириб, балчыкъда тонгузча джатар.
Ол къумгъан бла чыгъа билмейд эшикге,
«Культура келтирдим, — дейд, — сен эшекге!»

Хахайлайд, къолунда шимири къашый...
Ташымы, суууму тышына ташый,
Аздырды, тоздурду кесек джерими,
Къанымы кёб ичди, сойду терими!

Уяныб, джумдурукъ болмай эсек биз,
Юйюрте гитчеле терсбиз кесибиз!
Бир кюн бир, хамхотун да бузуб аны,
Къыстарыкъбыз юйден, бериб табанны!

1992 дж.

ЧЕРКЕС БЛА КЪАРАЧАЙ

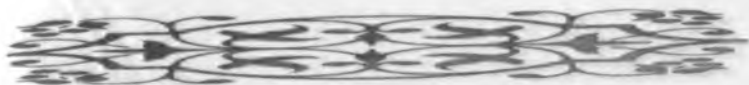
Умутубуз сары болгъанды, кюзча...
Къачан келир бизге джашил джаз, джай?!
Зорлукъ джюкню тартхан эки ёгюзча,
Боюнсхада — Черкес бла Къарачай.

Бушуубуз сизни, бизни да бирди,
Бир иннетсиз, — хазыр ашбыз джаугъа!
Джау иннети сизге, бизге да кирди,
Анга шагъат — Хож эмда Хасаука!

Ахырсыз зат болмаз кёкде, джерде да,
Зорлукъну да боллукъду ахыры!
Аллах айтса, билебиз кеч, эртде да,
Боллукъду хар халкъны энчи джыры!

1992 дж.

ИНФЛЯЦИЯ

Тауугъуму сатханма да,
Суу-саламд ачхам,
Хуппегиден тойгъан итча,
Кёбгенди бочхам.

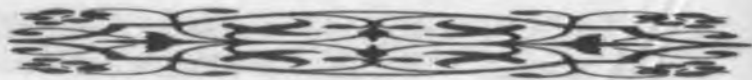
Мен муслиман болмай, болса
Бир семиз чочхам,
Аны сатсам, машок бла бир
Болуред ачхам.

Ачитхысы кёб, уну аз,
Хей, кёбген заман,
«Алтын ёмюр!» — дей болурла
Сеннге хар аман?

Ёлюмдюкге асырагъан
Къартны ачхасы
Учуз болду, андан эсе
Багъад бочхасы.

1992 дж.

МАЛ БОЛЛУКЪБУЗ

Саулугъунга тамам баз...
Келгенлейине джашил джаз,
Къачха дери джерни къаз,
Не кюн сайын назму джаз,
Джаза-джаза бетинг саз
Болгъанлыкыгъа, ачха аз!

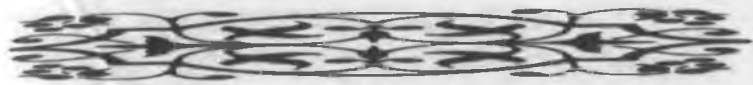
Мутхуз болду кюнюбюз,
Тюшюбюзча — тюнюбюз,
Ёте хар бир кюнюбюз,
Азыб-тозуб этибиз,
Кетиб бизни бетибиз,
Тоюмсузму болдукъ биз?

Эркишибиз, тишибиз,
Тынчлыкъ табмай кишибиз,
Чабханлыкыгъа, ишибиз —
Къум элтгенча къум тюзге,
Суу къуйгъанча тенгизге...
Оноу керекди бизге!

Дуня малдан болмай токъ,
Кюльорге да заман джокъ,
Ёлюрге да заман джокъ!
Гинасуучад эсибиз!
Бу барыудан барсакъ биз,
Мал боллукъбуз кесибиз!

1992 дж.

АЛЛАХ, БОЛУШ

Къартмы болдум мен асыры эртдеден?
Джорюгеним келишмейди заман бла.
Дуня малны кемсиз сюред джууукъ-тенг,
Сюред амал билмеген да аман бла.

Ойрасы:

Алдау, урлау,
Болду махтау.
Тюз халал иш,
Болду бедиш.
Сыйсыз саналды джигитге,
Намыслы уа — къанау итге.

Дуня малны башларына салгъанла,
Гебен тюбде тууарлагъа ушайла.
Миллетим — деб, айталмагъан джалгъанла,
Манкъурт болуб халкъны этин ашайла.

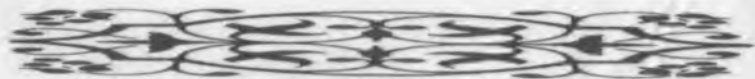
Ойрасы.

Халкъ билмейди не кюнлеге джетерин..
Эгеч, къарнаш, джууукъ, тенг деб къарамай,
Кёб адамла къырлыкъдыла бир-бирин,
Аллах, болуш, онгсуз халкъны марамай!

Ойрасы.

1992 дж.

ТИЛЕГИМИ КЪАБЫЛ ЭТ

Кёзю бузлу, сёзю тузлу — ит заман!
Ит замандан ашхы эди бит заман!
Бит заманда халкъ бир-бирин къабмаед.
Нафыс халкъны эшиклерин джабмаед.

Ийнам джокъду, ийман джокъду — баш палах!
Джорукъ джокъду, тёре окъду, хей Аллах,
Джарлы халкъны СЕН эсинден нек кетдинг?!
Сюймегенле табасы уа нек этдинг?!

Кяфырланы насыбларын нек кердинг?!
Джахиллеге СЕН оноуну нек бердинг?!
Нек чыгъардынг бетсизлени ал сафха?!
Намыслыны нек ыхтырдынг эм артха?!

Кеч, Аллахым, сёзюм ауур тиймесин...
Джетерикди!.. Халкъым къара киймесин!
Халкъгъа къайтсын эртдедеги намыс, бет!..
Я, Аллахым, тилегими къабыл эт!

1992 дж.

ТЫНГЫСЫЗ КЕЧЕ САГЪЫШЛА

Алтын — багъа, адам — учуз, тынчлыкъ джокъ,
Тазалыкъны аллында кир — буруула...
Ай джарыкъны тешиб ётдю энтда окъ,
Ахсынама, онгдан солгъа бурула.

Кимге болду ахыр кече, бу кече?
Ой, анам! — деб, ким сарнатыр анасын?
Къатылыкъгъа, бетсизликге джокъ ёлче,
Толгъан эсим къайсы бирин санасын?

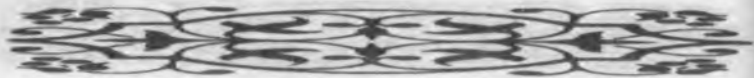
Санаудан да, сарнаудан да джокъ себеб,
Болумумча сёлешеме ачыкъдан...
Мен джояма айлыгъымы, эсеблеб,
Сакъласам — деб, — юйдегими ачлыкъдан.

Кюрешсенг да аямайын санынгы,
Хакъынг толу тюшмез къолда берчлеге.
Кертиликден къутхарыргъа джанымы,
Мен кирирмем, Диогенча, бёчкеге?

Кёлумдегин джаздырайым къаламгъа,
Джокъ этгенча джерде хар бир палахны.
Ийнанайым хар гюнахсыз балагъа,
Джюрегимде дайым сакълай Аллахны.

1993 дж.

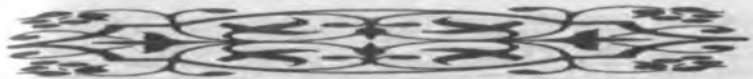
ЗАМАННЫ СУРАТЛАРЫ

Аманлыкъгъа джокъду ёлче,
Бирден бирге джугъа, кёче,
Кендир тарта, чагъыр иче.
Юйле тонай, адам соя,
Тенгле бир-бирлерин джоя,
Кърал башчыла къралны оя,
Харам хакъдан бирле тоя,
Кёбле садакъачы бола,
Ишсизледен орам тола,
Онгсуз аякъ тюбде ёлдю, —
Къалай къутсуз заман келди?!

Кёблюкге ушамагъанлай,
Кюлкюлюк да болмагъанлай,
Къалгъан да этиб тазалай,
Джашау этген къыйынд къалай?!

1993 дж.

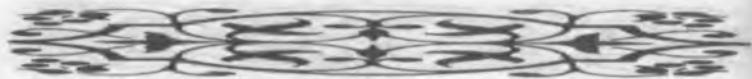

ЫШАНЫУ ДЖОКЪДУ

Кесин эсгертед сууукъ,
Ачлыкъ джууукъдан-джууукъ
Къысылады таулагъа.
Тёгерекде къаугъагъа
Къарамайыкъ мийикден.
(Тоялмазбыз кийикден)
Хоншунга джетсе ачлыкъ,
Къошунга болмаз тынчлыкъ.
Андан эсе, чегетге,
Ол тоюмсуз чегетге,
Ол джорукъсуз чегетге,
Анда-санда мыллык элт.
Бир кечеге болса да,
Бу джорукъсуз заманда
Сен къошунгу мамыр эт!
Шкогунгу да хазыр эт!
Къаманга да эт джаныу!
Джокъду, джокъду ышаныу.

1994 дж.

МУРАТЫНГ ЮЧЮН КЮРЕШ

Алийланы Шахарбийге

Хар башламны кёкюреги джаланды,
Джалан кибик башчы кеме джеллеге.
Ненча джангы мурат толмай кьалгъанды,
Джеталмайын джан кюсеген белгиге?

Тыйгъыч болуб кюреширле, тохтар деб,
Зар джюрекле — тот киритле, сюнголе...
Мен джангызма, итлик мени хорлар деб,
Эс ташлама муратынгдан тюнголе,
Джел кьалайгъа урса ары бюголе!...
Сен бар алгъа, маскеле уа юрюрле!

Сау болмазлыкъ джара джауунг салмазча,
Сен кесинге кюбе ишле тёзюмден!
Уу сёзлюге джууаб табмай кьалмазча,
Окъ ишлей бил айтыр тюзлюк сёзюнгден!

Бир кёзюуге кюнню джабад булут да,
Азат джелле келиб аны чачхынчы.
Хайыр чыкъмаз гурушханы унут да,
Кюреш тюзлюк эшиклени ачхынчы!
Ашыкъ, тенгим, джашлыкъ сенден кьачхынчы!
Ашыкъ, тенгим, саулукъ сенден кьачхынчы!

1985 дж.

БИЗНИ СЮРЮУ

«Текеле бла кьочхарла» деген спектакльге джазылгъан джыр.

Сюрюуюбюз айтсын энчи шартларын:
Бизни сюрюу сюрюуледен сюрюудю!
Эркечлени этгенбиз да артларын,
Джюрюуюбюз бирден-бирден джюрюудю!
Аз да алгъа чыкыгъанны,
Энчи сокъмакъ салгъанны
Айыргъанбыз, айырлыкъбыз чатларын!

Бизни сюрюу джут тюлд джемге, биченнге,..
Къачдан джазгъа къаудан бла да чыгъарбыз!
Баула джокъну санамайбыз истемге,
Къыш чиллени бойнун буруб джыгъарбыз!
Тёзюмлююкге уа биз,
Чыртданда тергелмезбиз
Мийикледе кийикледен бир кемге!

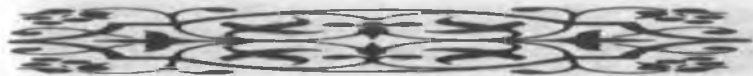
Не да болсун, суудан токъду къарныбыз,
Суу бузласа, биз къардан да къабарбыз!
Африкадан эсе кёбдю къарыбыз!
Къардан тоюб, бешден-бешден табарбыз!
Табарыкъбыз кёб къозу,
Австралияны озуб,
Къууанч эте, кёкге джетер башыбыз!

Бу барыудан барсакъ, озуб дунияны,
Туз орнуна шекер, не бал джаларбыз!

Бизни балды балы Ахмат кыяны!
Андан джалаб, Марсха чыгыб отларбыз!
Къой Джолгъа саллыкъбыз джол,
Истем тюлдю бизге ол,
Джол саллыкъбыз, хорларыкъбыз аламны!

1985 дж.

БЕЛГИЛЕ

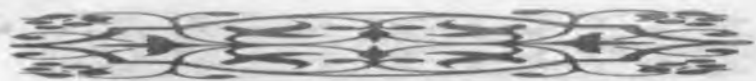
Бюгюнлюкде боялыббыз бирча биз,
Орун джокъду бизде башха бояугъа!
Джангыз, белгилеге юлешинебиз —
«Кёлтюргюч» белги бла эмда «Соруугъа».

Кёлтюргюч белгилерибиз топ-толу,
Къуу сёзденча эрикгенбиз аладан,
Бюгюнлюкде да этелле чабыуул,
Шиндик алалсакъ деб «Къышхы къаладан».

Боладыла муккур соруу белгиле,
Сагъыш эте, халал ишлей, къыйнала...
Аллыкъмы эдиле «Къышхы къаланы»,
Бу акъыл бла 17-чи джылда ала?

1985 дж.

БОЛУШУГЪУЗ

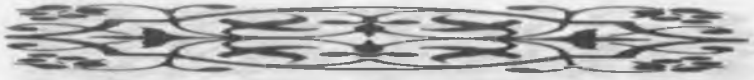
Биз къайры барабыз? Къайдам...
Онг джокъ, сол джокъ, тюз джол къайда?
Джол бошалмай, чегебиз уллу азаб!
Тирмен чархча, орнубузда
Бурулабыз, къолубузда,
Чархыбызда, башыбызда джокъду зат.

Кюнча узун болур сагъат,
Джолдан аджашса джамагъат,
Ит аягъынлай болурла билгичле!
Магъана уа джокъ аладан,
Келиб башха дуняладан,
Джол кѣргюзюгюз, къарнашла, эгечле!..

«Онгсуз» деб сѣз болмаз сизде?
Джашайдыла кѣбле бизде,
Тарыгъыргъа тѣре табмай къыйнала.
Кѣкге къараб сакълайбыз биз,
Тот болдула кѣзлерибиз,
Келлик эсегиз, келигиз, зийнала!

1985 дж.

ТЫШ АДАМЛА

Бир кишиден да кем тюлдю башыбыз,
Алай, бизни джаныбызгъа тиелле,
Джуртубузгъа оноу этер джашыбыз
Болмагъанча, тыш адамны иелле.

Бизни тилде «берден» башха сёз айтмай,
Оноу этед, кёкден тюшген бир бийча,
Ашаб, тоюб, кесек заман озгъанлай,
Омакъ болуб, кёбюб башлайд курийча.

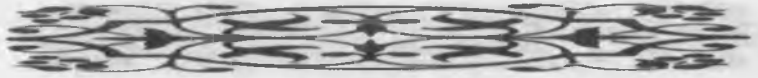
Бизни бир-бир джашла — намыс джойгъанла,
Маскелеча төрт джанында чабалла,
Ол тойгъунчу къараб туруб, тойгъанлай,
Андан къалгъан-булгъанланы къабалла.

Бири кетиб, бири келиб, тохтаусуз,
Тыш адамла халкъны къанын ичелле,
Къул болалмай, онглу джашла орунсуз
Боладыла, тыш джерлеге кёчелле.

Бу барыудан барсакъ, энди кёб турмай,
Джуртубузда манкъурт джыйын къаллыкъбыз,
Бир джаякыгъа ургъанланы биз урмай,
Ол бир джаякларыбызны саллыкъбыз.

1985 дж.

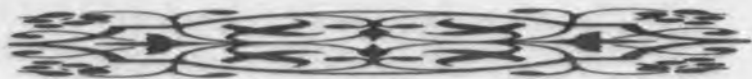

1957-чи ДЖЫЛ

Ингил май...
Таулада чууакъ кечеди.
Къара тай
Джудузлу суудан ичеди,
Ауузлугъу джангы ай
Болгъанлыкъгъа джунчумай,
Дунияда джокъча джарсыгу,
Насыблы тай ичеди суу.
Табмай джаннга асыугъа,
Кёб термиле бу суугъа,
Къум тюзледе ненча джан
Кетген болур дуниядан?

1987 дж.

ДЖАШ ФАХМУ

Бир джаш фахму эсиргенди,
Тамагъын уллу кергенди,
Эресейге сый бергенди,
Чууутлугъа джекиргенди:

«Анда — чууут, мында — чууут,
Мадар болса, сизни кзууут
Эгер эдим, ашар эдим,
Сизсиз рахат джашар эдим!..»

Закий джашны «орус» джыйын,
Бек кёлтюрдюле да сыйын,
Ышардыла да сатдыла,
Орус зинданнга атдыла.

Анда ашайд ол морт кзууут...
«Къайда орус? Къайда чууут?» —
Деб кюрешед, къазыб эсин,
Кимме? — десе, билмейд кесин.

1987 дж.

НАСЫБ ИЗЛЕЙ ЧЫКЪГЪАНЛА

Джолоучула кьум борандан кьутулуб,
Келе-келиб бир кьуюгъа джетдиле,
Андан аслам ичген, кѳрге — джутулуб,
Къалгъанла да онгсуз болуб кетдиле.

Эс джыялмай ол кьуюну ууундан,
Суусаб болуб, экинчиге джетдиле,
Кендирденча болуб аны сууундан,
Аман айта, джырлай, тепсей кетдиле.

Бара-барыб джыйдыла да эслерин,
Мырды суулу бир кьуюгъа джетдиле,
Суусаб болуб, тыялмайын кеслерин,
Ичиб, ауруб, мычыб, кючден кетдиле.

Тѳртюнчюню сууу таза, кемсиз аз,
Бешинчини сууу да аз, бети саз...
Къандырмады кишини да суусабын,
Джол джутады джамагъатны ийнамын.

Бир бѳлекчик кьырчырады: «Алгъа!» — деб,
Тас этгелле бирле адам шартларын,
Бирле кьумну къазадыла суу излеб,
Джол а сабыр эте барад артларын.

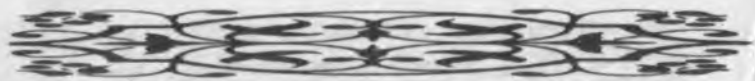
Насыб излеб чыгъыб, джолда седирей,
Халкъны башы къалды уллу палахха,
Онглуракъла барадыла тентирей,
Онгсузла да табыналла Аллахха.

Джетгендиле алтынчы бир кьюгъа,
Сууу кёбдю, таб-тазады ол, ёзге
Ийнамсыз халкъ къарайд анга буюгъа,
Билмей андан ичерге бла ичмезге.

Алайсыз да ёллоук эсек, ичейик! —
Деб, ичдиле, къайтды адам шартлары.
Ёчешдиле, аралары болуб тик,
Ким биледи не боллугъун артлары?

1985 дж.

ЗАМАНСЫЗЛАЙ КЕЛГЕН КЪЫШ

Алтын джерни бѐлегенча кебиннге,
Замансыз къыш кирди къачны чегине.
Энди кѐб да турмай джерге танг атар...
Къыш сагъышха кирди: (сабыр болду къар)

Ким биледи, ышаныу джокъ, кюн чыгъар,
Керти кючюм келгинчиге, ол хорлар?..
Ашыкъгъан суу джетмейд, дейле, тенгизге,
Заман джетсе, кѐргюзюрме мен сизге!
Бир белгисиз къайгъы-сагъыш кирик, къар

Тереклени бутакъларын басыб, хар
Бутакъчыкъ да кетгенчады шеждеге.
Танг болумну джоралайды игиге...

Къыш а, тангны нюрюн теджеб кесине,
Джерге къараб алай айтад: «Терсине
Ишлегелле меннге дери къыш-ханла!
Мен а, джерде джашау этген инсанла
Джарыкъны да, джылыуну да сезсизле,
Деб келгенме, бир кесекчик тѐзсюнле!
Алдай эсем, шагъат болсун шохум кюн,
Экибиз да бирбиз сизге ма бюгюн!»

Къышны кѐзбау сѐзлеринден сыйланыб,
Кюн сакълыгъын тас этеди ийнаныб,
Кюрешеди булутладан къараргъа
Накъут кѐзле салама деб къарлагъа.

«Бу сууукчукъ бир джаннга да джукъ этмез,
Джылыу келир, джигитирек тешин тез,
Ол джарауду, толу ийнан сен — анга...»
Деб ышарад кёзбау кыш хар инсаннга.

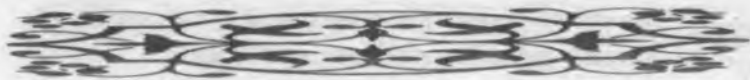
Башлайд ишин джылтырауукъ сёзледен,
Сууукъ ачыу кетмей кышхы кёзледен.
Ма башлады сууукъ аяз джоргъалаб,
Ийнанганла игиликге джоралаб,
Сакъладыла тёзюб, кыш а кысды бек,
Тешингенле бузладыла хариб терк.
(Бюгюн джакъ болалмагъанны кесине,
Ёлсе, киши сала болмаз эсине?)

Бир кыаумла лагъымчыла болдула,
Амалсыздан кышха махтау салдыла,
Къаршчы тургъан болса, ол а кышха не?!
Буз кюлу бла урад аны бетине.
Тохтамаса, джагъасындан тутады,
Сюйрейди да шимал таба атады.
Ол да кыйтса, сыныб кыятад юйюне,
Тынгылайды джюрегини кюююне.

Кюрешсек да булутланы чачаргъа,
Быллай кышны тыяр илму бюгюн джокъ.
Бармыд мадар, джокъмуд, алай джашаргъа —
Кюн джылыудан хар джан болур кибик токъ?!
Халкъым алай айтад: «Тёзген теш ашар»,
Ким сууукъгъа тёзюм табса, ол джашар.
Кысхартайыкъ джазны джерге келлигин,
Кышны къара бетли болуб ёллюгюн!

1985 дж.

БИРИНЧИ ТОЛКЪУНДА

Джайгъы Къобанча къобхан заманны
Толкъунларында чулгъана,
Тазалыкъ, кирлик да барады бирге,
Бирча бояугъа булгъана.

Кёзлери сау да джукъ кёремейди,
Не айыб сора сокъургъа?
Аман, иги да боза бетлиди,
Мадар джокъ джолну окъургъа.

Сыйыналмайын джагъадан чыкъгъан,
Биреуге бушуу элтеди,
Неуа, ол кеси бир кёлчюк болуб,
Джокъ болады да кетеди.

Джагъадан чыкъмай алгъа баралгъан,
Ол джетер мурат тенгизге.
Мурат насыбды, насыб къайдады?
Белгисизд алкъын ол бизге.

Заман сюзюлсе, кирлик тюб болур,
Тазалыкъ къалкъыр башына.
Биринчи толкъунда баргъанны джолу
Къыблама болур джашына!

1985 дж.

ТЫНГЫСЫЗ КЕЧЕ

Абазалыланы Мухамматха

Кюрешелле итле орамда юрюшюб,
Къарыусуз кёрген атча юркеди эсим.
Сынчыкълай башласа джюрекни джюрюшю,
Джетиученди къайгы да сакълатмай кесин.

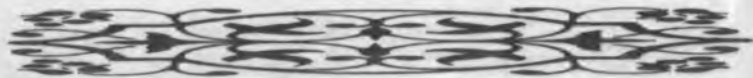
Эсиме келдиле ол калак джылларым,
Юйсюзлюк, итлегеча, танышды манга.
Къарачай шахарны ол къысха джолларын
Атламла бла санаб да чыкъгъанма тангнга.

Мен алай изледим тюзлюкню гюнахсыз,
Халкъымы къууанчын кесекчик да кердим...
Хорланган юзюкню джырчысы да джакъсыз
Болгъанын мен къалай кечигиб эсгердим.

Джыл-джылдан бекден-бек къатылгъанча къышла
Кёрюнелле манга, сууута ангымы.
Заманны асхатхан, къаратон сагъышла,
Сиз нечик узайтасыз атар тангымы!..

1985 дж.

ДЖЫРЧЫ БЛА АРБАЧЫ

«Арба кибик барад джашау»

Алийланы Шахарбий

Ие болгъан «джашау» деген арбагъа,
Мени джырым джырлансын! — деб буюрад.
Мадар болмай башха джырны джырларгъа,
Арбачыны джырын джырлайд джамагъат.
Арбачы да ёхтемлениб ышарад,
Джюгенни да тюз тутаргъа унутуб.
Джанкъылычны сюрген кибик халкъ барад,
Насыб излеб, белгисизге джол тутуб.

Бу болумну эслеб джырлайд бир инсан:
«Былай барсакъ, тирелирбиз къаягъа!»
Тюшюрелле аны джашау арбадан,
Баям этиб атын джети дуниягъа.
Чархны джолдан терсейтсе уа арбачы,
Халкъ инджилиб, даулар джарыкъ кюнлени.
Эсге тюшюб джолда къалгъан ол джырчы,
Арбачыдан сыйырыла джюгенни.

Халкъ барады джашау деген арбада,
«Чархы — заман, кегейлери — ёмюрле»,
Халкъ барлыкъды кюн сау болуб аламда,
Арбачыла кетерле да келирле...
Хар адам да тенгди джашау арбада,
Джырлай билген къркъмасын да джырласын!
Халкъ кючю бла джыр къралсын арада,
Ол джыр халкъгъа къыбламача джарасын!

1984 дж.

КЪАЯНЫ ЭРИНИНДЕ

Къулийланы Къайсыннга

1.

Узун сакъалын мылы джел тарай,
Ёпкеси кюкюрт ийисни солуб,
Гуждар къаяны башындан къарайд,
Джити кёзлери бушуудан толуб.
Къая тапхырда юйюрю джатад,
Джукъгъан ауруудан бек онгсуз болуб,
Бир къарт эчки да ичин терк тартад,
Къатында улагъы солуусуз болуб.

2.

Чыгъыб келеди бир уучу тарны,
Тири кымылдайд, ач тюлдю къарны,
Этинден эсе азгын гуждарны
Эки мюйюзю терилтед аны.
Гуджар эслемейд, хоншу къаядан
Бетджан салгъанды ол уучу анга.
Ма атды уучу солтан джаядан,
Окъ келиб тийди, бояды къаннга.

3.

Кёб да мычымай уллу джел къобду,
Кёк ачы чартлаб, джангур да къуйду,
Уучу да джаны къайгъылы болду,
Гуждарны къанын джангур суу джууду.
Тайгъакъ этгенди джангур къаяны,
Энишге аз-аз таяды гуждар,
Джел да теберед артха гуждарны...
Къая къотурчукъ! Туягъы тутар
Мадар табылды! Аягъын созуб,
Къатдырыб болгъан чабакъ этлерин...

(Былайтын алгын ол чабыб озуб
Кетиучен эди сюре тенглерин).

4.

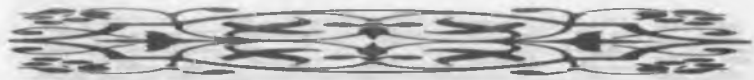
Бу кьанлы болум эмсе да кючюн,
Гуджар джазыгу бла ётгюр ёчешед,
Ачы джарасын унутур ючюн,
Кеси-кеси бла алай сёлешед:
«Бир тирил, марджа, ай хомух гуждар,
Апсаты ючюн тилейме сенден!
Бир кьуджурд чынгыл, тюбю — чауул, джар,..
Сау сюегинг да кьаллыкь тюлд кетсенг!
Ёлген кьыйын тюлд, онгсузунг кьалса
Артында, ийнан, эки ёлурсе!
Бу джол бир тирил, Апсаты алса
Джанынгы, ол кюн кёрге эркинсе!
Кесинг да джанлай билмединг окьдан,
Тёлюню кимге аманат этиб
Кетерсе? Кетсенг, ким билед артдан
Юзюгонг кьурурму, зорлукь джетиб?

5.

Джел кьуууб барады боз булутланы,
Кюн ачылады, кьая да кебед.
Сьлыт этгенди болум гуджарны,
Юйюрге кьарай, джюреги тебед.
Болумдан кьоркьуб онгсуз юйюрю,
Кьысьылгьандыла бир-бирлерине.
Фейруз таш кибик аламны нюрю,
Себеб болады джюреклерине.

1985 дж.

ЗАМАН — АТ

Эмилик ат кибик хыны заманнга
Тынч тюл эди джюген салыб миналгъан,
Кёбге кыйынд джыгъылмайын баралгъан,
Джангы хали киргинчиге ма анга.

Джукъланмагъанд кюреш отну къарыуу,
Джилтинлери окъла болуб чачыла...
Алкъын хыныд заман — атны барыуу,
Юренмегенд, башласа да ачыла...

Марджа джашла, джыгъылмазча тутайыкъ
Заман-атны джюгенинден, джалындан,
Ётерикбиз энтда отдан, джалындан,
Аман кылыкъ алдырмазча къатайыкъ.

Джууаблыбыз хар сабийни аллында,
Къаллай атха миндирликбиз аланы?!
Сынамайыкъ бирибиз да джашауда,
Атасына айыб этген баланы!

1985 дж.

ДЖОЛОУЧУ

Юшюген кър аякъ тюбде кърансыйды,
Кърышхы кече бир джолоучу джарсыйды,
Хар бир мешна джетиб озса ызындан,
Ачыу чыгъа, кърма кибик кърнындан,
Бир сагърышха тийиб ауузу кърмайды,
Джара тюшген сагърыш сарнаб джылайды:

Ойрасы:

«Сууукъ кърарам нек бурулмайд
Джылы саламгъа?
Кечегиде нек ийнанмайд
Адам адамгъа?»

Кър кърансыйды, джан джарсыйды, джол узакъ.
Бир кър ауумла мешналадан кърарай, сакъ
Озадыла, болущургъа «мадар джокъ»,
Ким биледи, тохтасала тиер окъ,
Не уа кирир сыртларындан бир бычакъ,
Аны ючюн озадыла хар ким сакъ.

Ойрасы:

Аяз сорад ачы улуб,
Джара тамагын:
«Урлатханмыд адам улу
Ийнанмакърлыгын?!»

Заман атлаб барад кече ортадан,
Джолоучудан сора джокъду джолда джан,

Узун джолну кёрюнмейди чырт учу,
Арыганды, баралмайды джолоучу,
Ийнанмайды анга келлик мадаргъа,
Бауурундан джыгъылганды ол къаргъа.

Ойрасы:

Къардан джылыу тилегенча,
Джайыб къучагъын,
Сюркеледи, излегенча
Ийнанмакълыгъын.

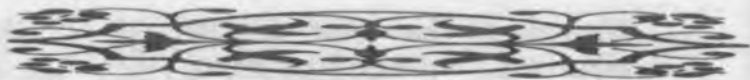
Сууукъ тангны къабыр шошлукъ джесирлеб,
Бусакъла да сын ташлача симсиреб...
Къардан болуб джолоучуну кебини,
Излемейди энди сени не мени.
Кёб да турмай басындыла мешнала,
Ийнаналмай къарайдыла адамла.

Ойрасы:

Кюн да тийди, шош аламгъа
Тёге джарыкъны,
Излегиз! — дей адамлагъа, —
Ийнанмакълыкъны.

1984 дж.

ОГЪУРСУЗ КЮН

Солдатны басдырдыкъ Джёгетей элинде.
Бююнлю джюрегим эсгертеди кесин.
Ашыкъсам да юйге, джыйылдым ингирде,
Кесекге бешикге бёлюнннгенди эсим.

Джукълагъанды рахат туудугъу атамы,
Ышарады ол шашмай ушаб кесиме.
Насыблыма къалай! Даууру элияны
Къартаймаз къайгъыны чакъырды эсиме.

Бешикде балачыкъ, илгениб элиядан,
Уянды, джылады, джукълады джангыдан,
Хапарсызды джашчыкъ огъурсуз дуниядан,
Хапарсызча солдат бегиген сандыкъдан.

Солдатны анасы сандыкъгъа къабланды,
«Ой, Аллах, аяусузса!» — деб эс ташлады,
Къарнашы анасын кёлтюрюб атлады,
Эгечи къалтыраб сарынын башлады.

Ауузундан сёзю чыкъмай тургъан атасы,
Ол суйсе да атача туугъан баласын,
Оялмаз таулада намысны къаласын,
Тёзюмю миллион джылауну багъасы!

Бетими сылатама бала талпыугъа,
Бурулады хойнухча тиним тегерек.
Солдатны атасыча джарсый бушуугъа,
Бешикде джашчыкъгъа къайгъырады джюрек.

1986 дж.

МЕН СЮЙМЕЙМЕ

«Я не люблю...»

В. Высоцкий

Мен суймейме, кьоллукьну
Мор иннет бла кийгенни.
Мен суймейме боллукьну
Хаман алгъа билгенни.

Мен суймейме джууабы
Табылмазлыкь джомакьны!
Мен суймейме халкьыма
Тёре боллукь кьонакьны!

Мен суймейме хар джуртха
Джуртумду! — деб айтханны,
Мен суймейме манкьуртха
Саугьаланы такьгьанны!

Мен суймейме бабасы
Этген юйню ойгьанны,
Кеси ючюн баласын
Ёксюз этиб кьойгьанны!

Мен суймейме мушулдаб,
Терлеб ашагьанланы.
Халкьгъа келген бушуудан
Кери джашагьанланы!

Мен суймейме патчаха
Аккьылсыз ийнангьанны!
Мен суймейме Аллахха,
Джокьду, деген инсанны!

1984 дж.

ДЖОЛДА

Ийман да, ийнам да ёлген
Джуртда, бу кяабыр шошлукъну
Бузуб кьояйым — деб келген,
Келеди истемей джукъну.

Алда — урула, буруула...
Тюше да, чыгъа да, алгъа
Барады. Джолдан бурула
Тебрей да, дагъыда — алгъа...

Барады, джол энди ташлы,
Барады атлай акъырын,
Къарайды алгъа сагъышлы,
Кёрлюкча джолну ахырын.

Болгъанча джолну ахыры...

1984 дж.

КАВКАЗГЪА КЪАЙТАР!

Джылан макъаны джетди да тутду,
Ауузун ачды да, эмди да джутду.
Бир назик джашчыкъ кёрдю да чабды,
Кюрек бла аны эшигин джабды.

Къарны тартылыб джутлукъда ёлдю,
Макъа да хариб джарыкъны кёрдю.
«Къутхарса джылан джутхан макъаны,
Не тилегени болад инсанны».

Ол халкъ айтыгуну эшитген джашчыкъ,
Ауазчыгъын да чыгъара ачыкъ,
Башына къараб тилейд Аллахдан:
«Кавказгъа къайтар бизни палахдан!»

1979 дж.

УЛЛУ ДЖЫЛАУ

Хар заманда къабырлагъа мыдах болуб къарайбыз.
Ол кёзюуде сагъыш этсек, ичибизден джылайбыз,
Къаршчы турур мадар болмай табигъатны аллына...
Джылау олду — къабырлары джыласала халкъына.

Халкъым кёчген кюнде, къуру къалыб таулу табырла.
Джылау этген болурелле Къарачайда къабырла?
Я Аллахым, кеси суймей халкъым тюшмесин таудан,
Бек тилейме, энди сакъла халкъны уллу джылаудан!

1979 дж.

ТАЙЧЫГЪЫМ

Бир чалыкъды, бир камсыкды тайчыгъым,
Чабыб кетсе, бек кыйналыб къайтады,
Къайтса, энди кишен салыб тьяйым., —
Деб тебресем, кишнеб алай айтады:

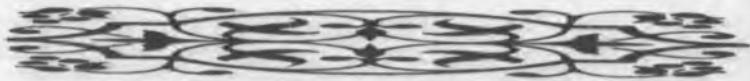
«Бек анасы джыламаз деб, кишенни
Бош саласа, юзюб эркин джашаудан.
Юзmez эдим кесинг салгъан джюгенни,
Сен да хаман кетмей турсанг къатымдан.

Джангур джауар, кюн кюйдюрюр кишенни,
Тура туруб, бир замандан юзюлюр.
Эркинликге чыкъсам, джангы халими
Чалыкълыгъы сеннге умут юздюрюр».

Табалмайма сабыр этер бир дарман,
Бек къркъама кюйюб къалад деб джашлай,
Онгуладан туугъан, джазыу къргъагъан,
Тайчыгъымча ёксюз, камсык — Къарачай.

1981 дж.

БЁРЮ

Эзоп да, Крылов да, Ислам да чабыб,
Джазыкь бёрюню сыртындан салыб,
Тюйдюле тамам. Ант-кърал этди,
Джукъгъа тиймезге сёз бериб, кетди.

Бёрю терисин тешгенди бёрю,
Орнуна къаблаб бир тюлкю тери,
Сёлешген сёзю адам тилдеди,
Тюерге кёзюу энди биздеди...

Тюйюб сыртындан салыргъа — дейбиз,
Тюлкю терисин алыргъа — дейбиз,
Джетерик эсек да биз къамагъа,
Анга джан басад бюгюн джамагъат.

Джамагъат къобмайд бек ач болгъунчу.
Ачюдан кёзюу къандан толгъунчу.
Бёрю уа халкъны ташада джыртад,
Чот былай барса, чыгъар къазауат.

1981 дж.

БИР СУУУКЪДУ

1.

ШОРБАТ ЧЫПЧЫКЪ

Акъджал боран эсирикден
Ойнакълайды орамлада,
Сен а, юшюй, щорбат чыпчыкъ,
Олтураса джангыз кесинг,
Узакъ болмай тереземден,
Наз терекни бутагъында,
Айт, кыйынлы, кимге тансыкъ
Бола болур азгын эсинг?

Къайдадыла бюгюнлюкде
Сени джайгъы кеф шохларынг?
Арагъыз а энди сизни
Къыш бла джайча башхамыды?
Толмай къалгъан болурламы
Этген ашхы муратларынг?
Огъесе уа, ёхтемликден,
Тининг сууукъ ашхаммыды?

Къыямада чыпчыкъланы
Ышыкълары — джылы щорбат...
Къалгъанлагъа ушамагъан
Бир джанмыса алгындан да?
Ай, алай а, джангыз къалгъан
Бир кёзюуде къоркъунч болад,
Сууукъдан да, таб атадан
Джылыу табмай къалгъандан да!

Сени кибик джангызлыкны
Сынагъанла бир кёбдюле,
О, боллукъду кыйналгъанынг,
Тереземден кир сен юйге.
Бизни сакълагъан бар эсе,
Биз барайкъ ойнай-кюле,
Эсизге кемсиз узакъ,
Кемсиз джууукъ джайгъы кюннге.

2.

ТЕНГИМ — СЫННГАН КЪАНАТЫМ

Бу кыш чилле кыймай кутсуз кылыкны,
Орнатады-тинде ийнамсызлыкны,
Ышыкъ излей абрек чыкыгъан тиниме,
Атланганма джоулмазлыкъ тенгиме.

Юйде джокъду тенгим, аны билеме...
Ачхычым бард, ачама да киреме,
Межгитдеча тазачыкъды ишчиги,
Бир сууукъду, бир сууукъду пешчиги.

Акъ кыагъытча кёрюнеди кыабыргъа,
Сагъышымда сёз джазама шош джыргъа.
Сабыр-сабыр кюзю бола «кыагъытым»,
Андан кыараб тенгим — сынган къанатым —

Сёлешеди: «Сау бол джокълагъанынга...
Шорбат чыпчыкъ болуб джаным, юйюнгю
Джокълаучанды. Кёрюченсе, сен анга
Тёгюченсе, мыдах болсанг, кёлюнгю.
Санларымдан хапар сорма, кёресе,
Мен кынында тот ашагъан къамадан
Башхам болмай, ма турама тынч-эсен...

Къыйын джашау ашхыд къабыр тынчлыкъдан!
Къыйын джашау — таза джашау адамлыкъ,
Сен кёрлюксе энтда ненча пасыкъны?!
Мыдах болма, туудурады мыдахлыкъ
Кемсизликни — Джабрайилин насыбны.
Кемсизликди джюрекдени тар этген,
Тар джюрекли — келечиси бушууну!
Кенг джюрекли хар нени да бар этген,
Олду ара багъанасы джашауну!
Сеничала бу джашаугъа — багъана...
Джауунгу да ышарылыб тут къолун,
Джашаудан да болмаз эди магъана,
Хар адам да билсе кеси болумун.
Аманлыкъны кючюн алгъа кёралгъан,
Сёз бла аны джыкъгъан — борчу джырчыны,
Ол кюрешге кесин саулай бералгъан —
Олду халкъны тини, суу, гырджыны,..
Алай, халкъдан кесин суйген джырчыны
Айтыр сёзю тауусула тебресе,
Билдириге излемейин ол аны,
Дауур ачад, джаулары уа — ол, мен, сен,..
Ашыгъады замансызлай кетерге,
Атын «АЗАБ ЧЕКГЕН ШЫЙЫХ» этерге.
«Шыйых» болма, сен адамча джашаб кет,
Сёз табмасанг, сабийлеге хойнух эт...
Кеси кесин джойгъан — олду эм тынч иш,
Ол иш адам баласына — баш бедиш!
Бир болгъаед джашар мадар джангъдан,
Къартлыгъымда манга боллукъ таянчакъ
Балалагъа ишлер эдим оюнчакъ
Манга къабыр къалакъ боллукъ къангадан!
Ёлген бола кёре эдим акъыллы,
Кишиге уа керек болмайд акъылы.
Бир кёб айтдым, мен бермейме сеннге дерс,

Дунияда кьаладыла джыр бла э...
Экиси да барды сенде, джигит бол!
Хей, ашыкъма тутаргъа уа бери джол!
Арт сѣзюмю джюрегинге терен джаз!» —
Дей, узакъдан узакъ кете, бола тас,
«Кюзгю» «къагъыт» бола, къагъыт — къабыргъа,
Мен къарайма къуруб тургъан тыбыргъа.
Эшикдеча къар джауады джюреке,
Бир суукъду, башлагъанма мен бузлай.
Терезеге тие тургъан терекде
Шорбат чыпчыкъ олтурады джангызлай!
Мен шашамы башлагъанма, ай медет?!
Джашау деген кьалай татлы, суукъ эд...

3.

КЪАЙЫТЫУ

Тау сахарны келе болур джукъусу...
Бирем-бирем джукъланалла чыракъла,
Джол джанлада сюелелле бирча узун,
Акъ кийимли бегеуюлле — бусакъла.

Илгеннгенча, боран къояд джукъусун,
Узун джолум ушамайды узакъгъа,
Терен солуй къышны кюмюш букъусун,
Мен барама джангызлыкъгъа къонакъгъа.

Ашыкъмайын келгенликге, киреме
Патарчыкъгъа, къайтарама эшигин...
Къабыргъада къыл къобузну кѳреме,
Ауаз беред, бард дегенча терслигинг.

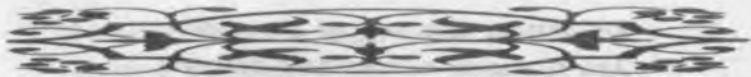
Къыл къобузгъа узалалла къолларым,
Бармакъларым къурч къылланы джылата,

Кёз аллыма келе джашау джолларым,
Акь тылпыуум патарчыкьны джылыта...

Кетген насыб кьайтырыкьгьа ушамайд,
Сууукьдан да бек кьысады джангызлыкь,
Гюнах ишни этдиррге унамайд
Ышандыра бир белгисиз джарыкьлыкь.

1983 дж.

САТЫЛГЪАН ТЕНГЛИК

«...Сатханды!» — деб, биреу келиб,
Азраилча кычырды.
Ачыууму шайтан джели
Тынчлыгъымы учурду.

Ол болсун, деб, тыошом мени,
Бу оюмну сайладым:
Джоуген салыб, дженгилликни
Сабырлыкъгъа байладым.

Сабырлыкъны ёкюл этиб,
Салыб келдим тенгиме,
«Акъ иннетин» ол кюл этиб,
Джакъды мени бетиме.

Болгъан затха бушуу этдим,
Тёзюм табдым, болдум сакъ...
Заман — къобан джууа, бетим
Алгъындан да болду акъ.

Ангыладым — джангыз болад
Тёрде мийик тохана...
Бек ышаннган — бачхыч болад
Ышаннган адамына.

Сатлыкъ — сата, заман озуб,
Ёрлесе уа башлагъа?
Къайгъы этед джюрек ёсюб
Келген ачыкъ джашлагъа.

1983 дж.

ТИЛЧИ

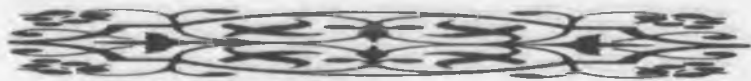
Тенглебиз — деб бир кезбаугъа,
Текген эдим келюмю,
Атым чыкъды «къралгъа джаугъа»,
КГБ-ны бөлүмю
Кёб да сорду, бек да сорду,
Хар сёзюн эте оракъ,
Бишмеген сабанны орду,
Мен да болдум сагъыракъ.

«Уллу Аллах берген эсе,
Эки кюулакъ бла бир тил,
Эки кере тынглаб, сен
Бир кере селеше бил!
Джарсыу салма бир инсаннга,
Тилчиден да этме тил!
Тилни ууу кайтыр санга,
Хар заманда аны бил!» —

Деди аппам. Ол айтханны
Мен этерге сёз бердим.
Ача келиб бир китабны,
Быллай тизгинле кёрдюм:
«Тилчи, сени уу тилинге
Чыкъсын бир эшек гуммос!
Сенсиз кьалгъан юй бийченге
Ма мен джаш болайым тос!

1983 дж.

КЪАРТ АННЯНЫ АХЫР КЕЧЕСИ

Къобан белляу айта, къалкъый барад Хурзук,
Башын салыб Шхайтыны тобугъуна,
Бир кёзюуде шимал джелчик болад бузукъ,
Юй джанында тал терекни шошлугъуна.

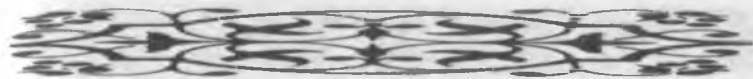
Джелчик чайкъай тереземи джабыгуларын,
Сакъланмагъан къонакъ кибик ётед тёрге,
Меннге айта дуняны джарсыгуларын,
Джукъуму да кирпичлерин сылайд ёрге.

Сагъышымда болгъан кибик кюз артында...
Мен кёреме къарт анамы, ауруб джатад,
Халын сора, олтурама мен къатында,
Мен кёрмейме, эшиклени биреу ачад.

«Джашым, ёрге тур!» — деб анням айтханында,
Турдум, кёрдюм, ол — тенгими къарт анасы...
Безги таууш эте, эшик къайтханында,
Ахыр кере эшитдим аннямы ауазын.

1982 дж.

АППАНЫ АХЫР КЕЧЕСИ

Къарт атам ауруб, джанына джетиб, сандыракъ этед,
Бир кёзюуде уа эсин джыяд да осият этед,
Осиятларын хар бир туудугъу кесича сюзед,
Хар ким болумгъа, акъылгъа кёре бирер зат «юзед».

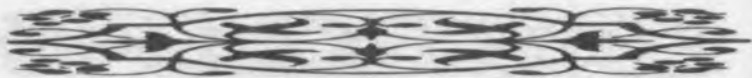
Джууаб бералмайд, акъырын айтсакъ, АППА-деб, атын,
Къайгъы кемире, биз къуу-шуу болуб сакълайбыз къатын.
Ныгъышда АНЫ къатына чёгюб сабийлигимде,
Таурухларына тынгылагъаным тохтайд эсимде.

Юретиученед джети атагъа дери санаргъа,
«Хасауканы» да, «Ачемезни» да уста джырларгъа.
Бюгюн АППАНЫ къалмагъанд аллай юретир кючю...
Тёз, танг бир атса, себеб табарса, Аллахынг ючюн!

Макъа джюрюшлю, къадыр къылыкълы, хей, къутсуз заман,
Ышанмакълыгъымы, къазакъ бёрюча, талайса джаман!
Мутхуз джанады мени ангымда умут чырагъым,
Кемсиз сакълайма тангны атарын, кюнню чыгъарын.

1982 дж.

БУШУУ

Ит джокъ джерде тюлкю кибик юргенин
Сезсе да ОЛ, джашыраед кесинден.
Джылла озуб, ол болумгъа юрениб,
Айгъакъ болуу кьоркьуу кетди эсинден.

Заман оза, кьуру кьалды хорламдан,
Кюн таякъ да садакъ болду бетине,
Хар сёз ташча келиб тийди сыртындан,
Кюлтюм сала джюрегине, этине,..

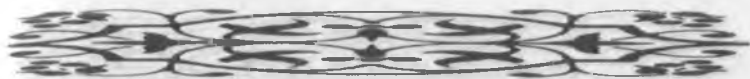
Джашлыгъында байракъ кибик чайкьалгъан,
Къайда кьалды болур ашхы мураты?
Акъ умуту чакьырса да джуддуздан,
Учалмады, сыннган кибик къанаты.

Чачалмады къабыргъасын заманны,
Бой салалмай ириятлады джазыгуну.
Шош эшитилди джарыкъ джыры Къобанны,
Сезген кибик джюрегинде бушууну.

Халкъ гырджындан тоялмагъан заманда,
Тогъуракъгъа «поэт» атны алыргъа
Къыйын тюлдю. Болмаса уа ол къанда,
Мадар джокъду назмучулай кьалыргъа.

1981 дж.

ЮЧ ТЕНГ

*Хубийланы Альберт бла
Османнга.*

(Батчаланы Муссагъа ушатыу)

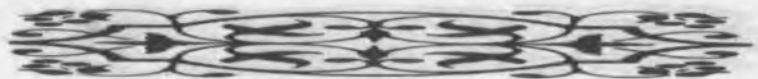
Боз булутну аяз кюнден къууады,
Кюн хауагъа салат алтын ёзекле,
Марал джангур чапракъланы джууады,
Тазаланыб, джылтырайла терекле.

Юч тенг болуб, биз барабыз орамда,
Къууанчымы тыйыб келмейд кючюмден,
Шохну кёре хар бир озгъан адамда,
Мен айтама тенглериме ичимден:

«Сюе эдим, сен булутну къууалсанг,
Ол, кюн таякъ болуб, нюрюн себалса,
Тамчы болуб, мен букъуну джууалсам,
Хар адам да Джерде бизлей болалса!»

1982 дж.

АХЫР БЕЛГИ

Ата Джуртну буйругъу бла келдик биз,
Болургъа деб афган халкъны джакълагъанла,
Керти кюнде таза болсун бетибиз,
Алсала да ёлюбюзню сакълагъанла.

Солдат бетле танылмайла букъудан,
Ауур хауа солуу бермей, къан ичед,
Хар бир джаш да хапар сакълай Джуртундан,
Рахатлыкъны эсге сала кечинед.

Джашланы уа сен джылларын санасанг,
Уллусуна болгъанд дерсе джыйырма.
Не кёргенсе сен джашаудан? — деб сорсанг,
Сагъыш этер, джууаб табмай айтыргъа.

Къанлы сермеш башланганды джангыдан,
Кёк кюкюреб гюрюлдейди, джер джанад.
Бир солдатны ёшонюнде джарадан
Джалын басхан гяхиникге къан агъад.

Джансыз бола баргъанлыкъгъа хар саны,
Джазыууна бой салалмай ёчешед,
Бек джугланыб, къысха солуй хауаны,
Тюшондеча ол кеси бла сёлешед:

«Былай мутхуз кёрюне да болмаз кюн,
Ата Джуртун сакълагъаннга тийсе окъ?!
Ким ючюннге, не ючюннге ёллюгюн
Билмегенден ачы ёлюк джокъду-джокъ!

Ёлюм хорлаб кысылсала кёзлерим,
Хомух болмай ёлгеними кёрюрле,
Ёлюгюмю алыб барлыкъ тенглерим
Минги Таугъа ахыр салам берирле...»

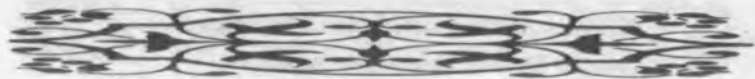
Тас этди да, эсин джыйды джангыдан,
Дуниягъа ачды мутхуз кёзлерин,
Суратчыкъны чыгъарды да джанындан,
Анга къарай, айтды ахыр сёзлерин:

«Эсингдемид, сен былтырны джазында
Белгиге деб суратынгы бергенинг?
Айталмагъан бир кёб сёзюм ауузумда
Къалгъан эди, энди ахыр тилегим, —

Джаз башында къабырымы табалсанг,
Топуракъ белги алыргъа деб келирсе,
Баш джанымдан наратчыкъны орнатсанг,
Сен да меннге ахыр белги берирсе».

1981 дж.

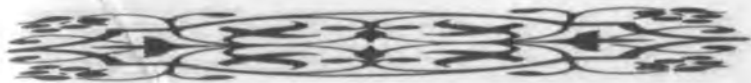
ЁТЮРЮК

Иннети тюзню терслеб джойдургъан,
Ортада джюрюб, адам сойдургъан,
Джакъсыз баланы ёксюз къойдургъан,
Юйню, шахарны, къралны ойдургъан,
Тюбю болмагъан — джалгъан ётюрюк!
Болмайма аны чыртданда кёрюб!
Къолумдан затдан келмейд кёлтюрюб,
Къоялмасам да аны ёлтюрюб!

Садакъгъа салыб мени тартыгъыз,
Ётюрюкню бир мараб атыгъыз.
Терсине барсам, ирият манга!
Тийиб сынсам да, бир джара анга
Салмайын, сынмам! Менича кёбле
Джарала сала турсала, кёбге
Бармаз ётюрюк, джерден тас болур,
Джерде тазалыкъ бир эркин солур.

1980 дж.

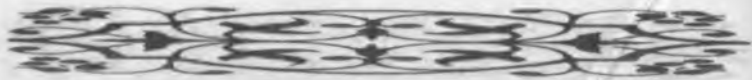
ЭКИЛИ

Тёзюмю ичинден ашала,
Къыйманы къабугъуча джукъа...
«Тынгысыз халинге таш байла,
Бу джалгъан дуняда сен джукъгъа
Къошалмазса бир джукъ!» — дей, тангнга
Деричи, Ол айтыб кюрешди.
Кюндюзде анлайын айтханнга
Кюндешгеча къараб, ёчешди.

«Экили болуудан бир кюнню
Къутулсам», — дей, джол табмай джукъгъа...
Тёзюмю — къолунда тютюнню
Кюерик къагъытыча, джукъа.
Айыбсыз излесе да кеси,
Табмай чек сууабха, гюнахха,
Кёклеге бурулду да эси,
Учунуб, табынды Аллахха.

1980 дж.

БИР АЯКЪ БЛА ЭКИ ТАЯКЪ

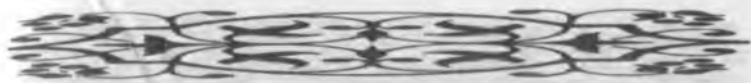
Элия джарды кёкню мутхуз табагъын,
Кёк чартлады, бошлаб ачы тамагъын,
Минг тамакъдан сёлешдирди таулань,
Джюреклерин кьалтырата саулань,
Ачхынчыгъа джабыб кёзню кьабагъын,
Кёк джылады, ачыб джер бла кьаугъаны.

Кюч джетеди бир аякъ бла кьоллагъа,
Сескекленед джюрек ачы тауушдан...
Къартны кьолтукъ таякълары джоллагъа
Айтадыла хапар озгъан урушдан.
Мен кёреме узун таблы джаякъны,
Бир аякъ бла эки кьолтукъ таякъны...

Джангурну уа къайдан болсун хапары,
Челекденча, кьуяд джазгъы шахаргъа,
Джокъду къартха болушурча мадарым,
Аякъларым унамайла чабаргъа.
Джюрегиме себеб болур, джибисем.
Къарт, ышарыб, нек чабмайса, дейди, сен?

1980 дж.

АКЪЫЛЛЫ БОЛУУ

«Къызгъанчлыкъ бла чомартлыкъны
Ортасында джашагъандан
Тюз джашагъан адам джокъду!» —
Деучен эди мени Аппам.

Бир танышым тиледи да,
Бердим анга маркъа къозу.
Экинчи кюн салыб келди
Бузоу тилей, къолун созуб.

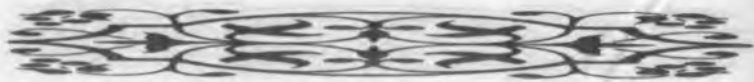
Бетим джетмей, бериб ийдим.
Къайтыб келди, ыйыкъ озуб,
Тай тиледи. Мен бермедим...
Ахырында кетди къозуб.

Экинчи кюн джолда тюбеб,
Салам! — деб, къолуму созуб
Кёрмегенимде, ол ёпкелеб,
Саламлашмай кетди озуб.

Мен ичимден айтдым: «Гырджын
Тилеселе, кетмем озуб...
Къозуну къой этмезликге
Ёмюрюмде бермем къозу!»

1979 дж.

МУДАЛИФ АМИНОВИЧ

«Алим» атны джюрютген,
Халкъгъа акъыл юретген,
Хар илмугъа байланган,
Поэтме! — деб айланган,
Татлы сёзлю, бездиргич —
Мудалиф Аминович!

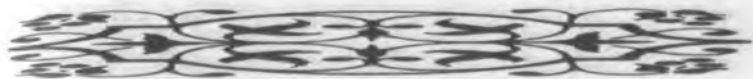
Динге аманны тёкген,
Берне, къалымны сёкген,
Кемлигибизге «кюйген»,
Кебинден гробну суйген,
Къабырлада чагъыр ич: —
Мудалиф Аминович!

Джыйынлада къычыргъан,
Тепси тюбде мычыгъан, —
Орусчалаб сёлешген,
Джахилле бла ёчешген,
Буруудан чыкъгъан илкич —
Мудалиф Аминович!

Къызын ачхагъа сатхан,
Къалым ачхагъа батхан,
Бюгюн-бюгюче да сау,
Табмаймыд сени талау,
Айтчы, сен эсенг билгич,
Мудалиф Аминович?!

1979 дж.

ИЧКИЧИНИ САНДЫРАГЪЫ

Мен — джазыуну кьолунда акъ ашыгъы...
Атды. Учдум. Майна, аджал джууукъду!
Къаргъа тюздюм. Бушуууму ышыгъы
Дангыл тюзге борандан да сууукъду.

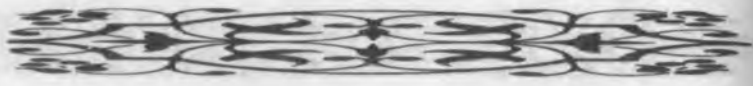
Акъ боялуу шайтан джелни ёзегин
Джырыб, учуб мийиклеге барама,
Мен тас эте джер эсими кесегин,
Тюз тѣппем бла кѣк къатланы джарама.

Акъ сакъаллы, акъ кийимли пайгъамбар
Тюбейди да, мен бѣркюмю тешеме...
«Инсан, сенде бир джаханим ийис бар!..
Кет ызынга!» — дейди. Джерге тюзешеме.

Энди, джокъду чырт къатымда адамым,
Акъ ит болуб, акъ тубаннга юреме.
Акъ булутда, кебиндеча, анамы
Джансыз, чыммакъ акъ тюрсюнюн кѣреме.

1979 дж.

ЭСИРГЕН

Джел булутну теберди да,
Кечеги кёк тебренди да,
Къайыкъгъа ушаш джарты ай,
Джюзюб башлады ашыкъмай.

Бир джолоучу, айгъа къарай,
Джел чайкъагъан джаш бусакълай,
Сюеледи атлаялмай,
Айгъа бир затла шыбырдай.

Кёлюн къалдырыб джазыуу,
Джюрегиндеги джарсыуун,
Айтыр адам табмай базыб,
Айгъамы тарыгъад джазыкъ?

Тура-туруб бир кесекден,
Кесилген кибиб тюбюнден,
Тюз сыртындан тюшдю джерге,
Айны джокълай къарайд ёрге.

Кюле келиб, бир джырлайды,
Хахай этиб, бир джылайды,
Бир джазыуун ириятлайды...
Ушакъ нёгери уа айды.

(Сау — эсен бир чыкъса тангнга,
Башхалыкъ боллукъмуд анга?)
Сарысмакъ кесек — джарты ай,
Джерге къарайды сукъланмай.

1979 дж.

СЁЗ САЛГЪАН ДЖЮРЕК ДЖАРА

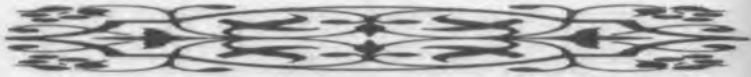
Суутмазгъа кюрешеме ишими,
Кюрешеме халкъдан артха къалмазгъа,
Кесим билиб, ачытмадым кишини,
Кюрешеме сёз бла джара салмазгъа.
Бир ачы сёз айтылса уа кесиме,
Сау болмазча джара тюшед эсиме.

Кечалмайма меннге джара салгъанны!
Кечимсизлик, къарыусузлукъ — эгизле.
Сыйынмайды чыртда сёзню джалгъаны,
Сыйынсала да кёлюме тенгизле.
Ол кёзюуде табигъатха кетеме,
Тёгерекге къараб оюм этеме...

Джанбаш бола суу бабуш да учады,
Сууну узун кесе тюклю «къамасы»,
Алай дженгил сау а къалай болады,
Сыйдам кёлню къанат салгъан джарасы?
Нек болмайды джюрек джара дженгил сау?
Тохтаб тургъан кёл болмасын деб джашау.

1979 дж.

БУЛБУЛ БЛА КЪАБАН

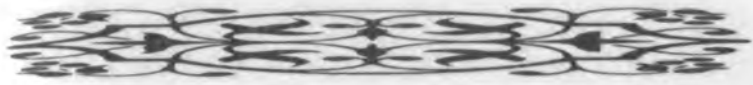
Хур танг атады...
Кюн кёкге чыкъды,
Джылтыратады,
Ол эртден чыкъны.
Уянгандыла
Таула, къаяла,..
Бош болгъандыла
Чыпчыкъ уяла.

Терек бутакъда
Булбулчукъ джырлайд,
Тюбю — батмакъда,
Къабан хурулдайд.
Уянад къабан,
Чамланад тамам:
«Танг атар-атмаз,
Къайсыд таралгъан?!»

Булбул а джырлайд,
Эсгермейд аны.
Джюрегин джарад
Болум къабанны.
— Хур-хурну джырлай
Менлейин билсенг,
Аз бек уллугъа.
Кетмез эдинг сен?!

1979 дж.

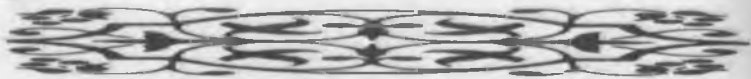
УУ АЛАЛГЪАН

Биз айтыгудан,
Джылан — аман,
Ууу — дарман,
Кеси — харам.
Уу джыландан
Уу алалгъан,
Бир ауругъан
Джанны бакъгъан,
Джумушундан
Насыб табхан —
Онглу адам —
Джаным кърман!

Уу адамдан
Ашхыд джылан!
Уу адамдан
Уу алалгъан,
Адамладан
Букъдуралгъан,
Кѳрге салгъан,
Ишлей талгъан
Таджал адам —
Джерге дагъан!
Ашхыладан —
Сеннге салам!

1979 дж.

ДЖЫР ДЖАЗАМА

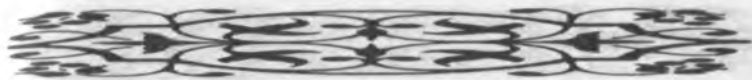
Джюрегиме сыйынмайды айтыр сёзюм,
Кёкюрегим тебинеди табмай тёзюм,
Айтырынгы джыргъа салыб айт! — дейд ангым,
Айтмасам а, чыртда атмайд мени тангым.

Джырым учсун, кёгюрчюнча, — къанат кере,
Таугъа, тюзге ана тилде салам бере,
Насыб теджей Джерде хар бир таза джаннга,
Къууанч бла чыгъыгъыз, — дей, кёксюл тангнга!

Мен джазама, тёге таза иннетими,
Кесим билиб, алдамайма миллетими.
Хей, джырымча болмаса уа этген ишим, —
Мен сатлыкъма! Джашау мени — ашхы тюшюм.

1979 дж.

БАЗМАНДАЧАДЫ ХАР ЗАТ

Кюч бла саны бек толгъанда —
Халкъ сукъланыр акъыл болмаз,
Озгун акъылы болгъанда —
Болуучанды билек кюч аз.

Ойрасы:

Дуниягъа туугъан хар джан
Бирер насыбдан толады,
Бирси затдан кемсиз толгъан,
Башха затдан кем болады.

Не тюзню да аз-маз тиги
Болмай, чыртда джокъду мадар.
Ахырына дери иги.
Неуа аман этмез къадар.

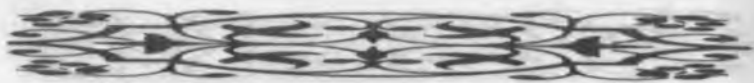
Ойрасы.

Бир джетишмегени болгъан
Тюлдю, тюлдю уллу палах!
Хар ашхыдан тамам толгъан
Дун-дунияда — джангыз Аллах!

Ойрасы.

1979 дж.

ЭЛБЕР-ДЖОМАКЪ

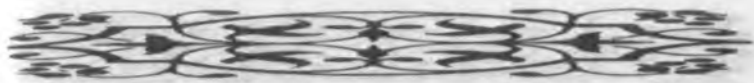
Биреу джезин алтындан
Сыйлы этиб сѐлешир,
«Эшегим да атынгдан
Онглуду!» — деб кюрешир.

Огъай! — десенг, анга сен,
Терин тѐге ёчешир,
Баш алыргъа «хо» — десенг,
Къозуйса! — деб демлешир.

«Огъай» — десенг, «хо» — десенг
Да, санамаз затына...
Джангыз сѐз бла анга сен
Къалай дерсе атына?

1979 дж.

ШУКУР ДЕСИН

(Батчаланы Муссагъа ушатыу)

Биреу бутсуз къалыб джылар,
Биреу — бармакъсыз,
Биреу Джуртсуз къалыб джылар,
Биреу — арбазсыз.

Бутум сауду, шукур! — десин,
Бармакъсыз къалгъан.
Джуртум сауду, шукур! — десин,
Арбазсыз къалгъан.

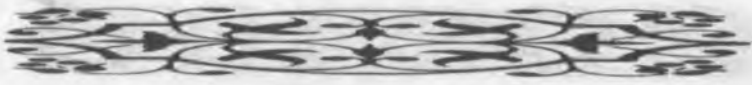
Джаным сауду, шукур! — десин,
Бутун тас этген,
Джерим сауду, шукур! — десин,
Джуртун тас этген.

Сен тюл эсенг сыйсыз-сатлыкъ,
Къадарынга тѣз,
Сени джанынга джарарыкъ
Халкъынг табар сѣз.

Не къыйынлыкъ кѣрсенг да сен,
Тѣз! Бол джигит эр!
Сыйсыз-сатлыкъ болуб ълсенг,
Халкъынг: «Шукур!» — дер.

1979 дж.

БОЛУР БЛА БОЛМАЗ

Айрандан тоюб мас болгъан адам,
Ол ёмюрлюкге мас болур!
Адам къатында тас болгъан адам,
Ол табылмаздан тас болур!

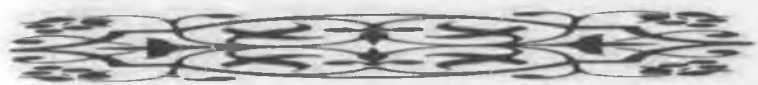
Онгузну хакъын ашагъан улан
Кеси кибикге аш болур!
Миллети ючюн джашагъан улан,
Ол миллетине баш болур!

Джарлы болама... — деб, джылаб тургъан,
Ол ёмюрюнде бай болмаз!
Мыжыкъ аджир бла байталдан туугъан,
Ол чабыб озгъан тай болмаз!

Кертини чамгъа бургъанлыгъынгга,
Уллу тюрленнген зат болмаз!
«Эшекге тамгъа ургъанлыгъынгга,
Ол ёмюрде да ат болмаз!»

1975 дж.

ЁС, ТАЙЧЫГЪЫМ!

Ёс, тайчыгъым, къанатлыча азат бол!
Джолда къартха, арыгъаннга къанат бол!
Джюгенингден чырт тутмасын зорлукъ къол,
Къой Джол болсун бирде сеннге чабар джол!

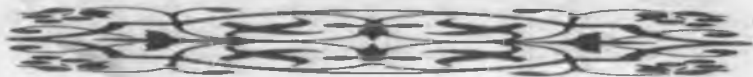
Ёс, тайчыгъым, дженгил ёс да кючден тол,
Ёсе кел да Гемудача тулпар бол!
Сеннге ат джер Минги Таудан этерме,
Айылынгы джанкъылычдан этерме!

Налынг тюшсе, мен айны нал этерме,
Нал чюйлени кюн таякъдан этерме!
Сени ичер суунгу бал этерме,
Сеннге зынтхы джулдузладан этерме!

Джер-суу кёре, билим излей кетербиз,
Таудан, тюзден, тенгизледен ётербиз...
Джуртубузгъа тансыкъ болуб джетербиз,
Халкъыбызгъа игиликле этербиз!

1979 дж.

КЪАЙРЫ АШЫГЪАБЫЗ?

Чыгъабыз ёрюш, тюшебиз эниш,
Джан солуу этиб чабабыз,
Дайым чабышда, къыйыныбызны
Он этиб бирин табабыз.

Къайры барабыз, къайры джетербиз,
Тейри къылычны ким джетер?
Дуня малны сыртына салыб,
Дуниядан алыб ким кетер?

Кёбледен къалгъан бу кёзбау дуня
Сенден, менден да къаллыкъды,
Чабдыра келиб, бек эрикдириб,
Джер бешигине саллыкъды.

1979 дж.

КЮМЮШ ТАУЛА БЛА АЛТЫН КЪУМЛА

Джай чиллени иссиси
Кюйдюреди бетинги,
Къумлу тюзню халиси
Шош этеди кёлюнгю.

Кёрюнмейди таудача
Кёб оюулу джашил ханс,
Джокъду бизни элдеча
Бир суююмлю юй, арбаз.

Эшитилмейд тау сууча
Шоркъулдагъан берекет,
Джаусуз чархы арбаны
Сарнаб, бирде эшитилед.

Кёрюнмейди бир булут,
Кёлеккеге термилтед,
Бирде джел бла къум къобуб,
Кюнню бетин кюсетед.

Ол тюеде келген джаш,
Сукъланныкъ болур шохум,
Дуня билген шам Кавказ
Болгъанын билсе Джуртум?

Салам бериб, сорама:
«Къалай джашайсыз мунда,
Самаркъаугъа санама,
Не зат барды боз къумда?»

Тюесинден тышдю да,
Саламлашды ол джарыб,
Такъыясын тешди да,
Алай айтды ышарыб:

«Кюмюш башлы тауларынг
Болсала да аламат,
Меннге алтын къумларым
Ашхыдыла талай къат!»

1979 дж.

ИНСТИТУТХА КИРИУ

Мен анамдан тилеб разылыкъ ала,
Хоншулагъа кёрюнмейин танг ала,
Хурджунумда юч сомум бла, сахаргъа
Атланганма, киралсам деб окъургъа.

Бир сомуму автобуса берликме,
Бир сомума бир хант юйге кирликме,
«Эки» алсам къыйналгъандан ёллюкме,
Бир сомума юйге къайтыб келликме.

Ма келгенме институтну аллына,
Башлагъанды бурнум кесек салына,
Сюелелле омакъ ата-анала.
Къатларында эркелейле балала.

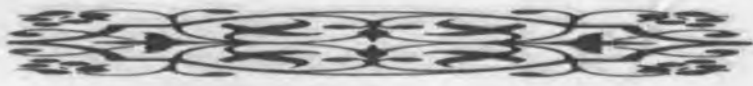
Бир кесекчик кёлум къалад джашаугъа...
Буйрукъ болуб, кириб бара сынаугъа,
Бзларына къарайдыла балала,
Кёл этелле атала бла анала.

Тыкъ урулдукъ, эшик болду бизге кеб,
«Джан басхан адамы болур?..» — дерле деб,
Мен ызыма кючден-бутдан къарадым,
Ышарылыб, къолуму да булгъадым.

«Ичигизде джокъду мени таныгъан,
Бёлек джылдан, джырчылагъа болуб хан,
Танытырма барыгъызгъа кесими!» —
Деб атладым, насыб кючлей эсими.

1979 дж.

КЮЧЮМ ДЖЕТЕРМИ?

В. Высоцкийге

Сагъыш эте бу кыйынлы халкъыма,
Замансызлай кыйын джолну сайладым,
Биле бугъоу аллыгъымы хакъыма,
Джюрегими азатлыкъгъа байладым.

Азат сезим къонуш болгъан кълюмден
Айдамайла джангызлыкъны джылларым,
Макъам алыб деу тенгизни джелинден,
Согъадыла таймай джюрек къылларым.

Эшитмейди кѐблук джелни макъамын,
Джюрегинден сангыраугъа айыб джокъ...
Эшитген да къоркъуб, битейд къулагъын,
Анга макъам неди, къарны болса токъ?!

Къурч бедженле кѐбге тыйгъыч болмазла,
Ол макъамны азат толкъунларына,
Хар инсаннга эшитилгинчи талмазла,
Буштукъ тыкъсала да къулакъларына!

Кѐк Къобан мерекеб болса, джетерми,
Ол макъамны чууакъ кѐгде джазаргъа?
Муратымы кѐрсем, кючюм джетерми,
Къууаннгандан ёлюб къалмай джашаргъа?

1979 дж.

КЪУУАНАМА

Джаз болгъанды да джерге хан,
Къышха: «Дженгил къора!» — дейди.
Кёк чууакъды. Кюн джылытхан
Джер хамамча тютюнлейди.

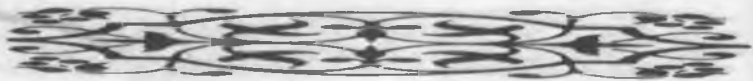
Юй башланы этеклери —
Буз сюнгюле джылайдыла,
Тамчылары джазгъы джерни
Кёкюрегин сылайдыла.

«Хей, адамла, къурч сюнгюле
Ала кибик эрисинле!
Сора болуб къаладжюкле,
Сабанланы бир сюрсюнле!» —

Деб айтханым — кёлге асыу
Болгъанына ийнанама...
Къыш бла бирге болгъан джарсыу
Кетген кибик къууанама!

1979 дж.

ДЖАЛДАТ БЛА КЪУРМАН

«...Тиймегенча бир джаннга ёмюрге хатанг,
Ёле тургъан кьойну кес!» — деди кьарт атам.
Амалсыздан бойсундум кьартны сёзюне.
Башын тута, кьарадым кьойну кёзюне.

Кёзюнде уа мен кёрдюм зугул бетими,
Джыламукуьда джуууна, бетим тас болду.
Ким эсе да сылгъанча мени этими,
Бир кесекге кёз аллым кьызыл чарс болду.

Кетген кече тюшюмде кёрдюм биягъы
Джыламукуьда джууунган зугул бетими,
Тыпырдагъан джазыкьны джити туягъы
Сермеб кесди кьамалай джалан этими.

Ачый болур джарам? — деб келмед эсеме...
Кьызыл эди саулай джер кьандан толгъандан.
Мен акьырын шыбырдай эдим кесиме:
«Кьурман болгъан тынчды-тынч, джалдат болгъандан!»

1978 дж.

МАХТАУ

«Махтау ючюн деб джазмайма» —

Дегенге мен ийнанмайма.

Керек тюл эсе уа махтау,

Кеси кёлеккеси бла дау

Нек айырады?

Бу джашау,

Махтаусуз а, бир зат да тюл!

Излемеученди сууну

кюл

Болгъанындан сора терек.

Махтау деген зат инсаннга,

(Башхагъа демейме)

манга

Суу — терекгеча, бек керек!

Неуа, айт, чалкы джаныусуз

Кёб чалалырма?!
Махтаусуз,

Мен джырла этгенлигиме,

Джаныу болмазла кёлюме!

Джаным къурман — ма ол тенгнге,

Болумум тенгли бир меннге,

Къызгъанмай, махтау бергеннге!

1978 дж.

ЧАПРАКЪЛА

(Госпитальда джазылган джыр)

Джукълаялмай чыкъганма тангнга.

Кюн нюрюн теджесе да манга,

Кёзюуде терезем тубаннга

Ушаучанды, къарайма анга.

Ачыуну кесимден букъдуруб,

Кесими къатдырыб мен туруб,

Чынамы терезе тюбюне

Салыб, кёб къарадым тюбюне...

Чапракъла, саргъалган чапракъла, —

Джылыугъа кесекге къонакъла,

Башланганды ахыр айыгъыз,

Къалай терк бошалды джайыгъыз?!

Буруласыз, агъа тёбеннге, —

Забагъа, къумурсха тёбеге...

Боллукълача къабыр къалакъла,

Сиз джатасыз, тюшген чапракъла.

Джайда кёб болсагъыз да, ёзге

Бюгюн кёб кёрюнесиз кёзге,

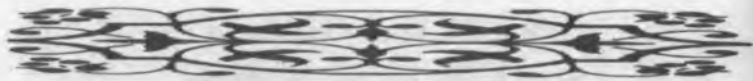
Сыйынмазча кёлге, сабаннга...

Къоранч кёб кёрюнемид джаннга?!

Джашаугъа кесекге къонакъла —
Терекде саргълган чапракъла,
Бир къайгы джесирлей эсими,
Мен излейме сизде кесими.

1978 дж.

ГОСПИТАЛЬДА

Джата-джата берч болдула санларым,
Джансызлача акъла болуб къолларым,
Къозугъанча тартыналла бутларым,
Ёмюрлеча созулалла тангларым.

Кёзлерими къыссам, анам ийнакълай,
Джукъла да къал... — деб, башымы сылайды,
Джукълагъанча этиб кесек тургъанлай,
Джашчыкъ, къачан келликсе? — деб джылайды.

Джылама, — деб, кёзлерими терк ачсам,
Кёралмайма мен къыйынлы анамы..
Сандыракъдан эсими алыб къачсам,
Ачыгъаным тубан этед дуниямы.

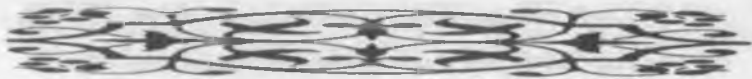
Ма бу джол да, ма бу джол да бир тёзсем! —
Дейме бирде, кёрюб болмай кесими.
Ачыгъаннга тёзалмайын, «дыф» — десем,
Тишлерим бла юзерикме тилими!

Аман кюннге джыйылгъанча къаргъала,
Джоппу-джоппу сагъышла да башыма
Джыйылалла, меннге айта къаргъышла,
Айта турсакъ, хорларбыз — деб ышана.

Хорлатмазгъа болуш, Аллах, меннге Сен,
Бир себеб бер, бир къарыу бер джаныма.
Хурзугума бир элт мени сау-эсен,
Сау къайтыргъа сёз бергенме анама.

1978 дж.

АШЫКЪ, ЗАМАН!

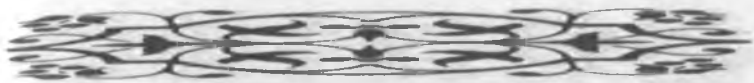
Ашыкъ, заман, джюрегими къыйнама!
Мен ашыкъсам, нек бармайса аллынга?!
Таш макъача джюрюшюнгден къаннганма,
Бир чаб, мени санама да къанлынга!

Эртделеде кетесе деб джарсысам,
Ачыу эте, чаба эдинг терк атча.
Бек ашыгъыб, бюгюн, чаб-деб, джалынсам,
Хар такъыйкъанг озад сени сагъатча.

Тау элиме ашыгъама, тилейме,
Заман, сенден, бир озсанг деб сагъатны!
Тансыкъ болуб, мен анамы кюсейме,
Кёрмегенме джыл бла джарым заманны.

1978 дж.

КЪОРКЪУБ АЛГЪЫШ ТИЛЕДИМ

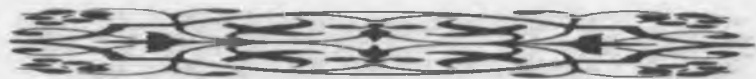
Бек ашыгыб, къайтыб келдим аскерден,
Тансыгымы ала келиб джер-джерден,
Атландым да тар ёзенни мен ёрге,
Келдим, Аппам бек суйюучю бир джерге.

Баш джанында кёк къаяла, наратла,
Тёбенде уа — гюлле ёсген талала,
Былайчыкъда эртделеде гара суу
Чыгыучанед, джолоучугъа бола асыу.

Къуругъанды, ханс басханды джолчугъун,
Тот басханды ташчыкъларын, къумчугъун.
Бу болумдан къоркъуб, алгъыш тиледим:
Ушамасын мынга мени миллетим!

1978 дж.

АСКЕРДЕН КЪАЙТХАН КЮНИОМ

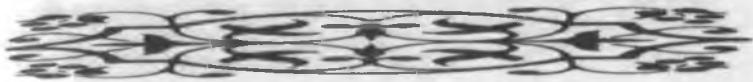
Аскер кюнле тау суулача кетдиле,
Эки джылым эки кюнча ётдюле,
Тау элиме къайтдым, толуб муратым,
Ышарылыб тюбедиле тауларым.

Тансыкъ болуб, къучагъымы кенг кериб,
Солдат байракъгъа бергенча сый бериб,
Салам бере Минги-Таугъа ийилдим,
Кёк бузларын кёзлерим бла ба этдим.

Анасыны хур къойнуна къысылгъан
Бала кибик, къысылама мен алай,
Огъурлуду, джумушакъды мамукъдан
Сени къойнунг, Шыйых Джуртум — Къарачай!

1978 дж.

ИТ БЛА ЁГЮЗ

Рахат кюнде джыртхыч инсан, ол ачды,
Халкыгъа келген бушуу анга къууанчды.
«Биреу ёлмей, биреу а кюн кёрмейди»,
«Кюн кёргеннге» джазыу насыб бермейди.

Ойрасы:

Табигъатны кёбдю джомакъ ишлери,
Бек тойдуруб, къыркъад джутну тишлерин.

Кечикген джаз. Бошалдыла гебенле,
Малла азыб, кёб болдула ёлгенле.
Бюгюн итни джокъду чыртда хатасы,
Мыллык ашай джылтырайды аркъасы.

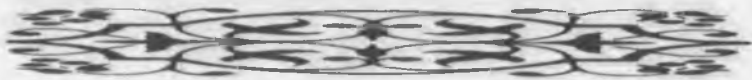
Ойрасы.

Азгъан ёгюз итге къараб турады,
Ит да, мыллык ашай, башын бурады:
— Ёгюз, быйыл кёрдюм дуния зауугъун!
Ёгюз уруб бузду итни бауурун.

Ойрасы.

1978 дж.

СУУУТМАЙЫКЪ

Онглу адамны ачыуун кьолгъа
Алычандыла онглула,
Эритиб аны, кьарыусузлагъа
Бериучендиле онг ала.

Ойрасы:

Керти дуня, кьысха дуня!
Сууукъ этмейик биз аны!
Сууукъ кьабыргъа теджелген джылыу
Джылытмаз тинни не санны!

Этген ачыуу кьарыусуз джанны
Кьоркьунч болады ол бютюн,
Сууукъ этеди онглу адамны
Онгузгъа джылы иннетин!

Ойрасы.

Хар джюрекни да таша джеринде
Бир джукълаб тургъан ачыу бар,
Уянсала уа ачыула бирден,
Джер буз сандыкьгъа терк ушар.

Ойрасы.

1978 дж.

КЪАРАУУЛДА ТАНСЫКЪЛАУ

Эрикдирди къарауул,
Не кече джокъ, не кюн джокъ!
Джукъу хорлаб къоймазча,
Джелчик, меннге тартыу сокъ.

Майна, къайын терекни
Къоба баргъан къабугъун,
Сыбызгъычыкъ эт да сокъ
«Минги Тауну» тартыуун.

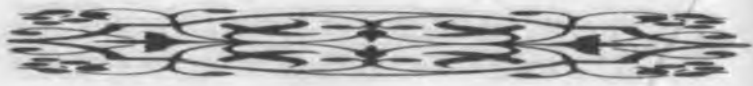
Къурумагъын, джелчик, сен...
Алай мен да согъайым!
Къайры кетиб бараса?!
Ёпкелеме, шохайым!

Джелчик, джаным, акъыллы,
Бара эсенг элиме,
Тансыкълыкъ саламымы
Ала бир бар биргенге.

Бизни юйню алпында
Ёсед алма терекчик,
Анам чыкъса арбазгъа,
Терекчикни бир ийилт.

1977 дж.

«ГУБАДА» САГЪЫШЛА

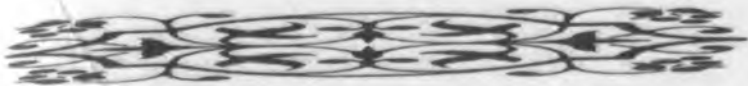
Меннге «Чурка!» дегенинде старшина,
Тёнгекчик бла джетдиргенме башына.
Ол — санчастда, мен чёгеме «губада»,
Хар сагъышым — къурмач къызгъан табада.

Кир джерлени джуудуртургъа излейле,
Огъай! — десем, уруб: «Чучмексе!» — дейле,
Кёз тюблерим кёбгенликге, ёреме,
Автоматны джангыз кёзюн кёреме...

Джюрегими иймез ючюн санчастха,
Санларымы ашырлыкъма дисбатха!
Буду джакълай билгенлигим сыйымы,
Кеч сен мени, анам, кеч сен, къыйынлы.

1977 дж.

АДАМ ШАРТ КЪАЛАМЫДЫ?

Баласыны кёз аллында
Юй бийчесин ургъан ата,
Ол ата, атамьды?!

Ойрасы:

Алай бир этгенден сора,
Этгенликге иги джора,
Адам шарт къаламыды?!

Джетген джашын атасына
Удуб, къанлы этген ана,
Ол ана, анамыды?!

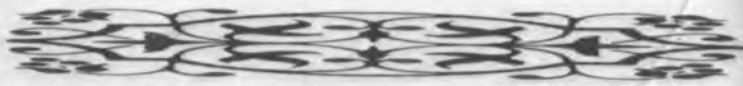
Ойрасы.

Орча этмей, болуб дюрген,
Атасына къол кёлтюрген,
Ол бала, баламыды?!

Ойрасы.

1977 дж.

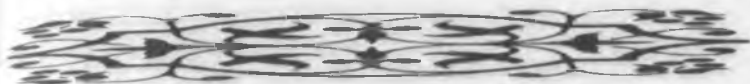

АКЪЫЛМАННГА УШАРГЪА КЮРЕШИУ

Сау ёмюрню халкъы ючюн
Деу джюреги эгелген,
Ахыратны азабларын
Дунияда чегелген
Акъылманны джазгъанына
Тыйыншлы зат джазаргъа,
Мурат этиб, кюрешеме
Мен мыйымы къазаргъа...
Бюгечели ишчи къолум
Къаламымы джыкъмайды.
Худжу башдан не «Минги Тау»,
Не «Акътамакъ» чыкъмайды!

1984 дж.

ДЖЕЛНИ АЙТЫУУ

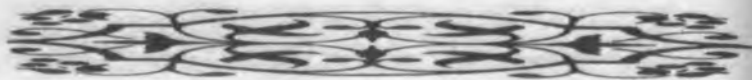
Джел согдады сыбызгысын,
Тау хауаны тепсете,
Тереземе ёшюн ура,
Айтад кесин сёл эте:

«Поэтлени джыл санлары
Отузлагъа келирге,
Бир тырмашыб тебреулер
Барды дженгил ёлюрге...

Зорчу кърал онгсуз халкъны
Ит къабханлай къабады...
Джашлай ёле турур заман,
Поэт къалай табады?!»

1987 дж.

ТУТМАКЪДА ЁКЮНЮУ

Къаты нарда юшюб
Баргъанча, мен тюшюб,
Кюрешеме тёншюб.
Джукъу менден керн,
Бара ары-бери,
Тёгюледи терим.

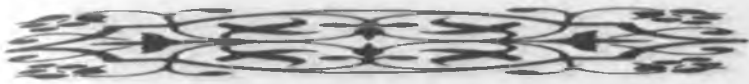
Бу тюлед муратым...

Алалмайма солуу,
Санларыма джылыгу
Табалмайма. Джулуу
Мен берейим былай,
Джангылдым! — деб джылай,
Мылы къолум сылай

Анамы суратын.

1977 дж.

ОТУНЧУКЪЛА ДЖАРАМА

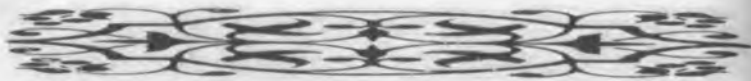
Я араппин, кимге болушайым? — деб,
Сагъыш этиб, тегерекге къарайма.
Дуниягъа ишлеб къояллыкъча кеб,
Бир терс ишчик кёралсам — деб, марайма.

Джашлыгъымдан сора хазна джугъум джокъ,
Мен болгъанча терсни, тюзню тёреси,
Дон-Кихотча, кёлюм джигитликден токъ,
Ашхылыкъды джюрегими ёреси.

Оноу соргъан, болуш-деген да болмай,
Тюрлю миллет!.. — дей, орамны барама,
Атым элге айтылырча иш табмай,
Къарт къатынга отунчукъла джарама.

1976 дж.

АНАГЪА ДЖИБЕРИЛМЕГЕН ПИСЬМО

Танг атаргъа унамайды, кечени
Узунлугъу хар сагъатдан сагъайта,
Къыйын сагъыш чыртда билмейд ёлчени,
Къарамынгы къайтара да узайта.

Сагъышымда тобугъунга башымы
Мен салама, болгъан кибики элимде,
Сен къарайса, дуняны насыбын
Кёрген кибики мени эрке халимде.

Бир кёзюуде сен башымы сылайса,
Бир кёзюуде акъырынчыкъ джылайса,
Анам, сени сагъышынгы ангылар,
Эссиз башым къайдан табсын бир мадар?

Мен билеме, сен кесингча сюесе,
Кёб кечени, сагъыш этиб, кюесе,
Ачмы болду, кечми къалды? — дейсе сен,
Ол кёзюуде джукъласам да татлы мен.

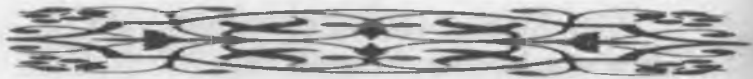
Сен билмейсе, сеничала кёбдюле,
Балаларын сакълагъанла таймаздан,
Бизничала антларына бекдиле,
Бюгюлмейле ургъан хыны аяздан.

Къайтырыкъма, анам, сакъла, кеч мени,
Къайтмасам да, хапарымы элтирле...
Биз чачмасакъ тубан басхан кечени,
Туудукъла да бизге айыб этерле.

Мутхузлукъну чачарыкъбыз, кыйналма,
Насыб кюнню тиерине ийнан сен!
Джашынг ёлгенд деселе да, ийнанма,
Сен джыламай, сакълаб турсанг, ёлмем мен!

1976 дж.

ТАТЛЫ ДЖУКЪЛА!

Алгъа бара, артха къайта, эригиб
Бетджан сала, тыгъырыкъгъа бугъама.
Бир кёзюуде сагъышымда керилиб
Урама да старшинаны джыгъама.

Къадыр къылыкъ сууукъ къаба къолуму,
Аягъымдан буз налы бла басады,
Къалай деудю! Алырына онгуму,
Кесине да бир уятсыз базады.

Сызгъырады боран, меннге къюлгенча...
Кёз аллыма келдинг, мени ариуум,
Татлы джукъла! Разводящий келгинчи,
Сюелирге, джетерикди къарыуум!

1976 дж.

ДЖЫР — БАЙЛЫКЪ

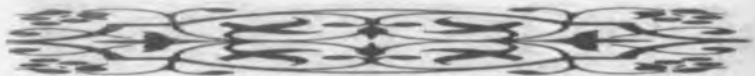
Бай кѳул да болур, кѳул бай да болур,
Бай кѳулун дайым туталмаз.
Ханла джашагъан кѳала оюлур,
Джырны уа заман джуталмаз!

Ашхы джыр, джерде ашхы адамча,
Джашайды ѳлмей ѳмюрге,
Таулугъа тауча, кѳырдышха джазча,
Керекди джыр да джюрекге.

Сары алтынны сомду багъасы,
Алтын — магъадан, сом — кѳагъыт,
Джюрек джырны уа джокъду багъасы:
Керти адамгъа джыр — байлыкъ.

1976 дж.

ДЖАНДЕТ

Джокъ эсе уа бу дуняда
Дайым кьаллыкъ,
Ахыратды ахыр кюнде
Бизни аллыкъ.

Ахыратны эки шарты,
Башы — джандет!
Хар ийманлы ары барыр
Мурат этед.

Саулугъунда хур джандетге
Ийнанмагъан
Эм джазыкъды — ол — эсе да
Дуниягъа хан!

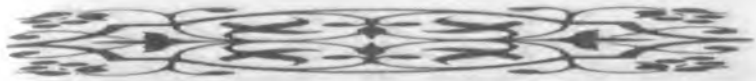
Джандет джокъду дегенле бла
Ёчешеме,
Барды, барды деб, кычырыб
Кюрешеме.

Ары тюшед насыб ючюн
Кьуллукъ этген,
Сау джашауун адамлагъа
Атаб кетген!

Джандетим а къайдад? Къайда
Кёрдюм аны?
Джюреклерид джандет таза
Адамланы!

1976 дж.

КЪАТЫНГДАЧА БОЛУРМА

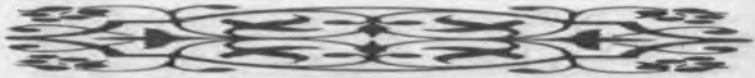
Анам, берген сютюнге сен разы бол.
Чакъырады мени аскер — узакъ джол,
Кетмезге уа мадарым джокъ, кетейим,
Эки джылгъа сени мыдах этейим.

Чал башынгдан мен бир тюкчюк алайым.
Аны «аскер билетиме» салайым,
Къыйын кюнде тюшсенг, анам, эсиме,
Анга къараб кёл этерме кесиме.

Сау болмазлыкъ джара тюшсе этиме,
Чач тюгюнгю салырма да бетиме,
Аны ариу тылпыуундан солурма,
Ахыр кере къатынгадача болурма.

1976 дж.

ГИТАРАМ

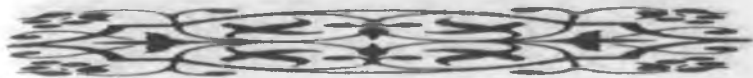
Къзбоюн гитарам, кърман болайым
Тегерек аузунг бла кылларынга!
Сез бла айталмагъанымы согъайым,
Халкъны бир тынгылат макъамларынга.

Мен сени суйгенча, сен да меннге бол!..
Биз дагъан болсакъ а бир-бирибизге,
Халкъны джюрегине табарыкъбыз джол!..
Не залим джау да тыйгыч болмаз бизге!

Кёрюрге, гитарам, биз кёб иш этиб,
Бёлек джырыбыз бойсунмаз заманнга!
Сени сыфатынгы ташдан ишлетиб,
Сын таш салырла ахлуларым манга!

1975 дж.

ЗАМАННЫ КИЙИКЛЕРИ

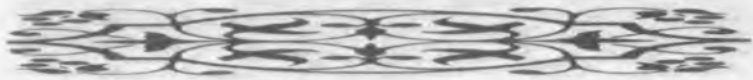
Гитара джылады,
Орган да сарнады,
Дауурбаз мыйыны тюеди...
Хауадан — кийими,
Заманны кийиги
Къычыра келед да кюледи.

Джашла — узунчачла,
Къызла — къыркъмабашла,
Кендирден уруб, кефчик алыб,
Этекни бюгерге,
Ёшюннге тиерге
Чырт къаллыкъ тюлдюле уялыб.

Джыйымдыкъ джамагъат
Шашханча къычырад,
Тиширыу алагъа джырлайды,
Ушамайд джыргъа ол,
Артха табалмай джол,
Сатылгъан намысмы сарнайды?

1975 дж.

ОЛ САГЪАТДА ДЖАЗЫКЪСЫН .

Сюйген кызым бирни суйюб,
Менден кетсе ёмюрге,
Джазыкъсынма сен мени!
Термилсем да бишиб-кюйюб,
Кюреширме тёзерге,
Сакълай джазыгу берирни.

Къартлыкъ келиб, ауруу эмиб,
Туралмасам орнумдан,
Джазыкъсынма сен мени!
Туудукъ-туугъан, тенгле келиб,
Сакълаб, кетмей къатымдан,
Кёлтююрле кёлюю.

Джуртха чабхан джау итлени
Къыстай бара, мен ёлсем,
Джазыкъсынма сен мени!
Тута ёмюр адетлени,
Багъалата, тенглерим
Асырарла ёлюю.

Къайтыр мадар бермей Джуртха,
Къаршчы чыгъыб къадарым,
Кийсем аны къарасын...
Джаш санларым ушаб къартха,
Ёлсем, джылар адамым
Болмай къалса, джазыкъсын.

1975 дж.

МЕРМЕР ДЖАШЛА

Басханында къара тубан
Джерими башын саулай,
Къалмагъанды кери Къобан,
Тургъанды кюнню даулай.

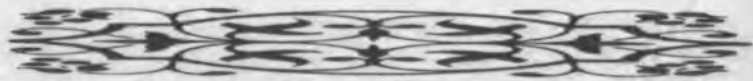
Ашыргъанды ол джашларын
Мутхузлукъну чачаргъа,
Мийик этгенд толкъунларын,
Джашау джолну ачаргъа.

Бу урушдан, бу кюрешден
Джер тебрэнгенд, джел къобханд,
Тёзалмайын уллу джелден,
Къара тубан чачылгъанд.

Сакълайд Къобан тулпарларын,
Къайтмай кёбле къалдыла,
Къайтханла уа къарнашларын
Мермер ташдан салдыла.

1975 дж.

АРА БАГЪАНА

Хар джан да насыб излейд башына,
Иги болургъа кюрешед,
Аман киши да туугъан джашына:
Иги окъу! — деб сёлешед.

Иги болалгъан алай тынч болса,
Хар ким да болуб барыред.
Дуняны башы игиден толса,
Адам андан да арыред.

Иги кёб болсун, аз болсун аман,
Алайсыз джокъду магъана.
Амандан джанлаб иги болалгъан —
Джашаугъа ара багъана!

1975 дж.

КЪАРА АДЖИР

*Атланы бек суйген, къарачай-малкъар,
къазах, кыргыз джырланы уста джырлай
билген, кеси ат белинде джырла эте мал
кютген — анамы гитче кърнашы Къазий-
ланы Шенукъаны джашы Солтан-Хамитге
бу аджирни «суратын» саугъа этеме.*

Кёргенмисе, сен, ма быллай аджирни?!
Къошунтуякъ аякъларын тик урад,
Джити къурч наллары къаза таш джерни,
Огъурсунмай бурну бла сызгырад.

Къамиш къулакълары дженгил кымылдай,
Тюе кёзле кибик джана кёзлери,
Быгынлары джазгы кюнде къалтырай,
Кёксюл бола ёшюнюнде тюклери.

Дуадакъны бойну кибик бойнунда,
Он элиден бирер хырза кёрюнед,
Ингичгеден къучакъ джетер кърнында,
Хар бир къан тамыры ачыкъ билинед.

Кенг ёшюню, кърарыш джетер чатлары,
Джохар, джалы, бек мийикди мулдасы,
Къол бла этилгенча бютеу санлары,
Кюмюш ат кереги — ёгюз багъасы.

Хырзалы джулдуз къашхасы къуу башын,
Бютюн ариу кёргюзеди, бир къара!
Бир кёрюред муну ашагъан ашын?!
Атны бакъсанг, ма бу аджирге бир къара...

1975 дж.

БИЙЧЕСЫНДАН КЕЛЕ

Элияны ынгычхагъан тауушу
Кючден-бутдан кьулагъыма джетеди.
Джылай-джылай кёз джашларын тауусуб,
Къачхы джангур джаугъан кибик этеди.

Къызыу джюрюю арыгъанды алашам,
Энди ол да ашыкъмайын элтеди,
Тюз джерчикге джетсек, меннге кёл ашаб,
Джоргъалагъан кибикчикле этеди.

Ол кёзюуде, аякъ тюбден батмакъла
Чартлаб барыб, сары хансха тиелле.
Кёк къачлары болгъан дохтур артмакъла
Алашамы эки джанын тюелле.

Къарт атамдан къалгъан плашым джангургъа
Эртделеде кибик тыйгъыч болалмай,
Тишлерим да къалыб терк харс уругъа,
Мен барама акъ ауушдан кёз алмай.

Бу дуняда мен билген зат — юй бла къош.
Аскерден да тилеб болджал алгъанма.
Сууукъ, ачлыкъ,.. ол барысы бошду-бош!
Мен окьургъа баралмайын къалгъанма.

Бу сагъатда Аллах артмакъларымы
Бир толтуруб къойгъа эди ачхадан!
Элтиб бериб, къууандырсам анамы,
Сюйюб чыгъар эди ташлы бачхадан!

Улху бериб, болджал алыб аскерден,
Келир джыл а мен окъургъа къачарем!
Эм насыблы джашладан бир болуб мен,
Институтну эшиклерин ачарем!

Неуа, атам болгъан болса директор,
Таб Москвагъа кетиб, иги окъурем!
Къуллукъчула меннге болур кибик къор,
Хубий улу кибик райком болурем!

Бюгюнлюкде джол хакъгъа да ачхам джокъ,
Чабханлыкъгъа совхоз айлыкъ бермейди!
Директор а, чегед болуб бютюн токъ,
Джакъсызланы джарсыуларын кёрмейди!

Тюкленмеген къуш балача уяда,
Кёкге къараб, джан кёрмейин азама.
Мен а, кимге керекме бу дуняда?
Джашлыгъымдан башха неме базама?

Къар бурхула джауадыла ашыгъыш.
Тюгел къаргъа бурулуб да кеталмай.
Соруууму джууабына джокъ чыгъыш —
Деб, барама, кёлюмю хош эталмай.

1975 дж.

ТЫНЧЛЫКЪ БЕРМЕЙДИЛЕ

Сёз таулары кызама да,
«Алтын» табмай кыйналама.
«Багыр» сёзле джазама да,
Арта окуб, уялама.

Кыламымы атама да,
Сагышымда мал кютеме,
Ашаб, тоуб, джатама да,
Бир кесекге «ох» этеме.

Сёз, сыфатха киреди да,
Макъамдан кийим киеди,
Кёз аллыма келеди да,
Келиб тиниме тиеди.

Онгсунганча кёреди да,
Мыллык атыб чабышады,
Джюрегими кереди да,
Кылларына джабышады.

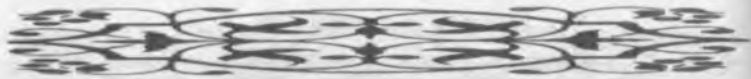
Ёсюб кючен толады да,
Джюрегиме сыйыналмай...
Чыкьса, ол джыр болады да,
Кыймайды кесин джырлатмай.

Ол джырдан кёл табама да,
Кыламны кёлгъа алама,
Кёзлерими джабама да,
Джангызлыкь бла мен кылама.

Хар ингирни сакълайма да,
Джетсем, кемсиз къуанама...
Пушкин болуб джукълайма да,
Кесим болуб уянама.

1975 дж.

ЁКСЮЗ КЪОЗУЧУКЪ

Ёксюз кългъан къозучукъ
Ары-бери чабады,
Эмчек излей, къойлагъа
Кёзюу мыллык атады.

Къатларына къоймайла,
Хыны этиб кетелле,
Такъыр джанны джашаудан
Тюнгюлюрча этелле.

Чаба-чаба арыса,
Джыламукъла тегеди,
Кълкый келиб, тюшонде
Ол анасын кереди.

Таш джанында макъырыб,
Ийнакълайды анасы,
Къуйрукъчугъун ойнатыб,
Ма эмеди баласы...

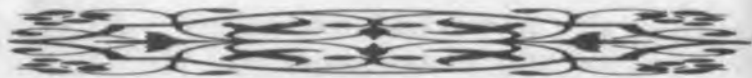
Уянса уа — джукъ да джокъ,
Хуна ташны джалайды,
Къара бурма сыртчыгъын
Аяз сылай джырлайды:

О, джылама, анангы
Сау этерге джокъ мадар,
Аллах айтса, джанынгы
Сакълал турлукъду къадар!

Аллах айтыб, тюзелсенг,
Онгу джан болурса сен!
Ол заманда джууукъ, тенг
Сюелмезле сенден кенг!

1975 дж.

КЁЛ ЭТДИМ

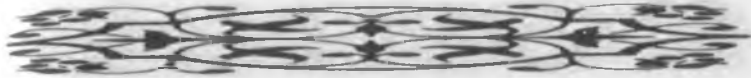
Джюрек тишлеб белгисизге тюберге,
Кюнледен да бюгюн къаты тебинди.
Кёкюрегим къарангыны тебере,
Сабыр атлай, эл кыйыргъа тебретим.

Ай чыкъды да, юлюш этди нюрюнден
Кенг талада джангыз ёсген терекге.
Кёбге узунд кёлеккеси терекден.
Аллай сезим келди менде джюрекеге:

Мени джырым болуб мени кёлеккем,
Ай батханлай, тас болурму дуниядан?
Мен кёл этдим джюрегиме себебге,
Ай батаргъа, кюн чыгъар деб къаядан.

1975 дж.

КЪУШ БЛА КЪАРА КЪАРГЪА

Туудургъан зат неди джюрек тарлыкъны?
Деб сорама бир кѣзюуде кесиме.
Махтанчакълыкъ — келечиси зарлыкъны, —
Деген оюм келед бирде эсиме.

Ойрасы:

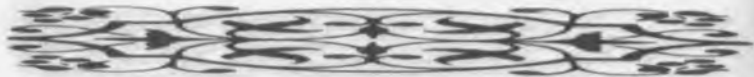
Хар заманда джюреклери онглула,
Аз сѣлешиб, мийик уча болурла?
Къанатлары кюннге тие барса да,
Къуш ауузундан бир таууш да чыгъармайд,
Булутладан кѣбге тѣбен учса да,
Къара къаргъа чыртда ауузун тыялмайд.

Ойрасы.

Хар заманда джюреклери онглула,
Аз сѣлешиб мийик уча болурла?

1975 дж.

АДАМЛАГЪА АЛГЪЫШ ТИЛЕКЛЕ

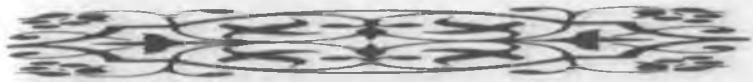
Бир сейирд бу ёмюр, бу джомакълы ёмюр!
Джашауну атламын къарау сокъур кёрюр.
Алай а джюрекден джол кыйынд джюрекеге,
Джер ушайд кюкюртеге, джут адам — сернекеге.
Джокъду джерде тынчлыкъ, адамла ашыгъыш
Къайры барадыла, болмагъанча таныш?

Ашарыкъдан толу тепсини джанына
Олтургъан адамла чырт ач болмасынла!
Сёз негер табылмай, хар ким да башына
Къалыб, ол ачлыкъны чырт сынамасынла!
Джерни сабийлери, дуня мал амалтын
Тас этмегиз Джерден адамлыкъны шартын!

Джерни уланлары, уллу кёллю болсакъ,
Джашауну чегинде сюелмесек биз сакъ,
Къоркъуулуд бу ёмюр, ачылса къазауат,
Джер болур кюл-кёмюр, тас болур адам ат!
Дайымлы джашаргъа адамда амал бард, —
Сакъла рахатлыкъны гитче, уллу эм къарт!

1975 дж.

ЭСКИ КЪОШ

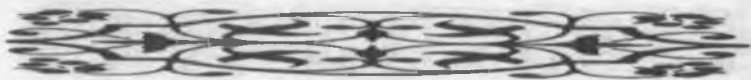
Эски къошну ханс басханды тегерегин,
Энди тютюн чыкъмайд аны оджагындан,
Джангызлыкъны джели тарайд кекюрегин,
Юздюргенча умут ахыр къонагындан.

Тал терекни чапракъларын аяз уруб,
Юзюб элтед хансха, ташха, балчыкъ келге,
Ол терекни чапракълары кибик, учуб
Сагъышларым атланалла бирер джерге.

Джангызлыкъгъа къулакъ сала, кесим къала,
Ма бу къошча, къалырма да мен атылыб? —
Деген сагъыш джорегиме къайгъы сала,
Кетдим, сора, элим таба мен ашыгъыб.

1975 дж.

ЁМЮРЛЮК СОРУУЛА БЛА ДЖУУАБЛА

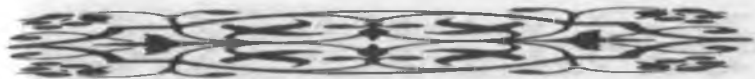
— Бу дунягъа не зат алыб келдик биз?
Бу дунядан не зат алыб кетербиз?
— Бу дунягъа джаб-джаланлай келдик биз!
Элтирибиз — джангъыз кебинлигибиз!

— Бу дунягъа не ючюннге келдик биз?
— Бу дунягъа зат къояргъа келгенбиз,
Биз къоярыкъ — атыбыз бла ишибиз,
Ызыбыздан келлик сабийлерибиз.

— Бу дунягъа не ючюннге келгенбиз?
— Бу дунягъа сынаугъа деб келдик биз!
Бир кесекчик къыйналса да саныбыз,
Бир Аллахха таза барсын джаныбыз!

1975 дж.

КЪАРАЧАЙЛЫ ХИППИ

Башы къачхы забачад,
Джелке, къулакь кёрюнмейд,
Юсю садакъачычад,
Джамау басыб билинмейд
Не къумачдан болгъаны,
Кёлеги эм кёнчеги,
Аны аякъ алгъаны
Кенгден бокълайд кёлюнго.

Ойрасы:

Хиппи-хиппи-хиппи джаш,
Сен къарачай джаш эсенг,
Халкъдан кетсенг, тийсин таш,
Къайтсанг, джаша сау-эсен!

Ол а кесин санайды,
Туумай, кёкден тюшгеннге
Кюлюб сениге къарайды,
Чурум излеб юсюнге.
Кюлкюлюк болуб башы,
Орамланы санайды.
Эсириб келсе джашы,
Анасы бек джылайды.

Ойрасы.

1973 дж.

ПРАКТИКАДА

Мен челекле бла тонгуз фермадан
Узакъ хант юйге кетеме,
Мушулдай, терлей, тоюб джанымдан,
Помойчукъ алыб джетеме.

Саша сакълайды кенгден ышарыб,
Мени самаркъау этеди,
Джетсем, челекни къолумдан алыб,
Фермагъа кириб кетеди.

Мен ташыгучума, Саша — къуюучу,
Ичимден аман айтама...
Хыппилле болуб эки ууучум,
Хант юйге барыб къайтама.

Устаз келгенди, къалайды иш? — деб,
Хар зат аламат, махтайды.
Бир тонгуз бала тоюб, эркелеб,
Ары бла бери чартлайды.

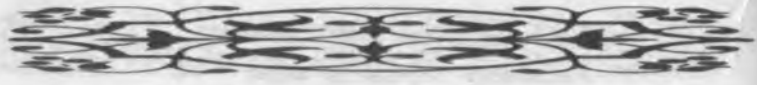
Къутура келиб, ол келе-келиб
Сыртындан тошдо габдешге,
Къычырад хрюшка, къарайма кюлоб,
Джашау бла ёлом кюрешге.

Устазым меннге хахайлайд: «Кюлме!
Сен чыгъар джарлы хрюшаны!»
Мен да айтама: «Тиерик тюлме!
Ол джумушуду Сашаны!»

Саша барды да тонгуз баланы
Габдешден тартды да алды.
Устаз кѳрмеди хыппил кѳолланы,
Сашагъа — 5, меннге — 1 салды.

1973 дж.

КЪОНАКЪДА

Тенгим бла кюзде,
Нефтекум тюзде,
Абдул-Газыгъа келдим мен.
Таза кѣлюмден,
Хурзук элимден
Элине салам бердим мен.

Хурзук элимде,
Ана тилимде
Сѣлешгенимча сѣлешсем,
Тынгылайдыла,
Ангылайдыла,
Сары уа нексе, — дейле, — сен?

Хоу, сарыбашма,
Мен таулу джашма,
Къарачайлыма! — дейме мен.
Къарала — бары,
Мен а, бир сары...
Иннетибизди келишген.

Туркмен той этиб,
Бек эркелетиб,
Мени къонакъча кѣрдюле.
Тепседим тойда,
Тартдым орайда...
Саугъагъа кѣлек бердиле.

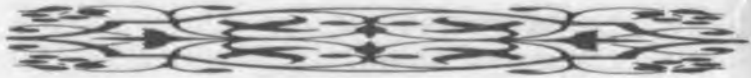
Тангнга чыкыгъанбыз,
Джолгъа чыкыгъанбыз,

Айыб этеме кесиме...
Мен тойда кӱрген
Бир туркмен кызчыкы
Келед да турад эсиме.

Джюрегим тарай,
Ызыма кырай,
Кетдим, кылыргыа джокъ амал.
Бу джылы кюзде,
Нефтекум тюзде,
Абдул-Газы эл, эсен кыал!

1972 дж.

АТЛАНДЫМ

Хайт деб онбеш джылгъа кире,
Окъургъа барама — дедим.
«Сау къал» айта кетейим — деб,
Къарт атама салыб келдим.

«Эркишиге джашау джолдад,
Эси хаман юйдед, атлан,
Уллу болдунг, насыб алдад,
Ашхы джолгъа!» — деди апшам.

Къурч чыбыкъны учун байлаб,
Тобун тартыб баргъан кибик,
Мен тебретим джолну сайлаб,
Джан тамырым юйде бегиб.

1971 дж.

ТЕНГИМИ ТАРЫГЪЫУУ

Дуня — тели, мен акъышлы
Болурма? — деб, эсима
Келиб, болсам мен аккышлы,
Чамланама кесиме.

Излемими бу дунядан
Билмегеним — бушууум.
Съныб тышген деу къаядан
Таш кесекчад джашауум.

Джарашмайма мен хунагъа,
Болалмайма атлаууч.
Мыйым термилсе хауагъа,
Джюрегим айтады: «Уч!»

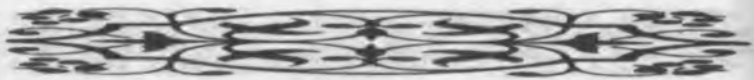
Учаргъа уа къанатым джокъ,
Юретирге, атам джокъ,
Хурджунумда «манатым» джокъ,
Кёлтюрюрге адам джокъ.

Мен билмейме буйрукъ бере,
Не билмейме джалына.
Хар адамны джауча кёре,
Башлагъанма алына.

Джюрегиме бола кечим, —
Шош назмула джазгъаным...
Олду джангыз билген ишим,
Олду джангыз базгъаным.

1984 дж.

ДЖЫЙЫЛЫУ

Джыйыльгусуз юч кюн ётдо,
Кесине бек тансыкъ этди,
«Джетигиз!» — деб къуугъун джетди,
Барлыкъ, бармазлыкъ да кетди.

Ойрасы:

Ой, джыйыльгу, джыйыльгу,
Болгъанса да баш ауруу,
Мыйылланы этдинг къуу!

ОЛ да джорга юйге кетди,
Кийиниб конторгъа джетди,
Къалгъанлача терк олтурду,
Адам санны ОЛ толтурду.

Ойрасы.

Терк турдула, ОЛ да турду,
Харс урдула, ОЛ да урду,
Айтышдыла, ОЛ да айтды,
Къайтышдыла, ОЛ да къайтды.

Ойрасы.

1984 дж.

ДЖЫРЧЫНЫ ДЖЮРЕК АУАЗЫ

Семенланы Исмаилгъа

Мыйылада джырны сыйлар бишим джокъ...

Толу айлыкъ алыр кибик ишим джокъ.

Тамам керти ышанырча кишим джокъ.

Тот сынджырны юзер кибик тишим джокъ.

Арыгъанма, киши бла да ишим джокъ.

Ойрасы:

Къалай къыйынд джангызлыкъда джашагъан,

Айгъа къараб улугъаннга ушагъан,

Себеб табмай кеси кесин ашагъан?!

Не этейим? — деб, мыйымы къазама,

Кёломдегин джыргъа салыб джазама,

Аш ашаргъа заман табмай азама.

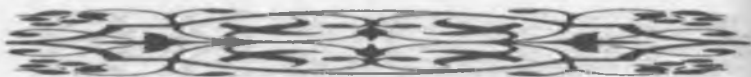
Миллетими алпында мен тазама,

Аллахым... — дей, тамбла кюннге базама.

Ойрасы.

1984 дж.

МЕЛ БИР ДЖАЗЫУЧУГЪА

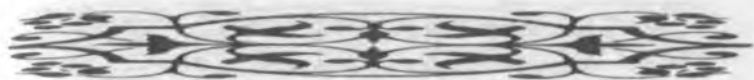
Миллетинги джашларына «къанаула!» — дей,
Къызларын а дюргенликге чакъыра,
«Бизбиз бий халкъ, къалгъанла уа — джамаула!» — дей,
Хахайлайса, ауузунг отла чакъдыра.

Бедиш айта, джау этесе кесибизге,
Кесибизча гитче, онгсуз халкъланы.
Келмегенни келтиресе эсибизге,
Уятаса «къызылланы», «акъланы».

Джазыкъдыла сен бошагъан къагъыт, къалам,
«Джазыгучума!» — деб айтаса сен базыб,
Ана тилин билмейд сени туугъан баланг,
Сора кимге кюрешесе сен джазыб?!

1984 дж.

БЕГЕДЖЕН БЛА ЧАЛ КЪАБАН

Кесин нафысгъа хорлатыб,
Онгсуз балаларын атыб,
Хашген болду бир уятсыз бегеджен.
Къарнын, санын этселе токъ,
Бирине да огъайы джокъ,
Къабанладан болса кесин теджеген.

Кёб айланды, кёбно кёрдю,
Джашаууна эсин бёлдю,
Кеч белсе да — ол намысын туб этиб.
Туталсам, — деб, — бир къабанны,
Оноу этди. Джазыгу аны
Къууандырды — чал къабаннга тубетиб.

Къабан кючлю эди алай,
Къулакъ джанында мушулдай,
Бегедженни джуддузлагъа учурду...
Бегеджен да, ох-ох-ох! — дей,
Къабан кете тебрегенлей,
«Кетме! Кетсенг ёллокме!» — деб кычырды.

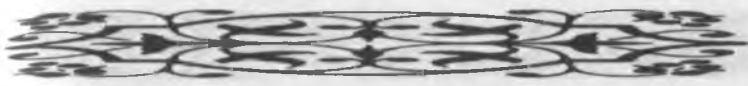
Чал къабанны бек махтады,
Джыламсыраб, кёб алдады,
Къысхасыча, анга барды ол эрге.
Кёб ишлетди ол къабаннга,
Къарны тойса, къабан анга
Къууанч эте, тюшюб турду джесирге.

Бетсизлик бла кюч бир болуб,
Харам хакъдан ююю толуб,
Ал джашауун унутханды бегеджен.
Онгсузлагъа бедиш этед,
Кесин халкъгъа юлгю этед,
Табыльрмы анга намыс теджеген?

Боюн кюч бла сый даулагъан, —
Сыйламагъанны джаулагъан,
Ма ол болур бу дуняда эм аман?!
Иши тюшюб бегедженнге,
Амалсыз сый теджегеннге
Тойгъанынача разыды чал къабан.

1984 дж.

ОНГСУЗ КЪАРТ

Къачхы шахар. Кюн батхандан джел урад,
Къайгы салыб, төгерекни сарната.
Бир онгсуз къарт джол джанында олтурад,
Озгъанлагъа джыйрыкъ къолун узата.

Къач тартады, алгъыш айтад чомартха,
Ышарылса, кириулери кёрюнед.
Кёк кюкюрейд чамланганча бу къартха,
Сууукъ джангур зарланганча себелейд...

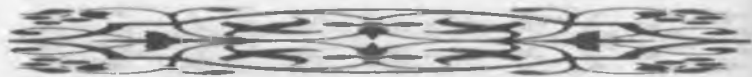
«Бош къазама хурджунуму мен чомарт
Болама деб, айлыгъымы алама —
Деб бардым да, айлыкъ джогъед, ийнан, къарт,
Энди юйге джаяу кетиб барама».

Кёкге къараб туруб, кесек симсиреб,
Таягъы бла джол тюзете атлайды,
Челекденча джангур къуяд, «къора!» — деб.
Ким биледи, къартны кими сакълайды?

Онглу халкъгъа санамайма мен аны,
Садакъачы эсе джангыз бир къарты!
Джокъду, джокъду бу Аллахсыз къралны
Тамблагъа да ышанырча бир шарты...

1983 дж.

ХАДЖИ-МУРАТХА

Сен къалай бек ышанаенг джашлыкъда,
Айырмайын танышладан тенглени...
Халкъыбыз — деб сёлешинген заманда,
Тюзлюк излеб къайыраенг дженглени.

Тазаланы сата, кирле ёсдюле,
Бирле, арыб, юй джашаугъа кетдиле,
Бирле атлар джолларынгы кесдиле,
Ахырында халкъынга «джау» этдиле.

Бюгюлмединг, керек болду сынаргъа.
Кюрешден да, ёчешден да къутулдунг...
Себеб излеб, сен чагъырны сынаргъа
Излединг да, кесинг анда джутулдунг.

Ийис этген иннет бёлек адамда,
Къуруй баргъан мырды кёлча джукъулу.
Ким биледи, ол иннетни ауузунда
Энтда ненча таза тамчы джутулур?

1984 дж.

ДЖЫРЧЫНЫ АШЫРЫУ

Бюгон джол да кёрюнеди бир узун,
Кючден джетдик. Басыннганды джамагыат.
Къабыр ачханд ол тоюмсуз ауузун,
Джырчыбызны джугтарыкъды бусагыат.

Аязчыкъда шуулдагъан терекле
Шош болдула, бушуу митинг ачылыб.
Келгенлерин кёргюзюб бир бёлекле,
Сёз этелле арлакъ-берлакъ чачылыб.

Къызгъанмайды биреу махтау сёзлерин,
Кёбден бери хазыр кибик бу кюннге,
Окъуйд, алмай къагъытындан кёзлерин,
Къолу къоша байрам шартны ёлюмге.

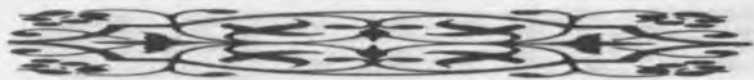
Сёлешелле кёб тишырыу, эркиши,
Ёлюкден да сый табаргъа джутлана,
Къагъытладан окъуйдула эришиб,
Сахнадача, кеслерине сукълана.

«Къагъытчыла» бир борчларын толтуруб,
Къагъытларын хурджунлагъа тыгъарла,
Кёб да турмай сюрмелерле, олтуруб —
«Къайгъы сёзле» газетледе чыгъарла.

«Хахайлатмайд» бюгон бушуу бирлени,
Джюрек джара кёрюнмейди, ташадад.
Эришлерин къаты къысхан эрлени
Тинлеринден, джыламукъча, къан агъад.

1985 дж.

ЗАУУКЪ ПОЭТ

Мен сёзлени бирин атыб, бирин тутуб,
Бирин алыб, бирин салыб, бирин джутуб,
Бирин сиреб, бирин тиреб, бирин сыгыб,
Айтымлада бош джер болса, бирин тыгыб...

Не зат этдим, не этмедим назму кьурай,
Рифма этер ючюн, сёзню юч-тёрт туурай,
Кёз кёрмезлик, кьол тутмазлыкь затланы мен
Тенглеширдим. Тизгинлени да кёнделен

Тизиб бошаб, бир сейирлик затны этдим.
Окьуб чькьдым, джер назмудан узакь кетдим,
Адам акьыл джетмез джерге учуб джетдим.

Магъанасы кьайдады? — деб сорадыла,
Хыртлаучула сёзлерими орадыла,
Оргъан кибик камсык бала кюн таякьны...

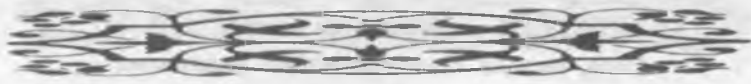
Мен а, джангы назмум ючюн бал аякьны
Кёлтюреме, ичеме да бек кьанама,
Джаша, поэт! — деб, кесиме кьууанама.
Кьычырама: «Поэтлеге пачама!
Джангылыкьла ачама!
Эскиликни чачама!
Джер джашаудан кьачама!
Джити кьыльгьма!!!
Ичимден а бир аууз келеди:
Энди болдунг, кёб...!
Джюрегим анга джарылыб ёледи!..

Закий болуб кесиме бек базмасам,
Сора, быллай «джангылыкъла» джазмасам,
Не зтейим, мен да Аллах джарлысы...
Мени кёлум башха не бла джарысьн?!

Болумуму ит кирик да билеме...
Сен, окъуучу, тишлеринги билеме,
Не десенг да сен, джазма — деб, тилеме,
Мен да сенден тилемезме башха джукъ,
Аллах ючон, китабымы окъуб чыкъ!

1985 дж.

«ОЮНЧУ»

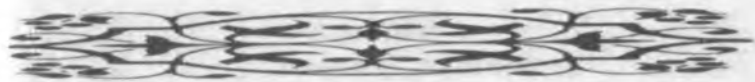
Ненча кере зынгырдады телефон,
Дуппур-чунгур эте сагъыш тюзюмю?!
Тынгылагъан «оюнчуну» тут да джон
Тилин! — дейди джюрек, кьуруб тэюзюмю.

Шыбырдайды, кьулагъымы ол эгеб,
Гюрбедеги шайтаныча Бушайны.
Аны тутсам, джыяр эдим горбеге,
Кирит салыб, чыгъармазем беш айны.

Джау чыракъла бериб анга азыкъгъа,
Къарнына уа берлик эдим табанны,..
Башдан аякъ окъутурем джазыкъгъа
«Аманатып» Хубийлапы Османпы.

1985 дж.

ФЕСТИВАЛЬ

Къолладан тутайыкъ,
Бир джырны джырлайыкъ!
Джюрекни джюреке
Ачдыргъан иннетге,
Сен белги болуб къал,
Бюгюннгю фестиваль!

Ойрасы:

Фестиваль, фестиваль,
Джюрекден джюреке
Шохлукъну джолун сал!

Кюч бериб бир иннет,
Дунияда хар миллет
Кесини джериңде,
Кесини тилинде,
Огъай! — деб зорлукъгъа,
Джырласын шохлукъгъа!

Ойрасы:

Фестиваль, фестиваль,
Миллетден миллетге
Шохлукъну джолун сал!

Уруш от къармалыб,
Мамыр джыр джырланыб,
Озсала ёмюрле,
Къонакыла келирле
Башха дуняладан,
Узакъ джуддузладан!

Ойрасы:
Фестиваль, фестиваль,
Джулдуздан джулдузгъа
Шохлукъну джолун сал!

1985 дж.

КЪАРАТОН САГЪЫШЛА

Бир кьууанча тартыб, аслам сѣлешсем,
Танг атса уа, сокъураныб сѣзюме,
Кечеги мен эртденнги бла ёчешсем,
Бютюн эрши кѣрюнеме кѣзюме.

Да ичиб да, ичгенлеге кѣре, мен
Боллукъма, чьрт ичмейме деб кьояргъа.
Алай, кесим джангъыз кючден ишлеген
Сыйьмы бир бек кьоркъама ояргъа.

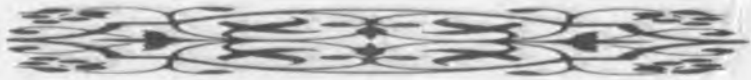
Антсыз болсун билген кьалай джашаргъа?!
«Сир кьатдырыб турсам хамаан кесими,
Узаймайын мен сын ташха ушаргъа
Боллукъмамы?» — деб, кьыйнайма эсими.

Кьатыб турмай да мен кьалай этейим?
Аусам, ёрге кьобарыргъа джагъым джокъ.
Сир кьатыб а, мен кьалайгъа джетейим?
Ийилмеген джаннга тиед джалгъан окъ.

Джангъызлыкъдан кьыйын — джерде бир зат джокъ.

1987 дж.

ХАЛИТГЕ

...Болгъан кибик анда мени бир терслигим,
Хаман келед, хаман келед кѣз аллыма,
Боллукъ бала болуб, болмай къалгъан тенгим,
Ол къадарны излемейме таб къанлыма.

Мен кѣреме, чабыб барад сабийлигим
Таякъ атда, биргеме да — Халит тенгим,
«Мен оздум!» — деб даулашабыз биз бузукъла,
Арабызны айыралла джумдурукъла.

Кери тургъан ачы болуб джумдурукъдан,
Шох болабыз. Заман озду. Чыкъдыкъ элден...
Ол аскерде ѳлгенинде кърал зорлукъдан,
Мен да ол кюн айырылдым сабийликден.

Бюгюн меннге — отуз, джокълайд сабийлигим,
Онеки джыл, Сен келгени кѣз аллыма,
Боллукъ бала болуб, болмай къалгъан тенгим,
Къадарынгы теджемейме таб къанлыма.

1987 дж.

НАСЫБ МУРАТ

Суу юсюнде кѐмюк кибик кѐзбау дуняны
Бек сюеме! Сюймеген а болурму аны?
Чаба-джорта, юй-кюн бола башласанг маджал,
Тамам джашар кѐзююнгде кьадалад аджал.

Ийнанмайма, замансызлай кетерме деб мен,
«Онгузланы» бир кюн мыдах этерме деб мен.
Ой, бир мурат барды менде аслам джашаргъа,
Джыр-пайгъамбар — закий Исмаилгъа ушаргъа!

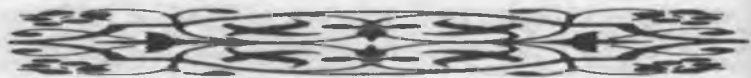
Хей, бир мурат барды, ол кюннге сау тюберге —
Алан халккым кьрал болгъан кюн тойда тепсерге,
Бойсунмагъан, талгъан санларымы хорларгъа,
Тепсей келиб, тамам арыб, джырла джырларгъа.

Туудукъланы алларында айыбдан чыгъыб,
Джашауну да эскинича тамам бек сыгъыб,
Минг джыр джазыб, миллетиме кьююб ёмюрге,
Муратлыма ёлсем джангыз алай ёлюрге.

Ариум бла меннге бирер джюз джыл да толуб,
Сыфатыбыз, кьююбюз да бююнча болуб,
Кюн да тие, гюлден толу Кьобан бойнунда
Ёлсем, ёлдом демез эдим Аны кьойнунда.

1986 дж.

ИЙНАНАМА

Къагъыйланы Назифагъа

Къанат кериб чыкъ дунягъа — дегенсе,
Миндиргенсе джыр къанатлы буракъгъа,
Кюн таякъдан къамчи эшиб бергенсе.
Ким биледи, барырмамы узакъгъа?

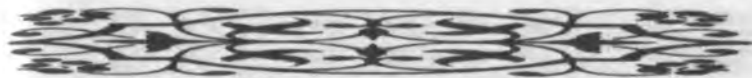
Акъ джамчыча иннетинги къаблайма,
Джунчутсала джашау джелле, джангурла,
Къарыу берген ауазынгы сакълайма,
Улусала къара къанлы обурла.

Тёлюбюзге къыбламача джарайса,
Болмасын деб атламыбыз джангылыч,
Кёпор болуб тёлюлени джалгъайса,
Джер бла кёкню джалгъагъанча джанкъылыч.

Ийнанама, баш муратынг толлукъду...
Кюнню бетин джабалмазла къаргъала!
Халкъ тылпыгу ёмюрлюк джаз боллукъду,
Сен джангъдан джашау берген «Къарчагъа»!

13.01.1986 дж.

НАЗМУЧУ

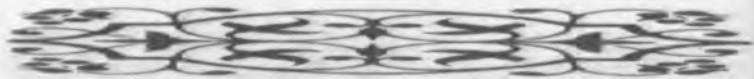
Аллахдан келген назмучу,
Ол — мийик сёзлеге уучу,
Не кыйыры, не уа учу
Болмагъан джолда джолоучу.

Аллында уа — буруу, уру...
Хурджуну, ууучу — кьуру,
Джокь кьышыгы, не джайлыгы,
Туталгъан сёзю — байлыгы.

Аллах, бер сен анга тёзюм,
Джитилей кьой эки кёзюм!
Ол кёрелик, ол туталыкь
Олду, ол — миллетге кьаллыкь!

1986 дж.

ДЖАНГЫРЫУ

Тёрт джыл озду. Парторгум
Сёлешеди арымай...
Мен сорама: «Нед чурум?
Нек турабыз джарымай?!»

Ол айтады: «Джангыр сен!
Юсюнго да джангырт!» — дейд.
«Айлыгыма кьош!» — десем,
Къысхасыча ол — «гырт», — дейд.

Джангыралтырмамы мен,
Джурун сатыб алгъан бла,
Джыртыкъ кёнчекчигиме
Джангы джамау салгъан бла?

1989 дж.

КЪАРА-МЫРЗА

Нью-Йоркга келдим да, (шохум, кеч мени)
Юйюген кьой башха ушатдым сени.
Кёре тургъанымда, болдум юренчек...
Сен кесингча ариу кёре эдим, Джек!

Сенден ариу толдо кьыгтайты Юн Ван,
Сенден ариу толдо орусла Иван!
Ёмюрде манга да тиймегенди кёз,
Кёз тиймесе санга, сен да менлей тёз!

Кел, шохла болайыкъ экибиз да, Джек,
Тин базманнга сал да, сен халими чек,
Кёлом кьалмаз чыртда, «Джек» — десенг манга,
«Къара-Мырза» дерим келед атынга!

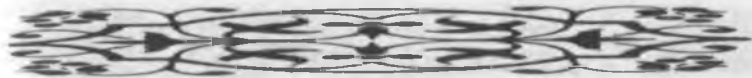
Чамны, накъырдамы биз тутмаса къ бек,
Къуйрукъла ёсерле экибизге, Джек,
Саудан юсюбюз да тюкледен толуб,
Бананла ашарбыз терекге къонуб.

Мен, Кавказдан келген бир таулу улан,
Сен мында туусанг да — Африкалы джан!
Адамлыкыны джерде тутайыкъ мийик,
Бояулары сайлай, болмайыкъ кийик!

Къара джерди бизге акъ унну берген,
Кёзно къарасыды акъ кюнню кёрген...
Бурун айрылыкъ тас болуб арадан,
Пушкин джаратылгъанд акъ бла къарадан!

1990 дж.

НЬЮ-ЙОРКГА БАРЫУ

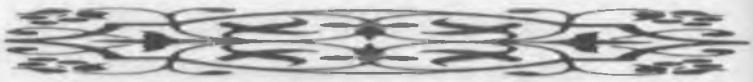
Нью-Йоркга билет табалмай,
Къралгъа бериб, къралдан алмай,
Иш тынар деб, ышаналмай турама.
«Сакъларыкъса сау бир джылы!» —
Деб, хыйлачыкъ ышаргъанны
Сагъышымда хамхотуна урама.

Тынгылагъыз сейир чотха —
Билет джокъду самолётха,
Буйрукъ джокъду, «хар бош орун толсун!» — деб.
Ненча бердим, Аллах билед,
Улху бериб алдым билет,
«Коммунизмге садакъа болсун!» — деб.

Келгенме Нью-Йорк шахаргъа,
Сахарадан шам Махаргъа
Къум араблы келген кибик алайма...
Ата Джуртум тюше эгге,
Кесими да санай терсге...
Тегерекге мен ахсыныб къарайма.

1990 дж.

ЧАПАЙ ЭЛИМ

*(Чапай элде джашагъан къартланы тилеклери
бла джазылгъан джыр)*

Тамбласы ючюн халкъым учунуб,
Кенг тюзде къазыкъ урады.
Тауладан саркъгъан керти таулуну
Джюреги тауда турады.

* * *

Шам Къарачайды уллу атабыз,
Сен аны къартлыкъ джашыса!
Алтын джюзюкдю чыкъгъан Марабыз,
Сен аны накъут ташыса!

Ойрасы:

Шам Къарачайны къартлыкъ джашы,
Алтын Мараны накъут ташы,
Джаш джюрегимде толгъан айым,
Сен намыс къаламса, Чапайым!

Джеринг эркинча, сени адамынг
Кенг джюреклиди, джарыкъды!
Алан тюзледе ёсген уланынг
Эски чеклерин саллыкъды!

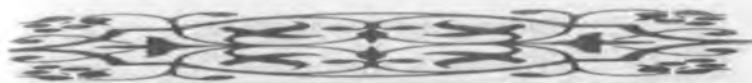
Ойрасы.

Мени тыбырым, ёмюрлюк ангтым,
Мийиклей турсун намысынг!
Таулу элlege айтылгъан атынг
Саулай дунягъа айтылсын!

Ойрасы.

1988 дж.

ТЮШЮННГЕНМЕ

Джукъум къалыб, эсим кетиб,
Мен тамам азгъанем,
Кёб заманны кюреш этиб,
Бир китаб джазгъанем.

Китабымы халкъгъа сатыб,
Хакъымы алгъанем,
Хайт деб, ачхачыкъгъа батыб,
Бочхама салгъанем.

Махтанайым кемпирге деб,
Юйге тебрегенем.
Мен да юйге джете тебреб
«Бирге» тюбегенем.

Джылау этди, антха джетди,
Ёнгкюч ачха бер — деб,
Бергенимде, махтаб кетди,
Сенсе керти эр! — деб.

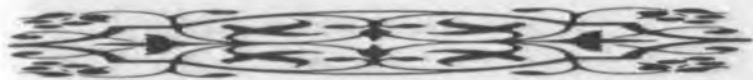
Юч кюннге... — деб этгенед ант,
Озду отуз ай да.
Аллай бирге болуред ат
Ол кюн туугъан тай да.

Тасды. Къайтармайды артха.
Заран тюшюргенме.
Бу джашауда мен бир затха
Тамам тюшюннгенме:

Чомартма деб, хар джетгеннге
Къучагынгы керме!
Садакъя бер бир хашгеннге,
Ёнгкюч ача берме!

1989 дж.

КЕТМЕЙДИ ЭСИМДЕН

Анама

Ол сууукъ кыыш кюрт кючлеген
Джол джабыкъ эди.
Меничачыкъ джаз дерслеге
Бараллыкъ эди.

Боран-гылан, атасыз джан
Бек джазыкъ эди...
Атам болмаса, сыртына
Ким аллыкъ эди?!

Муш-муш эте, аркъасында
Бара эдим мен,
«Тюшюр! Кесим!..» — деб, джюрегин
Джара эдим мен.

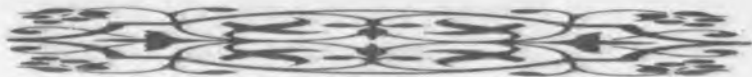
Кёрюне эд ол сууукъ кюн
Джай кюнча манга,
Санай эдим мен кесими
Эм бёгек джаннга!

...Барыбыз да сау тургъанлай,
Ара болду кенг...
Заман озду. Сюегим да
Болду атам бла тенг.

...Терсни, тюзню айырыргъа,
Тёре тюлме мен.
Ол сууукъ кюн, ол «джыль» кюн
Кетмейд эсимден.

1980 дж.

ХОРЛАМ КЮНЮМ

Ашхылагъа къошулургъа
Дыгалас этдим.
Кирелсем деб, мен окъургъа
Элимден кетдим.
Джазыу — артха, мен да алгъа
Кюрешдим тартыб...
Джырчылыкъгъа кирдим джалгъа,
Джазыу арытыб.
Джаздан къачха, къачдан джазгъа
Дери назму джаз,
Джыр джазгъандан джерни къазгъан
Тынчды. Бетинг саз
Болуб кюреш этгенликге,
Хакъынг кемсиз аз,
Ашарынга джетгенликге,
Кийим алдыртмаз.

Намысларын джойгъанлагъа
Болалмасанг тенг,
Тюзюн джазсанг, тойгъанлагъа
Джау боласа сен.
Алданмасанг учуз сыйы
Болгъан къармакъгъа,
Теш бла чёгюч арасында
Къалгъан бармакъгъа
Ушаучанса. Кемсиз ачыб
Джыйырылыб сен,
Себеб табмай халкъдан, къачыб
Кетиб тебресенг,

Барлыкъ джолунг джангыз бирди —
Такъыр джангызлыкъ,
Андан аллыкъ джангыз джерди,
Къалсанг — сансызлыкъ.

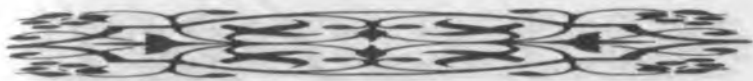
Кёрден башха барын аулаб,
Барын сынадым,
Бир кюн джауларымы хорлаб,
Джарыкъ джырладым,
Болмагъанча джашауумда,
Кёлном болду токъ,
Алай, бюгюн къууанчымда
Мени атам джокъ.
Джырлай келиб мен джырымы,
Джыламукъ тёлдом,
Сагъышымда мен атамы
Къатына чёлдом.
Айтдым анга: «Сюймей эсенг
Да джырларымы,
Таны, атам, тилейме, сен
Туудукъларынгы

Айтханыма сокъураныб,
Кеч! — деб, тиледим.
Къыл къобузну къолгъа алыб,
Джырлаб тебрэдим:
«Джюз джыл джаша, сыйлы атам,
Бушуу кёрмей, сен!
Сен сау болсанг, болмай хатам,
Джашарыкъма мен!
Къонакъларым харс да уруб,
Алгъыш айтдыла,
Атам юкюн ёрге туруб,
Чагъыр тартдыла.

Мени башым кёкге джетди!
Алгышха ичдим.
Бюгюн джашлыкь менден кетди —
Атамы кечдим!

1987 дж.

КЪАЙГЪЫЛАНЫ КЪАЙГЪЫМАТ

Хайт деб, джыллыгынг келген,
Тыш къарамынг — бегеджен,
Ичинг зарлыкъдан ёлген,
Тилинг тамам автоген,
Сен бульдозерча бир зат —
Къайгъылары Къайгъымат!

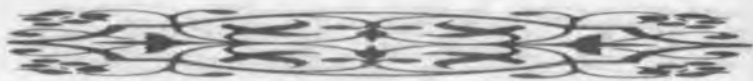
Хар джерге да чабычу,
Фахмулары табычу,
Махтай келиб къабычу,
Эшиклерин джабычу,
Сенден джылайд халкъ санат —
Къайгъылары Къайгъымат!

Джангы ишле башлаучу,
Джарты джолда ташлаучу,
Хар кимни да сёгюучу,
Бедишлени тёгюучу,
Сенден джанлайд джамагъат, —
Къайгъылары Къайгъымат!

Боюн кюч бла сый даулаб,
Сый бермегени джаулаб,
Дауур-суююр этиучу,
Джумдурукъгъа джетичу,
Сенден къачад джамагъат, —
Къайгъылары Къайгъымат!

1987 дж.

ЗЫРАФЛЫКЪ

Чынты иги бардырыргъа тойланы,
Къызгъанмайын биз кесебиз къойланы.
Махтанабыз зыраф этиб азыкъны,
Эсге салмай бир ач болгъан джазыкъны.

Ойрасы:

Хей, тойгъанла, джау кекире кюлгенле!
Орта Азияда ачдан ёлгенле,
Сизге къарнаш, эгеч тюлмю эдиле?!

Гюнах, сууаб — деб салмайбыз чырт эсге,
Эсгертенни санаучанбыз биз терсге.
Ашын, сууун эсеблеген — дайым халкъ!
Зыраф этген — малгъа джууукъ, болур талкъ!

Ойрасы.

Сёзюм ётмесин кишини бурнуна,
Ашны зыраф этмей, аны орнуна,
Элибизге биз бир межгит ишлесек,
Туудукълагъа къаллыкъ эди биз ёлсек!

Ойрасы.

1987 дж.

«ДЖАШ ПОЭТ»

Къобанланы Ахматха

Джазар кюнле барадыла аз бола,
Эли джылым аягымдан алгъанды,
Отуз джылны джазыб турдум назмула,
Алай, атым «джаш поэтлей» къалгъанды.

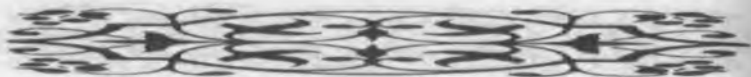
«Джаш поэт» сёз — фахмусузгъа садакъа,
Аны иги билемилле адамла?!
Поэтледе болмайдыла джаш не къарт,
Боладыла игиле бла аманла.

Бу «джаш поэт» деген сёзню энди мен
Ёлюм сёзге эгиз къарнаш этгенме,
Отуз джылны чыкъмагъанча тюремеден,
Ийнамымы ахырына джетгенме.

Базалмайма саулугъума бюгюн мен,
Къарт поэтле, сизге саулукъ теджейме!
Джер бешикге мени бёлей сёленген. —
Поэт ёддю деб айтмасын, тилейме.

1987 дж.

БОЛМА РАЗЫ

Не эсе да бюгюн энтда тутду аманым,
«Сау кьал» — дерге джууукьлаша болур заманым?
Тенглеримден, джууукьладан ала разылыкь,
Кетер эдим, берсенг меннге, анам, разылыкь.

Туудугьунгу джылатсала орамда бирле,
Таныгьанла: «Нек тиесиз ёксюзге?!» — дерле,
Джазыкьсынмакьлыкь джюрекге асыу а болмаз,
АТАМ сёзню анга башха биреу толтурмаз.

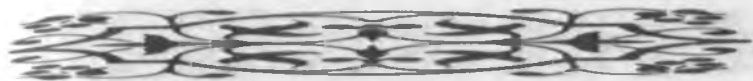
Къызчыкьлагьа сингиб кьала болур ана сыр?
Туудукьчугьунг кимге кьараб, атам — деб, айтыр?
Бир бек мыдах джырланады, анам, ма бу джыр,
Алкьын туумагьан джырлагьа къазгьанча къабыр.

Болма, болма, болма, анам, сен меннге разы,
Сеннге сагьыш этмеген, мурдарма — эм азы!
Ёксюзлюкню сынатырыкь эки балагьа,
Ана тилде джангы тууа тургьан джырлагьа.

Не эсе да бюгюн энтда тутду аманым,
«Сау кьал» — дерге джууукьлашхан болур заманым?
Тенглеримден, джууукьладан ала разылыкь,
Кетер эдим, берсе меннге анам разылыкь.

1987 дж.

ЭРЕСЕЙ

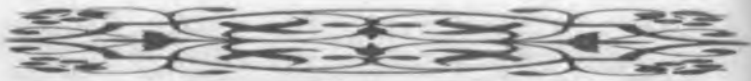
Мен сый кылай берем Тютчевге, Фетге,
Гагаринге, Сахаровга, Маяга,
Неуа мени джашау джолум тубетген
Хоншуларым — Валерага, Надяга?!

Юйдеги бла мен бир джары тебресек,
Сабийлени хоншулагга аманат
Этиученбиз, джолда алгыш тилесек,
Тилеученбиз биз алагга эки кыат,

«Аладыла бизге керти Эресей,
Орус халкыны алача хар адамы!
Алагга джау — бизге да джау болур!» — дей,
Селешеме туудугуу бла атамы.

1997 дж.

АКЪ АСКЕРЧИНИ ДЖЫРЫ

«Байрым кече» деген спектакльге джазылган джыр.

Ахыратны бар азабларын биз
Дунияда сынаб келген миллетбиз.
Баш эркиликни биз кесибизге
Кюч бла алмасакъ, джау бермез бизге.

Ойрасы:

Сыйлы Къур'анны алайкъ къолгъа,
Ант этейик да, чыгъайыкъ джолгъа,
Бизни тыялыкъ — ёлпомдо джангыз,
Ёлсек, джандетге барыр джаныбыз!

Анала ючюн, балала ючюн,
Эгечле ючюн, аямай ючюн,
Ёлюмсюзлюкге туталмагъан джол,
Бюгюн башына джаулукъ къыссын ол!

Ойрасы.

Миллетибизни къурч аскерибиз!
Азат болсун, — деб, — туугъан джерибиз,
Дайым сакълансын ана тилибиз,
Таза турсун, — деб, — шыйых динибиз.

Ойрасы.

1987 дж.

АБРЕКНИ КЮУЮ

«Байрым кече» деген спектакльге джазылган джыр.

Атам харибни «кызылла» джоуб,
Къарнашымы да Акъ аскер союб,
Алагъа джылай, дуняны къюуб
Кетгенед анам кыйышлы.
Тору атыма джер, джоуген салыб,
Къол пулемётну къолума алыб,
Дерт джетдиреме джауланы чалыб,
Дертим къандырмайд мыйымы.

Солда — кызылла, онгда уа — акъла,
Мен орталыкъда. Аллахым сакъла!
Тору атыма СЕН кюч бер, джакъла!
Ол эсен болса, къоркъуу джокъ!
Тору атымы джалыш къучакълай,
Алгъа барама учхан садакълай,
Булутдан чыгыб къалды толган ай...
Сол къабыргъама тийди окъ.

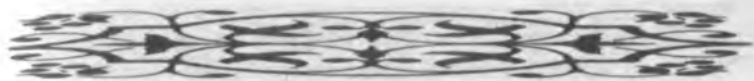
Сол ёзенгими джуаады къаным,
Ауурдан-ауур болады саным,
Ташада чыкъсын чыкъса да джаным,
Ёлюгом къалмай джаулагъа...
Джокъду кёзюмю джабаргъа атам,
Джокъду къабланыб джыларгъа анам,
Джокъду ызымдан къалыргъа балам,
Элт, тору атым, таулагъа.

Сен ахыр кере бир чыгъар ёрге,
Къарнашым хариб союлган джерге

Элт мени, салалмасанг да кѳрге,
Сен мени разы этерсе...
Минги Таууму салкын аязы,
Къулакъдан саркъгъан сууну ауазы,
Тамбла этселе меннге джаназы,
Сен кѳкге къараб кишнерсе.

1987 дж.

САНАТЧЫНЫ ОСИЯТЫ

Рустамгъа

Тенглерим да, мен да тюлбюз
Аслам джашаучу бѐлекден...
Джашаялмасакъ да тюб-тюз,
Биз джашауну къыл элекден
Чыгъаралсакъ деб, кюрешдик,
Кюлкюлок да болдукъ бирде,
Кюлгенле бла биз ёчешдик...
Биз — тебенде, ала — тёрде.

Азмы сыңды джюрегибиз?!
Азмы кетди саулугъубуз?!
Халкъыбызгъа терслигибиз,
Башха халкъгъа джаулугъубуз
Болмагъанлай, халкъыбызны
Душманлары атыбызны
Аман атха чыгъардыла,
Джюрегибизни джардыла.

«Эки юлош эт да халкъны,
Бардыр сора патчахлыкъны» —
Деучюле алай этдиле,
Муратларына джетдиле, —
Намысларын атханлагъа,
Миллетлерин сатханлагъа
Бердиле да «уллу багъа»,
Чыгъардыла ал сафлагъа.

Джашау деген алай болур?
«Эртде чабхан, эртде солур...» —
Деучен эди Аппа хариб...
Мен да башлагъанма арыб.
Ким биледи, джашчыкъ, бир кюн,
Тенгим келсе кийиб бёркюн,
«Да джандетли болсун джаны...» —
Деген сёзюн эшитсенг аны...

Кёрюнме анга да онгсуз,
Джигит эрча, джыламукъсуз
Сен алырса къайгъы сёзюн,
Джыламугъу эки кёзюн
Джуумаз киби, сеннге къараб,
Джюрегине артыкъ джара
Тюшюрмезча, таб сен тёзюм,
Кёл этгенча болсун сёзюнг!

Джауларым а къууанмазча,
Сен артыкъ да бек къатарса!
Онгсуз оноусуз къалмазча,
Мен джокъ кюнде, сен — атаса,
Эгечинге, къарнашынга...
Ауур джюкюно ал башынга.
Болуб къалма, джашчыкъ, къуу-шуу!
Кимге соруб келед бушуу?!

Аз затымы кёб этиучо,
Мен къыйналсам, кёл этиучо,
Джокълукъну бек джашпыргучу,
Кёб къонакъла ашырыучу,
Мен кёб къыйнагъан ананга,
Джашчыкъ, иги бол сен анга!
Ол джашаса, тюлсюз ёксюз,
Мен рахат джукъларма, сёзсюз...

1990 дж.

ДЖАШЛЫКЪГЪА ТЁРТ ТЁРТТИЗГИН

Хабибге

1

Шоркъа сууча заман барад, кёмюгю
Джашлыгъымы баш тюклерин агъарта.
«Тамам талпыб, кимден алгъын тюз юлгю?»
Деген сагъыш бирде мени джарсытад.

2

Къыйын кюнубюзде джазыкъсыннганла,
Болмайдыла джаныбызгъа дам ала.
Бизге къартлыкъ сынатмайла заманла,
Сынаталла биз бек суйген адамла.

3

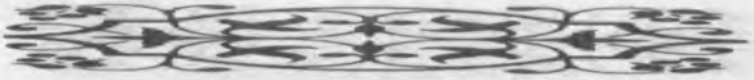
Чагъыр ийис этген ёхтем алгъышла,
Джашлыкъдача, ангым сизге табынмаз.
Кёбден кёб бола баралла танышла,
Тенглерим а боладыла аздан-аз.

4

Джазыуума джазыкъгъача къарагъан,
Мени ёхтем, кёк муратым, къайдаса?
Джашлыгъымда эркеликден кзуралгъан,
Мени джарыкъ мыдахлыгъым, къайдаса?

1984 дж.

ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИГЕ

Суратынгда бу сейирлик бояула,
Джик-джигине синге мени джанымы,
Анда сёзге бла макъамгъа бурула,
Этедиле тамам хар бир санымы.

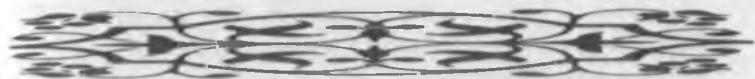
Мен джырлайма «Джоконда» деб бир джырны,
Джырым салат хар затны да джерине,
Бир кесекчик ашыкъдырад сабырны,
Бек ашыкъгъан атлайд азчыкъ эрине.

Ышарыргъа кюрешеди ачулу,
Кюлкючю да ышарады джомакълы,
Сюйюм тегед бет къарамы бек уулу,
Шошуракъча болад бютюн къошакълы.

Леонардо! Суратынгдан туугъан джыр
Насыбымы хур чеклерин кереди!
Джюрекледен джарсыуланы къуугъан джыр,
Хар затха да тамамлыкъны береди!

1979 дж.

МАЛКЪАРДА ЭЧКИЛЕ

Атмурзаланы Магометге

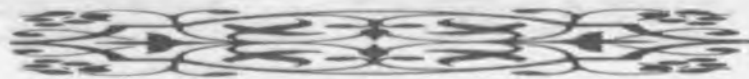
Джаз башында, тарда —
Къаялы Малкъарда,
Джарлы эчкиле — кѣлтюремле,
Тишлери бла ала
Къауданны тартсала,
Арт аякълары кѣлтюрюле...

Отлайдыла алай.
Битимсиз болса джай,
Джабагъы болуб, таралмазла.
Турсунмай текеле...
Кѣлтюрем эчкиле.
Кюз келсе, эрге баралмазла.

Аллах мелхум берсин!
Хар эчки семирсин,
Тикледе ойнакълаб чабсынла!
Джаз башында, тарда —
Къаялы Малкъарда
Эгиз улакчыкъыла табсынла!

1994 дж.

БАНКИРНИ ДЖЫРЫ

*Тини адамлыкдан толгъан,
Керек кюнде дагъан болгъан,
Чамымы бек ангылагъан,
Тенгим — Чомаланы Азрет,
Къулагъынгы сен хазыр эт,
Ма бу джырны саугъа этед
Сеннге бир арыгъан поэт —
Ёзденланы сары Альберт.*

Чомаланы Азрет — пил джаш,
Болгъан эди банкга чынг баш,
Акъыл деген суу-саламед башында,
Субай саны — тау наратча,
Бет къарамы — суу-суратча,..
Сёз джокъ эди чырт Алийни джашына.

Байлыкъ нени этдирмейди,
Не кюнлеге джегдирмейди,
Акъылынгы бура шайтан джелинде?!
Азрет машок бла ачханы
Терк кёлтюргенлейине, аны
Тайышханды омурау белинде.

Омурау джилигинг юзюлсе,
Таб Рокфеллер болсанг да сен,
Джалгъамазла! Аллах, андан кери эт!
Джилигине заран джетиб,
Мыйысы бла связы кетиб,
Бир къуджурла ышарады Азрет.

Банкда ишин баджаралмай,
«Вольвасын» да джорюталмай.
Ввынг-ввынг-эте, бир тачканы теберед.
Алтын сом! — дейд багъыр шайгъа,
Кюмюш сом! — дейд толгъан айгъа,
Къолун созуб, ёрге-ёрге секиред.

Кесин этиб туруб деу пил,
Центробою кетген къарт ЗИЛ
Кибик, джанбаш болуб джюрюйд Азрет.
Хей, сылаучу — Лайпан улу,
Бир Аллахны суйген къулу,
Сен Азретни сау этерге мадар эт!

1994 дж.

УРГЪУЙ

Джаман ургъуй къарангыда джызылдай,
Джууукъ келиб юркютеди джукъуму,
Къысха-къысха мен хауаны сопалай,
Сакъ болама, кѣбдюртмезге джугъуму.

Верталѣтча учуб келед биягъы,
Джаягъымы аэродром этерге.
Аллах айтса, тиймез сени аягъынг! —
Деб, джетдирдим ол да былай джетерге.

Пилни уруб джыкыгъан кибик, къууаныб,
Болумуму бир кѣрген да болса — дей,
Татлы сагъышла бла кесек джубаныб,
«Да джукълайым энди» — дедим, мен эсней.

Биягъыны джууукълашад тауушу,
Келген кибик истребитель тараннга!
Нек болургъа керекме мен къонушу,
Менсиз дуня болгъан кибик тар анга?!

Къулагъыма келиб урду да кесин,
Мен да «шаркъ!» деб урдум къулакъ джаныма.
Кете башлаб, кючден къайтды да эсим,
Бир сакъятлыкъ таба эдим саныма.

Къутулалмай азабындан мен аны,
Тарта исси джууургъанны кесиме,
Ол ургъуйгъа ушаш бѣлек адамны,
Ачыуланыб, тюшореме эсиме.

1993 дж.

ШОШ ИНГИР

Ингирги хауа шошду кемсиз,
Миялача сыйдамды тенгиз,
Батаргъа башлагъанды да кюн,
Къыяда къызаргъанды бютюн.

Тенгизге тегюлген нюр алай
Созулгъанды гюлню сабынлай,
Ушагъанды кюн болмай башха
Шауданда къалкъыгъан къачкъачха.

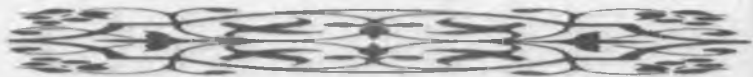
Кюн тегеди ахыр кере нюр,
Кесинден джагъагъа ол кепюр
Ишлегенд биягъы нпюрюнден,
Мыдахлыкъ тегюле тюрюнден.

Чегиндеча мен тюш бла тюнню,
Чакъыргъанча сеземе кюнню,
Барыргъа анга джокъ мадарым,
Топуракъгъа байланыб къадарым.

Кюн ханы эсе да дунияны,
Джангызлыкъ кьоркъугады аны...
Джангызлыкъ Аллаhdан башхагъа
Керек тюлд! — дейме шош ашхамгъа.

1993 дж.

НАЗМУЧУ ПИЛЯЛ

Мени ангыламайдыла,
Иги тынгыламайдыла
Сёзюме! — деб, сен
Джюрегинги бек джарсытма,
«Джангыз терекме» деб, сытма,
Танырла, ёлсенг.

Ангыларыкъ ангылайды,
Лохбайыракъ тынгылайды,
Сюймегенинг кёб...
Хей, кыйналма, сёзюнг окъду
Джауларынга! Бизде джокъду
Сен сыйыныр кёб!

Бу къралда адет алайды —
Фахмулуланы талайды,
Фахмулу ёлсе,
Кеслерине сый излейле,
Терс ишлерин да тюзлейле...
Джюз джыл джаша сен!

Артларында къл аланы!
Ишле, джашнат джыр кълангы —
Эсгертменги сал!
Ана тилни кърлугъуса,
Сен тамбланы урлугъуса,
Назмучу Пилял!

1992 дж.

ДЖУУАБ

*«Адамтаны кёбюсюню мени ангыларгъа
мыйылары джетмейди. Ангылагъанла бар эселе
да, ала меннге зарланган этедиле. Фахмулу-
ланы не заманда да суймегендиле. Мени ха-
лым мийик къаяда джангыз ёсген терекчады.
Мени юсюмден заман кеси хапар айтыр!»*

(Бир танышымы айтханы)

«Джангыз терекме къаяда» —
Дейсе, терс айтаса аны!
Бу къыялуу дунияда
Нек излейсе тамамлыкъны?!

Кёлюнг къалмасын сёзюме,
Секирмесин бир мыйыгъынг,
Айтайым къабар кёзюнге:
Кёбдю халингде къыйыгъынг!

Сен, игиди — деб махтагъан,
Бир адамны кёрмейме мен.
Фахмунг ючюн, сеннге дагъан
Болур эдим — дегенни, сен

Чиркитесе, ишек этиб —
Махтауума «джабышад» деб.
Ол кетед джанына джетиб,
«Бу къурджур джан нек шашад?» — деб.

Сен билмейсе кечим сала,
Тели бла да тенглик излеб,..

Сен билмейсе арый, тала,
«Дунияда тюзлюк болсун!» — деб.

Къайда тюзлюк?! Къайда терслик?!
Уллу Аллах чек салмагъан
Затлагъа уа, адам нечик
Салмайд, болса да акъылман?!

Ушамайса бишген джашха,
Фахмунг барды, анга джокъ сёз...
Фахму башха, акъыл башха...
Сакъла, акъыл джыйгъынчы тёз!

Фахмунгу джетсе акъылынг,
Сеннге сабырлыкъны берир,
Ол заманда сени халкъынг
Кёзюнге ариу кёрюнюр.

Кёб адамны сынарыкъса,
Терсни акъылынг бла джыгъа...
Ма ол кюнде санарыкъса
Сен кесинги насыблыгъа.

Айтдырмасын Аллах гюнах,
Хар неге да кеси тёред...
Аслам фахму берсе Аллах,
Энчи насыбны аз беред.

1986 г.

ОЙЛАШДЫРЫРГЪА ДЫГАЛАС

Хар адамда сен кѳресе джауунгу,
Оноулашыб зарланганча халкъ санга,
Айыраса бошалмаучу дауунгу,
Юрген кибик парий айгъа, тубаннга.

Ангъларгъа кюрешгенме халынгы,
Кюрешеме ангъларгъа энтда мен...
Ким эсе да бермегенча хакъынгы,
Адамлагъа ачыулуса бютюн сен.

Бир къашынгы мийик этсенг бирингден,
Хауаны да терк джутады ауузунг,
Чынгаб къоба сен олтургъан джерингден,
Хахайлайса, хырха бола ауазынг.

Адамла уа, ышаралла адамла,
Сен юренчек этгенсе да халынга,
Бек оздурсанг, ала айта аманла,
Кюлгенлерин береди джалынга.

Бырнак болуб тебресенг а кетерге,
Кетеринги излемейди джюрегим.
Мен билмейме сеннге къалай этерге,
Гаккъда тюк излеб тургъан, эрегим?

Сынаугъамы берилгенсе сен манга?
Терссе! — десем, ангылайса терсине.
Махтау сѳзле айтыб турсам мен санга,
Ол кюн мени санаучанса тенгинге.

Бир кёзюде алай болад сезимим,
Тиним — кийик, тюшген кибик къасабха.
Билялмайма, джетерикмид тёзюмюм?
Да тёземе Аллах берген азабха.

Мен да сени бырнак этиб тебресем,
Сен айтыудан саналлыкъма аманнга...
«Фахмум чакълы хакъ бермеди халкъ!» — деб, сен
Джазарыкъса назму келлик заманнга.

Джюз джылладан джазгъанынгы окъургъа,
Санга ушаш бир назмучу табылыр,
Халкъгъа джарар зат этерик орнуна,
Ол да келлик тёлюлеге тарыгъыр.

Кёлеккенг бла тюйюшгенни къой да сен,
Бир джараулу зат эт джарлы халкъынга!
Фахмунг барды, иннетинги тюзетсенг,
Ёлюмсюзлюк берилликди хакъынга.

1992 дж.

КЪАРЫУСУЗЛУКЪ

1.

Миллетим! — дей, кьолдан уллу зат келмей...
Миллетими шыйых этиб джашадым,
Миллетими джауларына бетсинмей,
Назму джаза, суу бла ётмек ашадым.

Бир адамны ашамадым кыйынын,
Алдамадым, урламадым кишиден,
Тюшюрмедим миллетими да сыйын,
Уллу хайыр табмасам да ишимден.

Америка, Тюрк кърал мени джырыма
Сый бердиле, «къал бизде» — деб, айтдыла,
«Буруш» халим тарта баба сырыма,
Тиним, саным Къарачайгъа къайтдыла.

2.

Бюгюн тюбег миллетимден бёлек джаш,
«Джырла! Бизге алгъыш айт!» — деб, буудула.
Мен орамда джырламайма! — деб кёз — къаш
Бермедим да, тёрт джанымдан урдула.

Къарыуумча мен да урдум аланы,
Болушлукъ! — деб кычырмадым кишиге,
Тюйюб алгъыш айтдыралмагъанланы
Тогъузун да санагъанма тишиге!

Аланы къой, ала — джыртхыч чакъанла!
(Бюгюн кесим тюшдюм деб тюл ортагъа)
Бюгюнлюкде бир-бирин таныгъанла
Сый ючюн деб кирлик тюлле орчагъа.

Быллай кюнде бола болур белгили
 Халкъда болгъан сыйы хар бир инсанны?
 Мен алгъанма бюгюн болмай экили
 Джашаууму сакълар ючюн къаманы.

Аш бла урлукъ тюлме таш бла ургъанны,
 Уруб къолун тюшюрлюкме джеталсам!
 Тамбла къалай дерме? Билмейме аны...
 Ачыууму бюгече сёл эталсам...

Кёлеккеми къышхы кече толгъан ай,
 Ушатханды аугъан ёре турукъгъа,
 Кёлеккеме соруб, джууаб табалмай,
 Сюелеме, атлаялмай мен джукъгъа.

1992 дж.

БУШУУ ХАПАР

Терслигине джууаб бере
Ёсген бала баш болур.
Джашырсанг а терсин кёре,
Ол башынга таш болур.

Ата, ана, кюеу, келин,
Сиз эшитигиз хапарны,
Джашы мурдар иш этгенин
«Къайтукъ улу Сапарны».

Тауукъ урлаб закускагъа,
Джашы Хамит тутулду.
Улху бериб «къызыллагъа»,
Он кюн чёгюб къутулду.

Андан бери, ол сый, багъа
Элчиледен бек излейд,
Тартхан джерде балалагъа:
«Вор в законе болдум!» — дейд.

«Ёлтюрмеген, урламагъан,
Бюгюн джукъгъа саналмаз!
Тюрме эшик сынамагъан,
Тёрде орун табалмаз!» —

Деб, хоншуну къоюн урлаб,
Энтда Хамит тутулду,
Атасындан сомла къораб,
Къыйыныракъ къутулду.

Къутургъанды бютюн Хамит,
Элге этиб баш кесин.
Ким да билед, къутургъан ит
Къабыучанды иесин.

Бир кюн, ичиб, анасына
Хамит къол да кёлтюрдю,
Орча этген атасына
Бычакъ тыгъыб ёлтюрдю.

Ичлериңден: «Кесинг терс!..» — деб,
Халкъ басдырды Сапарны.
Мен бошайым, болсун дерс! — деб,
Бу бушуулу хапарны.

1992 дж.

БИР ДЖЫРЧЫГЪА

Кёбден бери сенден хапар
Эшитмейме, джырчы — ...
Тансыкълайма ауазынгы,
Сени жанкъозлу джазынгы
Кёргюземе мен кёзюме,
(Айыб этме сен сёзюме)
Мен айтайым омакъ сёзсюз,
Фахмунг уллуд, уллуд сёзсюз!
Алай болганлыкъгъа, фахмунг
Болгъанд сени энчи къулунг,..
Ичиб, сен анга миннгенсе,
Кёб чабдырыб кюйдюргенсе.
«Халджар» таба къыста аны,
Чюйре тюгюн атсын саны,
Биягынлай сыйдам болсун,
Кёкюреги джырдан толсун!
Къайтар сен сыйлы атынгы,
Кёргюз ариу джыр хатынгы,
Тау элlege келед..! —
Деб айтсынла джашла хапар,
Чабышсынла сабийчикле,
Атынг атлы закийчикле,
Ала ючюн, Аллах ючюн,
Къой ичкини! Джетер кючюнг..
Нафысны санамай тюкге,
Сен Аллахны бер да джюкге,
Ант эт,.. — джырны ханы,
Къояргъа деб аракъыны!

1992 дж.

АБАЗАЛЫЛАНЫ МУХАММАТХА САЛАМ КЪАГЪЫТ

Салам, Хаммат, устазым!
Тынч-эсен болурса сен?
Джокъду мени да хатам.
Сеннге бек тансыкъ болсам,
Суратынга къараб, мен
Ушакъ этиб кюрешсем,
Джарыкъ ышарса да ол,
Чырт къайтармайды джууаб.

Бир джетили бугъаны,
Арт аягъындан тугуб,
Тыйгъан пелиуан кибик,
Мен заманны тыйдым — деб,
Келе эди кёлюме,
Сени бла ушакъ этген,
Мени насыбха элтген,
Джашлыкъ ингирлеримде.

Хар бир сёзню бояуун
Джюрегиме кёргюзе,
Хар бир сёзню макъамын
Сезимиме эшитдире,
Адам кёз бла кёралмаз,
Къулагъы бла эшиталмаз,
Бир джангы дуниягъа
Элтиучен эдинг мени!

Танг атханлай а, туруб,
Дерслериме тебресем,

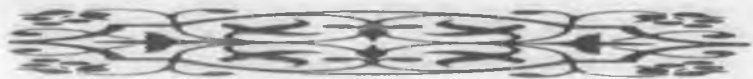
Сени иннетинги мен
Кёзлюк этиб кесиме,
Тёгерекге къарасам,
Зорлукъ бир да бир онгсуз,
Халкъым бир да бир онглу
Кёрюнюучен эдиле
Тиними кёзлерине.

Сёзлеринге ийнаныб,
Ол кюнледе бир затха
Ийнамым да бар эди,
Бюгюн а ийнамым джокъ...
Кесим тутхан ишиме,
Генераторлукъ этер
Бар эсе да къарыуум,
Аккумуляторум джокъ.

Къайт Джуртунга, Хаммат, къайт!
Къайтырыкъ тюл эсенг да,
Къайтырыкъма! — деб бир айт!
Ол да себеб джюрекге,
Суу къуйгъанча терекге,
Бу белгисиз заманда,
Бу къыйынлы халкъынга
Оноу керек заманда!

1992 дж.

ТУБАН КЮНДЕ КЪАДАРДАН ТИЛЕК

Къалай къыйынд тубан кюнде джолоучу болгъан.
Джолдан эсе къыйынд меннге юйюмде къалгъан,
Нек эсе да, бюгюн юйюм ушамайд юйге,
Тубандача... Джазгъан джырым ушайды кюуге.

Джууукъ олтурсам да ашдан толу тепсиге,
Джюрегим а ач болады, къарыуун тѳге,
Тохтаб къалад дегенча, мен турама ёрге,
Ма бу болум, ашырад деб къоркъама кѳрге.

Бир белгисиз тансыкълыкъ бла бир мыдах сезим
Талайдыла, къутулалмай аладан кесим,
Мен тилейме, шош къадарым, тилейме сенден,
Тансыкълыкъ бла мыдахлыкъны бир ал эсимден.

Къарашауай эмиб ёсген бугъойлагъа элт,
Бир кечеге сен аланы анда къонакъ эт,
Танг атханлай, кюн тийгенлей эрирле ала,
Тенгиз таба джогъалтырла акъджал толкъунла.

1979 дж.

ТЮРКУЯГЪА АЛГЪЫШ

Хей, Тюрк уя, ёхтемликни баласы,
Кишиликни оюлмазлыкь къаласы,
Тюрк дунягъа уллу къарнаш болдунг сен,
Джаша, джашна ёмюрлюкге сау-эсен!

Ойрасы:

Хей, Тюрк уя, хей, Тюрк уя, Тюрк уя,
Баш бурсунла сени таба Тюрк дуня,
Чёплеу башла баш бургъанча нюр кюннге,
Барыбыз да сау джетейик ол кюннге!

Бёрю къанды бизни ана къаныбыз,
Тилибиз да бирди, бирди джаныбыз,
Бир атады бизни уллу атабыз,
Бирлик болса, болмаз бизни хатабыз!

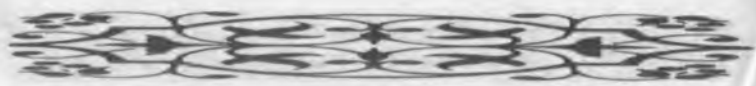
Ойрасы.

Эски кючюнг къайтыб келсин санынга!
Къарнашларынг джыйылсынла джанынга!
Рахатлыкьгъа юлгю болуб, Тюрк уя,
Санга сыпас этсин саулай дуня!

Ойрасы.

1992 дж.

КЪОНАКЪЛА

Тенглерим тул-тубан, Аллахха шукур!
 Анамы келини, тирил, ёрге тур!
 Къонакъла келдиле Америкадан.
 Турциядан, Сириядан эмда Германдан.

Ойрасы:

Тюлме пан, тюлме хан, не уа тюрк солтан,
 Айыбсыз тюберге келмейди къолдан.
 Джырымы махтаучу бай тенгле къайда?!
 Мамматлыкъ, ол адет шам Къарачайда!

Юйдеги чабышад, къонакъ ашырад,
 Тышындан ышарад, ичинден шашад,
 «Юйюнгю биринчи толтур, — дейд, — хантдан,
 Сен артда толтур, — дейд, — сыйлы къонакъдан!»

Ойрасы:

Тюлме пан, тюме хан, неуа тюрк солтан,
 Кёб ачха этерге келмейди къолдан,
 Бизнес бла джыр джазгъан къыйынд бир джаннга!
 Мен ёге уланма ма бу заманнга!

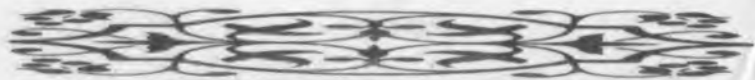
Сабийле: «Балийле, чайырла...» — дейле,
 «Баунти», «Марс», «Сникерс», «Твикс»... бир кёб излейле,
 Юйюмю артында — ханс кесген бачха!
 Мен ёнгкюч алыргъа излейме ачха.

Ойрасы:

Тюлме пан, тюлме хан, неуа тюрк солтан,
Арыгъан бир джырчы мен Ёзденладан.
Ассалам алейкум, кел юйге, къонакъ!
Кёрсенг да джарлыракъ, кёлюм санга акъ!

1992 дж.

ТАУГЪА ЁРЛЕБ БАРГЪАН ДЖАЗ

Балдыраджюз барамтала кетдиле,
Ахыр кере себеледи джабалакъ.
Тау элlege джылы кюнле джетдиле,
Тау джитиле турадыла бирча акъ.

Джитиледе не зат барды, ким билед?
Къар бла буздан башха хазна зат болмаз...
Тиним хаман ары уа нек терилед,
Мен билсем да болмагъанын анда джаз?

Нюрюн төге терегине, ташына,..
Таугъа сабыр ёрлеб барад джашил джаз,
Чыгълмазын билемид тюз башына?
Анга къараб, кёлюм бирде болад аз.

1979 дж.

КЪАЙТ

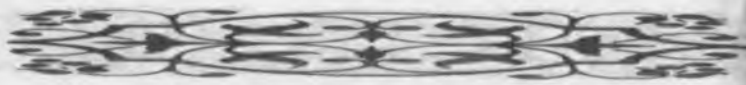
Тюркде джашагъан къарачайлы шохума.

«Да мен анда келишиб
Джашаялмам» — дейсе сен.
«Ичгичиге, динсизге
Ушаялмам!» — дейсе сен.
«Мында балыкъ тенгизде
Джашагъанча джашайма,
Къоркъмай тамбла кюнюме,
Къыйынымы ашайма!» —
Дейсе, шохум, билмейме...
Тюз болурса кесингча?
«Къайт Джуртунга» — дей эсем,
Тюз болурма кесимча?

Таудан саркъгъан суу таугъа
Булут болуб къайтады,
Тауда джерин табмаса,
Тенгиз таба саркъады.
Туралмасанг Джуртунгда,
Аны ачыкъ айтырса.
Джангур тамчы тенгизге
Къайтхан кибик къайтырса.
Къоркъмай Баба Джуртунга
Къайт да бир кёр, таулу эр,
Будайны урлугъуна
Къабыр тюлдю къара джер!

1992 дж.

НАСЫБ САГЪЫШЛА

Джашагъаным тенгли энтда джашасам,
Суу агъачны джухтан къартха ушасам,
Атларыкъма шалдирлерим къыйыла,
Болгъан къайгъы сер башыма джыйыла.

Балаларым оноууму онгсунмай,
Туудукъларым мен айтханнга бойсунмай,
Мен кишини, киши мени джаратмай,
Хынч-хынч эте, кече джатсам, танг атмай...

«Ой, джюрегим, кемпир, дарман берсенг» — дей,
«Аурумазенг кюндюз эслеб юрсенг» — дей,
Ол да джазыкъ манга къуя табханын,
Дарман излей къармарыкъды табханы.

Танг атса уа, мен гаямы джабалмай,
Гыр-гырыма киши дарман табалмай,
«Бир таянчы» — дей, къатыма джатарла
Туудукъларым, «СЕРгей АППА» атарла.

Къарт киштикча, бир затланы мурулдай,
Бир кесекге къалкъырыкъма хурулдай,
Кебинликге ушаб къартлыкъ юсюмде,
Джашлыгъымы кере мен а тюшюмде...

1996 дж.

КЪАЛАЙ БИЛМЕЙДИ?

Биджиланы Хасанга

Ёз болумун адам къалай билмейди?
Кескин джуаб табалмайма соруугъа.
Ол сорууну хазна киши суймейди,
Мен билмейме джуаб кимден сорургъа.

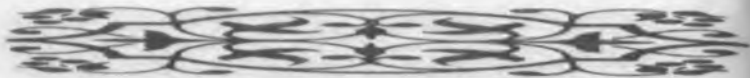
Мен кесим да джангылгъанма кёб кере,
Эшегими къошуб чабхан атлагъа.
Къыркъгъа джете, заман меннге дерс бере,
Кюрешеме болумумча атларгъа.

Болумундан эсе, адам къаллай бир
Артыкъ сыйны излей эсе кесине,
Акъылыны джетмегени аллай бир
Болады — деб, бюгюн келди эсеме.

Бу оюм да хазна себеб бермейди,
(Хош болурем, ол бир джаннга джараса)
Баймакълыгъын баймакъ къалай кёрмейди,
Чурукъларын тешиб, эслеб къараса?!

1995 дж.

ЗАМАН ДЖЕТСЕ

Хар назмучу, закийме — дей болур кесине?
Фахмусума — дерге, кимни келир эсине?
Мен кесиме айталмайма, фахмусума — деб,
Сора, кимге айталлыкьма, кьой, сен джазма — деб.

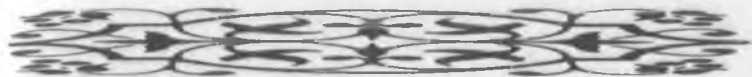
Халкъ төлерге барыбызгьа кьайдан табсын хакь?
Джазычусу аслам болгьан, ол — кьыйынлы халкъ!
Кёбюсюне, бетсизлик бла алад хакь алгьан,
«Халкъым мени ангыламайд!..» — дейд хакьсыз кьалгьан.

Хар джаннга да фахму кьайдан берсин табигьат?
Бек кёблени бек терилте эсе «поэт» ат,
Кюрешейик башыбыз бла этиб кьазауат!
Багушда да табылыучанд бир джараулу зат.

«Алай эсе, биз джазайыкъ излемейин хакь!
Заман джетсе, хар инсанны хакьын берир халкъ»,—
Дейме бирде, айтханьыма ийнанмай кесим,
Худжу хакьгьа, сый-махтаугьа бёлюнед эсим...

1979 дж.

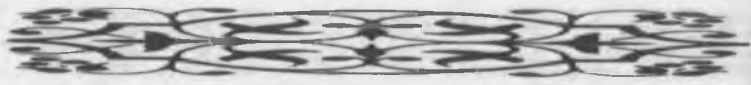

ДЖАШ ДЖЫРЧЫ

Көргенсизлик. Акъылыны чийлигинде,
Ол — тин шапа, тинсизликни бийлигинде
Адам да кёб, ашдан толу тепси узун,..
Къуу сёзледен къуулукъ джугъа тинине,
Джюрегинде джарсыууну къуугъунчусун
Бошламайды, «къуугъун сал!» — деб тилине.
Кечилмейди мында сёз бла энчи ыз салгъан,
Ол «джорукъну» джыйгъан эди эсине.
Бек оюлгъан межгитни бир аумай къалгъан
Багъанасыча кёрюне кесине,
Сюеледи. Бу джыйынны ОЛ да бири,..
Тойгъанлагъа джырла джырлай, барад тери,
Джырлагъаны «айю къулакъладан» кери.
Ичинден а: «Бир бош келдим, — дейди, — бери».
Белгисизди джыйылыуну созулугъу.
Сагъышында ОЛ джангы джыр этеди:
«Бу джыйынны ангысыны узунлугъу
Бу аш юйден джахтанагъа джетеди...»

1980 дж.

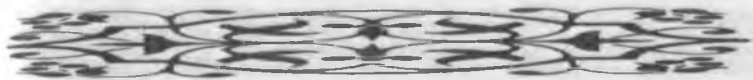

БИР КЪЫШХЫ ТАНГ

Джорукъ джокъду.
Бетсиз токъду.
Танг ата.
Шош кёзлерин тегерекге кьарата,
Кёрмесем, — дей, — уялырча танышны,
Аллах айтыб, хорлаялсам бу кьышны... —
Дей, кьарт амма кьармайд багуш гюрбеде,
Харам хакъдан тойгъан кьауум, ингирде
Джау кекире, джуталмагъан азыкъны.
Ахыр кьышы болур бу кьыш джазыкъны?

1995 дж.

ТЕНГЛИК БЛА КЪАРНАШЛЫКЪ

«Мордамбаллары» деген спектакльге джазылгъан джыр

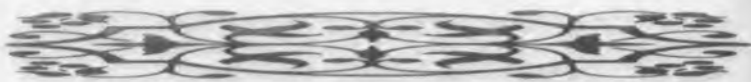
Харам къарнашдан ашхыд халал тенг,
Биз тенглик ючюн ичейик!
Бармагъынг тюшмейд, билекни силксенг,
Харам къарнашны кечейик!

Тенглик деген, ол ашхы муратды,
Къалмайыкъ ашхы муратсыз!
Тенглик деген ол — учар къанатды,
Этмесин Аллах къанатсыз!

Къанатлылача, къайтмаздан учуб
Кетмейик ата уядан!
Къарнашынг тенглик этгенден уллу
Бир насыб джокъду дунияда!

1995 дж.

«МОРДАМБАЛЛАРЫ» ТУКЪУМНУ ГИМНИ

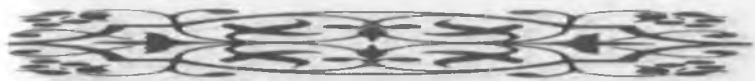
Бизни тукъум тукъумладан алапат!
Бизни сыйлы кёрсюн саудан джамагъат!
Бизни тукъум тукъумладан залимди!
Аны билген джахил тюлдю, алимди!
Бизни джашла халекдиле джашладан,
Билеклери къатыдыла ташладан!
Бизни къызла къолгъа джетмей кетелле,
Кюеулени кютючюкле этелле!

Бизни байтал табыучанды эгизле!
Бизни къойла тонгузладан семизле!
Бизни атны тюе сюрюб джеталмаз!
Кюннге эки гаккы табад бизни къаз!
Бизни къораз къушладан да къоркъмайды!
Эшегибиз атдан аман джортмайды!
Бизни бабуш онглуракъды къазладан!
Ит орнубуз уллуракъды базладан!

Бизни парий киштиклене тутады!
Бизни киштик чачханланы джутады!
Къысхасыча айтсакъ, бизден залим джожъ!
Аны ючюнд джюрегибиз былай токъ!
Бизни тукъум хар заманда баш болсун!
Огъай — деген, маймуллагъа аш болсун!
Ашауубуз болсун хаман джау бла бал!
Байрагъыбыз, тамгъабыз да — Мордамбал!

1997 дж.

АНИСАТ ДЖАГЪАПАРОВНАНЫ КЮУЮ

«Мордамбаллары» деген спектакльде айтылган кюю

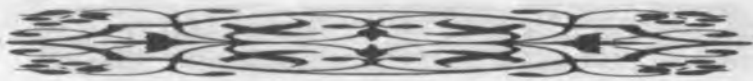
Худжу Пахтарал, кыйынлы халкыны
Джаханим орну болганды!
Ачдан, аруудан кырылад миллет,
Болган кыбырдан толганды.

Адам кыан ичген, мыйыкылы мурдар,
Джойгъаненг джарлы атамы!
Энди, джылайма, аллыма алыб
Ачлыкдан ёлген анамы!

Хей, джан алыгучу, мурдар ибилис,
Керти бетинги джашырдынг!
Джандет ачама халкыгъа! — деучененг,
Сен джаханимге ашырдынг!

1995 дж.

АКЪ КЁГЮРЧЮН

«Мордамбаллары» деген спектакльден дэжыр.

Джашауну башлай,
Мен бютюн джашлай,
Камсыклыкъ этдим,
Тутулуб кетдим.

Джашма, къалай джаш...
Тёрт къабыргъа — таш,
Темир эшигим,
Агъач тёшегим.

Огъарыды бек
Терезе кесек,
Элекге ушаш,
Сыйынмазча баш.

Хаман, батса кюн,
Бир акъ кёгюрчюн
Къонады анга,
Сакъ къарай манга.

Чыммакъ кёгюрчюн,
Айт, Аллах ючюн,
Нек къарайса сакъ?
Этейик ушакъ...

Мен да бир инсан
Джазыу къаргъагъан.

Насыблыса сен,
Учаса суйсенг!

Чыммакъ кёгюрчюн,
Кёбдю-кёб кючюн!
Тыйгыч джокъ санга!
Бир болуш манга...

Танг атса эсен,
Джуртума уч сен,
Сау эсе анам,
Айт менден салам!

Сауду джашынг-де,
Чалды башы-де,
Бютюн азгъанд-де,
Тансыкъ болгъанд-де!

Чыммакъ кёгюрчюн,
Шо, Аллах ючюн,
Хапарымы айт,
Хапар алыб къайт!

1996 дж.

АБРЕК УЛУ МАГОМЕТГЕ ДЖЫРЛАБ АЙТХАН АЛГЪЫШ СЁЗЮМ

Джазыу бизни хош кёре,
Сени этди баш төре,
Аллахны суйген кёулу —
Генерал Абрек улу!

Къургъакъ сёзню айтмагъан,
Керти сёзден къайтмагъан,
Тюзге тюз-дей, терсге — терс...
Биз алабыз сенден дерс.

Сабырлыкъгъа юретген,
Джюреклены нюр этген,
Адеб, намыс сакълагъан,
Онгсузланы джакълагъан!

Джюрек кючюнг — тулпар нарт!
Сен боласа къартха къарт,
Керек болса, джашха — джаш...
Сен болуб тур хаман баш!

Сыйлай билдинг халкъынгы,
Излемейин хакъынгы,
Халкъдан алдынг «ашхы» ат,
Бол Аллахха аманат!

Кёууан сабийлерингден,
Юй бийченгден, юйюнгден!

Джарсыу кәрмей, сау-эсен,
Джюз джылланы джаша сен!

Айтыл халкъда алгъышда,
Тобугъунга ныгъышда
Олтурт туудукъларынгы,
Айта джюрек сырынгы!

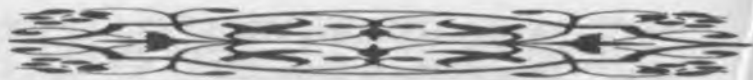
Акъ сакъаллы бир къарт бол!
Туудукълагъа кӛргюз джол!
Джамагъатха оноу эт,
Устазыбыз — Магомет!

Тӛрюнг хазыр д хар джерде!
Сен аурума ёмюрде!
Этген муратынга джет,
Байрагъыбыз — Магомет!

Джюз джыл толгъан кюнюнде,
Барыб сени юйюнде,
Къууанчынгы этейик,
Анга эсен джетейик!

1996 дж.

АБРЕК УЛУ МАГОМЕТНИ КЮУЮ

Саулугъунгда джыр джазама деб санга,
Чамландыргъан этдим болур Аллахны?
Джукълаялмай чыкъдым энгда бир тангнга.
Сёл эталмай джюрегимде палахны.

Мыдах сёзле теджеб хаман кеслерин,
Ауанала болуб, кючлеб ангымы...
Тизгинлени буза, сыза юслерин,
Кёб къагъытны джыртдым, алдым джангыны.

Акь къагъытым ташлы джолча кёрюне,
Къалтырайды бирде джазгъан къаламым.
Ахыр къагъыт джаздым сени кёрюнге.
Ол дунягъа барлыкь кибик саламым.

Хош болалмай, себеб излеб кесиме,
Сагъышымда хур кюнлеге къайтама,
Сеннге айтхан сёзюм тюшюб эсиме,
Энди джансыз суратынга айтама...

Алгъышларым джетмедиле Аллахха,
Болмаса да, кесим билиб, гюнахым.
Амалсызбыз АНДАН келген палахха,
Кеси билед этген ишин Аллахым.

Соруламыд соруу билмей соргъандан?
Къоялмайма чыртда аны джашырыб...
Замансызлай нек кетелле дунядан,
Къарачайны маджал-маджал джашлары?!

Бек ашыгыбыз, кёб тегюучю нюр — келбет,
Бизни жарык муратыбыз чарс болду.
Кырк беш джылы тюгел толмай, Магомет,
Джудуз учуб джукланганча, тас болду.

Бир кыйынлы миллет кере эдим биз,
Бир кишиден болмаганча джагыбыз...
Бир бушууну унутхунчу эсиз,
Джангы бирге джолугады халкыбыз.

Кьутулдукь! — деб, бюгюн эркин солурла
Ол бек суйген таулу халкыны джаулары.
Аллах билген, бушуу эте болурла,
Къарачайны адамы кьой, таулары?

Керти кюнде тууган халкын джакларга,
Джазыу АНЫ кьурч къалача эр этди.
Кьолубуздан келмед АНЫ сакларга,
Худжу ауруу лазер отча эритди.

Келтюргючю болмаганлай кишиден,
Тюз джашчыкъдан болган эди генерал.
Уллу багъа бергенелле ишине,
Ол келю бла кьулдукь этген миллет, кьрал.

Бир таукелед, етгюр эди, керек кюн
Сезюн артха салмай халкын саклаган.
Къарайбыз да кералмайбыз биз бюгюн
Фахмуланы, онгсузланы джаклаган.

«Пайгамбарды!» — деучен эдик джууукь, тенг,
Аллах кечсин айтхан эсек терсине...
Пайгамбарга бола башлаганни тенг
Аллах алыб кьоя болур кесине?

Магометни ахыр джолгъа ашырыб,
Къайтдыкъ, алай болур эди джазыуу?
Ол кетсе да бу дуниядан ашыгъыб,
Къалсын эки къызчыгъына джашауу!

Къадар аны алай дженгил алмаса,
Азмед бушуу?! Энди бизге кёл этед:
«Къарачайны арты болуб къалмаса,
Унутулмаз Абрек улу Магомет!»

1997 дж.

АКЪБАЙЛАНЫ АЗРЕТГЕ

Джюрегинги излемине
Бойсунады хар бир санынг,
Миллетинги кьууанчына
Кьууанч кьошад ышаргъанынг!

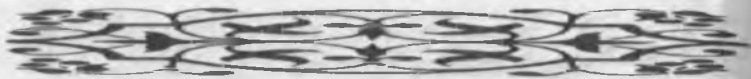
Халкъны джюрек джарасына
Ойнагъанынг балхам бола,
Театрны сахнасына
Хар заманда сен хан бола...

Эресейге сыйлы артист
Болгъан атынг азды санга!
Ийнанмагъан болса, сени
Халкъынг шагъат болур анга!

Халкъ сау болса, ёлюмсюзсе
Сен, ашхы муратынга джет!
Къарачайны Халкъ артисти —
Акъбайланы Азрет!

1994 дж.

ТЕНГИМИ ТУУГЪАН КЮНЮНДЕ АЙТХАН СЁЗЮМ

Сукълансакъ да игиге, андан юлгю алайыкъ,
Керти ашхы адамны саулугъунда махтайыкъ!
Бетсинебиз деб къоркъмай, атын джыргъа салайыкъ,
Кимди ол? — деб соргъанига, аны атын айтайыкъ..
Ханапийди, Ханапий, Бытдаланы джашды ол!
Хар заманда кенг болсун, анга къууанч насыб джол!

Онглулагъа бетсинмей, тута билген тенгликни,
Тенгини халисинде кече билген кемликни,
Этмей уллу кёллюлюк, онгсузлагъа сый берген,
Къартны, джашны, сабийни къууанчларын бек керген!
Ханапийди, Ханапий, бизни Ханапийди ол!
Хар заманда кенг болсун ол атларыкъ насыб джол!

Бир-бирине кёлкъалды болгъанланы шох этген,
Тил этмеген кишиден, артындан сёз этмеген,
Зарланмагъан кишиге, таза кёллю халал джан,
Игиди! — деб айтады хар бир аны таныгъан!
Ханапийди, Ханапий, керти таулу джашды ол!
Хар заманда кенг болсун ол атларыкъ насыб джол!

Джарсыу кёрмей джашасын, адамлыгъы болуб баш!
Къарачайгъа туусунла Ханапийча джюз минг джаш!
Ёрюзмекча джаш болсун ол ёсдюрген джаш сабий,
Ма ол кюннге сау джетсин Бытдаланы Ханапий!
Джюз джыл толгъан кюнюне биз да эсен джетейик!
Амин Аллах! — деб айта, бюгюн къууанч этейик!

1996 дж.

ЭРЕСЕЙ

«Кёлтиоргюч белгиле» ангыма джабышыб,
Мен бир кёб кюрешдим аладан тазалаб,
Санга джыр айтыргъа аузуз къабышыб
Тургъаннга ушадым. Башлайым мен джырлаб:

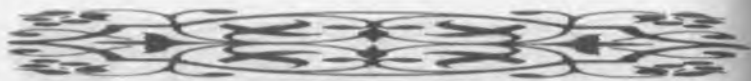
Балтадан къуругъа башлагъан тереклей,
Къуругъа башлагъанед халкъым зорлукъдан,
Къууанчны, бушууну да теджей, Эресей,
Къутхардынг сен аны ёмюрлюк къуулукъдан.

Терекге бир башха терекни бутагъын
Джалгъасанг, тюрлюрек да болур кёгети...
Сен къуу болмай джаша, бегисин тамырынг,
Эресей, сени бир бутагъынг — миллетим.

Манга кюч да, ашау да берек тамырынг,
Сен къуу болмай джаша, терегим — Эресей.
Терекле чакъсала, джалгъанган бутагъынг
Шош къарайды джерге, топуракъны бек кюсей...

1985 дж.

АЗЕРБАЙДЖАННГА АЛГЪЫШ

Акъ иннетли ёлюмсюзлюк джырларынг,
Тазакёзле, ушагъанла Гейгёлге¹,
Джыр кёзледе сени озгъан джылларынг
Кюзгюдеча кёрюнелле тёлуге.

Толкъунлача шашхан джаула болмай сёл,
Суу джутханча болду бек кёб шахар, эл.
Низами², Хакани³,.. эте халкъгъа кёл,
Деу Бабекге⁴ ушасала деб хар эр,

Кюрешдиле. Буйрукъ болмай Аллахдан,
Къутулургъа мадар болмад палахдан.
Кючюнг джетмез къанлы джаула джетдиле,
Халкъны, джерни эки юлюш этдиле.

Заман озду. Кърал болду бир кесегинг,
Джаралыды, джарасы уа — Къарабах,
Ол сау болур. Азат болсун экинчинг!
Сора, сени бир кърал этсин бир Аллах!

1992 дж.

---

¹ Гейгёл — Азербайджанда эм ариу, таза кёл.

² Низами — Низами Гянджеви Абу Мухаммед Ильяс ибн Юсуф (1141—1209) — азербайджанлы акъылман назмучу.

³ Хакани — Афзалладдин Бадил Ибрахим ибн Али Хакани Ширвани (1120—1199) азербайджанлы акъылман назмучу.

⁴ Бабек — 798-чи не уа 800 джылда туугъанды, 838-чи джылда ёлгенди. Фахмулу аскерчи 816-чы джылда халкъын азат этиб кюрешген аскерни башчысы болгъанды.

АРМЕНИЯГЪА АЛГЪЫШ

Таугъа, ташха тыя атлар джолларын
Эрмен халкъны, къоймайдыла ёсерге.
Хатер салмай кёлтюрдюле къолларын,
Джакъсыз халкъны миллионун кесерге.

Тынгыласанг, таджал халкъны тилинде,
Алгъышындан къайгъы сёзю аслам бард.
Айталмайын джарсыуларын кёлюнде,
Аны ючюн чалмы болгъанд Арарат?

Адамла къой, къаршчы болуб табигъат
Кюрешсе да, эталмады сени сер,..
Тирил, джашна, бол Аллахха аманат,
Джарыкълыкъны «таш бешиги» эрмен джер!

Джюрегингде джараланы таблары,
Гарни¹, Звардноц² храмларында кёрюне...
Сен сайлагъан азатлыкъны, джауларын
Кёмелсезле залимликни кёрюне!

1992 дж.

---

¹ Гарни — бу храм меджисуу заманлада, Исса пайгъамбар туугъунчу, экиджюз джылны алгъа, Еревандан 27 км чакълыны кюн батхан табада ишленгенди. Джаула ойгъандыла.

² Звартноц — бу храм 641—661 джыллада Эчмиадзинадан узакъ болмай ишленгенди. Джаула ойгъандыла.

БЕЛОРУССИЯГЪА АЛГЪЫШ

Кёб кюрешни, кёб урушну ортасы —
Белорус джер, сахна болуб бушуугъа,
Хар бирини сеннге джете хатасы,
Кёб термилдинг сен азатлыкъ джашаугъа.

Сен не кёрдонг, не кёрмединг, таджал халкъ?!
Къара кюнде кычырыгъын Хатыньны¹
Минг джылдан да джугмаз джели заманны!
Азат болдунг, сен болмазса энди талкъ!

Хакъынг акъыл сёзден урлукъ себген джер!
Кюн таякъча Скорина² нюр тёкген джер!
Хар уланынг Талашча³ бир джашасын,
Джюз джылында джетген джашха ушасын!

Тау Джуртумда болгъанлыкъгъа джанлары,
Миллетимден кёб джигитни санлары
Топурагъынга къошулгъаны амалтын,
Бек сюебиз! Джеринг болсун чий алтын!

1992 дж.

---

¹ Хатынь — Белоруссияда эл. 1943-чю джыл, 149 адамы бла бирге бу элни кюйдюрюб кьойгъандыла фашистле. 149 адамдан 75 сабийле болгъандыла.

² Скорина — Георгий Скорина (1490—1535) белорус миллетни культурасыны уллу адамы.

³ Талаш — Василий Исакович Талаш, 100 джылында фашистле бла уруш этген партизан.

ГЮРДЖЮ ХАЛКЪГЪА АЛГЪЫШ

Къаялагъа ёмюрлюк джан салгъан халкъ!
Джюреклени сёз бла сылай билген халкъ!
Дарман джери башына уу болгъан халкъ!
Кёзю кюле, кёлю джылай билген халкъ!

«Къаплан тери кийген батыр»¹ — гюрджю халкъ!
Сени Шотанг² — дуняны хазнасы!
Мзечабукча³, Думбадзеча⁴ джашла талкъ
Этдирмезле тин байлыкъны тахтасын!

Акъылманла кёб туусунла джерингде,
Зулмулукъгъа ишлемеген башлары!..
Туумагъанлай къалсынла энд ёмюрде
Сталин, Берия кирик боллукъ джашларынг!

Азат болуб, къууангандан джыладынг,
Насыб кючлеб, башынг джетсин джуддузгъа!
Зорлукъну бек кёб тюрлюсюн сынадынг,
Сен сынатма энди зорлукъ онгсузгъа!

1992 дж.

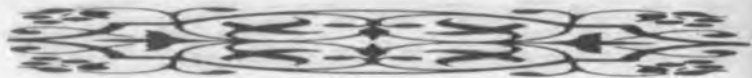
---

¹ «Къаплан тери кийген батыр» — Шота Руставелини акъылман поэмасы.

² Шота — Шота Руставели (12 ёмюр), — дуня къуралгъанлы, эм уллу джазыучуланы бири. Гюрджюню Тамара деген патчахыны хазначысы.

³ Мзечабук — Амирэджиби Чабуа Ираклиевич (1921) — уллу гюрджюлю джазыучу.

⁴ Думбадзе — Думбадзе Нодар Владимирович (1928—1984), уллу гюрджюлю джазыучу.

КЪАЗАКЪЫСТАНГА АЛГЪЫШ

Кенг джюрегинг тынчлыкъ бермей джанынга,
Къара кюнде кёчюб келген кёб джаннга
Ышакъ болдунг, ол джомакъды инсаннга,
Къыйынлыкъны кеси сынамагъаннга.

Чынг биринчи, адам сени джерингден
Чегимсизге чыкыгъанлыкыгъа, къадарынг
Мутхуз эди, азатлыгынг болмай, сен
Себеб излеб, кёкге азмы къарадынг?

Бюгюн толуб муратлары Абайны¹,
Туудукълары джаза джангы джырланы,
Женьшен тизгинлери «Топракъ китабны»²,
Джаш этелле бушуу басхан къартланы!

Абайынга, Джамбулунга³, Мусанга⁴,
Чоканынга⁵, Олжасынга⁶, башханга...
Айналайын! — дейме, таза кёлден мен,
Азат — болгъан, туугъан джерим, джашна сен!

1992 дж.

---

¹ Абай — Абай Кунанбаев (1845—1904) къзаха джазыу адабиятны тамалын салгъан, джазыучу эмда композитор болгъанды.

² «Топуракъ китаб» — «Глиняная книга», Олжас Сулейменовну чыгъармасы.

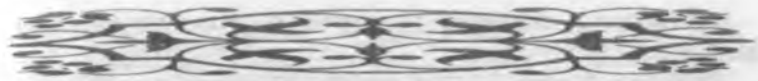
³ Джамбул — Джамбул Джабаев (1846—1945) къзаха назмучу — акъын.

⁴ Мусанга — (Жаяу Муса) къзаха акъын.

⁵ Чокан — Валиханов Чокан Чингисович (1835—1865), къзаха окъуу — билим джайыучу, демократ, джер-суу кёрюб айланыучу, этнограф, фольклорчу, тарихчи, суратчы

⁶ Олжас — Сулейменов Олжас Омарович (1936), къзаха миллетни закий назмучусу, тарихчиси.

КЪЫРГЪЫЗСТАННГА АЛГЪЫШ

Джашау ючюн сениге сингнген кѳан бла тер,
Хей, Къыргъыз джер, Нарын суугъа сыйынмаз!
Къаракытай, ойрат ханла даулаб джер,
Хаман келе, кѳргюзмелле сениге джаз...

Эритмей эд «Сюлеменни тахтасы»¹,
Иныльчекча² болгъан халкъны буз кѳлюн.
Кюн батхандан Фрунзе³ келди: «Менме кюн!» —
Деб, хайырындан кѳб болду хатасы!..

Айтматовду⁴ бюгюн халкъны «Манасы»⁵,
Буруу болгъан манкъуртлукъну⁶ аллына.
Кѳрген заты «Жоламанны»⁷ анасы,
Кѳблукъ этер сау дунияны барына.

Къара кюнде миллетиме джарагъан,
Къыргъыз миллет, сау бол! Болдунг сен азат!
Джашна энди! Аягъынгы марагъан,
Ким болса да, анга болсун минг налат!

1992 дж.

¹ Сюлеменни тахтасы (Трон Соломона) — Ош шахарны кюн батхан джанында таугъа халкъ табыныб тургъанды, тюрлю-тюрлю къыйын-лыкълардан кѳутулур дыгаласда.

² Иныльчек — Къыргъыз таулада эм уллу чыран.

³ Фрунзе — Фрунзе Михаил Васильевич (1885—1925), Совет, партия, кърал, аскер къуллукъчу. Совет властны Къыргъызстанда салгъан сагъатда, бек уллу къатылыкъ этгенди къыргъыз миллетге.

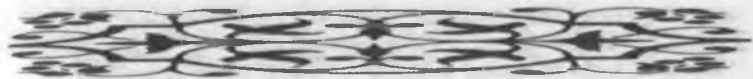
⁴ Айтматов — Айтматов Чингиз (1928), акъылман кыргыз джазыучу.

⁵ Манас — бурунгу кыргызлыланы башчылары (эпос).

⁶ Манкзурт — эсин тас этген, кесини кыйдан чыкчыкыгынын, ким болгынын эсгермеген адам.

⁷ Жоламан — Чингиз Айтматовну «И долше века длитса день» («Бураный полустанок») деген романындан персонаж. Жоламан манкзурт болуб, аны манкзурт этген адамны буйругу бла, кесини тууган анасын танымай, садак бла уруб ёлтюргенди.

ЛАТВИЯГЪА АЛГЪЫШ

Бирде немца, бирде поляк, бирде швед,
Бирде орус даучу болуб джеринге,
«Хей, къадарым, меннге бир болушлукъ эт!» —
Деб, азмы къарадынг төгерегинге?

Джаз себсенг да сабанынга сен урлукъ,
Джаула теблей, ачлыкъ сынай эллеринг,
Латвиеш¹, сенден саркъгъан джыламукъ,
Кёлле бола, андан кёбмюд кёллеринг?

Кюреш этдинг, джан да басды къадарынг,
Бюгюн болду азат джашар мадарынг!
Семулеча² сени джигер къызларынг,
Ишлесинле сала энчи ызларын!

Чомарт болсун Джуртунг закий джашлагъа,
Залькалнча³ — джан салыучу ташлагъа!
Саулай джеринг Гауя⁴ киби джакълансын!
Азатлыгъынг ёмюрлюкге сакълансын!

1992 дж.

---

¹ Латвиеш — латышлыла кеслерине айтадыла.

² Семуле — Семуле Марта Альмовна (1904—1985) Социалист Урунууну эки кере Джигити, ийнек саууучу.

³ Залькалн — Залькалн Теодор (1876—1972), скульптор, СССР-ни халкъ суратчысы, Социалист Урунууну Джигити.

⁴ Гауя — Латвияда миллет парк.

ЛИТВАГЪА АЛГЪЫШ

Онглу бабанг кьойгъан джерни джау талай,
Ала уа кѣб, сен а кьарыу эталмай,
Шюпинисни¹ бушууунг бла тенг ашай,
Зорлукъ дюннга² джесир болдунг, Летувай³.

Желейини⁴ гяхиник бетли кѣзлерин
Басхан эди мор бушууну тубаны,
Къабыл кѣрмей Сметонаны⁵ ишлерин,
Сюрдю къанча кызыл джели заманны.

Эсгертмеча Причуписде⁶ кюлlege,
Стельмужеде⁷ эмен терек сюелед,
Налат беред кызыл эм мор кюлlege,
Къууанчны да, бушууну да ол билед!

Хей, Летувай, бюгюн азат тангларынг
Къучукълайла Гедиминас⁸ къаланы!
Термилсинле сени къанлы джауларынг,
Чыртда мутхуз эталмайын аланы!

1992 дж.

---

¹ Шюпинис — хант.

² Дюн — кьум тебе. Эртделеде Литвада чегетлени кесген-леринде, тенгизден джел ура, бир талай джерни кьум басыб кьойгъанды.

³ Летувай — литвачыла кеслерине айтадыла.

⁴ Желейи — джашил бетли 6 кѣл.

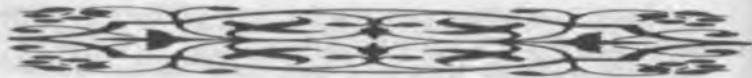
⁵ Сметона — Сметона Антанас (1874—1944), 1926—1940 джыллада Литваны президенти. 1940 джыл фашист Германиягъа къачханды.

⁶ Причюпис — бу эли адамлары бла бирге, 1944 джыл, июнь айны 3-де, джаула кюйдюрюб кьойгъандыла.

⁷ Стельмужеде эмен терек — 2 минг джыл чаклы болгъан, Европада эм уллу терек.

⁸ Гедимнас — Гедимнас къала, Вильнюсну белгисиди (символу).

МОЛДОВАГЪА АЛГЪЫШ

Хей, Молдова, кѣб зорлукъну отунда
Кюйген тинни «джюзюм суу»¹ бла джукълата,
Ол да джукъну эсгермезча джукълата,
Джуртсузлукъну сынагъанса Джуртунгда!

Эсге тюшед Досифейни² айтханы:
«Бизге джарыкъ келеди, — деб, — Москвадан»,
Шагъатмыды Нистру³ сууну сол джаны,
Ол айтханнга, кѣб джыл озуб арадан?!

Не болса да, баш эркилик алдынг сен,
Зорлукъ кючлеб тургъан джагъанг кьошулсун!
Джерде онглу миллетлеге тенг бол сен!
Хар онгсуз халкъ сенлей азат да болсун!..

Азат джолунг — Нистру сууну саркъууу,
Ауузунда — кьюанч «Жокну»⁴ тартыуу,
Ушамасын ол ёмюрге тенгсизге!
Саркъсын ООН деген уллу тенгизге!

1992 дж.

---

¹ «Джюзюм суу» — чагъыр (автор).

² Досифей — Дософтей (1624—1693), Молдовону митрополити, молдаван культураны айнытыугъа уллу юлюш кьошханды.

³ Нистру — Днестр сууну молдаванча аты.

⁴ Жок — молдаван халкъ тепсеу.

ТАДЖИКИСТАНГА АЛГЪЫШ

Акъыл чачдынг кёб дунияны джерине,
Рудакини¹ джер джюзюне берген джер!
Закийликни «джюз джыйырма мингине»²
Шагъатлыкъны ёлмез «Шахнаме» этер!

Тауларынгча ангынг чыгыбы мийикге,
Ёсдюрсенг да Ибн-Синни³, Хайямны⁴,..
Зорлукъ тубан басыб сениб халкъынгы,
Кёб ёмюрню саналганса «кийикге».

Азатлыкъ джел чачханында тубанны,
Джюрегингде атды тангы заманны!
Озгъан уллу тарихинге табмай сёз,
Халкъны эки этедиле бюгюн, тёз!..

Джауларынга сен алдатма кесинги,
Къзауатха бурма чыртда эсинги,
Бир баланга тик болмасын бир баланг!
Кюу болмасын, оюлмасын джыр къаланг!

1992 дж.

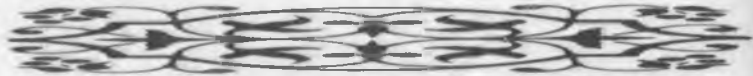
---

¹ Рудаки — Рудаки Абу Абдаллах Джафар (860—941) таджик — къаджар классика адабиятны тамалын салгъан акъылман джазыучу.

² «Джюз джыйырма мингине» — дуня адабиятны эм уллу назмучуларыны бири Фирдоуси Абулькасим (940—1020) джазгъан «Шахнаме» деген поэманы 120000 тизгини болгъанды.

³ Ибн-Син — Абу-Али Ибн-Сина (Авиценна) — алим, врач, философ, музыкант.

⁴ Хайям — Омар Хайям (1048—1122), назмучу, математик эм да философ.

ТЮРКМЕНИСТАННГА АЛГЪЫШ

Сардобада¹ кибик намыс сакълагъан
Халкъны Ниса² джута эди къыйынын.
Кир патчача³, Македонский, Чингиз-Хан...
Кёлкерден⁴ төбен этгенелле сыйын.

Кюрешдиле кёбле джабыб эшигин,
Келмесин — деб, — къумлу халкъгъа насыб джаз!
Кёр этмезге Кёр-Оглуну⁵ бешигин,
Махтумкули⁶ берди халкъгъа нюр ауаз.

Ол ауаз да келиб эки ёмюрню,
Джюрегинде орналды да Бердыни⁷,
Анда къайнаб, чыгъа халкъгъа тутду джол,
Къаракъум каналча, сыйлы болду ол.

Тин суусабы къаннган миллет кюч алыб,
Джюрегинде къул сезими къармалыб,
Ие болду нефтге, газгъа, мамукъгъа...
Энди, азат джолу элтсин зауукъгъа!

1992 дж.

---

¹ Сардоба — кёб заманны сууну сууукълай, тазалай сакъларгъа деб этилген кырпыч цистерна.

² Ниса — Парфян патчахланы тургъан джерлери.

³ Кир патчак — Ахеменидлени биринчи патчахлары, Исса пайгъамбар туугъунчу (?—530) джашагъанды.

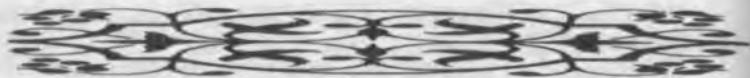
⁴ Келькер — тенгизни мийиклигинден 25 метрге алаша, тузлу джер.

⁵ Кёр-Оглу — туркменлиле бла азербайджанланы джигитлик эпослары (16—17 ёмюрледе).

⁶ Махтумкули — (адабият аты Фраги) Азади Довлетаметни джашы (1733—1782) туркмен суратлау адабиятны тамалын салгъан акъылман назмучу.

⁷ Берды — Кербабаев Берды Мурадович (1894—1974), Туркмен ССР-ны халкъ джазыучусу, Туркмен ССР-ны ИА-ны академиги, Социалист Урунууну Джигити.

УЗБЕКИСТАНГА АЛГЪЫШ

Узбекистан-десе халкъым, Баяут!..¹ —
Деб айтады, такъыр болуб джюреги.
Къыйын кюнде сен кёблеге болдунг Джурт,
Сенде тууду, ёлдю халкъны бёлеги.

Азияны джюрегини ёзеге,
Сени теблеб Македонский², Чингиз-Хан³,..
Зорлукъ — къара халкъны сыкъгъан джюйюсхан!
Бабатагча⁴ къуу болгъанед джюрегинг!

Улугбекни⁵ — накъут илму къаласы,
Налмаз сёзлю Навоини⁶ атасы —
Узбекистан — «акъ алтынны»⁷ баш къылы!
Азатлыгъынг болсун Аллах къабылы!

Ёмюрде да бош болмасын чайхананг!
Хар заманда сеннге атсын азат танг!
Кесингден бир онгсузлагъа болмай хан,
Сен кесинг суйгенча бол, Узбекистан!

1992 дж.

---

¹ Баяут — 30-чу джыллада, куакла — деб, кёб къарачай юйдегини, Узбекистанга ашыргъандыла. Баяут элни атыды.

² Македонский — Александр Македонский, Исса пайгъамбар туугъунчу (356—323) джыллада джашагъанды. Македонияны патчахы болгъанды. Исса пайгъамбар туугъунчу, 329-чу джыл, Орта Азияны уруш этиб кесине бойсундургъанды.

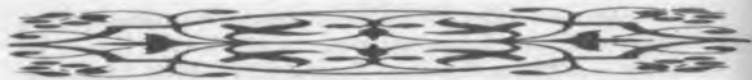
³ Чингиз-Хан — (1155—1227), Монгол империяны кѳурагъан хан.

⁴ Бабатаг — ёсюю болмагъан кѳуу тау (2292 м.)

⁵ Улугбек — Улугбек Мухаммет Тарагай (1394—1449) уллу алим, уллу кърал кѳуллукъчу, Асхакъ Темирланны туудугъу, джашы Абдуллатиф буйрукъ бериб ёлтюртгенди Улугбекни.

⁶ Навои — Навои Низаматдин Мир Алишер (1441—1501) узбек адабиятны тамалын салгъан акъылман назмучу.

УКРАИНАГЪА АЛГЪЫШ

Азатлыгъынг кюбе болду санынга,
Тийген къама буз сюнголей ууалыр!
Миллет сезим тамам сингди къанынга,
Къан кюсеген энди от бла сыйланыр!

Юз Джон¹ кибик къан гыбыла эммезле
Байлыгъынгы, зорлукъ отда къызгъан халкъ!
Чакъырылмай тыбырынга келмезле,
Урушлада, кюрешледе къатхан халкъ!

Гоголь чыбыкъ тайгъа миниб чабхан джер,
Алтынкекел, Ковпак² кёллю тулпар эр —
Украина — Шевченкону алгъышы!
Чырт джетмесин сеннге джауну къаргъышы!

Зорлукъ эмиб, кесинг азмы сарнадынг!
Бушууланы толусу бла сынадынг!
Энди, онгсуз халкъ да болсун сау-эсен, —
Азатлыкъ бер Кърым татаргъа, энди, сен!

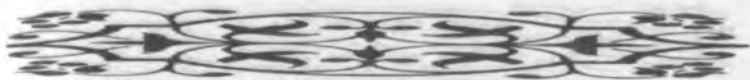
1992 дж.

---

¹ Юз Джон — (1814—1889) Эресейчи капиталист, миллети ингилизлиди.

² Ковпак — Ковпак Сидор Артемьевич (1887—1967) Совет Союзну эки кере Джигити, партизан.

ЭСТОНИЯГЪА АЛГЪЫШ

Чакъырылмай келиб, теблеб Джуртларын,
Эрикдирген болурламы бу халкъны?
Юйле джолгъа бурубдула сыртларын,
Сюймегенча бери келген къонакъны.

Зорлукъ — чюйре рыхуд¹ кирпи териден,
Къаты къысыб тургъан кибик белинден,
Ычхыныргъа — джери гитче, халкъы аз,..
Кёб ахсынды акъ сакъаллы Маарахвас².

Тёжом деген — туз гырт джюрек джарада!
Уруш этди Юрьев кече³, Махтрада⁴,..
Бир кесекге атханлыкъгъа ийнам танг,
Азатлыкъ а туумай эди аладан.

Миллет сезим джюрегинде къаты эд,
Деменгили, Кик-ин-ди — Кёк къаладан⁵!
Муратына джетди бюгюн Ээстласед!
Анга къама тутхан — ёлсюн къамадан!

1992 дж.

---

¹ Рыхуд — белибау

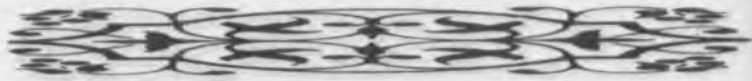
² Маарахвас — (Бизни джерни халкъы) эстонлула кеслерине айтадыла.

³ Юрьев кече — 1334-чю джыл, апрель айны 23-де, Дани ключлеб тургъан эстон джерледе болгъан халкъ къозгъалыу.

⁴ Махтра — 1858-чи джылда халкъ къозгъалыу болгъан джерни аты...

⁵ Кик-ин-ди-кёк къала — кёб заманланы къадама къалагъа саналыб тургъанды.

КЪУМ БЮРТЮК

Созарукъланы Юсюнге

Поэма

1.

«Ачыу сенден кетгинчиннге, къаламны
Къолгъа алсанг, джазарыкъса сыйсыз сёз,
Къыйналсанг да, ойма намыс къалангы,
Ачыу кетер, ма кёрюрге, кесек тёз...» —

Деб, бир ауаз мени сабыр этерге
Кюрешгенли, джетинчи джыл башланды,
Ачыу чыртда унамайды кетерге,..
Бюгюн эски джюрек джарам ашланды.

Меннге ушаш къадарлары болгъанла
Ангыларла мени джюрек джарамы,
Джюреклери бушууладан толгъанла
Айырырла кърал бла мени арамы...

Табмай айтыр сёзлериме джорукъ, кеб,
Хар сёзюмю ауузлугъун бошлайым,
Джюрегимден тамгъан къанны мерекеб
Этейим да, энтда джазыб башлайым.

Андан башха не зат келсин къолумдан?
Кёлюмдегин мен кимиме айтайым:
Эки джырны айта джашау джолумдан,
Саггышымда ол кюнлеге къайтайым...

Биринчи джыр

ДЖОКЪ ЭСЕЛЕ...

Школ кюнлеримде сени суйген эдим мен,
 Джаш джюрегимде атынгы джазгъан эдинг сен,
 Мен да атынгы джазгъан эдим къаяда,
 Бек насыблы, эм насыблы мен эдим бу дунияда!

Заманым джетиб, аскерге кетген эдим,
 Сакълаб турлукъма! — деб, сен ант этген эдинг,
 Антынга толу болуб, сакълагъан эдинг,
 Сакъат болуб, бутсуз болуб, аскерден къайтхан эдим.

Сау бол, сен толу болдунг этген антынга!
 Тенг болуб сеннге, баралмадым къатынга,
 Болумну кёрюб, атламадынг аллынга...
 Насыблы бол! Насыб ушайд мени уа къанлыма...

...Хапаргъа кёре, насыблы болгъанса сен,
 Мен да джашайма сабыр атлай, сау-эсен.
 Сен джюрегимде джазгъан ариу атынгы,
 Менден башха киши кёрмейд сени джашлыкъ хатынгы!

Къаяда атынг турады, чыгъалмайма,
 Тюбюнден къараб аны кетералмайма...
 Нек джазгъан эдим атынгы къаяда,
 Джокъ эселе насыб деген, тюзлюк деген дунияда?!

Экинчи джыр

ЁКЮНЮУ

Мен буйрукъ бла барыб афган къаугъагъа,
 Санаб халкъын суйгенлени джаулагъа,
 Уруш этдим, урушда уа кечим джокъ,
 Тобугъуму чачакъ этди исси окъ,
 Аягъымы бериб къралгъа саугъагъа,
 Сакъат болуб къайтдым Кавказ таулагъа.

Энди, къралдан мен болушлукъ излесем,
 «Сизни ары ким ийген эсе да, сен
 Бар да андан даула, — дейле, — болушлукъ!»
 Дегенлени этер эдим мен бушдукъ,
 Афгандача сау болсала санларым!
 Мен нек тѣкдюм тюз джанланы къанларын?!

Кечалмайма, кечалмайма кесиме,
 Ол къыйынлы миллет тюшсе эсиме,
 Анга этген артыкълыгъым ючюн, ма
 Айланама азаб табыб джаныма!
 Джыйырма джыл толмагъанлай, мен — сакъат!
 Джюрегим а къарт болгъанды эки къат!

Ма бу къралны ит къылыгъын ангылаб,
 Джаш тѣлюден мен тилейме Аллах бла:
 «Зорчу къралны буйругъуна тынгылаб,
 Сиз бармагъыз башха джуртха палах бла!»
 Ол буйрукъгъа тынгыламай, тутмакъда
 Олтургъанны аты къалыр джомакъда!

4.

Гитчеликден бу джырлагъа тынгылаб,
 Оюм этген къарнашчыгъым — Азамат,
 Бюгюнлюкню ол кесича ангылаб,
 Кесин этди бир Аллахха аманат...

Сириядан кёчюб келген къарачай
 Джаш, шахарда араб тилге окъутада —
 Деб эшитиб, джюрюб анга эки-юч ай,
 Тилге кесек юреннгенед Азамат.

Андан сора, Дагъыстаннга барыб ол,
 Бир ай чакълы окъугъанлай, бир бёлек
 Динчи джаш бла Бухарагъа тутуб джол,
 Анда да ол окъугъанед бир кесек.

Хайт деб билди дин окъууну Азамат,
 Аскерге да джете эди заманы...
 Чечен Джуртда чыкъгъанында къазауат,
 Меннге тенгим берген акъбаш къаманы,

Къолгъа алыб, булджуй эди кёзюуде,
 Хар кюн сайын тюрлене эд халиси,
 Джомакъ къайгъы кёрюне эд кёзюнде,
 Хазна тутмай башлагъанед игиси...

5.

Бир ингирде: «Кетгинчиме аскерге,
 Тенглерим бла барайым да Сибирге,
 Сатыу этиб, келтирейим капек — шай,
 Кёбге къалсам, мен турлукъма джангыз ай,

Къайгъы этме, анам, барбыз бёлек джаш,
 Ышанырча джашладыла тенглерим,

Кеслерине этгендиле мени баш,
Бек туталла намысларын, динлерин! —

Деб айтды да ийнандырды анняны,
Меннге таша билдиргенед хапарын,
Къыйналсам да, тыялмадым мен аны,
Унутмайма ахыр, джити къарамын...

6.

Ойнай-кюле тургъан аскер тенглерим,
Буйрукъ болуб, тебреселе сермешге,
Аллай къарам джесирлей эд кёзлерин,
Хазырлана ёлюм бла тубешге.

Ма ол джити, къутсуз къарам инсанны,
Адам шартын кетереди бетинден,
Бир затха да санатмайды адамны,
Тишлери бла джыртдырлыкъды этинден.

Ол аурууду! Бошалса да къазауат,
Бирден кетед, бир бла къалад ёмюрге!
Ол ауруудан болалмаса джан азат,
Керек болад рахат кюнде ёлюрге...

7.

Азаматны кетгенине толуб ай,
Анам хариб къайгъы эте башлады.
Бир ингирде, телевизоргъа къарай
Тургъанлайкъгъа, анам эсин ташлады.

Чечен джашла къатыш джашы Азамат
Сюеле эд, сол къолунда — джарасы,
Къан уюгъан онг къолунда — автомат,
Белинде — мен берген акъбаш къамасы.

Мен да джунчуб, дарман бере аннягъа
Тургъанлайыма, кирди сѣзчю Байдымат,
Терен солуй, джаягъындан тер агъа:
«О, мен джарлы, Чечендеди Азамат!

Кѣрдюгюзмю?! Билдирмегиз бир джаннга!
Ол худжула боллукъдула кыйнаргъа!..» —
Деди, Ання кетгенликге аманнга,
Эсин джыйыб, башлады да джыларгъа.

Сора, тамам да бек кесин къатдырыб,
Байдыматха: «Кѣрдюк! Сау бол! Кет!..» — деди.
Тангыбызны аман бла атдырыб,
Къайгъы бизни кызыу джокълай тебреди.

8.

Танг атханлай, бизге келди эл башчы:
«Элни бетин джойду сизни джашыгъыз!
Къралыбызгъа чыкъгъанды да ол къаршчы,
Энди къалгъанды палахха башыгъыз!

Азаматчала амалтын кѣчгенбиз,
Азиягъа, къыркъ ючюнчю джылда биз!
Соргъанлары болса, джууукъ джетебиз,
Зат деб, мени чырт къошмагъыз сѣзге сиз!» —

Деб, чамланыб кетди. Бола кюн орта,
Алларында участковый джаш джорта
Юйюбюзге бир уубетле джетдиле,
Тинтиуюлню бек айыбсыз этдиле.

«Кендир, шкок, окъ сатыб тургъанд Азамат!
Башын алыб ол къачханды Чеченнге!
Аны бизден къутхаралмаз къазауат,
Иши кетиб турад тамам тереннге!

Не билесиз? Айтыгъыз!» — деб, анама,
Меннге хыны этиб соруу этдиле.
Туз себдиле мени джюрек джарама,
Джукъ да табмай, джукъ да билмей кетдиле.

9.

...Сюйген кызын кѳрген эдим бир кюн мен,
Намыс этиб, джунчугъанед менден ол,
Анга насыб тилегенем ичимден...
Къайры элтир тамбла аны джазыу джол?

Къарнашыма болса бир зат болгъаны,
Къыз да кѳрюр буюрулгъан къадарын...
Алай, менлей, болса сакъат болгъаны,
Къыз, турсунмай, этерми баш мадарын!?

Я Аллахым, бек тилейме, насыб бер,
Бизге бермей къойгъанынгы алагъа!..
Сакъат болса, бир бек сынад джигит эр...
Ачы сынау берме эки балагъа!

Аралары сууумазча бир мадар
Къалай этсин, къайдан табсын сер башым?!
Билемилле бир-бириден тюз хапар?
Илемид къагъыт анга къарнашым?

10.

Бир келгенден, таша, письмо ийгенди,
...Ол да бизге къайгъы этед... Эсенди!
Азатлыкъны неден да бек сюйгенди...
Джазгъан джырын бир окъуюм мен энди:

АНАМ, ЧЕЧЕННГЕ КЕТЕЙИМ

Мен тѣзалмайма бу артыкълыкъгъа,
Анам, Чеченнге кетейим,
Къара кюнюнде къыйынлы халкъгъа
Мен да болушлукъ этейим.

Чакъыра эсе шейит джол, анам,
Бу джол мен сеннге сыйынамам,
Берген сютюнге разы бол, анам,
Бу джолдан сора къыйнамам.

Не джалынсакъ да, къоярыкъ тюлле,
Мурдарла чурум табарла,
Джангыз Чеченден тоярыкъ тюлле,
Тамбла бизни да къабарла!

Тамблабыз ючюн, анам, мен бюгюн
Азатлыкъ ючюн кетейим.
Сюргюнде ёлген къарнашынг ючюн,
Джаулагъа ёлюм элтейим!

Келгенме, анам, къыйынлы Джуртха,
Джер джаханимни кёрдюм мен,
Аллах акбар! — деб, къарамай артха,
Дин къазауатха кирдим мен.

Аздан аз ёлюр, кѣб ёлюр кѣбден,
Джаулада къалмаз къаныбыз!
Мен къайтмай къалгъан болсам Чеченден,
Джандетде тюбер джаныбыз!

11.

Джанынг эсен боллукъ болса, меники
Сени ючюн чыкъсын, бала, бол эсен!

Хур джандетди, кърнашчыгъым, сеники!
Эм азы бла джаша энтда сен сексен!

Джыйырмада болгъан эдим мен сакъат,
Ма ол къранч экибизге да джетер!
Кёбге бармай бошаллыкъды къазауат,
Сен Аллахха аманат бол, джигит эр!

Сени тенгли джашла бюгюн эллед
Айланалла чагъыр ичиб, эсириб,
Тауукъ урлай... Бюгюн бу джаш тёлюде,
Миллетим... — деб айтхан азды эсгериб.

Билимсизле, урудукъда залимле,
Баш болдула, джорукъ джокъду алагъа!
Онгуз джанла, намыслыла, алимле
Ушадыла ёксюз, джакъсыз балагъа.

Бу затлагъа сагъыш эте, кесиме
Тёзюм таба, кёб туралмай тёзюуде,
Озгъан джашау джолум тюше эсиме,
Устазым бла даулашама кёзюуде...

12.

«Алдамагъыз! Урламагъыз! Уллугъа
Сый беригиз! Эринмегиз окъургъа,
Кюрешигиз сиз алимле болургъа,
Билимсиз джан ушаучанды сокъургъа!

Коммунизм — ол тюзлюкню анасы!
СССР — рахатлыкъны къаласы!
Совет къралгъа халал кюллукукъ этсегиз,
Насыб кюннге чыгъарыкъсыз тамбла сиз!

Деб школ устаз айтса, тебе джюрегим,
Тураелле ёрге тёппе тюклерим,
Ура эди кёзлериме джыламукъ...
Ол барысы бюгюн болду алдауукь!

13.

Ол да алай болсун, школда окъутхан,
Барыбызгъа бирча берген эди дерс,
Джашаумда мени керти асхатхан,
Уллу теңгим — юлгюм болду тамам терс.

Эртделеде, эртден сайын тургъузуб,
Биргесине чабдыраед, ийлей эд,
Ёсе келиб, аны чабыб мен озуб
Тебрегенем, аперим! — деб кюле эд.

Бир кере уа, бачхалада тутушуб
Тюз сыртындан салгъан эдим мен аны,
Бек къууаныб, эркетиб, «урушуб»,
Саугъа этген эди акъбаш къаманы.

Тютюн ичме, чагъыр ичме чыртда сен,
Чырт алдама, бек гюнахды алдагъан!
Миллетинги чырт кетерме эсингден!
Хар заманда онгсузлагъа бол дагъан! —

Деб, атача (атам джогъед) юретди,
Мен «хо» болуб турдум да ол айтханнга,
Кёлю — таза, саны — кючлю эр этди,
Мен десантчы болуб кетдим Афганнга.

Болмаз эди андан таза иннетли,
Сыртын киши салмаучанед джыгъышда,

Бюгюн тюлдо ол намыслы, адетли,..
Шышалыкъ... — деб, олтурады ныгышда.

Бу заманда кеси-кесин табалмай,
Алдаялмай, урлаялмай, саталмай,..
Тюз айтама! — деб ауузун джабалмай,
Ахырында сынды, сыйы болду сай.

14.

Бир школ тенгим — эл башчыны баласы,
Билимсиз эд, «ушай эди сокъургъа»,
Школдан сора, элтиб аны атасы
Институтха салгъан эди окъургъа.

Эки «тёртюм», къалгъаным — «беш», мен алай
Бошаб школну, институтха кирирге —
Деб баргъанем, кёлтюргюч — джокъ, къолум — сай,
«Эки» алыб, кетген эдим аскерге.

Энди, бюгюн, ол школ тенгим тубесе,
Джашау джолун меннге юлгю этеди...
Кеси айтыр сёзюн бошай тебресе,
«Джукъ тилеймид?» — дейд да, дженгил кетеди.

Мен кишиден джукъ тилеген тилими,
Тишлерим бла къабыб, юзюб атарем!
Джут къарнымдан тёбен этсем тиними,
Джаным саудан къара джерге джатарем!

15.

Башха тенгим — кёлтюргючю болмагъан,
Тамам менлей, кетген эди Афганнга,
Ол насыбы тутуб, къайтды сау андан,
Хар атламы келишеди заманнга.

Ол кесине джол ачалды да кеси,
Юйлю-мюлкло болуб джашайд сау-эсен,
Къалгъанлагъа кёре игид халиси,
«Не бла болушайым?» — дейди тюбесе.

Бек залимди ол намысха, адетге,
Чомартлыгъы барды, джокъду сёз анга,
Алай, этген игилигин миллетге
Баям этмей, хатер этмез инсаннга.

ФРГ-дан протез аякъ келтириб,
Сеннге саугъа этерикме! — деб тенгнге
Санаб айтды. Ол келгинчи халкъ билиб
Бошагъанед. Да керекмид ол меннге?!

Керек тюлдю джазыкъсыныу къарамы!
Джаным сауду! Къозгъамасын джарамы!..
Протезни къой, аллыкъ тюлме мен андан,
Аягъымы келтиртсе да Афгандан!..

16.

Бир аягъым, эки къолтукъ таягъым,
Юсюм къолай тюл эсе да, тазады,
Тёкмеселе да нюр эки джаягъым,
Саным джюрек къарыуума базады!

Кюндюз, юйде къарыуумдан келгенча,
Тюрт-мюрт эте, джетиученме ингирге.
Анам хариб, джюрегими билгенча:
«Джашым, джанынг ушайд, — дейди, — темирге!»

Ингирде уа, элде кино кёргюзюб
Кюрешеме, джюрюген да хазна джокъ.

Хар кинону билгенимча мен сюзюб
Кюрешеме, кёлюм болад кесек токъ.

Кече ишден къайтыб келсем, таяныб,
Газет, китаб окъуй келиб, къалкъыйма,
Аякъ таууш эшитгенлей, уяныб,
Къарнашчыгъым, келесе — деб, сакълайма.

Бу ийнамсыз тёлю сеннге къор болсун!
Кёлю сени иннетингден терк толсун!
Сен а, керти улан болдунг халкъынга!
Ёлюмсюзлюк берилрча хакъынга!

17.

Пайгъамбарны кёкден джерге тюшерин
Сакълагъанча, мен сакълайма бир затны.
Шашдыралла кече сайын тюшлерим,
Белгисизлик меннге теджейд азабны.

Къаргъалача учуб келиб соруула
Къонадыла, мутхуз эте мыйымы,
Кюрешеме мен аладан къоруулаб
Акъ иннетни, адамлыкъны, сыйымы,..

Бир кёзюуде къутулалмай палахдан,
Шош къарамым ушаб къарау сокъургъа,
Себеб излеб мен билмеген Аллахдан,
Кюрешеме мен «Къульхууну» окъургъа.

Окъуй келиб, болсам кесек сериуюн,
Ушаб суугъа кириб чыкъгъан балагъа,
Мыйым къоюб меннге соруу бериуюн,
Аны ичи ушайд гюллю талагъа.

Төгереке каска джырла джырланыб,
Эсим саулай ол джырлагъа батылыб
Турганлайна, бу болумгъа зарланыб,
Тебрейдиле окъла, тобла атылыб.

Юч джюз джылны келген орус окъ джырыб
Ётдю бир джаш чеченлини сыртындан,
Ой, Аллах! — деб, ачы тукъум кычырыб,
Джыгъылады халкъын суйген бир улан.

Ма, келеди зорчу аскер эсириб,
Чарх тюбледе къаладыла балала,
Бирле болуб бутсуз, бирле эзилиб,
Сарнайдыла шашхан чечен анала.

Болушургъа бир зат келмей къолумдан,
Болумсуз!.. — деб, чамланама кесиме,
Арта къайта къыйын сагъыш джолумдан,
Да мен неме? — деб сорама кесиме.

18.

Шашхан толкъун болуб келед ётюрюк,
Алын тыяр беджен да джокъ аламда!
Мен — тенгизни джагъасында къум бюртюк,
Мен эталлыкъ не зат барды дуниямда?

Толкъун джетиб, сюрюб алгъа чабдырыр,
Арта къайта, элтиб салыр орнума,
Толкъунланы арасында мен — пакъыр,
Кёкню кёрсем, ол да себеб джаныма.

Кёкде не бар? Мен а несин билейим?
Билирге да къайдан болсун мадарым?

Суу башымдан басыб, мен не кёрейим?
Мылы джагъа — мени дайым къадарым!

Мен кьой эсенг, мийик кёкню тахасын
Билмейдиле «къаябыз!» — деб тургъанла.
Ол таханы айгъакъларгъа ким базсын?
Тёгерегим — бирча Аллах ургъанла!

Талпыгъан да джокъ эсе уа кёрюрге,
Бирни кьоркъуб, бирни джетмей акъылы,
Кюрешейим белгисизни билирге,
Мен болгъанча бюртюклени такъылы.

19.

...Кючюм джетмей, ириятлайма къадарны,
Тыйгъыч табмай ёлтюрюуге, чачыугъа...
Кёрюб болмай Москвадагъы мурдарны,
Джарсыуларым бурулалла ачыугъа.

Шашхынлыча, дунияны аманын
Мен къуяма Сталинден да аманнга,
Кюсетгенди ол сюргюнню заманын,
Чечен джерни боятханды да къаннга.

Президент да кетер, келир джангысы,
Уллу халкъгъа кёлюм къалад бюгюн бек!
Бир къауумну джокъ эсе да ангысы,
Тюзлюк ючюн нек къобмайды бир бёлек?!

Уруш этмей, эски баба джерлерин
Джашнатсала японлуча айыбсыз,
Тиширыула джашлары бла эрлерин
Джылауларын этмезелле замансыз!

«Патчахына тыйыншлыды хар миллет»,
Деген сёзге ийнанмазгъа бек кюсей,
Сагъыш эте, мен сорама кете бет, —
Ичгичиге тыйыншлымыд Эресей?!

Къул кёллюмюд, къарангымыд жарлы халкъ?
Кеси оноу эталмаймыд кесине?
Бу барыудан барса, орус болур талкъ,
Бир Аллахдан изин келмесе эсине!

Эс джыймайды, ургъан кирик халкъны джин,
Арт бургъанды анга бюгюн джууукъ, тенг,..
Пушкин, Толстой, Достоевский, Карамзин,..
Тас болурла деб жарсыйма джюрекден.

Империя беш джюз джылдан оюлад,
Эресей да энди харсха келгенди,
Огъай! — деген тамыры бла джоюлад,
Аны билмей, кёб онглу халкъ ёлгенди.

Империя беш джюз джылдан оюлад,
Ол, джашауну джоругъуду, ол — хакъды!
Заманында сезалмагъан джоюлад
Тамыры бла! Аны билген, ол — халкъды!

«Эресейде кеси сюйюб къалмагъан,
Кетсин! Арта болмаз бизге ол азаб!» —
Деб, бош айтмайд Солженицин — акъылман.
Ол айтады, керти халны ангылаб.

Андан бек да ким сюеди миллетин?
Ол этгенни бюгюнлюкде ким этер?
Орус халкъгъа аны таза иннетин
Ангыларгъа, я Аллахым, акъыл бер!

Нек кетгенед башын алыб Алжирден
Заманында Де Голь деген генерал?
Терк тюшмесе Ельцин импер аджирден,
Джыгыллыкды, тюрб боллукду ма бу кьрал!

Ох-ох! дерле алай болса кьб миллет,
Эресейни кьрюб болган хазна джокь...
Кьарыуна кьре кьлю кьалган дерт
Джетдирликди, алыб кьолгьа шкок, окь.

Зор бла кимни тьйыб турсун емюрге?!
Туумагьанды аллай адет аламгьа!
Окьла тийген айю, тебреб ёлюрге,
Бек ачылу болуучанды адамгьа.

Эресей да окьла тийген айюге
Ушагьанды, ол талайды джан-джанын,
Президент да дарман табмай берирге,
Андан тегед чечен халкьны ол кьанын!

20.

Кьысхач кибик ачыу кьыса бекден-бек,
Тёзюмюю не атылтыр, не юзер,
Заман озса, терен солуй кьёкюрек,
Бу бушууну не ириятлар, не кюсер...

Ма бюгюн а, ириятлауум — джыртхыч кьрал,
Кюсегеним — мен билмеген таза дин!
Ышанмакьлыкь, ким кетсе да, сен бир кьал!
Чьрт кьоймасын бу кьрал меннге этерин!

«Ёлген эшек кьоркьмайд, — дейле, — бьрюден»,
Иннетими кьрал садалмаз сюрмеге!
Джаным саудан ёлюб бошагьанма мен,
Салсын сакьат санларымы тюрмеге!

Не болса да, кърнашчыгъым сау къайтса,
Мен болурем туугъан кибик джангъдан,
«Чечен джауну хорлагъанды!» — деб айтса,
Кавказ Джуртха атар эди азат танг!

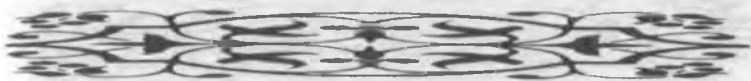
Я Аллахым, орус рахат джашасын!
Чеченсиз да, джери тюлдю тар аны,
Тыбырында халал хакъын ашасын,
Онгсузлагъа чыртда болмай зараны!

Я Аллахым, сен Чеченнге къарыу бер!
Ол хорланса, Кавказ къалыр палахха!
Асыры бек джарсыгъандан теге тер,
Тилек тилей, табынама Аллахха.

1995 дж.

МЫДАХ ДА, АЧЫУЛУ ДА БОЛМАЙЫКЪ

Хош болмагъан кёзлеринге къарасам,
Ангыламай къарамынгы урумун,
Иги сёз бла не бир иш бла джарасам —
Деб, излемейме джарсыуунгу чурумун.

Джумушакъгъа онг бермеучю джашау джол,
Бирде къаты эте болур керексиз...
Хар затда да марда билген кимди ол?
Ол — Аллахды! Адамлабыз биз а, биз...

Кюрешем да мен болургъа Аллахлы,
Болгъан болур ушаш кюнюм къанлынга.
Кесим билиб, бир кере да гюнахлы
Болгъан болмам, ариу, сени аллынгда?

Бек тилейме, мыдах болма керексиз,
Къатылыкъ бла да чыкъырма палахны.
Быллай кюнде, юлгю алыр ючюн, биз
Эсибизге тюшюрейик Аллахны.

1997 дж.

ФАТИМА

*Атамы туудукъчугъу Фатимачыкъ
уллукъ болса, джазыуу бу джырыны
анга атаб джырлар деб, ышанама.*

Тазалыкъгъа, мийикликге
Чыкъгъанма мен — суймекликге!
Тин таламда гюлле чагъа,..
Ала — саугъам Фатимагъа!

Ойрасы:

Фатима-тима-тима, Фатима!
Къошулуб ариу атынг антыма,
Сюеме! — деб кычырсам мен,
Кел! — деб сени чакъырсам мен,
Чокъуракъ мияла
Кибик буз къаяла,
Къайтаралла манга джууаб,
Джанларына таба сууаб!

Джашил сыртда кызыл гюлюм,
Чууакъ кёкде алтын кюнюм,
Пайгъамбарны кызы атлы
Фатимады — джандан татлы!

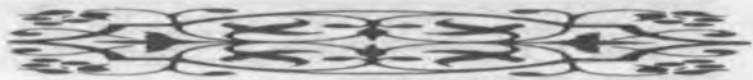
Ойрасы.

Гезох улу Бийнегерлей,
Мен мийикден-мийик ёрлей,
Тюшалмайма энди джерге,
Адамым джокъ, секир — дерге.

Ойрасы.

1987 дж.

ТОХТАР

Бизни Тохтар мал кютгенди Махарда
Сау бир джылны, энди малдан хайыр джокъ...
Къоюб келиб, джарашханды шахарда,
Аты — Тоха, юсю — импорт, къарны — токъ.

Бир кюн Тоха тюбегенди шахарда,
Школ заманда суйюб турган къызына,
Кёрген кибик къызыл гюлню акъ къарда,
Сагъышында ол къайтханды ызына...

Алын алыб, хапар сорду къызгъа ол,
Биргесине сабыр атлаб тебреди,
Айырылган джерге джете эки джол,
Гюлле сатхан къарт къатыны эследи.

Тири атлаб, къарт къатынга ол келиб:
«Букетледен эм маджалын бер!» — деди,
Багъасындан хапар биле, ол кюлюб:
«Къатын, башынг болган болур сер?!» — деди.

Гюллерими къайтар! — деди къатынчыкъ,
Тынч бол! — деди, Тоха къарай ызына,
Къарт аммачыкъ болду хариб тып-тыншчыкъ,
Тоха ёхтем келди суйген къызына.

«Къалмагъанды уятлары, бетлери,
Къоркъмасала иман джокъду былада!
Джасакъ сала, ачитмасанг этлерин,
Бюгюнлюкде джашау джокъду шахарда!» —

Дейди Тохтар, узатады гюллени.
Къыз алыргъа унамайын тебреди,
Кёргенинде ол ачыулу кёзлени,
Мыдах къарай: «Сау бол, Тохтар, бер...» — деди.

Тоха къызгъа бюсюреусюз ышара
Айтды: «Бютюн къарангыса, Аминат!
Башха болсанг, айтырымы джашыра
Турмаз эдим!.. Бол Аллахха аманат!..»

Гюллени да быргъай багуш гюрбеге,
Бек ашыгъыш сол джанына кетди ол.
Кёзлеринден джыламукъла тегюле,
Аминат да онг джанына тутду джол.

1993 дж.

БАЙЛАГЪАН КЪАДАР

Кесин тенгми этгенед да кёкде Чолпаннга,
Халкъ чунгурда къалгъан кибик кёрюндю анга.
Тутабыз деб кёрселе уа, къолларын созуб,
Ол кёзбауча тас болаед, кёблени къозуб.

Бир багъалы таш болса да сууукъ джюреги,
Джылы сёзден жарылгъанед белинден эки.
Джарылгъандан бир гюл чыкъды, ёсюб башлады,
Джылыу таба, кёб да турмай чакъды, джашнады.

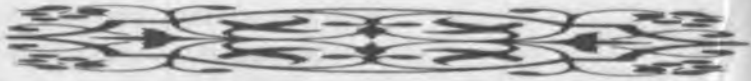
Уллу кёллю болуу шартла кете эсинден,
Сюймеклиги кёбге иги этди кесинден.
Алтын уяда чыпчыкъгъа ушатды кесин,
Бир кюн бир тансыкълыкъ сезим кючледи эсин.

Аны суйген джандан эсе, ол суйсе да бек,
Къачхы кюнле келдиле да, суууду джюрек.
Аны халын сезген инсан, тамам къыйналды,
Аны алтын уясындан къолуна алды.

Айтды: «Сен насыбсыз болсанг, насыблы болмам!
Уч! Эркинсе! Сакъларыкъма, ёлюб къалмасам!»
Ол кёрдю да учама деб, болургъа эркин...
Учалмады, унутханед уча билгенин.

1985 дж.

НАСЫБСЫЗ НАСЫБЫМ

Мен, кьууутну айран кьошмай джуханча,
Керекмеми сёзлеринги джугаргъа?
Джалан кьол бла шхылдыдан тутханча,
Керекмеми этегингден тутаргъа?

Джалан аякъ кёсеуледе баргъанча,
Керекмеми ызынгдан а барыргъа?
Къурч балта бла кюрюч агъачны джаргъанча,
Керекмеми кюрюч халинги джарыргъа?

Кесиме да зарауатлыкъ джетдириб,
Кюч бла санга айтханымы этдириб,
Такыйкъагъа мен насыбдан толайым,
Кёблук кезде насыблыча болайым...

Да, олмуду, адамма — деб джашагъан —
Кесин алдаб — насыблыгъа ушагъан?!
Андан эсе, мен алгъынча турайым,
Сыфатынга эсимде баш урайым,

Сен — насыбсыз насыбым — деб турайым.

1991 дж.

СЕН САБИЙСЕ!

1.

Ёхтемлигим сюеле эд кьяяча,
Истем болмай анга джелле, неуа кьар,..
Бюгюн ол да бюгюлгенди джаяча,
Садакъ атар, не белинден чорт сынар.

Садакъ атса, джара салыр аямай
Тинлерине бу юч джакъсыз баланы,
Джаралагъа заман чыртда джарамай,
Ол бекден-бек инджилтирми аланы?

Олтурама болумуму билялмай..
Чынг аллында атлагъанмем терсине?
Ахыр кючюн салыб турад сыналмай
Ёхтемлигим, ол сынса уа, джашау не...

2.

Ий, мен неле сандырайма ичимден?!
Не ёхтемлик, не учузлукъ дейме мен?
Сенсиз джашау эталыргъа кючюмден
Келмезлигин бек билесе, ариу, сен!

Олду сени эрке этген кёзюуде,
Бир бош сёзден «кетеме!» — деб тебретген,
Джылыу бола тургъанлайна кёзюнгде,
Сёзлеринг бла джюрегими терлетген.

Сени ариу бетинг толгъан нюр айды!
Булут джокъду! Болду, кирме тереннге!..
Меннге тыйгъыч салгъан чегинг ушайды
Айны тегерегиндеги кюреннге.

3.

Кемсиз ариу айт! — дейсе да сен меннге,
 Да айтайым, джюрегинге джарайым,
 Ариу айтхан кибик джансыз гинджиге,
 Бир айт, джаным, сеннге къалай къарайым?

Кетеме — деб, кетеме — деб эртдеден,
 Джаным саудан этиб турма мени сал!
 Кетмей боллукъ тюл эсенг а сен менден,
 Кетеме деб айтмагъанлай, кет да къал!

Мен кёрмейин къалгъан болсам ёлюгон,
 Ийнанмайма ёлгенине танышым,
 Ма аллайын, къайтырыкъса, — деб, — бир кюн,
 Бек ышаныб сакъларыкъды сагъышым.

4.

Кёб сёлешдим! Европачы тюлме мен,
 Бир къызтеке сёзле айта туругъа!
 Мундан ары бек ачыуландырсанг сен,
 Мен боллукъма къулагъынгы буругъа!

Бургъан кибик устаз камсык сохтаны.
 Кёзюм къыймайд хыныракъчыкъ этерге,
 Сен сабийсе, хар заманда бил аны!
 Акъыл джыймай, умут этме кетерге!

Сатанайдан кем тюл эсе да мыйынг,
 Джокъ эсе да халкъда сенден бир такъыл,
 Тэтчер кибик болгъан кюнде да сыйынг,
 Мен ёлген кюн джыярыкъса сен акъыл!

1991 дж.

СЕГИЗ ДЖАШ

Ариу, сени тилейдиле сегиз джаш,
Джокъ аланы ичлеринде менден джаш,
Бир билгичге салдыргъанма бюгюн таш,
«Сенсе, — дейди, — барысындан эсе баш!»
Ол айтыудан — бурма чачым, акъ къаным,
Субай саным, акъ джюрегим, акъ джаным!..
Джангыз менме тогъузунчу, джангыз мен —
Хар неси да тамам сенинге келишген!

Ойрасы:

Шеке эсе — къарт теке,
Зеке эсе — къызтеке,
Даулет эсе, бек хаулед,
Келемет а — шимирбет,
Мухтар эсе — юйю тар,
Махар эсе — бек мухар,
Тауукъ урлайд Гомалай,
Кендир тартад Домалай!

Чырт къолунгу сууукъ суугъа тийдиртмем,
Соболь тондан учуз кийим кийдиртмем,
Бармагъынга накъут — налмаз джюзюкден
Ауур затны кѣлтюртмезме, ийнан сен!
Эки къатлы юй саллыкъма шахарда,
Солурубуз — Тебердиде, Махарда,..
Къыза кетсек, тенгиз таба кетербиз,
Сегиз джашха сегиз ачыу этербиз!

Ойрасы.

Мерседесге онг джанымда олтуртуб,
Джюрегинги кьюуанч джырдан толтуртуб,
Терезеден ургъан салкъын аязчыкъ,
Джаягъынгы сылагъанда, мен азчыкъ
Ревновайтчыкъ этерикме, бил аны,
Тюгел тыгъыб иймесем да къаманы.
Аны сезиб аяз къолун да алмаз!
Сегиз джашдан бири аяз болалмаз!

Ойрасы.

Тамам къызсакъ, Берлин таба кетербиз,
Рим! Париж! — дей, Лондонга да ётербиз,
Океанда кемеде той этербиз,
Андан ары Нью-Йоркга джетербиз!
Вашингтонда Акъ юйге да къайтырбыз,
Президентге безий хапар айтырбыз,
Сен ортада, суратха да тюшербиз,
Сегиз джашха сегиз сурат ийербиз!

Ойрасы.

Къысха-къысха сеннге къарай суюйоне,
Биз къайтырбыз ёз атамы юйоне,
Сен кёрюрсе юйюн бир тюз таулуну,
Махтанганы не эд, — дерсе сен, — муну?!
Сен унасанг анда къалыб кетерге,
Джашауунгу мени бла бир этерге,
Сюе эдим. Къалмай эсенг, тийсин таш!
Майна, сени сакълайдыла сегиз джаш!

Ойрасы.

1991 дж.

КЪЫЗНЫ КЮУЮ

«Байрым кече» деген спектакльге джазылган джыр.

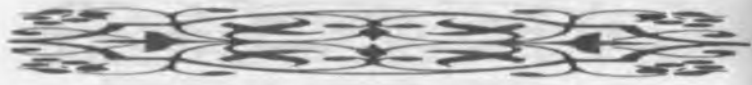
Джюрек оноунг бла суйсенг,
Атанг бла анангдан кюйсенг,
Ол джарсыугъа джерде къайсы джарсыу джетед?
Къара болуб джарыкъ кюнюм,
Зийдан болуб туугъан юйюм,
Суйген джюрек азат болур мурат этед.

Уча сингиген джарсыуумдан
Къутулургъа, къарыуумдан
Келмей, эрши кёрюнеди джашау манга.
Эритмезми бу джарсыуну
Кёк къучагъы Къобан сууну,
Санларымы эркинлигин берсем анга?!

Сау къал, наным, мен кетейим,
Муратыма бир джетейим,
Джокъ эсе да дуняда быллай адет...
Чабыб баргъан акъджал Къобан,
Мени ала бир бар мындан,
Ол сен элтир тенгиз болур манга джандет!

1987 дж.

МАРИЯМ

Айырылыу

Мени джазгы тангым, ингил Мариям,
Кёз джарыгъым, дайым джашил дуниям!
Бюгюн сени кёрген болса уа Хайям, —
Хур кызладан кёлю чыгъыб барыред,
Эм ариуу джыр кьаласыз кьалыред,
Ёлюмсюзлюк сеннге башын салыред!

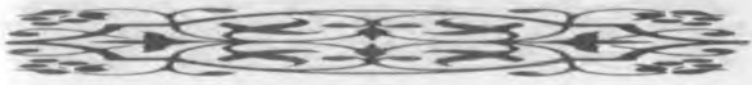
Огъай, кьобуб келген болса уа Омар,
Ол бла манга дуния болур эди тар,
Анда сыйча, менде да ёхтемлик бар!
Бералмазем закийге да сени, бил,
Саулай дуния анга болса да ёкюл,
Этселе да отха салыб мени кюл!

Бир хыянат джетмез сеннге сауладан,
Ых-дегенни кёчюрлюкме тауладан,
Атламларым толсала да джауладан!
Анга бир да ишексиз бол, Мариям,
Заман джутмаз ол эсе да, ол — Хайям,
Андан онгсуз тюлме дерге уялмам:

Джылы сёзюнг джюрегими джылытса,
Ингил бетинг тылпыуума сылатса,
Сакъларыкъма, деген сёзюнг джылатса!
Хайям алгъанд джюрегими тёзюмюн,
Бар, окъу! — дейд, кече кьыссам кёзюмю.
Айт, Мариям, сакъларыкъма сёзюнгю!

1986 дж.

БИРИНЧИ ПИСЬМО

Салам, Мариям, мени джарыкъ джуддузум!
Бюгечели боран согъад къобузун.
Сеннге джетиб къайтыр эдим, джол узун...
Кесим мында, сагъышларым Кавказда,
Эсим турад сен чыгъыгучу арбазда,
Итигиз да чабад манга талмаздан.

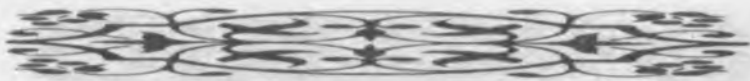
Марий, сени кёралмайма борандан,
Атанг чыкъса, бек къоркъама мен андан,
Къоркъгъан кибики сабийликде Къурандан.
Къалайд — дейсе, Марий, — ара шахарда?
Тюшеди кибики сейирд мында джашаргъа,
Ушамайды Тебердиге, Марагъа,..

Мындад къралны болгъан закий баласы.
Москва шахар, халкъ айтыудан, эм азы —
Тин байлыкъны оюлмазлыкъ къаласы!
Тюзюн айтсам, меничала тюлле аз,
Бири сёз бла къагъад къуджур дауурбаз,
Хайямны да бири джукъгъа санамаз!

Бири чанчад эки кёзню айраннга,
Бири кёзюн улугады тубаннга,..
Сейирдиле хар барысы да манга,
Бир затны уа ангыладым ажымсыз —
Фахму деген болуучанды ышакъсыз,
Джаннга джауду, джууукъсуз не танышсыз!

1986 дж.

ЭКИНЧИ ПИСЬМО

Марий, алдым сени джазгъан письмонгу,
Ба этеме мынга тийген кьолунгу.
Джангыз сенсе джарыкъ этген джолуму!
Джарыкъ джокьду мени санат ишиме,
Ушамайды энди тюнюм тюшюме,
Бюгюнлюкде ийнанмайма кишиге!

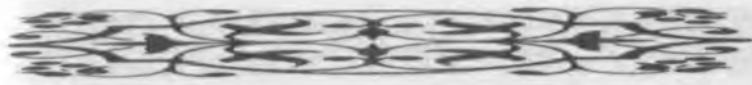
Бир-бирледе ийнанмасам кесиме,
Мурдар акъыл келиученди эсиме...
Чинг аллында атлагъанмем терсине?!
Санат иште барды кзуру эки джол:
Сюйсенг, кёзбау махтау ючюн учуз бол,
Не уа, таза ёл да, сен ёлюмсюз бол!

Бир закий да табхан болмаз ортасын,
Мен а, чыртда кёралмайма арасын,
Сюелеме джарты джолда болуб сын.
Джазгъан эди кёб болмайын кьарт атам:
«Ёмюр чакълы озгъанында арадан,
Чыгъалмады халкъыбыздан бир адам...»

Кьаргъагъанмыд халкъыбызны табигъат?!
Огъай, огъай, фахмулуду джамагъат!
Джанны кзурман этсенг сюед деу санат!
Бюгюн бизде джокьду джанын бераллыкь,
Табыллыкь да болур санын бераллыкь...
Джокьду, джокьду уллу иште орталыкъ!

1986 дж.

ЮЧЮНЧЮ ПИСЬМО

Марий, мени тиним — санат, джаным — сен.
Джолда кьалгъан кыйын болуб ёлюмден,
Мен джанымы тебен этдим тинимден.
Кьуллукъ ючюн суймеклигин сатхан джан,
Ол болса да джырчылагъа бюгюн «хан»,
Сатлыкъ ауаз чыгъарыкъды джырындан...

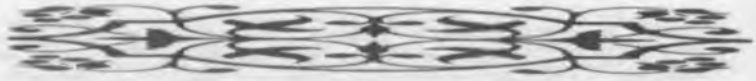
Бек билеме, Марий, аны ахырын —
Джауларымы таша джазар джырларын,
Биреуню да «о-хахай!» — деб джырларын...
Ала — халкъны махтаб серге ийгенле,
Бирде джылар тиегине тийгенле,
Учузлукъ бла «махтау» кёлек кийгенле!

Джырлагъан а, джау болса да миллетге,
Халкъ табынад «Джуртда джангыз терекге».
Табынганча, себеб излеб джюрекге.
Тюзлюк джокъду бу ачылуу дуняда,
Аны табмай Шекспирде не Хайямада,
Сюелгенем, джангыз назча къаяда.

Оноу этдим, ышыкъ излеб кёрюрге,
Кесимден бек бу ышыкъсыз тёлюге.
Тынч тюл эди, Марий, сенсиз ёлюрге...
Тыныш излеб кёрдюм бир да гюнахсыз...
Джууукъ табдым, болгъанымда мадарсыз...
Кёч, ёлгени кечген кибик амалсыз...

1986 дж.

КЕЧ ДА БИР КЪОЙ

Субай санлы, джарыкъ къанлы, юй бийчем.
Алкъын мени бийим тюлдю джазыгуум...
Эсирирге деб, кесек да мен ичмем,
Уллу эди бюгюн мени джарсыуум.

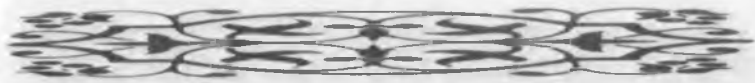
Ангълатьб айталмайма мен аны,
Ангълаталсам, боллукъ эдим пайгъамбар,
Джарсыу кючлеб къойгъан кибик дунияны,
Кёрюнеди бирде джашау алай тар.

Ауузуму сёзлеринг бла киритле!
Алай, айтма, ичгиди, — деб, — аурууунг!
Эсирирге деб ичмейле поэтле,
Ичедиле джер джашауну джарсыуун!

Мыдах кёзлю, акъыл сёзлю, юй бийчем,
Кёбге тёзген, умут юзген, джан бийчем,
Мен салдым бой, кеч да бир къой, бал бийчем,
Ма кёрюрсе, танг бир атсын, мен ичмем.

1986 дж.

АЛАЙСЫЗ ДА БИР СУУУКЪДУ

Нек болгъанса бюгюн салкъын? Нек болдунг мишау?
Алайсыз да бир сууукъду бу худжу джашау!
Кел, къояйыкъ, бу керексиз кёлкъалдыланы!
Кёл, джашайыкъ, мыдах этмей джакъсыз баланы!

Айтма, артда сокъуранныкъ сёзлеринги сен!
Ёпкелесенг, узакъ кетме, къайтырыкъ эсенг!
Узакъ кетиб, артха къайтхан, бир къыйынды ол,
Къышхы кюнде буз чауулгъа ушаучанды джол.

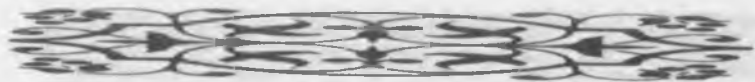
Не ётюрюк, не сатлыкъ иш джокъду арада.
«Тот бурхучукъ барды уруб чыкъгъан гарада!» —
Деб, биз аны чурум этиб, «ичмейбиз!» — десек,
Адамла къой, бизге Аллах чамланыр кесек!

Бир-бирине ёпкелемей, кимди джашагъан?
Джангылмагъан, бир Аллахха кимди ушагъан?!
Абыннганны сюрюндюрсенг, джыгъылгъан этер...
Джыгъылгъанын унутмайды, айтмаса да, эр!

Мыдах тюшден уянганча, ышар да къой сен!
Бир абыннган ташларымда, абынмазма мен!
Бош зат ючюн сууукъ болма, болма сен мишау,
Алайсыз да бир сууукъду хадауус джашау!

1986 дж.

НЕ ЮЧЮН СЮЙДЮМ?

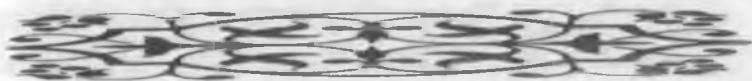
Онглума деб, махтанмайма,
Онгузма деб, джыламайма,
Ийнан анга — халим тюдю гинасыу!
Сайлаб сени суйген эсем,
Суймекликден куйген эсем,
Болаллыкса джюрегиме сен асыу!

Танг узатсын сейир гоппан,
Хур джукъудан ичи толгъан,
Сагъышладан заман табма ичерге!
Мен болайым баш сагъышынг,
Джюрегингде нюр алгъышынг,
Ышар меннге, ышаргъанча кюн джерге!

Акъылынг бла сен мийиксе,
Халинг бла уа сен «кийиксе»,
Къурумасын ол «кийиклик» элингде!
Сени суйдюм аны ючюн —
Миллетими намыс кючюн
Кӛргенме деб, ариу, сени халингде!

1985 дж.

КЪАРДА АТЫНГЫ ДЖАЗАМА

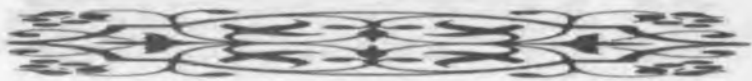
Мен бек суйген акъ байрам да,
Сен бек суйген акъ байрам да —
Джангы джыл, энди джетеди!
Узакъда болсам да кесим,
Тансыкълыкъ кючлеген эсим
Сени бла ушакъ этеди.

Кёк да акъды, джер да акъды,
Къар сууукъду, джумушакъды,
Къарда атынгы джазама,
Сууукъ болса бармакъ учум
Атынгы джазгъан ючюн,
Эринлериме салама.

Джашау деген суймекликди,
Джолу тюздю, бирде тикди,
Сени суйгенли билгенме!
Билдим джюрегими кючюн,
Сени бек суйгени ючюн,
Аны да артыкъ суйгенме!

1985 дж.

ДЖОКЪДУ СЕНСИЗ АШХЫЛЫКЪ

Къышны хагок аязы
Къыза кетиб боранлайд.
Джюрегими ауазы
Мыдах джырны мурулдайд.

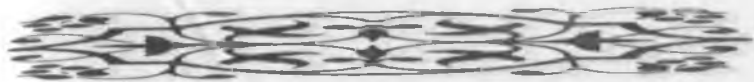
Кюнледеча джырларгъа,
Джокъду анда ол болум,
Ариу, сеннге барыргъа,
Чорт кесилгенд да джолум.

Терезеден къарайма
Бузлу джолгъа, кёз алмай,
Озгъанланы санайма,
Башха джумуш табалмай.

Джокъду меннге башхалыкъ
Бусагъатда хар неден.
Джокъду сенсиз ашхылыкъ,
Джылу джокъча къыш кюнден.

1985 дж.

СЕНСИЗ КЪАЛЫРМАМЫ?

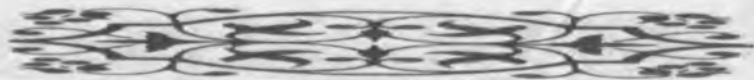
Ариу, сени юсюнгден сёз башлатмайма,
Ариучукъду! — деб айтсала, ушатмайма,
Эршиди — деб айтсала уа, къан саллыкъма!
Кемсизликден мен палахха бир къаллыкъма!

Сен къатымда болсанг, сенден кёз алмайма,
Ариу сёзню кёб айтмайын, тёзалмайма.
Мен кёргенча сени кёрсе Азрет-Алий,
Пайгъамбаргъа кюеу болмай къалыр эди.

Бек макъыргъан кишдик чычхан туталмайды,
Бек джутланыб уллу къабхан, джуталмайды. —
Ариу айта, уллу кёллю этермеми?
Бек суйгенден, сенсиз къалыб кетермеми?

1985 дж.

АКЪ НАСЫБ

Чыммакъ акъ боранла,
Чыммакъ акъ къарла,
Чыммакъ акъ талала,
Чыммакъ акъ тарла.

Чыммакъ акъ кийиниб,
Бу акъ кечеде
Сюелгенсе, келиб,
Отоу мюйюшде.

Чыммакъ иннетледен
Чыгъа акъ сёзле,
Ышаралла бирден
Тоюмсуз кёзле.

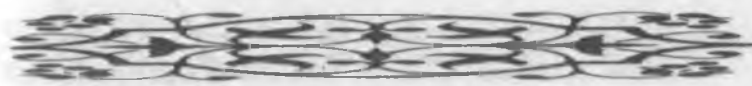
Чыммакъ джаулугъунгу
Башынгдан ала,
Гокка тылпыунгу
Тогъуй, кеф бола...

Чыммакъ акъ дуниягъа
Джолоучу болдукъ,
Чыммакъ танг атаргъа
Насыбдан толдукъ.

Чыммакъ акъ оджакъдан
Чыгъад акъ тютюн,
Чыммакъ акъ аламдан
Кюн себед нюрюн.

1985 дж.

СВЕТОФОРНУ ТЮБЮНДЕ

Соруума джууаб бермей суратынг,
Юйден чыкъдым, джууаб излеб кесиме.
Кёз аллымда кетиб баргъан сыфатынг,
Кел — деб, мени чакъырады кесине.

Ойрасы:

Бир джауады джашил джангур,
Бир джауады сары джангур,
Бир джауады къызыл джангур.
Терезенги джууад джангур —
Мутхуз джангур. Сюелеме,
(Светофору тюбюндеме)
Былайчыгъы болад себеб,
Келсем джашлыгъымы излеб.

Тиедиле суу тамчыла бетиме,
Тамадыла эниш тута джолларын,
Саркъадыла асыу бола этиме,
Сылагъанча сени ингил къолларын.

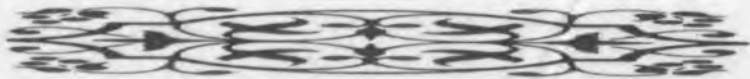
Ойрасы.

Сыфатынг а терезеден чакъырад,
Кёзбау оюн кёрюнмейин меннге зор,
Мен атларгъа тебрегенлей, осагъат
Сен тас болуб, къызыл джанад светофор.

Ойрасы.

1985 дж.

ТИНИМДЕСЕ

Сен сингнген тиними
Ушатыб Къураннга,
Мен анга табына
Чыкъдым энтда тангнга.

Кюзгюге къарадым,
Эследим кесими,
Тюрленмез сыфатым
Джарсытды эсими.

Кёз тиер сыфатдан
Юлюш джокъ хар джаннга.
Кёз тийиб джыгъылмам,
Джюк болмам мен санга.

Сыфатым бла тиним
Минселе базманнга,
Басарыкъды тиним,
Ишексизме анга.

Сен сингнген тиними
Басар, джокъ аламда,
Ариулукъ, тазалыкъ да,
Ийман да анда.

1985 дж.

«КЪАРГЪЫШ»

Базмандача сюелебиз экибиз,
Учундуруб бизни куджур суймеклик.
Тышыбызча болмаса да ичибиз,
Бизге сормай ишин этед ёхтемлик.

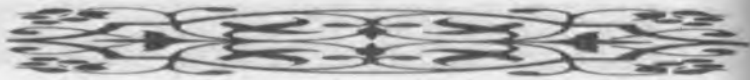
Сюеме деб, кёб айт, кёб бур эсинги! —
Дейсе меннге, хо, эсими бурайым...
Сеннге саугъа этиб бошаб кесими,
Саугъа бердим — деб а, къалай турайым?!

Сюеме — деб, артыкъ кере мен айтсам,
Ол кёзюуде джылтырайса, джашнайса,
Марда билмей, мен дагъыда къайтарсам,
Чыртда меннге турсунмайын башлайса.

О, къандырдынг! Сен къоймайса айтдырмай:
Сен да менлей суймекликни сынагъын!
Шагъат болуб экибизге толгъан ай,
Сюеме! — деб, сен тарыгъыб джылагъын!

1985 дж.

БУЛДЖУНУУ

Ачы кышыны буз кюлу
Тереземе салары
Кюмюш оюула.
Сагышларым тоб-толу,
Ангым кемсиз талады,
Эте оюмла.

Бармагымды кыаламым,
Миялагы джазама
Алты харифни.
Кёбдю мени заманым,
Кыыш кечеге базама
Хорларгы кэфни.

Джангызлыкыда эмилиб
Кыалмаз ючюн, нёгерлик
Этед бюгюн кэф.
Кэф кетгенлей, сен келиб
Кыалсанг, андан игилик
Кёрмез эдим, кел!

1985 дж.

ЧОЛПАН

1.

Багъалатдым бирни дугъум кёзлерин,
Бек джаратдым бирни акъыл сёзлерин,
Къыйгъан къашлы, къутас чачлы джанланы
Ариусундум, кёргюнчюме Чолпанны.

Ойрасы:

Кёкде эм джарыкъ джулдуз,
Ол—Танг Чолпанды!
Джерде эм чырайлы кыыз,
Ол а—Чолпанды!

Бирге джыйыб джерни ариу кыызларын,
Хар бирини эм чырайлы шартларын
Сагъышымда бирлешдириб, къарадым,
Ол «суратдан» ариу болду Чолпаным!

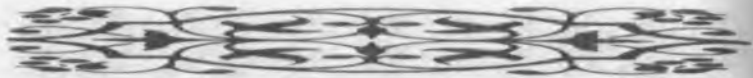
Ойрасы.

Хур кыызла бла тенглештириб кёрюрге,
Чолпаныма ахыр багъа берирге,
Хур джандетни кёрюр менде къарыу джокъ,
Джер юсюнде Чолпанымдан ариу джокъ!

Ойрасы.

1984 дж.

ЧОЛПАН

2.

Джюрегимде джарсыууму джыгъама,
Къарыу бериб меннге ашхы муратла.
Сагъышымда Минги Таугъа чыгъама,
Тюшюмдеча ёсюб меннге къанатла.

Ойрасы:

Минги Таудан ариу тау болмаз?!
Сенден ариу джан болмаз?!
Мийик муратым—
Чолпаным!

Тёгерекде тазалыкъны солуйма,
Иннетинге ушатама мен аны!
Къууангандан къычырырча болама,
Уча бара, айта сени атынгы!

Ойрасы:

Минги Таудан ариу тау болмаз?!
Сенден ариу джан бомаз?!
Учар къанатым—
Чолпаным!

Джангызлыкъны сезимлерин джюрекден
Боз булутну джел къуугъанча къуугъанса!
Бу дунягъа сени ючюн келдим мен,
Сен да, ариу, мени ючюн туугъанса!

Ойрасы:

Минги Таудан ариу тау бомаз?!
Сенден ариу джан болмаз?!
Джарыкъ муратым—
Чолпаным!

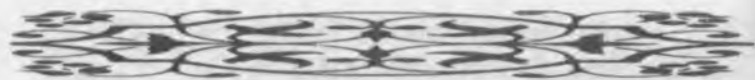
Ант этеме мен бу сыйлы таула бла,
Джюрегимде сени дайым сакъларгъа!
Ант этеме бу дуняда саула бла,
Джер башында суймекликни джакъларгъа!

Ойрасы:

Минги Таудан ариу тау болмаз?!
Сенден ариу джан болмаз?!
Ёмюрлюк антым—
Чолпаным!

1984 дж.

ЧОЛПАН

3.

Сюймеклигими сакъларгъа дедим,
Толу болгъанма антыма,
Мен джазыуума джер, джюген салыб,
Келгенме, ариу, къатынга.

Ойрасы:

Сен сыйлы антым,
Учар къанатым,
Ашхы муратым—
Чолпаным!

Къол узатдым да, къолунгу бердинг,
Сюйюмлю къараб сен манга,
Къол къолну тута, насыбдан тола,
Атландыкъ биз кёксюл тангнга!

Ойрасы:

Сен сыйлы антым,
Учар къанатым,
Толгъан муратым —
Чолпаным!

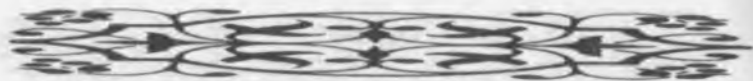
Шош джангызлыкъны мен джесиринден
Къутулдум, келед джырларым!
Джулдуз учханча дженгил джетелле
Атмаучу къыйын тангларым!

Ойрасы:

Ёмюрлюк антым,
Учхан къанатым,
Толгъан муратым—
Чолпаным!

1985 дж.

СУУЧУКЪЧА КЕТДИЛЕ

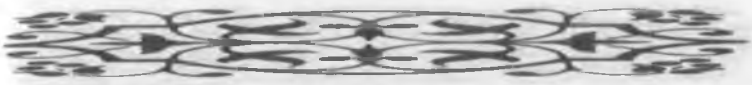
Кёз аллыма келиб бюгюн сыфатынг,
Тансыкъ болуб, джер табалмай кесиме...
Ахырында, зор бла аны кыстадым.
Бир сабийлик кюнюм тюшдю эсиме.

Хойнухуму бура, терлеб, суусабдан
Бауурумдан джатыб бузну джалаем,
Буз тюбюнде баргъан таза суучукъдан
Ичер мадар табалмайын, къраем.

Шукур, кери эте уллу бушуудан,
Заман озду, джылла узакъ элтдиле.
Сенсиз озгъан кёб кюнлерим джашаудан
Буз тюбюнде ол суучукъча кетдиле.

1984 дж.

ЭСИМИ ТОЛМАЗЛЫКЪ НАСЫБЫ

Бюгюнню кюн— джазылмагъан акъ къагъыт
Болуб тюшген кибик мени къолума...
Бюгюн, сёзсюз себилгенди акъ насыб,
Къачхы мутхуз кюнча джазыу джолума.

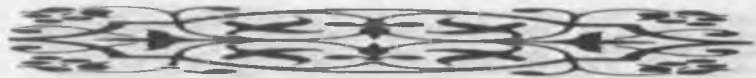
Къайгырыуну эм къуанчны кёлюме
Алыб келди сени татлы аузынг,
Къыйналама ётмезине биргеме,
Сени джудуз джашнагъанча бу джазынг.

Кёзлериме уа ийнанма сен мени,
Кюсейбиз!—деб айтсала да кесинги,
Берлик эдим сау дунягъа мен сени,
Алыб къуру таза соймеклигинги.

Сен а кюнсе, сен а джырса, насыбса,
Сен толмазлыкъ насыбыса эсими!
Ингиликсе, сен адебсе, намысса,
Джерде адам къуанчымса кесими!

1984 дж.

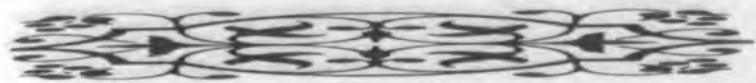
МХМ ТАЙЧ ЭЖЕУЛЕН

Къоргъашын бетли къачхы булутла
Кёрюне Аны кёк кёзлеринде,
Ой, къалай ауур къарады сеннге!
Эзилиб сенде ашхы умутла,
Тынгылаялмай тик сёзлерине,
Джыладынг, къатындан джанлай кеннге.

Терслигин билди, кеч билгенликге,
Джангызлыкъ кючлеб, къарады кёкге,
Чууакъ кёзлерин джыламуку джууад.
Ант этиб беред джюрегин джюкге,
Джазыуну дерти санамайд тюкге.
Азгын кёлюнден шош назму тууад.

1984 дж.

КЪАЧХЫ КЕЧЕНИ МАКЪАМЛАРЫ

Къарангы орнунда тебджилдейди,
Джел этед оджакъны сыбызгы,
Макъамы джюрекни джесирлейди,
Тыйгычсыз кючюне кызыныб.

Ангымы тартаргъа тюзелелле,
Джашлыкъны мукъладис джыллары.
Согъаргъа излесем, ююлелле
Джазыуну тотсунган кылллары.

Къарамы къаманы ауузуча,
Тиними толтурад табладан,
Джукъласам да, АНЫ ауазыча,
Бир ауаз тегюлед тауладан.

Заманнга кесими хорлатханма,
Таныгъан бетимде да окъур.
Сюйюмлю сыфатны унутханма...
Джарыкъны унутамыд сокъур?

Къарангы къартлыкъдан агъарады,
Джел ауузун айырад оджакъдан,
Бир мурат джарыкъгъа чакъырады,
Джюрекни толтуруб джомакъдан.

1984 дж.

КЕСИМЕ СУКЪЛАНАМА

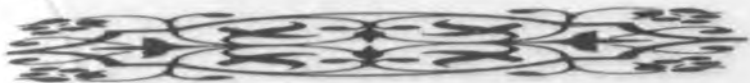
Джуаблылыкъ джюген болду ангыма,
Сабыр болду джашлыгъымы джюрюшю.
Сен къатымда болуб чыкъсам тангыма,
Олду меннге насыбны баш юлюшю!

Кёб турмайын сеннге келлик АНА ат
Сени ингил санларынгда окъулад,
Энтда сен бир тюрлю ариу болгъанса,
Ышараса, сен насыбдан толгъанса.

Билемисе эм насыблы адамны?
Джюрегинги тюбюндеги ол джанны
Атасыды! Къызгъанмайма насыбын,
Билиб турса насыбыны багъасын.

1986 дж.

ЭСИМДЕН КЕТМЕЙСЕ

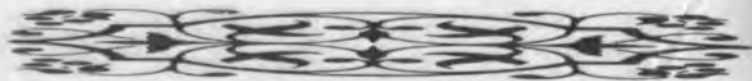
Не дей болур меннге,—дебми сораса?
Бош сораса, кесинг ариу билесе...
Башха тюрлю болгъанд дебми тураса?
Алгъындан да эсима кёб келесе.

Кюнледеча джырла эте, джырласам,
Озгъан кюнле келедиле эсима.
Сен ушагъан Танг Чолпаннга къарасам,
Алтын ийнелерин чанчад кёзюме.

Бир кесекден шош болама, такъырлыкъ
Кючлейд мени, джесир этед кесине.
Сен белгиге бериб кетген джангызлыкъ
Чабыб келед, мени салыб эсине.

1984 дж.

ТЕНГИМЕ АЙТХАН СЁЗЮМ

Ёхтем эдинг, азатлыкны бек суйген,
Сезиминги кесингден да джашыргъан,
Джашыргъанынг чакълы артда бек кюйген,
Кёзбаулукъ бла кюнлеринги ашыргъан.

Кесинг джерде, кёкге ийиб эсинги,
«Тюзлюк» сёзле джаздыраенг къаламгъа.
Суймекликден мийик этиб кесинги,
Сен джууаб да бералмадынг саламгъа.

Сени кёбге мийик этиб кесингден,
Саламынгы сакълаучанед таза джан.
Бюгюн кетген болурса сен эсинден,
Джюрек джылыу излей болур башхадан?

Ахыр кере сен джазаса кечигиб...
Ким биледи, окъурукъмуд ОЛ аны?
Джыртыллыкъмыд письмонг айны кечиниб,
Эрикдирсе «До востребованияны?»

1983 дж.

ТАБАЛМАЙМА

«Джюрегинг бла къарамасанг джюреке,
Кёзлеринг бла кёрелмезсе»—деучененг.
Тюз болуренг. Бюгюн ушаб эреке,
Табалмайма, суймеклик кьой, керти тенг.

Ким биледи... мен кесимча бир инсан,
Кишиге да джокъду дауум, терслигим,
Хазна киши этмесе да мени сан,
Мен этеме излегенин джюрегим.

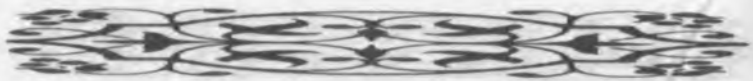
Джюрегим а, джырла джаз—дейд,—гаймаздан,
Джыр джазсам а, кёз аллымда — хаман сен.
Къачхы кече сарын этед талмаздан,
Олтурабыз ушакъ эте сен бла мен.

Къарамынг бла ушакъ этиб кечине,
Озадыла джашлыгъымы джыллары...
Эжиу эте къачхы джелли кечеге,
Согъадыла къобузуму къыллары.

«Джюрегинг бла къарамасанг джюреке,
Кёзлеринг бла кёрелмезсе»—деучененг.
Тюз болуренг. Бюгюн ушаб эреке,
Табалмайма, суймеклик кьой, керти тенг.

1979 дж.

ТЕНГИМИ КЕЧИГИБ ДЖАЗГЪАН ПИСЬМОСУ

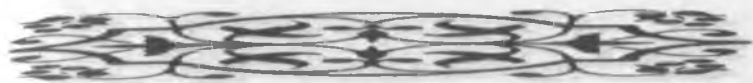
Джулдуз учуб джукъланганча, къарамынг
Кёрюндю да, кёз аллымдан тас болду.
Сёз нёгерим—къачхы джелни сарыны,
Кёб кечени ёхтем кёлном аз болду.

Ким биледи, баралмадым болур тюз,
Джазыгу саугъа этиб берген джолумда?
Шыбырдайды, джарсыуума себе туз,
Къуу чапракъча ахыр письмонг къолумда.

Не айтайым, сау бол ахыр письмонга,
Джазыкъсынма, керек тюлдю ол манга!
Джарсыууму сен джартысын «кёлтюрме»,
Джазыкъсыныб—эки кере ёлтюрме!..

1983 дж.

КЪЫШХЫ ОЮУЛА

Башчы болган кьар бурхучукъ акъ кьаз кибик сюзюлед,
Ызындан а, мычымайын бурчакъ сюрюу тизилед.
Бир кёзюуде, ауаз бере, чабыб джетсе джел элге,
Джангыз турган тал терекчик ушайд соруу белгиге.

Ойрасы:

Бюгюн кьылсын хар ким билген намазын!
Истемейме кьышхы джелин, аязын!
Сюеме—деб, айтханды да ариуум,
Джазгы кюнден онглуд мени кьарыуум!
Озганлагъа джылыу бере, ышара,
Мен барама ариууму ашыра!

Элге кьаблайд кьыш акъ тонну, саугъа бере болур ол?
Чюйре тонну эки дженги— элден чыкьган эки джол.
Кьар тохтады солуу излеб, кьозгьалдыла адамла.
Хар аякъ ыз— кьобуз тиек, бассанг, чыгъа макьамла.

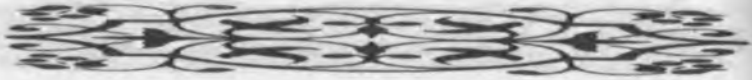
Ойрасы.

Акъ чананы тартхан акъ ат, ол акъ болур таб кьардан?!
Кьонгурауу макьам теге, ташаяды кьарамдан.
Кюн кьубулад, келин кибик, ау джаулугъу— булутдан,
Кьараса уа кюмюш джерге, минг кёз салат накьутдан!

Ойрасы.

1985 дж.

ДЖУУАБ

Кёлюмдеги джарсыуну
Билмей кимге айтыргъа,
Кёрюб болмай джашауну,
Тау элиме къайтыргъа
Тебрегенем ёмюрге,
Анда рахат ёлюрге...

Огъай, кыызчыкъ, эринмей
Бир тынгъла сен манга:
Мен сахнада кёрюнмей,
Юрген итча тубаннга,
Къалай джашау этейим?
Джуртдан къайры кетейим?!

«Къралгъа джауса!»— деб, дауу
Барды бир тилчи зарны.
Менден а уллу джауу.
Болмагъаед бу къралны!
«Халкъланы тенг кёр!»— дейме,
Андан башха не дейме?!

«Энди, чыкъмаз китабынг,
Эшитилмезле джырларынг,
Не джаны бла сен «дынг»
Болдунг! Тюрмед—къадарынг!
Сен сатлыкъса! Джойдунг бет!..»—
Дейди меннге бир уубет.

Къайтаралмай таб джууаб,
Мен кычырыб, хахайлаб,
Джюрексингенден джылаб,
Устазла уа, тынгылаб...
Атым чыгыб телиге,
Кючден келгенем юйге.

Хауада къалыб ишим,
Тюнюм болгъанча тюшюм,
Тамам тутуб аманым,
Джер табмаем саныма,
Сенден къагъыт алгъаным,
Себеб болду джаныма!

Джанынга къор болайым!
Кетди энди аманым...
Ойнай эсенг, ойнайым,
Барды ойнар заманым.
Керти айтсанг, сау бол сен!
Джаша джюз джыл сау-эсен!

Къозуй эсенг да мени,
Танымасам да сени,
Бу буз болгъан джюрекни
Эриталгъан мёлекни
Сюйсем, кёлюм болур токь!
Сюер адамым да джокь...

Бир затланы сандырай,
Бирде кюзгюге къарай,
Чач кибигими тарай,
Къагъытынгы къучакълай,
Уллу къууанчдан толдум,
Эм насыблы мен болдум!

Къаб башымы къазайым,
Сеннге джууаб джазайым:
Къызчыкъ, джаным, акъышлы,
Сюймеклигинги аллы
Огъур бла башлансын!
Индий киногъа ушасын!

Тенг къызчыгъынг таш салсын,
Къууанч хапарла айтсын,—
«Ол да сени сюед», —деб,
«Сагъыш этед, кюед»—деб,
«Кюнден—кюннге азад»—деб,
«Сеннге письмо джазад»—деб.

Ийнан сен тенг къызынга,
Шагъат болурма анга!
Быллай кюнюмде суйген,
Мени къадарымса сен!
Кетсин джерден кюймеклик!
Нюр джашнасын суймеклик!

Кертиликге къайтайым,
Энди тюзюн айтайым:
Сау бол джазгъан письмонга,
Бек разыма мен анга!
Керти сие эсенг сен,
Сюер адам тюлме мен...

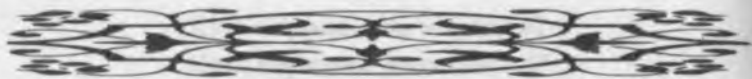
Халкъ билгенликге мени,
Бир кюн бир а тюрмени
Къурч эшиги ызымдан
Къайтарылса, мен андан
Чыгъармамы сау-эсен?
Сакълаб туралмазса сен.

Тюшмесем да тюрмеге,
Чыгълазма мен төрге.
Болалмагъан тенг малгъа,
Керек тюддю бу къралгъа!
Джуртну кююб кеталмам,
Сени юй—кюн эталмам...

Джюрегинг бла аны сез,
Джангълсанг да ма бу джол,
Меничагъа бёлме эс.
Къагъытынга бек сау бол!
Къыйын кюнде болушдунг,
Джюрегиме кюч къошдунг!

1982 дж.

КЕСИМ АЛДАНДЫМ

Айтыб сёзю омагъш,
Сууча алдаб кёз,
Ич дуниянгы джомагъын
Осмакъладым тез—
Деб, келди да кёлюме,
Кёлюм болду тау,
Билмей кесим кесиме
Боллугъуму джау.

Бирча дайым акъ халинг,
Акъ дунияча акъ,
Сюймекликге джюрегинг,
Мен билмеген—сакъ.
Ойнаб эшген ауумда,
Керти чырмалдым,
Бир кюн, къачхы джауумда,
Сюйюб джырладым.

Сюймеклигим джазады
Джюрегиме джыр,
Джангурдан да тазады
Бюгюн менде сыр.
Сенича акъ сырлыгъа,
Бармыд артха джол—
Дюрген, ёхтем джырчыгъа
Узатыргъа къол?

1978 дж.

СЕНСИЗ

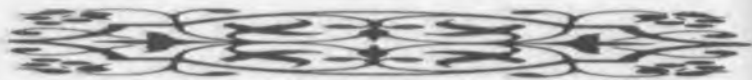
Къачхы джангур кече тюбоб экибиз,
Джагъалмадыкъ суймекликни шынкъартын,
Басымсызла болуб джюреклерибиз,
Сакъламадыкъ танг атыб, кюн чыгъарын.

Кемиреди хаман мени бир сагъыш,
Джокъду мени ол сагъышдан джакълагъан.
Ингирлени келликлерин ашыгъыш
Сакъламайма, джокъду мени сакълагъан.

Чурум къураб, келиб сеннге тюбесем,
Бир кесекге мен насыбдан толама,
Хар джол сайын айырылыб тебресем,
Ахыр кере кёрген кибиб болама.

1976 дж.

МИЛИЦИЯНЫ СЕРЖАНТЫ

Ш. Х-нга.

Бир ариучукъну бир кюн болгъанед
Меннге келирме деб анты...
Сюйгенчигими алыб къачханды,
Милицияны сержанты.

Болумума уа джеталмайдыла
Сержант джашладан таб ону!
Сюйгенчигими алыб къачханны
Джуддузсуз къалсын пагону!

Мен ант этгенме, энди кёб турмай,
Милиция школгъа барлыкъма,
Иги окъуб бошаб, абчар болуб,
Сержантны джюрегин джарлыкъма!

Мен ант этгенме, кёрюрсюз, тенгле,
Антыма толу къаллыкъма,
Сюйгенчигиме ачыу этерге,
Гитче эгечин аллыкъма!

Эки эгеч да къараб тургъанлай,
Сержантха буйрукъ берликме!
Муратым толса, мен майор болуб,
Баджамы сержантлай кёрлюкме!

1981 дж.

ХОПАЙНЫ ДЖЫРЫ

(«Хопайны джарсыуу» деген бир бѐлюмлю пьесадан джыр)

Сюйгеним манга бермейди,
Мен берсем да салам анга.
Сокъур джюреги кѐрмейди,
Кетгеними мен аманнга.

Ойрасы:

Мен Хопайма, джигит Хопай!
Менде барды уллу джюрек!
Тюл эсем да бютюн бек бай,
Менде барды юйге керек.

Джюрегим кюеди отда,
Манга джетмейди бир болум,
Бу сиймеклик деген чотда
Чыртда болмайд мени джолум!

Ойрасы.

Суратчыгъын быргъаб полгъа,
Джюрексиниб урдум аны,
Бек шашдым да, алыб къолгъа,
Чанчарым келди къаманы!

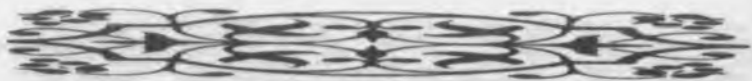
Ойрасы.

Сюйгеним манга бермейди,
Мен берсем да анга салам,
Сокъур джюреги кѐрмейди...
Джокъду, джокъду мени балам.

Ойрасы.

1980 дж.

ДЖЮРЕГИМДИ ДЖОЛОУЧУ

Нек келеме бюгюн салыб шахаргъа,
Узакъ элден, иш чыгъарыб кесиме?
Келемеми эркин, джарыкъ солургъа?
Огъай, келмейд бу зат мени эсиме.

Бек билеме, шош боллукъду джюрегим,
Не этейим, кесим аны излейме...
Анда джокъду, эртде кетгенд мёлегим,
Джюз болмаздан бир болса деб тилейме.

Къагъыучумча эшиклерин юч къакъсам,
Чыгъарыкъмыд ышарылыб аллыма?
Къараучумча, кёзлерине къарасам,
Джылытырмы къолум тийиб къолуна?

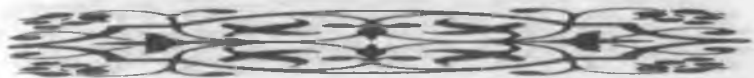
Сагъышларым созсала да джолуму,
Сюелгенме атлаучну юсюне,
Акъырынчыкъ узатама къолуму
Эшигине, тюнюм ушай тюшюме...

Эшитилмейди «бусагъат» деген таууш,
Джюреимде къууанчымы керичю.
Амалсыздан джюрек этген «терс джумуш»,
Буду бирде меннге себеб бериучю.

Кёрюнсе да хар атламым оюмсуз,
Такъырлыкъны къондурмайма эсиме,
Сюйген джюрек бола болмаз болумсуз? —
Дей, барама, мен кёл эте кесиме.

1976 дж.

КЪАЙДАДЫЛА?

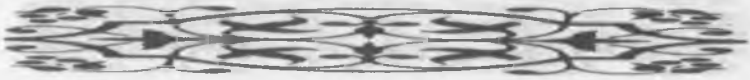
Къахы кюнню бир къыяма кюню эди,
Ойнаелле патарчыкъда—иги эди...
Хаух кийим кийиб тойгъа баргъан киби,
Къурч балта бла сууну эки джаргъан киби.

Сюебиз—деб, алдаелле бир-бирлерин,
Билселе да бир-бирини иннетлерин.
Хей, тутхучсуз, кёзбау насыб, эки джаннга
Сен насыбса, чыкъгъынчыгъа мутхуз тангнга.

Эрикдиле. Башха бола джоллары да.
Къол тутдула, сууукъдула къоллары да.
Ой, насыбсыз сууукъ къолла, сууукъ кёзле...
Къайдадыла бюгечеги джылы сёзле?

1980 дж.

СЕЗИМСИЗ КЪОЛДА ДЖЮРЕК КЪЫЛ

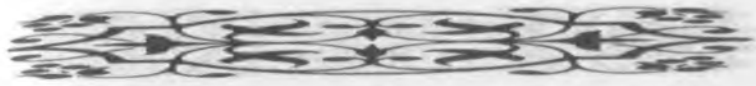
Кёб атламынг кюзгюдеча кесинге
Кёрюнсе да, салалмайса эсинге,
Керексиз болгъанын кемсиз «джарыкълыкь»,
Керексиз болгъанча тар къарангылыкь.

Мен а сениге не айтайым, былай...—деб?
Мен айтханны кюрешесе сен терслеб,
Ангыларгъа излемейсе халымы,
Бекден бек тартаса джюрек къылымы.

Къыл къобузну къыллары да кёзюуге
Тёзедиле. Джюрек къылым ёмюрге
Тёзалырмы, къаты болуб къурч къылдан?
Юзюлмезлик къыл джокь сезимсиз къолдан.

1978 дж.

ТИЛЕКЧИМЕМИ СЕННГЕ?

Тюжюн айтсам, билялмайма бюжюн мен,
Ол кюнледе джюрегиме кименг сен?
Саггышымда безий, кесим къурагъан
Суратменг сен, тюшменг, не уа тюнменг сен?

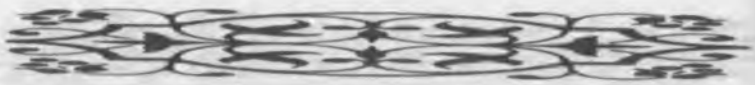
Ким эсенг да, джаша бюжюн сау-эсен!
Бир кёзюуде саггыш эте тебресем,
Кёз аллыма къарамынгы келтирсем,
Табалмайма бу соруугъа джууаб мен:

Ким биледи, сюемединг сен мени,
Сюеме деб, алдаймединг кесинги,
Огъесе уа, этген кёзбау муратынг,
Сейир болуб, джесирлеймед эсинги?

Мен а кечим нек салама хар ненге,
Джашлыгъыммы кетди сени биргенге,
Ол джылланы сюймекликден бек сюйюб,
Къайтарсанг деб, тилекчимеми сеннге?

1979 дж.

ДЖЕЛЛИ КЕЧЕ

Къыямамы келе турад?—деген сезим,
Бюгечели джюрегиме бермейд тѣзюм.
Сарнама да сабырчыкъ бол, джелли кече,
Сен сарнайса, чырт билмейсе марда, ёлче!

Бек билесе болмагъанын тыяр мадар...
Санга тутуб кѣкюрегин, айт, ким чыдар?
Чыдайдыла бюгюлмейин деу къаяла,
Ма бюгече онгсуздула менден ала!

Джазыуум бла ушакъ эте, кесим къала,
Сюймекликни сарынына къулакъ сала,
Тынгылайма сарынлагъа тѣзюм табыб.
О, къоймасын тѣзюмюмю джазыгу къабыб!

1984 дж.

НАСЫБЛЫСА СЕН МЕНДЕН

Бир иесиз кьалгъан чыпчыкъ уяны
Къачхы аяз боз кьолу бла тинтиуюл
Этгенча, бир тюш кёрдюм да, уяныб,
Эки кёзюм болду эки бегеуюл.

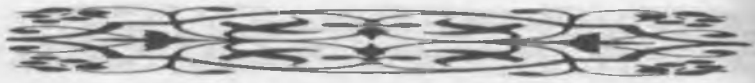
Кёб сакъладым, ахырында танг төртгюл,
Таблы бетин терезеден кьаратды.
Терезени тапхасында чакъгъан гюл,
СЕННГЕ ушаб, джюрегими таралтды.

Бу сагъатда болур анда кюн орта?
Сабийле уа джукълайдыла ишексиз.
Тынгы табмай, юй джумуш бла кёб джорта,
Къыйнаймыса сен кесинги керексиз?

Шо, нени да кьой да, ол юч баланы
Къатларына акъырынчыкъ бар да сен,
Тылпыуларындан бир тогъу аланы
Мени ючюн. Насыблыса сен менден...

1990 дж. Америка.

АЙ БЛА ДЖЕРЧАД ОРТАБЫЗ

Джулдузчукъла эркелейле
Кёк аламны кьойнунда.
Сагъышларым, атлан—дейле,—
Къобан сууну бойнунда.
Къобаныбыз белляу айта,
Рахат джукълайд элибиз,
Къуу-шуу болгъанд быйыл джайда
Тюбешиучю джерибиз.

Ойрасы:

Узакъ болгъанды арабыз,
Ай бла Джерчады ортабыз.

Джансыз картынг, кьозугъанча,
Меннге къараб ышарад...
Атар тангым, созулгъанча,
Кесин кемсиз сакълатад.
Сакъла—десенг, ёмрююмю
Сагъыш этмей сакълайым,
Сеннге айтыр сёзлерими
Толгъан айгъа айтайым.

Ойрасы.

1976 дж.

ТАНГ БЕЛГИ БЕРЕ

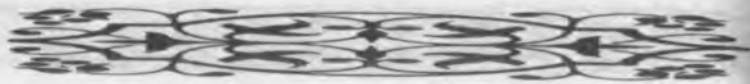
Танг да атаргъа
Белги береди.
Меннге джукъларгъа
Белляу этеди.
Алай а къайда
Джукъларгъа заман?
Кёреме айда
Сенича къарам.

Учуб барыргъа
Болмайды мадар,
Сеннге айтыргъа
Джюрекден хапар.
Сен а билмейсе
Мени халымы,
Къараб кёрмейсе
Къыйын тангымы.

Эсима тюшген—
Сейирлик бир танг,
Сюймеклик берген,
Сени танытхан.
Тансыкъ этгенсе
Таза кёзлеге,
Къулакъ иерге
Акъыл сёзлеге.

1977 дж.

СЕНСЕ НАСЫБЫМ

Саггышымы
Сен батмаз кюнюсе,
Ол сеbebден, джокъду аны кечеси!
Къууанчымы
Алтын ёзегисе,
Ахырсызды, джокъду аны ёлчеси!

Ойрасы:

Кече айса, кюндюз кюнсе,
Сенсиз джокъду басымым!
Сен тюш тюлсе, къууанч тюнсе,
Сенсе ёмюр насыбым!

Сен джырымы
Джарыкъ макъамыса,
Сен саулукъдан, ол мыдахлыкъ сынамаз!
Сен антымы
Таза ауазыса,
Мен саулукъдан аны кючу тас болмаз!

Ойрасы.

1973 дж.

ДЖАШЛЫКЪГЪА КЪАЙТЫУ

Джашлыкъ къонакъ этер деб, Ол ышаныб,
Шахар паркда олтурады джангызлай.
Боз булутну къыйырындан ышарыб,
Кёлеккенги нёгер эт—деб, теджейд ай.

Ушакъ этед ауазы бла аязны,
Къачхы тилде хапар айтад ол анга.
Сагъышында тансыкълайды бир джазны,
Санаб аны джангызлыкъдан дарманнга.

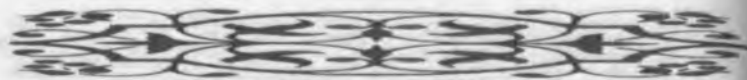
Джанкъылышча ариуну сифаты
Чакъырады бир белгисиз джоллагъа,
Сагъышыны болгъан кибик къанаты,
Учуб барад озуб кетген джыллагъа.

«Джанкъылычны» джеталмазын эсгере,
Бой салады къайтыб къачхы эсине,
«Ма бу халда эм азында джюз кере
Болдум! Къойдум!»—деб, сёз беред кесине.

Мутхуз кёк да чууакълыкъны онгсуна,
Ачылады. Талпыйд ай нюр себерге.
Деу наратла камсык джелге бойсуна
Чайкъалалла, булутланы сибире.

1985 дж.

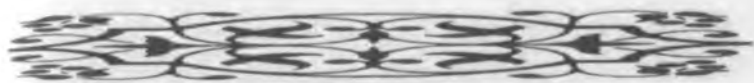

САНГЫРАУМУДУ ДЖЮРЕГИНГ?

Айтыр сёзюмю,
Уятны джиби тилиме байлаб,
Тилсиз соймеклигим
Кёзлеримден къараб,
Кёзлеринги мараб,
Кесини атын этимлеб кычырад.
Дунияны башында
Эм кючлю кычырыкъ,
Эм таза кычырыкъ, —
Тилсиз соймекликни кычыргъаны!
Сангыраумуду джюрегинг
Эшитмезча аны?!

1985 дж.

АККЫЛЛЫ СЕЗИМЛЕ

Кёкню бети джуддузладан толгъандан,
Къол аязынг сыйынырча бош джер джокъ.
Джырчы каска, эрик да шош болгъандан,
Суймекликни макъамын, шо, сен бир сокъ.

Биченликни гюл ийисин къалтырат,
Ол ийисге бетибизни бир сылат,
Ариууму акъ сезимин бир уят,
Алай болсун дегенчады табигъат!

Майна анда, кенделеннге созулгъан
Тау сыртлыкъны къучагъында акъ булут
Тёртгюлдюмдю, джууургъаннга ушагъан,
Джайылгъанды, насыбына сакъ болуб.

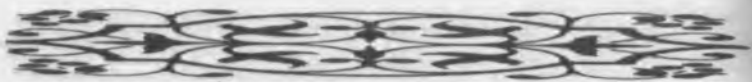
Акъ булутну аяз тарта акъырын,
Ачды толгъан айны джалан ёшюнюн...
Мен кёрюрге излемейме ахырын,
Сабыр эте сезимими тёнгшоун...

Бу болумда джол бермеген нафсыха,
Болмай къалад,—деучендиле,—насыблы.
Нафысымы бий эталмай намысха,
Мен да боллукъ болурмамы азаблы?

Бу аккыллы сезимлени джашыра,
Ариууму юлерине ашыра,
Къайтыб келиб, олтурама джангызлай,
Рахат джукълайд намыс къалам—Къарачай.

1979 дж.

ГЫТДЫМХАННЫ ДЖАШЛЫКЪ ДЖЫРЛАРЫ

*«Хар бирине да сѣз табыб барсанг,
Тыбырда къалыб кетерсе!»*

ГЫТДЫМХАННЫ БИРИНЧИ ДЖЫРЫ

Бир сѣлешсенг деб, табалмай тѣзюм,
Сакълайма бузда джатханча,
Татлыды сѣзюнг, джожьду бир сѣзюм,
Шорпагъа шекер атханча.

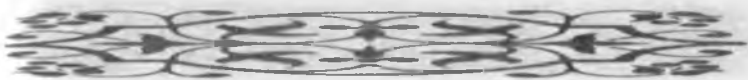
Тарбаш флягагъа кастролну къаблаб,
Ушатдым сени башынга,
Эки къулагъынг—кастрол къулакъла!
Не мадар эки къашынга?

Къаладжюк бурнунг манга джетмез деб,
Айт, ызынгданмы сюрлюкме?
Аякъларынгдан къадалыб, джазда
Бурнунг бла джерми сюрлюкме?

Залыкъылдыдан тойгъан текеча,
Хаман кеф алыб тураса.
Кѣбле тилейле тамам сенича,
Сен да бош бурун ураса!

1979 дж.

ГЫТДЫМХАННЫ ЭКИНЧИ ДЖЫРЫ

Дарий кѐлегинг джарашад сеннге,
Сюегинг кёол бла кыйгъанча,
Узунингичге дарий хъзеннге
Кѐлтюрѐм киштикни джыйгъанча.

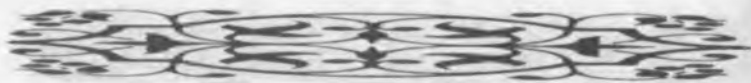
Машок башланы тикген ийнеча,
Бардыла сенде бармакыла,
Ачлыкъ джетген кюн чабакъ тутарса,
Аланы этиб къармакыла.

Сени башчыгъынг алай сыйдамды,
Чибин да тайыб тѐнгерер.
Тюбю уа къаллайд, къайдан билейим...
Сыйына эсе да сау джер.

Бойну бууулгъан киштикде кибик,
Сенде уа барды эки кѐз.
Тобукъларынга джете кёолларынг,
Къалгъан джеринге джокъду сѐз.

1979 дж.

ГЫТДЫМХАННЫ ЮЧЮНЧЮ ДЖЫРЫ

«Менича ким бард,—деб. —дунияда?!»
Башынгы ёрге тутханса.
Сир къатыб алай, къалай джюрюйсе,
Айт, таякънымы джутханса?!

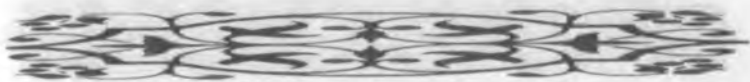
Къысхачла кибик сени бутларынг,
Бир-бирлерине тиелле,
Ол сен кийиучю тартакъ джинсаны
Кендирчи джашла киелле!

Чалдышдан чыкъгъан артыкъ илкишча
Бурнунга тийди билегим.
Мадарынг болса, бир кесек къысхарт,
Ма олду сенден тилегим.

Гяхиникден тойгъан джубуран кибик,
Сен дорданынгы тургъузма!
Сен джер тюбюнде айлана эсенг,
Мен а—кёкдеги джулдузма!

1979 дж.

ГЫТДЫМХАННЫ ТЁРТЮНЧЮ ДЖЫРЫ

Сени орамда кѣргеним болса,
Кюлеме къараб терсима,
Дрожу кѣбюрек атылган тылы
Тюшед да хаман эсима.

Базыкъ бутларынг бир-бирлерине
Тийиб баралла джюрюсенг,
Ала чий болуб кълмазча, сеннге
Пудра берликме, тилесенг.

Быдырынг уллу, кѣнчегинг кыкса,
Эки чындайынг кѣрюне...
«Меннге келсенг...»—деб, тилейсе мени,
Сѣлеширге да эрине.

Ашхыса, алай, ашарыкъ этиб,
Къайдан келликди къолумдан?!
Сѣлешгенингден магъана джокъду,
Сен тыйма мени джолумдан!

1979 дж.

ГЫТДЫМХАННЫ БЕШИНЧИ ДЖЫРЫ

Къызыл фуражанг, сары кёлегинг,
Кёнчегинг—джашил, джашнайса!
Орам къыйыргъа чыгъыб, сюелсенг,
Сен светофоргъа ушайса.

Сен орамланы атлам санларын
Итледен иги билесе,
Чунгур джелкенги, не къуш бурунунгу
Къашый, сен халкъгъа кюлесе.

Къургъакъ сёзлюсе, арыкъ кибиксе,
Къуйрукъ джанынгды кесек токъ,
Эки бутунгу ортасы бла уа
Ётюб да кетер футбол тоб.

Мийик табанлы чурукъларынгы
Ичине баймакъ басаса,
Окьюуунг, ачханг, мешнанг, ишинг джокъ,
Сора, сен, ненге базаса?!

1979 дж.

КЕЧ МЕНИ

Къайдад сени сѳймеклигинг? —
Деб сораса сен.
Не излейсе, джаным, бир айт,
Джансыз джюрекден?

Джер адамча, бир кюн мен да
Насыбдан толдум.
Джашлыгъым бла сѳймеклигим
Джолоучу болду...

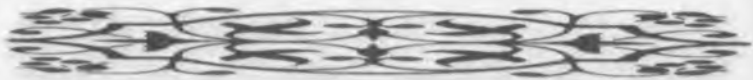
Кетгенелле узакъ джолгъа
Ала къайтмаздан.
Ант этгенем «сѳеме» деб
Чыртда айтмазгъа...

Джашау ючюн санга саугъа
Этдим кесими,
Ийнан, чырт да бир башхагъа
Бурмам эсими!

Бир кѳзюуде къучакъласам
Мыдах кечени,
Джашлыгъымы къучакълайма,
Ариу, кеч мени.

1978 дж.

НЕК?

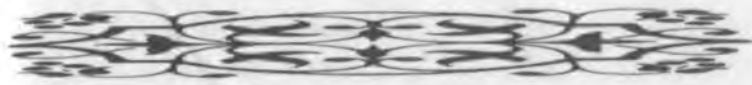
Нек тюшесе хаман мени эсима?
Не излейме бюгюнлюкде мен сенден?
Буйрукъ къалай бералмайма кесима,
Сени дайым тас этерге эсимден?

Нек айтама бир кёзюуде атынгы?
Нек излейме къагъытлада хатынгы?
Бирде санга ушаш кёрсем орамда,
Нек къарайма ташайгъынчы къарамдан?

Сюймекликни саугъа этиб мен сеннге,
Бетим джетиб ызынамы излейме?
Огъесе уа, кетиб къалгъан биргенге,
Джашлыгъымы къайтар—дебми тилейме.

1979 дж.

ИЙНАР

«Мен сүймекликден дюккюч болгъанма,
Джаз чырпы болуб чакъмазча».
Мени кемлигим тенгледен неди,
Сенича бирни табмазча?

Ариуум дедим, Наныгъым дедим,
Къалай демедим атынга?..
Насыб джюенни джазыугъа бериб,
Баралмай къалдым къатынга.

Неми да сеннге атадым, ариу,
Ёхтемлигими унутдум,
Джаз чагъыб келген насыб гоккама
Сууну кёб къуя кюрутдум.

Элекге къуюб сууну бергенча,
Сүймеклигингден бердинг сен,
Мени тёзююм чексиз болгъанча,
Джарсыула къуюб кердинг сен.

Джазыуум ушайд къобхан тенгизге,
Къыбламам джюкьду, къайдад джол?
Хар батхан кюном батхан кемечад,
Мыдах къарайма, булгъай къол.

Боран шаушалса, кёк чууакъ болса,
Сеннге кюн тийсин, меннге—ай.
Айгъа къарарма сеннге ушатыб,
Къалсам да дайым сууукълай.

1979 дж.

СУКЪЛАНАМА, ЗАРЛАНАМА

Сукъланмай эдим,
Зарланмай эдим
Дунияда чырт бир инсаннга.
Сени суйгенли,
Суйюб кюйгенли,
Кетгенме тамам аманнга.

Бир къайгъы сагъыш
Айтханча къаргъыш,
Кемиред хаман эсими...
Базманлыкъ этер
Меннге, джигит эр
Джокъ!— деб, тыяма кесими.

Кюндеш табалмай,
Нанынг болалмай,
Миннигенча къызгъан табагъа,
Юй башха къонуб,
Кёзлерим толуб,
Къарайма сизни табагъа.

Келеди кече...
Джукъугъа кече,
Мутхуз болгъанды тийрегиз.
Къоюб тёзгенин,
Тёртгюл кёзлерин
Терк къысды сизни юйюгюз.

Бек сукъланама,
Бек зарланама,
Олду кюйдюрген, кюуургъан —
Ол акъ бетинге,
Ол акъ этинге
Тийиучю худжу джуургъан!

1979 дж.

НАРАТЧЫКЪ

Сѣлеширге табылмайын сѣз нѣгер,
Джаш джюрегин умут кысыб, кыстайды
Патарындан. Ким биледи, ким тюбер
Ма бу кече? Сѣз нѣгери да айды...

Бир кесекге шаушалады «ачлыгъы»,
Джюрек татлы сезимледен толады,
Джангур джуугъан тау хауагъа къучагъы
Кериледи, тюшюндеча болады.

Кѣз аллында сюелгенча мураты,
Джангур джуугъан наратчыкъны сылайды.
Къутулдум деб, джангызлыкъдан, наратчыкъ
Къуаннгандан кызчыкъ киби джылайды.

1979 дж.

ТЕРЕЗЕГЕ КЪАРАЙМА

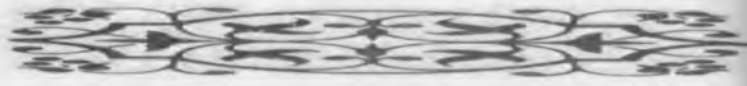
Къач. Кечени ауурлугъу кетгенди,
Эшикде уа джангур къуяд тохтаусуз.
Мутхуз сагъыш мени мууал этгенди,
Мен къарайма терезеге умутсуз.

Миялада сыфатынги кёреме,
Бетчигинги суу тамчыла джууалла,
Тамчыланы сюрталсам деб келеме,
Сюрталмайма, бармакъларым таялла.

Кёз джашларын къуяд джангур тохтаусуз,
Кёз аллымдан сыфатынги джашыра.
Мен къарайма терезеге умутсуз,
Сени назик къарамынги ашыра.

1979 дж.

СЕНИ ЮЙЮНГ

Джукълатмайды биягынлай бир саггыш,
Атландырад джукъу басхан шахаргъа.
Ай барады тау башлагъа ашыггыш,
Булутлагъа бир ташая, бир чыгъа.

Кёк чартлады, аяз айтды кескин кюй,
Кёк башлагъанд кёз джашларын къуяргъа.
Эртделеде СЕН джашагъан эски юй,
Джаралыча, башлагъанды ауаргъа.

Булутла уа тохтамайын баралла,
Сени юйюнг аууб келед юсюме,
Бетими да суу тамчыла джууалла...,
Ма бу халда мен тюбедим кюзюме.

1979 дж.

НЕ ЮЧЮННГЕ СЮЕМЕ?

(Хаткъдан зшитген сёзюмю эсимде къайтара)

Не ючюннге сюеме?
Къалай сюеме?
Эсгертирге керек тюлдю
Артыкъ кере,
Ол ачыкъды да,
Ёмюрлюкге сюеме!—
Деб айтхан эдим сеннге
Биринчи кере.

Багъалы сёзлени
Къайтардынг сен да.
Къайтарсынла хаман да
Туугъан туудукъла!
Бир-бирибизге
Джангыз кере биз да
Айтхан эдик насыбдан,
Къууанчдан тола.

Ким биледи, ол кюн
Джасакъмы бергенек,
Бой салыб джазыуну
Джюйюсхан ауазына?
Огъесе ол кюн, биз
Саугъамы алгъанек?
Сыйырамыд джазыу
Саугъасын ызына?

Зарланыб кьаргъаса уа?
Да биз адамлабыз...
Сюймеклик борчубузгъа
Толу болгъанбыз,
Бир болмай кьалсакъ да,
«Сюеме»—деб айтханбыз,
Кесек заманга
Насыбны сынагъанбыз!

1978 дж.

АТЫНГЫ АТАРМА

(Тенгим Тарзанны айтхан хапарына кёре джазылган джыр)

1.

Назда джанган тюрлю-тюрлю чыракъла
Джюрегиме бир джарыкълыкъ бермейле...
Бир тепсейме, бир джырлайма, къонакъла
Бет къанымда джарсыууму кёрмейле.

Мени кемсиз къоркъутуучу—джангызлыкъ,
Артыкъсыз да бюгюн къолгъа алгъанды.
Джазыгу меннге этгенликге къызгъанчлыкъ,
Сыфатынг а кёз аллымда къалгъанды.

Кесим къалдым, кёрюб болмай джазыуну,
Сагъышымдан къамчи этиб айдайма.
Сени атынгы къайтара, кишиуну
Ёшюнюме салыб, башын сылайма.

2.

Къышхы кече ант этгенча кетмезге,
Бурулады тирмен чархча орнунда.
Кёл этерге кюрешсем да кесиме,
Тынчлыкъсызма, джаталмайма орнумда.

Бир кёзюуде туруб, гёзет этеме,
Ол да себеб болмайд мени халыма,
Бир кёзюуде кесиме да кюлеме,
Сабийчикча бу болумсузлугъума.

Танг атханлай, уяллыкъма кесимден,
Бу сагъатда къандырайым кѣлюю,
Не этейим, чыртда кетмейд эсимден
Джангызлыгъым, сакълагъанча ёлюю.

3

Кѣб сорууну сагъышымда эледим,
Кѣз къысмайын чыкъдым энтда тангыма,
Хар сѣзюнгю магъанасын джюрегим
Сезгенича ачыкълады ангыма...

Ол кюнледе сюймекликге бѣлене,
Джашырмаем джукъну сенден, сен—менден,
Хар халибиз тазалыкъда элене,
Айта эдик келген затны джюрекден.

Эркечигенг, кѣлюндегин айтаенг:
Юч къамабыз, бир гоккабыз болса—деб,
Къамалагъа сен атла да атаенг,
Кюлсем, ура, гюлге сен ат ата!—деб.

4

Ийнанмакълыкъ тас болду да бир кюнде,
Тѣрт джаныбыз тѣрт насыбдан толмады.
Экибизге бир шорбатны тюбюнде
Джашау этер аллай мадар болмады.

Сен билмейсе сюймекликни багъасын!
(Кѣбно сюйсенг джашау болад тарыкъсыз)
Ахыр ишинг—джашауунгу заманын
Ашыраса бюгюнлюк бла сагъышсыз.

Энди сенден излемейме сюймеклик,
Менде сезим менде къалыр ёмюрге,

Андан сеннге не ауурлукъ, дженгиллик?
Ахыр кере бир тынгыла сёзюме:

5

Заман озса, бир кюн джолда тубесек,
Саулукъ, насыб сорсакъ ачыкъ джюрекден,
Сен сорурса тартынсанг да бир кесек,
Ненча насыб буюрду джазыуунг? —деб.

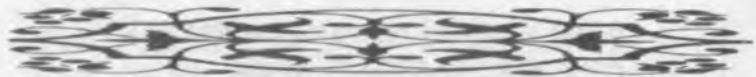
Къаргъамаса, чырмамаса джазыуум,
Эртделеде сен суйгенча болурма,
Муратымча татлы болса джашауум,
Тёрт джанымдан тёрт насыбдан толурма!..

Тамаданы аты болур Тау-Улан,
Органчыны аты болур Тау-Солтан,
Къартлыкъ насыбымы аты—Темирлан,
Андан ары аты джарыкъ айталмам...

Аккыл болуб айтыр кыйын сёзюме,
Ахсынырма, кёзлеринге къарарма,
Джашлыкъдача кёрюнюб сен кёзюме,
Акъырынчыкъ сени атынгы айтырма.

1979 дж.

БИРИНЧИ СЮЙМЕКЛИК

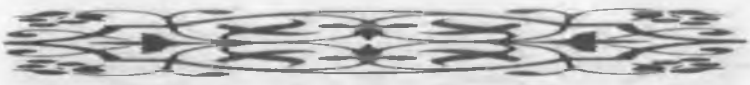
Сен кетгенли мени джазыу джолумдан,
Мен суймеклик сезим излеб кюрешдим,
Излеб табсам, кьоя, сора джангыдан...
Ненча кере джюрегим бла демлешдим?!

Сенден ургъан нюр тылпыуну тыяргъа
Мурат этиб, кьалай уллу джангылдым?!
Биринчи сезимча сезим табаргъа
Болмазлыгъын ангыладым, бой салдым.

Эшитемисе, ёхтемлик бла тининге
Кишен салма, бар эсе бир мадарынг.
Джюрегингде джер тар эсе уа меннге,
Сыйынырчагъа тюбетсин кьадарынг!

1978 дж.

АКЪ БУЛУТУМ —АКЪ БАШЛЫГЪЫМ

Эртделеде, джазгы кюнде,
Кѣлюбюзню айта эдик,
Сагъышлада уча бирде,
Бирде джерге къайта эдик.

«...Сюймеклигим чырт орнундан
Тебмез тауду!» — деген эдим,
«...Сюймеклигим чыммакъ акъды —
Акъ булутча!»—деген эдинг.

«Акъ булутну» башлыкъныча
«Таугъа» бошчукъ кысхан эдинг,
Зарлыкъ сѣзден, джелден кибики,
Сюймеклигинг учхан эди.

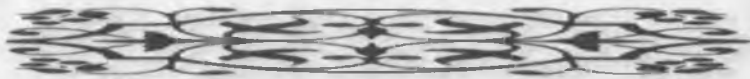
Булут кетиб баргъанлыкъгъа,
Тау кетгенча кѣре эдинг,
Экибизден тюзге, терсге
Сокъур къадар тѣре эди.

Сюеледи сюймеклигим
Энди, къачхы джелле тарай,
Булутланы ичлеринде
Акъны кѣрмей, мыдах къарай.

Саргъалгъанды къачхы джелге
Къаджау тура кѣк джашлыгъым.
Айт, къайдаса, джелле сюрген
Акъ булутум —акъ башлыгъым?

1978 дж.

НЕК ДЖЫЛАЙСА?

Джулдузубуз батады деб къайгъырмадың,
Ол насыб джаз кетгенинде, къыйналмадың,
Ахырында, соймеклик да кетди бизден,
Къайсыбызбыз энди уа терс экибизден?

Сен ышардың, мыдах болуб кетгенимде,
Бир башханы джашау нёгер этгенингде,
Эсгермединг мени, энди уа чакъырма!
Сеннге айтырымы башхагъа айтырма...

Да билеме айтмазымы джюрегимден,
Алай а, мен ашыкъмайма джарыкъ кюнден
Айырылыб, джер тюбюне джол тугаргъа!
Къыйналсам да, керекме да мен джашаргъа!

Заман озду. Нек джылайса энди уа сен?
Не излейсе ташча къатхан джюрегимден?
Зийдан болгъанд соймекликге джюрек къабым,
Тюбсюз кёлге быргъагъанма ачхычларын.

1978 дж.

КЮЛ БОЛГЪАН НАСЫБ

Джазыу ишин этди, — деб, —
Терсме, мени кеч! — дейсе,
Боллукъ болду, кетди — деб,
Меннге насыб теджейсе.

Тинимде бар эсе да,
Мени бир терен джарам,
Сау этерик эсе да,
Керек тюлдю бир дарман!

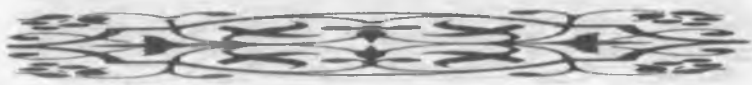
Эшитемисе, керек тюлд
Джазыкъсынмакълукъ насыб!
Насыб отум болду кюл,
Сюймеклик къазан асыб.

Насыб отну кюлюне,
Ууучуму ачайым,
Аны джыйыб, кёллене,
Кюн бетлеге чачайым.

Насыб кирсе да кёрге,
Кюлю джерге аш болур.
Джазгъы джылыу келирге,
Кюнбет гюлледен толур.

1978 дж.

АКЪЧЕПКЕН

Болгъан кибик сени кѳрген кюнюмде,
Кѳз аллыма сыфатынгы келтирсем,
Сен джюзесе къанкъаз халда кѳлюмде,
Бу болумдан аязыргъа тебресем,
Кѳзлерими кысыб, солуу алмайын,
Сабыр болсанг деген менде умутха,
Акъ къанкъазча, нюрюнг, чырт бой салмайын,
Кѳлтюрюлюб ташаяды булутха.

Ойрасы:

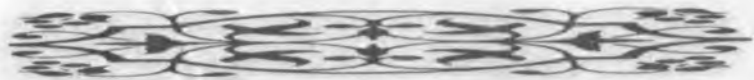
Тюнюмде да сен,
Тюшюмде да сен,
Тилейме сенден,
Къайтыб келмезден
Бир кет эсимден —
Акъчепкен!

Кюнден кюннге мен барама тюшюне
Сени кемсиз кереклинге джаныма,
Кетген кече сени кѳрдюм тюшюмде,
Акъ кийиниб келген эдинг къатыма...
Булбул джырлаб чайкъай джайны хауасын,
Саугъа этген кибик бизге ауазын,
Кери эдик ол керексиз ѳчешден, —
Уянмайын къалгъа эдим ол тюшден!

Ойрасы.

1978 дж.

АЛГЪЫШЛАЙМА

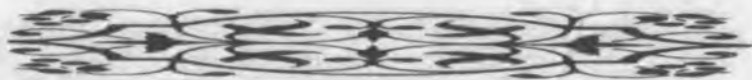
Төгерек стол джасалгъанды кёбелек,
Төгереги кършаланыб тенгледен,
Алгъыш эте, ойнай, кюле къууанч бек
Уллу болур? — деген ауаз джюрекден
Келед манга. Келмесе да алайды,
Туугъан кюнюд бюгюн Аны дуниягъа!
Эшикте уа, ахыр боран сарнайды,
Умут этиб келлик джазны хорларгъа.

Мадар болмай алгъышларгъа барыргъа,
Насыблы бол! — дейме анга ичимден.
Телефон бла бир алгъыш сёз айтыргъа
Базалмайма. Буйрукъ келед джюрекден:
“Ай хомух а, ауузунгамы урлукъду,
Ал да сёлеш! Ол борчунгду — алгъышла!
Ма кёрюрге, хар зат иги боллукъду!..” —
Джюрегим бла демлешелле сагъышла...

Ким хорларын эсгергинчи, эслемей
Телефонну кёлтюреме, бурама...
Кимсе? — деген сёзге джууаб берелмей,
Алгъышлайма — деб, акъырын салама.
Боран сарнаб, тереземи тюеди,
Джюрегими макъамычад макъамы.
Джангызлыкъдан ичим исси кюеди,
Кёз аллымда тургъанлыкъгъа къарамы...

1978 дж.

АДЖАШХАНЛА

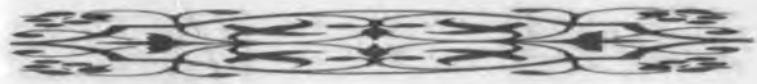
Ёзенни тоюмсуз ауузу
Джангур булутну эмеди.
Аджашхан турнаны ауазы
Тамчыла къатыш энеди.

Къыблама берликча турнагъа,
Сагъышым къолун созады,
Мадар джокъ кёрюрге, тутаргъа...
Аламны бети бозады.

Бушуу джокъча джерни юсюнде,
Тиним а кёкге джылайды...
Къадарны къыяма кёгюнде
Сюймеклигимми сарнайды?

1978 дж.

КЪАЛАЙ УНУТАЙЫМ?

Унут, — дейсе,—ёмюрлюкге!..
Сюймекликни сен бир тюкге
Санамагъан кибик алай...
Къалай унутайым, къалай?!

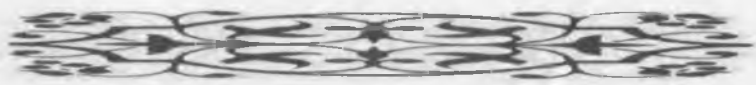
Бир айт —къалай унутайым
Джюрегинги терк ургъанын,
Тылпыуунгдан кеф алгъанын
Айлы кече мени ангым?!

Айт сен, къалай унутайым
Джазгъы кюнню сейир тангын,
Алтын кюнню ал таягъы
Кёзлерингде ойнагъанын?!

Унутайым, унутайым!
Къайры кетиб къутулайым?
Кетмей эсенг сен эсимден,
Къайры кетейим кесимден?!

1978 дж.

ПИСЬМО ДЖАЗ

Сары шинли ноябрны башына
Къар къысханды акъ джибекден джаулугъун.
Къайгы сагъыш орналгъанды башыма,
Болгъан кибик аны меннге джаулугъу.

Ала кёзлю, сары шинли ариуум,
Юйдемисе, нек джазмайса сен джууаб?
Хей,ийнансанг, къалмагъанды къарыуум,
Эрикгенме “тамблаланы” мен санаб.

“Сақъларыкъма! Сюеме!” — деб алай джаз!
Письмонг мени табмаса да, къайгырмаз...
Джаш дневальный хорлар ючюн джукъусун,
Окъур юйге кетген «къартны» письмосун.

1978 дж.

ЭРИТАЛМАЙДЫ

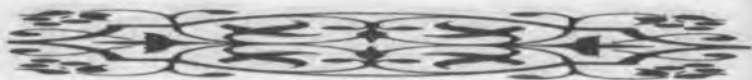
Джазгы таза джабалакча джашлыгын
Джазгы кюнча суймекликни тылпыуу
Эритди да, джайгы кюнча башланды,
Джюз, минг тюрлю бояу сингнген джазыуу.

Заман элтди Аны кьачхы дунягьа,
Табигьатча саргьалгьанды джашауу.
Кьрау урду. Сууукь сингди хауагьа.
Чачын бояйд джаугьан кьарны бояуу.

Заман барад чабхан атча. Джаз келди,
Энтда джерден акь кьарланы эритди.
Чач тюклеге сингнген кьарны бояуун
Эриталмайд джазгы кюнню джылыуу.

1978 дж.

САУГЪА ЭЛТЕД

Акъ булутну аяз сюрдю,
Къууат алды тегерек,
Кюн да Джерни ачыкъ кёрдю,
Фейруз ташха ушайд кёк.

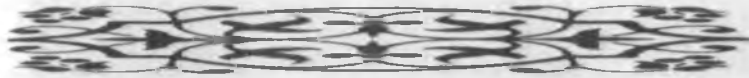
Кёлтюрюлген кибик тубан
Гюллю джашил таладан,
Тазаланад ангым саудан
Мутхуз сагъышларымдан.

Кёксюл, таза муратладан
Къанат этиб бир сагъыш,
Мынчакъ тизиб эртден чыкъдан,
Саугъа элтед ашыгъыш, —

Терезеден къараб тургъан,
Чууакъ кёзлю бир джаннга,
Джукълатмайын чыгъаралгъан
Мени бу сейир тангнга.

1978 дж.

БОЛУБ СЕНСИЗ

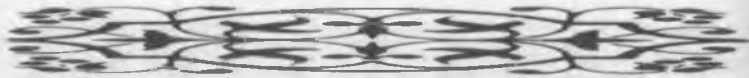
Болуб сенсиз, билдим сени
Меннге кемсиз кереклинги.
Алай а мен, энди, сени
Джюрегингден кетгеними
Къайтарыргъа мадар къайда?
Къыйналгъандан, айт, не пайда?

Сенсиз джашау къыйынд меннге,
Алай а мен, энди, сеннге
Атарыкъма джашаууму,
Джазарыкъма хар назмуму
Сеннге атаб, джангыз сеннге,
Сени джомакъ иннетинге!

Джуртну кемсиз суйгенинге
Къууаннгандан джыларыкъма,
Тангны менсиз кѳргенинге
Къыйналгъандан джырларыкъма,
Себеб излеб джюрегиме,
Джангы джырла джазарыкъма.

1978 дж.

СЕЙИР ТЮЛМЮД?

Бек билеме сёзлеримден
Хайыр болмазын,
Узакъ кетген кюнлеримден
Бири къайтмазын.

Бир кёзюуде бек кюсейме
Ол кюнлерими,
Унутургъа кюрешеме
Сезимлерими...

Буйругъума бой салмайды
Чыртда джюрегим,
Ант этдирсенг, айталмайды
Не излегенин.

Огъай, бир айт, сейир тюлмюд
Бу соймеклик чот,
Джангурда, къарда,.. кълса да
Бир болмагъан тот.

1978 дж.

ЮРЕНИУЛЕДЕ

Джол бошалмай, борбайланы кыяды,
Джюрексиниб, танкны ызындан сюреме,
Противогаз тылпыууму тыяды,
СЕНИ танкда байракъныча кёреме.

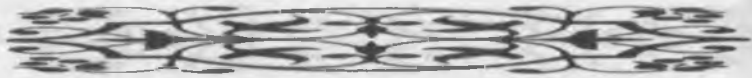
“Артха кьалма, сен кесинги кьолгъа ал!” —
Деб кюлесе, узатаса кьолунгу...
Танк тохтайды. Ышарылыб сен: «Сау кьал!» —
Деб, тас бола, кысхартаса джолуму.

Чыммакъ тюзню ахырындан кёз алмай,
Биз барабыз. «Джырла!» — буйрукъ чыгъады.
Джырыбыз да бошалгъынчы, тёзалмай,
«Хауа!» буйрукъ солдатланы джыгъады.

Мен акъ кьаргъа бауурумдан джатама,
Акъ орунда сен да джата болурса?
Мен сюркелиб кьаргъа хапар джазама,
Сен да акъ кьагъытха джаза болурса?

1977 дж.

ЧЕКЧИ ДЖАШНЫ ДЖЫРЫ

Джаз келди да, джилек дедим атынга,
Джай келди да, наныкъ дедим атынга,
Кюз келди да, дугъум дедим атынга,
Къыш чилледе баралмайма къатынга.

Бек узакъды экибизни арабыз,
Минг кыгчырым джол барсам да джетмезча,
Бир джомакълы къалды бизни ортабыз,
Не алим да билиб оноу этмезча.

Сабыр атлайд джангы джылны кечеси,
Сюелеме Джуртну сакълай мен чекде,
Сагъышымы болмагъанча ёлчеси,
Соруулары туудурады джюрекде:

Ким сакълайды насыб кече къатынгы,
Ким айтады сени ариу атынгы,
Ким сылайды сени къутас чачынгы,
Ким сакълайды, талпыб, этер антынгы?

Сюймекликни багъалатсанг, джыл ётер,
Къыйнаса да, экинчи да терк кетер,
Сеннге нанынг къанатлыча терк джетер,
Халкъ джыйылыб, экибизге той этер!

Джаз келгенлей, джилек дерме атынга,
Джай келгенлей, наныкъ дерме атынга,
Кюз келгенлей, дугъум дерме атынга,
Къыш чилледе кысылырма къатынга!

1977 дж.

САЛАМ БЕРИГИЗ!

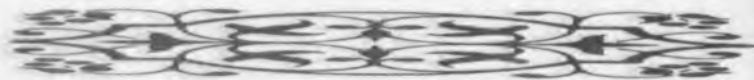
Джылтырамайд кюн кёзлени кьамата,
Булутлагъа бугъуналла ауушла,
Табигъатха такъырлыкъны сыната,
Чыгъадыла мыдах турна тауушла.

Макъамыгъыз джюрегими ашы бла
Келишмейди. Эркин кьанат керигиз,
Учсагъыз а шахарыны башы бла,
Ариуума менден салам беригиз!

Ол кёзюуде, табигъатны сарнатмай,
Чыгъарыргъа кюреширсиз ауазны,
Ариуума мыдахлыкъны сынатмай,
Келлигине ышандырыгъыз джазны.

1977 дж.

БИРИНЧИ ТЮБЕШИУ

«Къара суучукъ» деген джыргъа джууаб.

Джолоучулукъда бек суусаб болуб,
Къара суучукъгъа къайтханем,
Суу алыб келген бир кызны кёрюб:
«Суу ичирсенг» — деб айтханем.

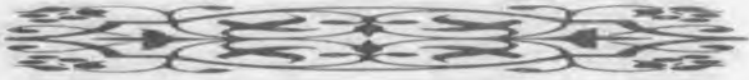
Ууакъ ышарыб, айча джарытыб,
Къошунун берди къолума,
Сууундан ичиб, кёб алгъыш этиб,
Атландым узакъ джолума.

Уялтама деб, тау намыс этиб,
Сормай атын да терк кетдим.
Ичген сууум бла сؤймеклик сингиб,
Таулагъа къараб ант этдим:

Къайда болсам да, сени табарма,
Къаршчы чыкъса да джазыуум!
Шагырей джолчукъ бла къайтыб барырма...
Сакъла сен, мени ариуум.

1976 дж.

ЭКИНЧИ ТЮБЕШИУ

Тели джаш кибик, кесим кесим бла
Ушакъ этгенден мен къандым!
Кёб ойнамайым таза сезим бла! —
Дедим да, джолгъа атландым.

Санга тюбедим. Тебед джюрегим.
Сен дуу джанаса омакъдан!
Сёз айталмайды аууз кибигим,
Толгъанча къууут джуммакъдан.

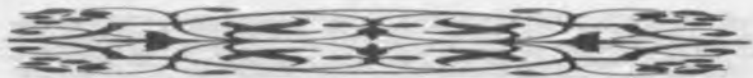
«Да мен да хуна тешикден чыгъыб
Келмейме!» — дедим ичимден.
Тартынчакълыкъны сиймеклик джыгъыб,
«Сени сюеме!»—дедим мен.

«Сюеме» сёзюнг артха туракълаб,
Мутхуз болгъанды ушагъым.
Тутулгъан кюнню чыгъарын сакълаб
Тургъаннга бютюн ушадым.

Джелкеми къашыб, ичимден шашыб,
«Джёрме» атадым атынга!
Киштикча марай, ызыма къарай,
Кетдим, келмем, — дей, — къатынга.

1976 дж.

ЮЧЮНЧЮ ТЮБЕШИУ

Аскер заманым джетди төртгюллеб,
Кесими бошму терилтдим?..
Къагъыт джазгъанма, тюбешейик—деб,
Ингирни сакълай эрикдим.

Келдим тѣзалмай, сенден кѣз алмай,
Ышарта келиб,кюлдюрдюм...
«Грамм суймеклигинг болмай тургъанлай,
Кесими килограмм суйдюрдюм».

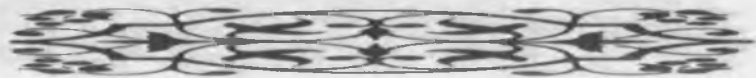
Къууанчдан толдум, насыблы болдум,
«Кетеме,—дедим, —аскерге,
Сау-эсен болсам, мен къайтмай къалмам,
Сен сакълаб, кетмей тур эрге.»

Ай батханды да булут артына,
Кѣралмазчады джукъну кѣз...
Мен, къайтыргъа— деб, сен, сакъларгъа —деб,
Ант-кърал этдик, бердик сѣз.

Булутдан чыгъыб ай нюрюн тѣкдю,
Таш хуна нюрден терк толду,
Хунада, джууукъ къысыла келиб,
Эки кѣлекке бир болду.

1976 дж.

ТЁРТЮНЧЮ ТЮБЕШИУ

Душманны огъундан ёлмезге джазыуум буюргъанды,
Ёлюмню хорладынг деб, юйге ийдиле солургъа...
Джыйылгъан джамагъат тепсини джанында уюгъанды,
Эшитген хапарым— тутдургъанча сохта сокъургъа.

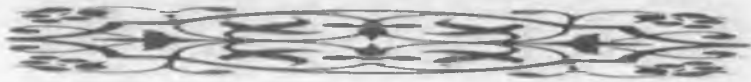
«...Къойсагъыз а мени, мен сизсиз да тамам арыгъанма!
Джангызлай чыгъайым Бойнагъым джукълагъан талагъа...»
Къабырдан гюллени да джыйыб къойнума, атланама,
Джангызлай атланама тангда Къарачай шахаргъа».

Бек билеме анда, бир келсе деб, киши да сакъламайд,
Ышанган тенгими юйюне алгъышха кирейим,
Айтайым джюрекден ышарыб; алгъышлайма, борч салма...
Гюллени мюйюшде гинасыу насыбха берейим.

Сау джылны ашыгъыб, тёрт кюннге кечигиб джеталгъанма,
Къозугъанча мени ауазын чыгъарады къобуз.
Гюллени да бериб, ашыгъыш ызыма атланама,
Къарачай шахаргъа манга джол ёмюрге болуб буз.

1978 дж.

БЕШИНЧИ ТЮБЕШИУ

Тюбешгенбиз, селешмейбиз чырт да джукъ,
Шош къарамынг шош келюмде керюне..
Керюнеди алай узакъ джудузчукъ,
Кекден тюше къара сууну терюне.

Узалыргъа базмайдыла къолларым,
Сюелебиз джюреклеге тынгылай,
Къыл джаясы сыламаса къылларын,
Къыл къобуз да тынгылаучанды алай.

Ышарама, ышараса шошуракъ,
Тынгылайбыз аяз айтхан шош джыргъа.
Сюелебиз, ортабызда чокъуракъ
Мияладан болгъан кибик къабыргъа.

1979 дж.

АЛТЫНЧЫ ТЮБЕШИУ

Сени излеб келмегенем сахарынга,
Билмегенлей чыгыб кьалдым мен аллынга.
Джаула тюлбюз салам бермей ётерге да,
Сен ОЛ тюлсе, мен алгынча этерге да...

Джангыз тюлсе, сениге ушаш бир гитчечик
Бурунчугун чойюреди кьараб манга.
О, билмейме, ол насыблы бала кибик,
Дауур эшитмей чыгьамыды джукьлаб тангнга?..

Сен онгганса, кьалмагьанса алгын кибик,
Ышарсанг да, шошлукь барды сёзлерингде.
Мен да кьырау ургьан кьачхы заба кибик,
Чал башымы эслегенме кёзлерингде.

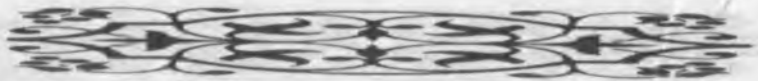
Кьара кёзле — насыбымы джуддузлары,
Ненча кере алдадыла мени ала?!
Кёз аллымда кьалгьанелле кьарамлары,
Джангызлыкь бла бетден бетге кесим кьала.

Кечингенме ол кёзле бла эте ушакь,
Мен алагьа ийнааем, ийнаама..
Кука тюлле алгын кибик, ала бир сакь
Кьарайдыла тегерекге. Кьыйналама...

Да тыймайым аллынгы да, ашхы джолгьа..
Этегингден тарта, кетдик—дейд «гинджичик».
Мен кьарайма чапыракьлы ташлы джолгьа,
Аллымда уа, кюнледеча, белгисизлик.

1979 дж.

ДЖАЙГЪЫ ИНГИРДЕ

Джайгъы ингирде Къобан табадан
Салкъын аязчыкъ урады.
Сюймеклик салгъын джюрек джарадан
Бир мыдах макъам чыгъады.

Джангызлыкъ салгъан сагъыш тузакъгъа
Кесим кесими байлайма,
Къараб Илкерге, чексиз узакъгъа,
Сеннге джудузчукъ сайлайма.

Битдир, къанатын айгъа тийире,
Учду джёнгерин тутаргъа,
Кёзюм къарады, анга термиле,
Сени бла алай ойнаргъа.

1976 дж.

САЛКЪЫНЛЫКЪНЫ ТЮБЮНДЕ

Джазгы джангур бек джауады,
Булутланы терк сауады,
Джибийме деб, кьулагыма чыртда кириб чыкьмайды!
Джашлыгъым бла суймеклигим
Биргемделле! Меннге уа ким
Не айталыр? Бюгюн уят джюрегими сыкьмайды!

Ойрасы:

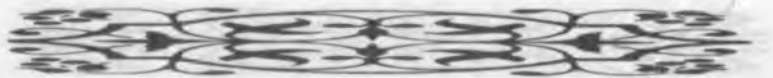
Бек тилейме, сыйлы джангур, бошалма!
Бек тилейме, насыбымы сен алма!
Сен бошалсанг, чурум табмай, сора мен
Чыгъарыкьма салкынлыкьны тюбюнден.

Орта шахар орамдабыз,
Сабыр атлай биз барабыз,
Ариуум бла мен салкынлыкьны тюбюне сыйына!
Чёб болмайыкь кёзюгюзге,
Джукь келмесин кёлюгюзге,
Акь иннетим бегеуолдю ариууму сыйына!

Ойрасы.

1976 дж.

ШО ГЫРНАУ ДЖЫРЧЫКЪ

Ариучукъса!— дейме мен
Къууанаса сѣюме,
Энтда къайтар дегенча,
Сен къарайса кѣюме.

Мен да сени терилте,
Сынаб, къараб турама,
Бу джомакълы ушакъны,
Башха джары бурама.

Ариулугъум бошду,..— деб,
Джюзюклени санайса,
Атам энтда аллыкъды! —
Дейсе, джаным, сен байса!

Байлыгъынгы багъасы,
Ийнан, меннге бир шайды!
Ариулугъунг сени бла,
Бир айт, къалай джашайды?!

1976 дж.

ДЖАРСЫУ. ЫШАНЫУ. ДЖАШАУ.

Мендеги джюрекден ол юлгю алыб,
Булбул да сениге джырласын,
Сюйгенинг сенден узакъда къалыб,
Мени ючюн да джыласын.
Джырлау да джашау,
Джылау да джашау,
Мен джырламайма Не джыламайма.
Сюйгенинг къайтыр, сен болма мишау,
Къууансанг, джырлар, сиздеди джашау...

Мени уа саламым, кёк аязчыкъча,
Ол къутас чачынгы сыласын,
Ахсыннган тылпыуум, акъ булутчукъча,
Салкъынлыкъ орнуна джарасын
Бир исси кюнде,
Тюшде тюл, тюнде,
Ариуум, сениге,
Себебди меннге...
Къая да беред саламгъа джууаб,
Сен а табарса джууабха сууаб.

Менде уа барды, ой, бир тёжюмлюлюк,
Джангур тюбюнде туз гыртма мен.
Да керек тюлдю да меннге кемсизлик,
Насыб да къачады кемсизден.
Туз гыртча тёздюм,
Тёжюуден бездим...

Джашауду тѣзген,
Ёлюмдю безген.
Мен эриген тузгъа да ушайым,
Туз а хантха керекди, джашайым!..

1976 дж.

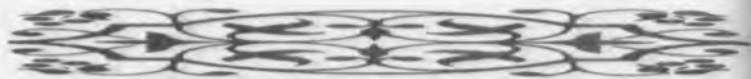
СЮЙМЕКЛИК ДЖОЛДА

Сеннге бара мен аджашсам,
Акъ тубанда сокъур болмам.
Чыгъа барыб, джолсуз къалсам,
Къая ранда бегиб къалмам.
Уча барыб, мийик кѣкден
Джерге кетсем, къалтырамам.
Джюзе барыб, мен тебрелсем
Терк толкъунда да тунчукъмам.
От къуршоугъа тюшсем да мен,
Тѣзюб, кюйюб къалмам.

Насыб джолдан мени тыяр
Бу дуняда джокъду бир зат!
Боллукъ эдим насыбсыз зар,
Сюймекликден болсам азат.
Сюймеклигин борча берген
Къыйынлыды, джазыкъды ол!
Бек сюйгеннге къучакъ керген,
Чакъырады сюймеклик джол,
Чакъырады, булгъайды къол,
Кел—деб сюймеклик джол.

1975 дж.

СУУУКЪ КЕЧЕ БОЛУР ЭДИ?

Къышхы кече. Кёк чууакъды,
Джарытады толгъан ай.
Шошду сахар. Кеч болгъанды...
Биз барабыз ашыкъмай.

Анда-санда къатыбыз бла
Мешнала да ётелле,
Къобан сууну шош джырына
Дюрген эжиу этелле.

Бир кёзюуде аллыбыздан
Ачы аяз урады,
Терекледен юсюбюзге
Къар бурчакъла къуяды.

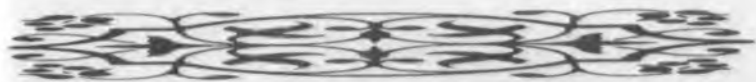
Ашыкъмайын келгенликге,
Арбазынга джетгенбиз...
Айырылыр заман джетди...
Бир аз ушакъ этгенбиз.

Кёзлериме къараб туруб,
Бир соруулу ышардынг,
Ашхы—дерик орнуна сен
Къучагъыма къысылдынг.

...Сюймеклигинг болмаз эди,
Сени меннге къысдыргъан?
Сууукъ кече болур эди
Сеннге алай буюргъан?

1975 дж.

КЁРЮНМЕЙДИ АЙМЁЛЕГИМ

Ышарыргъа кюрешсем да,
Ышармайды чырт джюрегим,
Тенг кызланы ичлеринде
Кёрюнмейди Аймёлегим

Келликди деб ышансам а,
Сакълар эдим бек ашыгъыб,
Нек кечигиб къалгъанды? —деб,
Къарар эдим джолгъа чыгъыб.

Эшиклени бауларында
Бир излейим къол ызланы,
Барайым да тансыкълайым,
Ол келиучю таш джолланы.

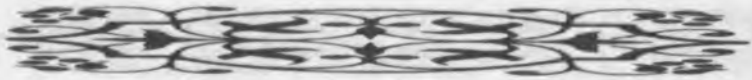
Кёрмесем да, къалгъан болур
Бир джерчикде аякъ ызы?
Кесим джангыз болсам, келир
Къулагъыма шош ауазы.

Джел шималдан ура эсе,
Къысха-къысха бир солуюм,
Ол солугъан татлы хауа
Келе болур, бир тогъуюм.

Бу болумдан къачалмайма,
Амалларым—дыгаласдан.
Къайры къачыб къутулайым,
Бугъоу салгъан сагъышладан?

1975 дж.

КЮЛМЕ ДЖАШХА...

Ышарыучан эдим суйгенлеге,
Суймеклик отунда кюйгенлеге,
Самаркѡу этиб мен кюле эдим
Ахсыныб башларын тюйгенлеге.

Ойрасы:

Джазыуум насыб ийди,
Суймеклик ауруу тийди,
Ёмюрде кишини суймегенча,
Джюрегим сени суйдю!

Сен татлы тюш тюлсе, сейир тюнсе,
Кѡзумю алдагъан кѡзбау тюлсе,
Кече толгъан айса, кюндюз кюнсе,
Сен джашил талада къызыл гюлсе!

Ойрасы:

Тюшюм тюл, тюнюмсе сен,
Айымса, кюнюмсе, сен!
Джашил талада къызыл гюлюмсе,
Джанымса, тинимсе сен!

Тенгизни тюбюнде инджисе сен!
Омакъдан ёлесе, гинджисе сен!
Сен— алтын джюзюкню накъут тащы!
Джерде ариулукъну, — сен, — чынг башы!

Ойрасы:

Тенгизде инджимсе сен!
Эм омакъ гинджимсе сен!
Сен — алтын джюзюкню накъут ташы,
Ариулукъну чынг башы!

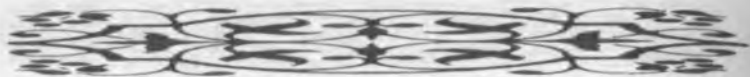
Не айтдым, не кьойдум махтау теджей?!
Сёзюме ийнандынг сен да менлей,
Бир кюн а уллу кёллюлюк этдинг...
Башымы тюеме мен тенгимлей.

Ойрасы:

Кюлме, — дейдиле, — джашха,
Келир, — дейдиле, — башха,
Ахсыныб, башымы тюеме мен,
Башым ушаб суу ташха.

1975 дж.

БАШ БЕЛГИМ

Сеннге белги излесем,
Джерде бир зат табмайма,
Сагъыш этиб тебресем,
Олтурмайма, джатмайма.

Джудузлагъа учалсам,
Барын джыйыб келирем,
Къала ишлеб аладан,
Джангыз сеннге берирем!

Белги излей, тенгизни
Эм тюбюне тюшерем,
Патчах къызны джюзюгюн
Сени ючюн кючлерем!

Барындан да баш белгим
Сюймеклик отум болсун!
Ол джылытыб, джюрегинг
Сюймекликден терк толсун!

1974 дж.

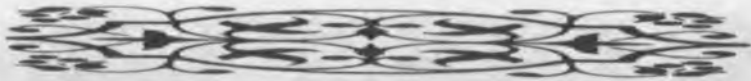

Акъ башлыкълы, джашилчепкен Къарачай

Къарачай джашылчепкен
Акъ башлыкълы,
Къарачай джашылчепкен

Къарачай джашылчепкен
Акъ башлыкълы,
Къарачай джашылчепкен

Къарачай джашылчепкен
Акъ башлыкълы,
Къарачай джашылчепкен

РАХАТ ТАНГ

Къарангыны джабыуларын сабыр ача,
Джарыкъ къанлы танг болады джерге ие.
Аз кызылдым кёгюрчюнле кёкде уча,
Бир кёзюуде чыгъыб келген кюннге тие
Кёзбау бола, тегерекге джилтин чача,
Бурулалла, джууналла хауа кёлде.
Салам беред джашчыкъ къартха ана тилде,
Шукур!..
Энтда кюн башланды таулу элде!

1983 дж.

БИР КЪАЧХЫ КЮН

Онгсунмайын сууукъланы,
Уяналла таулу элле.
Къач къурагъан макъамланы
Сызгъыралла хашген джелле.

Ток джюрюген чыбыкъланы
Къылла этиб согъадыла.
Сюрюб, элтиб чыпчыкъланы
Шорбат тюбге сугъадыла.

Къарт бусакъны чапракълары
Юзюлелле хыны джелден,
Сууукъ кёлню джыйрыкълары
Толадыла сепкилледен.

Сууукъ джангур тунчукъдурад,
Ёшюн ургъан сары джелни,
Чирчикледен эти толад,
Орамлада джалан джерни.

Ма бюгюннге къарагъанча,
Барды элни бушуу иши,
Бир юй таба барадыла,
Бёлек-бёлек къатын, киши...

Бу дунияны хаух болгъаны
Быллай кюнде артыкъ да бек
Ачыкъ бола, сезиб аны
Къаты урад бирде джюрек.

Джюрек кѳууанырча, кесек
Шарты да джокъ ма бюгюнню...
Былайсыз биллик болмазек
Багъалата чууакъ кюнню?

1982 дж.

ПОЛОНЕЗ

Кёкню къара кёкюрегин
Элия къама узун кесиб,
Аны къара кычырыгы
Джюрегиме урду кесин.

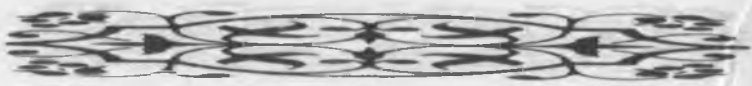
Къоркъуб къара кычырыкъдан,
Джюрегимден джарыкъ макъам
Кетиб барад ышыкъ излеб,
Кетген джазыкъ кибик Джуртдан.

Къайтарыгъа мурат этиб,
Чакъырама ол макъамны,
Джутад джюрек ауазымы
Къара джелни сарнагъаны.

Джелге сингген мутхуз джангур
Терезеге урад кесин...
Быллай кече джазгъан болур
Огинский да полонезин?

1984 дж.

ЁЗЕНДЕ КЁЛ

Уучу киби́к, мени мара́б мы́дах сезим,
Деппанчыкы́да олтурама́ джангы́з кесим.

Джылтырайды кёл ёзенде, кюмюш киби́к,
Чууакы́ кёкден джерге тышген юлюш киби́к.
Кюнню алтын бармакылары таза кёлге
Кысылалла, дыгыы́ эте, джылыу ты́ге.
Субай таула ышаралла кёлге кыра́б,
Джашил кы́арта чепкенлерин аяз тара́б.

Джырын джыра́й джелчик келед кёлге джете,
Кюзгю кёлню сыйдам бетин «умур» эте.
Толкунчукы́ла бир-бирлерин джеталмайла,
Джагы́ тыя, кёлден чыгы́б кеталмайла,
Таш, кы́ум джала́б ызларына кы́айтадыла,
Келгенлеге джангы́ хапар айтадыла.

Джайгы́ кюнню джылыуундан хауа эриб,
Кёлге саркы́а, джагы́аларын кенгнге кериб
Баргы́ан киби́к, бу кёл манга джомакы́ болуб,
Олтурама́ бу джомакы́гы́а кы́онакы́ болуб.
Тазалыкы́дан джылтырайды азгы́ын эсим.
Мараялмай, ты́онгюлгенди мы́дах сезим.

1983 дж.

ДАНГЫЛ ТЮЗДЕ

Джер юсюнде хар неден да мийик болуб кьалгьанча,
Сескеклениб сюелеме мен ишекли адамча,
Ким эсе да тюз сыртымдан меннге кьараб тургьанча,
Бурулама, дангыл тюз а кьыйырызды—заманча.

Ойрасы:

Кёзлерими кьысама да, кёрюнеди Минги Тау,
Джюрегими ургьаны да эшитиледи: Тау! Тау! Тау!

Кёк кьанатлы джырчы аяз кюнчыкьгьандан келеди,
Бармакълары кьауралагьа кьыллагьача тиеди,
Аяз кюнню акь булутлу кёз кьабагьын ачады,
Джайгьы кюн да дуниягьа алтын нюрюн чачады.

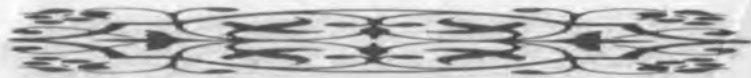
Ойрасы.

Кьучагьымы кюннге кериб, мен учунуб солуйма,
Кёкню кёк кьол аязындан кёк хауаны тогьуйма,
Тешилгенди сезимими байлаб тургьан кюрме да,
Энди кесек илешгенме, джетишгенча хар не да.

Ойрасы.

1985 дж.

БИЧЕНЛИКДЕ

Эртденликде сууукъ сингген таулагъа
Кюн нюрюнден джылы чепкен бичеди.
Чыпчыкъ джырла тынчлыкъ бермей хауагъа,
Хауа кызыб эртден чыкъны ичеди.

Билеу джылан къурч чалкъыны ауузундан
Ёлюм къара дюрю тюбге къачады.
Бёдене да, къутулдум дей аджалдан,
Чёб башланы къалтырата учады.

Сепкилкъанат гёбелекке, хауада
Уча келиб, мант башына къонады.
Джюджю базар къозгъалгъанды забада,
Кюн тюрюнде джашил дюрю онгады.

Бал чибин да хайыр табмай тюшюнден,
Бурунчугъун гокка хансха кёмеди,
Бир кесекге солуу таба ишинден,
Баш кёлтюре, кюн таякъны эмеди.

Тал терекчик, бир кёзюуде шыбырдаб,
Аязчыкъны харифлерин окъуйду,
Каска согъад сыбызгъысын алай таб, —
Ол макъамны аяз кюсеб тогъуйду.

Кюннге бетин ачхан гюлча, хар дюрюек
Тазалыкъгъа кесин алай ачады.
Джер къууанчха болмагъанча чыртда чек,
Хур табигъат къайгъыланы чачады.

1981 дж.

ДЖАЙГЪЫ КЮННЮ СУРАТЛАРЫ

Кёкден тамчы таммай кьолан таулагъа,
Хауа уюб турду, озду бёлек кюн.
От тылпыун юре келиб хауагъа,
Таза кёкню къара джалын этди кюн.

Шошлукъ ачы кычырыкъда джутулуб,
Талай кюнден бери тили тутулуб
Тургъан къая, элияны эниклей,
«Бир кёрейим, сенден артха кьалсам!»—дей,
Эришдире, ол да бошлайд тамагъын,
Тургъузалсам, —деб,—элияны талагъын.

Буу мюйюзлю от элия кьутуруб,
Ёшюн уруш эте, джелни улутду,
Буздан кемсиз ауурланган булутну,
Кёбген къара быдырына терк уруб
Джаргъанында, буз кесекле кьутулуб,
Башчыкъларын джерге таба терк буруб,
Мыллыкларын эниш сюрем атдыла,
Кьургъакъ джерге кесчиклерин кюсете,
Джерни кюмюш бетли эте джатдыла.

Ырхылары саркъа, джолла тюзете,
Тик джерледен баш энишге чабдыла,

Кёлле бола, орамланы джабдыла.
Ёсюмлеге буз этди да этерин,
Челекденча джангур кьююб башлады,
Чирчик эте боз кёллени бетлерин.
Элияны кьутурууу ашланды,
Титирете бошлады да тамагъын,
Умур этди кёкню мутхуз табагъын.
Сыныб умур-чумур болгъан кьауумну,
Тута кюмюш кьылларындан джауумну,
Сыбдырылыб тюшгенлери-тамаша!
Джангур кёлде орун таба, джараша...
Башха джуртда бир-бирлерин джокълагъан
Джердешлеча, ичлеринде джукълагъан
Болмай, кёлде кёк кесекле чабдыла,
Барысы да бир-бирлерин табдыла.

Джауа-джауа джангур тамам талгъанды,
Булутла да бирер джары чачыла,
Кюнню бети сабыр-сабыр ачыла,
Кюн да кёкге кеси эркин кьалгъанды.

Кёкдеги кёк кёлдегиге аралыб,
Кёлдеги да кёкдегиге таралыб,
Къарайдыла бир-биринден кёз алмай.

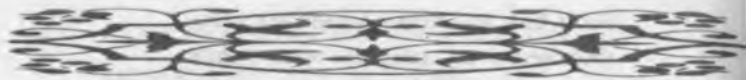
Хагок аяз кенгден къараб, тёзалмай,
Къанатларын къагъа, ёрге тургъанлай,
Къанат джели кёлге таба ургъанлай,
Кёлню бети къарталадан терк толду,
Кёлдеги кёк бир кесекге джокъ болду.

Кёкдеги кёк турад бирча сыйдамлай.

Кюн бла аяз кёлчюклени эте сай,
«Кёклени» да джерден эрек этерле,
Тубанла бла ала ёрге кетерле,
Буюрулгъан кюнде джерге джетерле.

1980 дж.

ТАУ ЭЛДЕ ИНГИР

Кюн да бата, аяз бёле джукъусун,
Онгсунмайын булут эснеб, керилди,
Аз къызылдым кириуюнде булутну
Джангы айны алтын тиши кёрюндю.

Ойрасы:

Хей, тау элим, сау-эсен
Хур ингирге джетдинг сен!
Алгъышым джетсин санга—
Сау-эсен чыкъ хур тангнга!

Ханс ийисли тылпыулары тегюле
Аязчыкъгъа, ёкюрелле тууарла,
Къобан белляу айтхан шошлукъ сегюле,
Минг тамакъдан ёкюрелле къаяла.

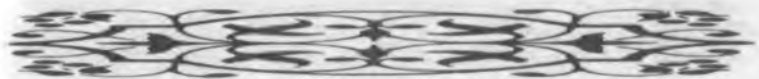
Ойрасы.

Джулдузлача джашнайдыла чыракъла,
Эжиу чыгъыд Джарыкълыкъ юй табадан,
Омар джырлайд, джыры ташны къучакълайд,
Джырда Джуртха къайтхан къартча азабдан.

Ойрасы.

1979 дж.

КЪЫШНЫ КЪАЧ БЛА КЮРЕШИ

Ачыулу къыш замансызлай
Келди джерге,
Боюн кюч бла орун даулай,
Ётдю тёрге.

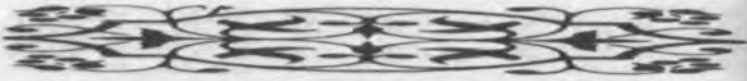
Алтын къачха: «Кет,—дейд, —кенгнге!»,
Темирчилейд,
«Джанынг саудан акъ кебиннге
Салама!»—дейд.

Агъаргъанды бек къоркъгъандан
Къачны чачы,
Кюрешеди акъ борандан
Кери къачыб.

Амалсыздан, терекледе
Къалгъан чалчач
Чапракълада бугъаргъа деб,
Кюрешед къач.

1974 дж.

ДЖАНГУР

Юч кюн озду, сабыр болмай джауаса,
Тохтамазгъа, бир айт, антмы этгенсе?!
Къараджелин булутланы сауаса,
Хар ёсюмню джик-джигине джетгенсе.

Тойгъанлары богъурдакъгъа джетгенди,
Бир кесекге, джангур, сабыр бол энди!
Джазгъы джерни ал къууанчы кетгенди,
Тунчугъургъа башлагъанды ол энди.

Ауазынг бир ачы кюуге ушайды,
Джыламукъгъа ушайд хар бир тамчынг да.
Къутсузлугъунг ийнамымы ашайды,
Къутхарырма андан темир джамчы да?!

Озгъанлагъа этдирелле къуджур той,
Сени балчыкъ кёлчюклеринг. Тохта, сын!
Джашаудан да эригебиз, сенден къой,
Ол да билмей башлагъанда мардасын!

1975 дж.

ДЖАЗ

Кюн ортада сабыр ургъан кёк аяз
Къалтыратад кюнню алтын къылларын.
Ала кёзлю джетген кызча, ингил джаз
Джашил бояй барад ётген джолларын.

Къанатлыла къайтадыла кыбыладан,
Ненчалары ауруб анда къалдыла?
Ненча кюйдю болур кёкде шыбыладан?
Сорууладан сагъышларым талдыла...

Керекмилле меннге ма бу соруула?
Табигъатны джоругъуна оноу джокъ.
Хей, джылы джаз, сен аладан къоруула,
Ийнам бер да, ач кёлюмю сен эт токъ!

Хей, джылы джаз,—магъанасы джашауну!
Энтда сени кёргюздю деб, джазыгуну
Къучакълайым, кёб кёрюрге ийнана,
Сени кёрмей кетгенлеге кыйнала.

1979 г.

ДЖЫЛНЫ ДЖЮРЮШУ

1.

Заман тартды эски джылда ахыр кылыны,
Боран тилде ауаз берди сууукъ хауа.
Ал баласы, джан баласы Джангы джылны —
Башил айы чабыб джетди кучакъ джая.
Къар джауады джерге, кюмюш саугъа кибик,
Хар бурчакъгъа насыб сингиб джаугъан кибик.
Хей, Джангы джыл, кучакълайма алгъыш эте,
Сени кёрмей кетгенлеге сагъыш эте.

2.

Кышны кючю тегюрекге чачыла,
Аягъынгдан аягъы бла басады,
Бетинге да ийнелери чанчыла,
Буз къолу бла къолларынгдан кысады.
Кёзлеринге чырмау—кюмюш букъусу,
Тюшюрюрге излейд бузлу тузакъгъа.
Боран согъад, эрикдире къобузу,
Къысха джол да ушайд кемсиз узакъгъа.

3.

Суу джабалакъ себелейди, къаргъа кече,
Мылы къар да сыртны, къолну сабыр акълай,
Къара кючюн тас этеди къара кече,
Юшюген джер арыгъанды, тангны сакълай.
Джаралы кыш джюрексиниб, къайыр бола,
Ингил джаз да, кышдан къоркъуб, сабыр бола,
Ахыр кере джарсыталла онгсуз джанны,
Атдырмайын дуниягъа джазгъы тангны.

4.

Къозу тишчик кибик ингил джанкъозчукъ
 Ышыкъчыкъда къалгъан къарны тебере...
 Къарынчыгъы тойгъан къара къозучукъ
 Ойнайд азгъын анасы бла тѣбеде.
 Джангур джуугъан хауа кемсиз тазады.
 Джазны джашил мерекебли къаламы,
 Болгъан кибик къолчугъунда баланы,
 Кюн бетлеге гяхиник тилде джазады.

5.

Кюн таякъла, кючлерине кемсиз база,
 Деу тауланы акъ сыртларын къонгур эте,
 Къарла эриб саркъадыла. Къобан— боза,
 Алыб баргъан таш-агъачы дауур эте,
 Хагок аяз, дауурладан къоркъуб, юрке,
 Ёшюн уруш эте, элге барады терк.
 Акъ гюллерин кѣк хауагъа сабыр бюрке,
 Джашил къарта чепкен киед алма терек.

6.

Кюн тѣгеди джерге эринчеклигин,
 Теке къалкъыу этед бурма табигъат,
 Джай бегитед джерде джашил чеклерин,
 Хар бир джан да гюл ийисге табынад.
 Кюн юреди от тышпыуун аламгъа,
 Исси хауа къайнагъанча кѣрюнед.
 Суу джагъада терек салкъын адамгъа,
 Суусаб кибик, кесин алай кюсетед.

7.

Къум бла зыгъыр къатыш джолу ёзенни
 Джолоучуну тунчукъдурад букъудан,
 Топракъ башлы, джашил чачлы юйлени
 Уятады аяз ауур джукъдан.

Къара булут тау башына къабланад,
Къая джууаб беред элия джётелге,
Хар бир джан да суу тамчыгъа джутланад,
Кёб сакълатдын, джайгъы джангур, джет элге!

8.

Джибек атлес джабылгъанчад чууакъ кёк,
Кюн да алтын кирпичлерин кергенди,
Заман тигед табигъатха тюлюкю бёрк,
Джай а ахыр белгисине киргенди.
«Табигъатха суюсенг махта, суюсенг сёк
Мени»—деб, кюз джайгъа ёхтем къарайды.
Джайгъа ёкюл болгъанлыкъгъа чууакъ кёк,
Айбат кюз а табигъатны алдайды.

9.

Джарытса да тас этгенди кюн къарыуун,
Сууукъ аяз ёшюн урад къаялагъа,
Чегет тегед джерге алтын джыламугъун,
Такъыр болуб кетген джашил дуниягъа.
Чегет сары, джангур сары, джел да сары,
Узакъ джолгъа атланганча дуния саудан,
Турналаны мутхуз юкюл джаулукулары,
«Сау къал» эте, ташаяды къарамымдан.

10.

Санчыкълары джалан болуб, кемсиз азыб,
Тал терекчик шуулдайды аяз тараб.
Буз къысхачла төрт джанындан бирде къысыб,
Чокъуракъ суучукъ къалтырайды кёкге къараб.
Булутла уа тамгъларын саладыла,
Омакъ кёкню мингджулдузлу кююююне,
Бир-бирлери ёшюнлерин урадыла,
Эски айны голчу кюмюш мююююне.

11.

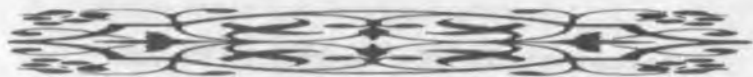
Кзулакъ суучукъ кибик болду ёхтем Къобан.
 Санларына сууукъ чабхан джалан сабан
 Ауругъанды, ахсыннганы— мутхуз тубан.
 Къанатлыла кетгендиле кыбла таба,
 Чыпчыкълагъа патчах болуб къара къаргъа,
 Амалсыздан кзулакъ тѣсед къаргъа джыргъа.
 Джауар къарны келечиси — къалын кырау,
 Сууукълагъа тѣз дей, этед джерге джарау.

12.

Буз кюбе бла джабылгъанча бютеу саны,
 Кеси миниб тургъан кибик кюмюш атха,
 «Тынгылачы, менме джылны джюйюсханы!»—
 Деб кычырад эндреуюк ай табигъатха.
 Заман тартад эски джылда ахыр кылны,
 Боран тилде ауаз беред сууукъ хауа.
 Ал баласы, джан баласы Джангы джылны —
 Башил айы джетерикди къучакъ джая.

1979 дж.

КАСКА БЛА БАППАХАН

Кюн таякъны къалтыратад шош аязчыкъ
Джашил таудан акъ суу чабыб келеди,
Суу джагъада кюннге ушаш баппаханчыкъ,
Суу тамчыла дыгъы эте, кюледи.

Каска келиб, тебрейд аны къучакъларгъа,
Баппаханчыкъ къача билмей сюелед.
Суу тамчычыкъ келиб тийсе уа каскагъа,
Джик-джик эте, къургъакъ джерге секиред.

Кюн таякъчыкъ алтын ёзек салгъан тамчы
Джибитгенди юсюн камсык касканы...
Бу зауаллы каска къайдан табсын джамчы,
Къоркъмай барыб къучакъларча баппаханны?

1975 дж.

ТАУЛАДА

Джазгы ингир къара джамчы кийгенди,
Сууукъ джангур джабалакъгъа джол ачад,
Ёзен суучукъ суу ташла бла талашад.
Кишен салыб хар джаш атын ийгенди.

Дорбун къошда, шынкъартчыкъны къатында
Олтуралла джашла, лахор этелле,
Бёгек къушча джашлыкъны къанатында
Ушакълары бирер джары элтелле.

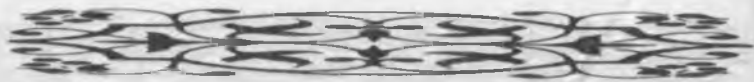
Сабыр бола джабалакъ да тохтады,
Ёзен суучукъ арыгъанды талашыб.
Азыкъ къыбыб, джыйын рахат джукълады,
Эски, кенг-кенг мурджарлагъа джарашыб.

Отну къызыл тилчиклери джугланыб,
Кебген чымыртачыкъланы джалайла,
Татлы джукълагъан джашлагъа сукъланыб,
Гёзет этген эки джаш да къарайла.

Эшитилелле хур-хурлары джашланы,
Къайсы эсе да тюшюнде сёлешед,
Ким бла эсе да, бир белги ташланы
Арлакъ салама деб, къызыу ёчешед.

1975 дж.

ЭРТДЕН

Минги Тауда кюмюш бузла, каяла
Эртденликде алтын суугъа бояла,
Кюзюлеча кюн таякъла ашыра,
Къарагъан да къамаб, кезюн джашыра.

Ойрасы:

Хей, джарыкъ кюн, бир тынгыла сен меннге,
Хар адам да кзууанырча эртденнге,
Къучагъынгы хаман рахат джерге кер,
Джылыуунгдан джюреклеге джылыу бер!

Салкъын аяз тарайд гелеу сыртланы,
Кюн таякъла къармайдыла чатланы,
Къанатлыла теге джюрек сырларын,
Къаяла да къайтаралла джырларын.

Ойрасы.

Нарт таурухла тюшедиле эсеме,
Сюелеме, ийнаналмай кесеме,
Таурухладан бюгюнлюкге къайтама,
Кюннге къараб алгъыш тилек айтама:

Ойрасы.

1975 дж.

ДЖАЗ

Къышны кючю кетиб,
Джерге джылыу джетиб,
Терек тегеди тер,
Тютюн этеди джер.

Къобан суудан толуб,
Бети да саз болуб,
Ушаб къутурганнга,
Къоркъунч болад джаннга.

Айыб да джокъ анга,
Башындан буз къанга
Басыб тургъанд аны,
Эркин болгъанд саны!

Чабыш—чабыш Къобан!
Уллу, гитче, къууан!
Азгъан айю, уян!
Тепсе, онгуз къоян!

Джуртда къайгы да джокъ,
Дуния боллукъду токъ!
Джерге ургъанды кек!
Бютюн чууакъды кек!

Джерге тегеди кюн
Джылы алтын нюрюн,
Ийген кибик анам
Меннге юйден салам.

1973 дж.

БАППАХАНЧЫКЪЛА

ТУР, ДЖАШЧЫКЪ, ЁРГЕ

Тур, джашчыкъ, ёрге, нюр танг атады,
Таза хауаны бир солу!
Кирпиклеринги ёрге тартады,
Хур тангны чыммакъ-акъ кьолу.

Тур, джашчыкъ, ёрге тур, гёджеб бала,
Къанау джукъуну сен бир джыкъ!
Эки кьолунга спорт керек ала,
Эшик аллына, хайда, чыкъ!

Кюн чыкъгынчыгъа тургъан адамды
Баш тутуругъу дунияны!
Бу танг, джандетча, бир ариу тангды!
Тур, джашчыкъ, бир кёр сен аны!

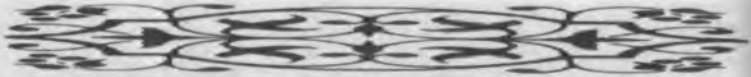
Мюйюзлери бла кюнню кёлтюрюб,
Тауну башында джугъутур,
Тау элге къараб, джукъунгу кёрюб,
Айыб этеди, хайда, тур!

Омакъ кюйюзде кюмюш къамача,
Тауну белинде акъ чучхур,
Кюн тийгенлей а, кёзюнг къамарча
Джылтырарыкъды, джашчыкъ, тур!

Кёр ариулукъну Джуртда, тыбырда...
Амал бар кюнде бер багъа!
Чырт турур мадар джокъду къабырда
Дайым джукълагъан Аппагъа.

1993 дж.

БЕШИК ДЖЫР

Джукъла да къалчы, балачыкъ, къыйнамай,
Ананг къурман болгъаед джанынга.
Терезеден къарайд бизге толгъан ай,
Сейир алгъыш этеди ол санга:

«Узакъ джерге кетеме деб, сен къоркъма,
Ата Джуртха ашыкъма къайтыргъа!
Окью! Халкъгъа оноу этерча бол да,
Ана тилде ашыкъ сёз айтыргъа!»

Джукъла да къалчы, балачыкъ, къыйнамай,
Терезеден къарайды ай санга,
Сууукълугъун кеси алыб, къызгъанмай
Джарыкълыгъын къошхаед джанынга!

Тылпычугъунг сени къалай тазады,
Алай таза къалырмы иннетинг?!
Джюрегим а анга бир бек базады, —
Сенден къууанч кёрюр деб миллетинг.

1986 дж.

АЙЮЧЮК

Бадахланы Ренатчыкыгъа

Джаяу джолну кетиб барад айючюк,
Томалады кынгыраякъ джюнлючюк,
Баштёбенча кёрюнсе да—ётлючюк,
Ол чегетде барындан да кючлючюк!

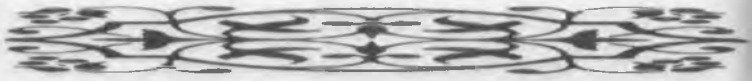
Къарт айюню кёрсе, анга джол къояд,
Онгуз, къоркъакъ къоянчыкыгъа болушад,
Ол хыйлачы тюлкючюкню уялтад,
Къылыкъ этген бёрючюкге урушад.

Ол устады халкъ джырланы джырларгъа,
Тюз тепсеуге, абазекге, джангызгъа,
Чолпу, къашыкъ, аякъ этед агъачдаи,
Сыпас алад ол джууукъдан, танышдан.

Ол чегетде аджашханнга—джол уста,
Джети атагъа дери санайд бек уста,
Дерсге барса, ол алады тёрт бла беш!
Анга уша, аллай тенг бла сен тюбеш!

1986 дж.

ТОБЧУГЪУМ

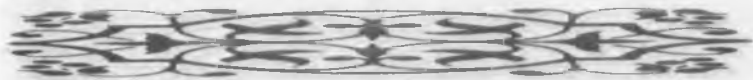
Тоб-тоб эте, тобчугъум,
Ары-бери чынгайса,
Тёб-тёгерек токъчугъум,
Арый билмей ойнайса.

Аягъым бла сермесем,
Джыламайса, тѣзесе,
Барыб суугъа тюшсенг сен,
Тамам уста джюзесе.

Тоб-тоб эте, тобчугъум,
Сен батырчыкъ джортаса,
Тёб-тёгерек токъчугъум,
Джангыз чюйден кьоркъаса.

1974 дж.

БАППАХАНЧЫКЪЛА

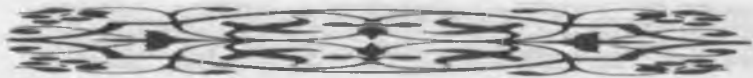
Баппаханчыкъла—
Сары гюлчюкле,
Суу—суратчыкъла,
Гитче кюнчюкле.

Юзюб алыргъа
Къыймайды кёзюм,
Сизсиз къалыргъа
Табмайма тёзюм.

Сизни юзейим
Ачътмайын мен,
Саугъа этейим
Эгешчигиме.

1974 дж.

АХМАТЧЫКЪ

*Индиш — Башында, Ахмат деб бир
марачы джашичыкъ айтхан хапаргъа
кёре джазылгъан джырчыкъ.*

Школдан келиб, Аппагъа:
«Аллах нету»—дейд Ахмат.
Аппа, элтиб ташагъа,
Къуйрукъчугъун къыздырад.

Ахмат хахай этеди...
Аппа айтад Ахматха:
«Джаханимге кетеди
Джокъду деген Аллахха!»

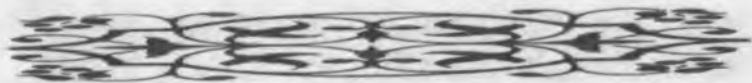
Аппа: «Тоба де!»—десе.
Тоба! Тоба!—дейд Ахмат.
Эртденбла школгъа келсе:
«Аллах барды!»—деб айтад.

Устаз, сала муйюшге:
«Аллах нет!...»—деб къычырад.
Джетмесин, —деб,—туйюшге,
«Аллах нету!»—дейд Ахмат.

Устаз—чөгюч, Аппа—тёш,
Ахмат—эки арада,
Къалай этсин Ахматчыкъ,
Къайры къачсын Марадан?!

1974 дж.

ЭРИНЧЕК АСКЕРЧИК

Джазгы кюнню таягы
Терезеден урганды.
Аскерчик а орнундан
Бек кыйналыб турганды.

Бетин, кьолун киштикча
Джуугъан атлы этгенди,
Баппусу бла кьолунда,
Ол дерслеге кетгенди.

Айючюкча томала,
Сабыр-сабыр барады,
Терк джюрюмей, тенгини
Бек джюрегин джарады.

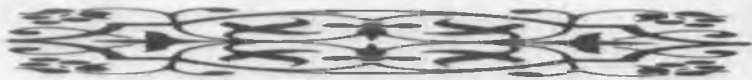
Ачыуланыб тенгчиги,
Аны кьоюб кетгенди,
Аскерчик а кечигиб
Дерслерине джетгенди.

«Эринчек!—деб устазы,
Урушады Аскерге,—
Бу халили тынчкойну
Таб алмазла аскерге».

Чамланады устазы,
Аскер ёрге къарайды,
Люстралагъа олтургъан
Чибинлени марайды.

1974 дж.

ЮЧ КЪАРНАШ

Чабакъ джаны саудан
Къутулгъанча аудан,
Дерсен келди Таулан,
Аны ызындан—Маулан.,
Мычыб келди Заудан.

Алай айтад Таулан:
«Оу маджалды шаудан!»
Даулашады Маулан:
«Шау маджалды оудан!»

Акъыл токъмакъ—Заудан,
Кёлекчиги—лаудан,
Гырджын бла джаудан
Тоюб, къачды даудан.

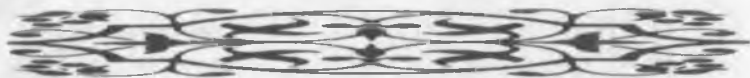
Сора, барыб Заудан,
Къойчукъларын саудан
Чыгъаргъанды баудан,
Джыртсынла деб къаудан.

Сыртлыкъ сарыд саудан,
Къойлары бла Заудан,
Узакъ кете баудан,
Къараб къалды таудан.

Къачны сары лаудан
Кёлегичад къаудан.
Иш баджарад Заудан...
Не бард тели даудан?

1974 дж.

НАЛАТ

Ким джашайды чырт джангылмай?
Ким этмейди бирде халат?
Терслигин бойнуна алмай,
Алдагъаннга болсун налат!

«Уялыр да «огъай» дерге,
Алдасам да, болур шагъат» —
Деб, сени шагъат этерге
Излегеннге—эки налат!

Халкъ ийнаныр джан болуб сен,
Алдагъаннга болуб шагъат,
Халкъны ийнандырдынг эсенг,
Сеннге болсун халкъдан налат!

1976 дж.

БАШЛАРЫ

АЛАН ДЖУРТУМ

Аллахдан тилек	5
Джолгъа атланама	6
Башладым	7
Джырыма алгъыш	9
Дин	13
Къуран	14
Ислам диннге тёрт тёрттизгин	15
Ата Джуртум — Алан Джуртум	16
Тёз	17
Къарачай	18
Джаным къурман болсун Малкъаргъа!	20
Къарачай	22
Тау къушну уясы	24
Эгиз къарнашла	25
Тюш	26
Къарачайны Къобаны	27
Чакъырады Къарт Джурт	28
Туугъан элим-Учкулан	30
Хурзук элим	31
Къарт атамы осияты	32
Джерибиз	34
Алгъыш	35
Азат джыр	37
Республика джашасын!	38
Къыйынлы халкъым	39
Алим бла ушакъ	40

Азатлыкъ марш	43
Тюеле	44
Турнала	45
Сатлыкъ итле	46
Аежде	48
Джарты насыб	50
Олмуду джашау?	51
Толгъан мурат	52
Отуз джетинчи джылдан келген къагъыт	53
Сокъур болурбузму?	55
Батчаланы Муссагъа	56
Батчаланы Муссагъа	57
Чириген багъана	58
Къадырланы къайгъылары	59
Неди терслигим?	62
Лермонтов бла ушакъ этиу	63
Халкъыма Аллахдан тилек	64
Аллах, дарман бер	65
Абыстол айны экинчи кюню	66
Къалай этейим?	68
Табалагъан гюнахды	69
Чабыучу ат	70
Джашлыгъым	71
Хурметли ингирде	72
Онгсузланы сюе болмаз Аллах да?	73
Келлик тёлуге	74
Джашауну джоругъу	75
Къан ичген танг	76
Чалбашланы Ачахмат	77
Белгисиз джолда	78
Къалай къыйынды	79
Къызны сарыны	81
Джырларым	82
2028-чи джыл	83
Нюрчюк улу Бурханнга	84
Ит заман	87
Ийнамызлыкъ	88
Тююшюрге юрениу	89
Джангыз терек	90
Биринчи джолоучу	91

Экинчи джолоучу	92
Ючюнчю джолоучу	93
Къайтаралсам джашлыкъны	94
Америка	95
Аманат	96
Терслейме кесими	97
Джаш тѣлюге	98
Къайтмаз насыб	99
Джуртубузну сакълайыкъ	100
Уллу къарнаш	101
Черкес бла Къарачай	102
Инфляция	103
Мал боллукъбуз	104
Аллах, болуш	105
Тилегими къабыл эт	106
Тынгысыз кече сагъышла	107
Заманны суратлары	108
Ышаныу джокъду	109
Муратынг ючюн кюреш	110
Бизни сюрюу	111
Белгиле	113
Болушугъуз	114
Тыш адамла	115
1957-чи джыл	116
Джаш фахму	117
Насыб излей чыкъгъанла	118
Замансызлай келген къыш	120
Биринчи толкъунда	122
Тынгысыз кече	123
Джырчы бла арбачы	124
Къаяны эрининде	125
Заман — ат	127
Джолоучу	128
Огъурсуз кюн	130
Мен суймейме	131
Джолда	132
Кавказгъа къайтар!	133
Уллу джылау	134
Тайчыгъым	135

Бёрю	136
Бир сууукъду	137
Сатылгъан тенглик	142
Тилчи	143
Къарт анняны ахыр кечеси	144
Аппаны ахыр кечеси	145
Бушуу	146
Юч тенг	147
Ахыр белги	148
Ётюрюк	150
Экили	151
Бир аякъ бла эки таякъ	152
Акыйллы болуу	153
Мудалиф Аминович	154
Ичкичини сандырагъы	155
Эсирген	156
Сёз салгъан джюрек джара	157
Булбул бла къабан	158
Уу алалгъан	159
Джыр джазама	160
Базмандачады хар зат	161
Элбер—джомакъ	162
Шукур десин	163
Болур бла болмаз	164
Ёс, тайчыгъым!	165
Къайры ашыгъабыз?	166
Кююш таула бла алтын къумла	167
Институтха кириу	169
Кючюм джетерми?	170
Къууанама	171
Джалдат бла къурман	172
Махтау	173
Чапракъла	174
Госпитальда	176
Ашыкъ, заман!	178
Къоркъуб алгъыш тиледим	179
Аскерден къайтхан кюним	180
Ит бла ёгюз	181
Суутмайыкъ	182
Къарауулда тансыкълау	183

«Губада» саггышла	184
Адам шарт къаламыды?	185
Акълманнга ушаргъа кюрешиу	186
Джелни айтыуу	187
Тутмакъда ёкюнюу	188
Отунчукъла джарама	189
Анагъа джиберилмеген письмо	190
Татлы джукъла!	192
Джыр — байлыкъ	193
Джандет	194
Къатынгадача болурма	195
Гитарам	196
Заманны кийиклери	197
Ол сагъатда джазыкъсын	198
Мермер джашла	199
Ара багъана	200
Къара аджир	201
Бийчесындан келе	202
Тынчылыкъ бермейдиле	204
Ёксюз къозучукъ	206
Кёл этдим	208
Адамлагъа алгъыш тилекле	210
Эски къош	211
Ёмюрлюк соруула бла джууабла	212
Къарачайлы хиппи	213
Практикада	214
Къонакъда	216
Атландым	218
Тенгими тарыгъуу	219
Джыйылыу	220
Джырчыны джюрек ауазы	221
Бир джазыучугъа	222
Бегеджен бла чал къабан	223
Онгсуз къарт	225
Хаджи-Муратха	226
Джырчыны ашырыу	227
Зауукъ поэт	228
«Оюнчу»	230
Фestival	231
Къаратон саггышла	233

Халитге	234
Насыб мурат	235
Ийнанама	236
Назмучу	237
Джангырыу	238
Къара-Мурза	239
Нью-Йоркга барыу	241
Чапай элим	242
Тюшонгенме	243
Кетмейди эсимден	245
Хорлам кюном	246
Къайгъыланы Къайгъымат	249
Зырафлыкъ	250
«Джаш поэт»	251
Болма разы.	252
Эресей	253
Акъ аскерчини джыры	254
Абрекни кюю	255
Санатчыны осияты	257
Джашлыкъгъа төрт төрттизгин	259
Леонардо да Винчиге	260
Малкъарда эчкиле	261
Банкирни джыры	262
Ургъуй	264
Шош ингир	265
Назмучу Пилял	266
Джуб	267
Ойлашдырыгъа дыгалас	269
Къарыусузлукъ	271
Бушуулу хапар	273
Бир джырчыгъа	275
Абазалыланы Мухамматха салам къагъыт	276
Тубан кюнде къадардан тилек	278
Тюркуягъа алгъыш	279
Къонакъла	280
Таугъа ёрлеб баргъан джаз	282
Къайт	283
Насыб сагъышла	284
Къалай билмейди?	285

Заман джетсе	286
Джаш джырчы	287
Бир кышхы танг	288
Тенглик бла кърнашлыкъ	289
«Мордамбаллары» тукъумну гимни	290
Анисат Джагъапаровнаны кюю	291
Акъ кёгюрчюн	292
Абрек улу Магометге	
джырлаб айтхан сёзюм	294
Абрек улу Магометни кюю	296
Акъбайланы Азретге	299
Тенгими туугъан кюнюнде айтхан сёзюм	300
Эресей	301
Азербайджаннга алгъыш	302
Армениягъа алгъыш	303
Белорусиягъа алгъыш	304
Гюрджю халкъгъа алгъыш	305
Къзагъыстаннга алгъыш	306
Къыргъызстаннга алгъыш	307
Латвиягъа алгъыш	309
Литвагъа алгъыш	310
Молдовагъа алгъыш	312
Таджикистаннга алгъыш	313
Тюркменистаннга алгъыш	314
Узбекистаннга алгъыш	316
Украинагъа алгъыш	318
Эстониягъа алгъыш	319
Къум бюртю (позма)	320

УЧАР КЪАНАТЫМ

Мыдах да ачулуу да болмайкъ	339
Фатима	340
Тохтар	341
Байлагъан къадар	343
Насыбсыз насыбым	344
Сен сабийсе!	345
Сегиз джаш	347
Къызны кюю	349
Мариям (Айырылыу)	350

Биринчи письмо	351
Экинчи письмо	352
Ючюнчю письмо	353
Кеч да бир кьой	354
Алайсыз да бир сууукьду	355
Не ючюн сьюдюм?	356
Къарда атынгы джазама	357
Джокьду сенсиз ашхылыкь	358
Сенсиз къалырмамы?	359
Акь насыб	360
Светофорну тьбюнде	361
Тинимдесе	362
«Къаргьыш»	363
Булджунуу	364
Чолпан	365
Чолпан	366
Чолпан	368
Суучукьча кетдиле	370
Эсими толмаздыкь насыбы	371
Экеулен	372
Къачхы кечени макъамлары	373
Кесиме сукъланама	374
Эсимден кетмейсе	375
Тенгиме айтхан сёзюм	376
Табалмайма	377
Тенгими кечигиб джазгъан письмосу	378
Къышхы оюула	379
Джууаб	380
Кесим алдандым	384
Сенсиз	385
Милицияны сержанты	386
Хопайны джыры	387
Джюрегимди джолоучу	388
Къайдадыла?	389
Сезимсиз къолда джюрек кьыл	390
Тилекчимеми сеннге?	391
Джелли кече	392
Насыблыса сен менден	393
Ай бла джерчад ортабыз	394
Танг белги бере	395

Сенсе насыбым	396
Джашлыкъгъа къайтыу	397
Сангыраумуд джюрегинг?	398
Аккыллы сезимле	399
Гытдымханны джашлыкъ джырлары (Гытдымханны биринчи джыры)	400
Гытдымханны экинчи джыры	401
Гытдымханны ючюнчю джыры	402
Гытдымханны тёртюнчю джыры	403
Гытдымханны бешинчи джыры	404
Кеч мени	405
Нек?	406
Ийнар	407
Сукъланама. Зарланама	408
Наратчыкъ	410
Терезеге къарайма	411
Сени юйюнг	412
Не ючюннге сюеме	413
Атынгы атарма	415
Биринчи суюмеклик	418
Акъ булутум — акъ башлыгъым	419
Нек джылайса?	420
Кюл болгъан насыб	421
Акъчепкен	422
Алгъышлайма	423
Аджашханла	424
Къалай унтайым?	425
Письмо джаз	426
Эриталмайды	427
Саугъа элтед	428
Болуб сенсиз	429
Сейир тюлмюд?	430
Юрениуледе	431
Чекчи джашны джыры	432
Салам беригиз	433
Биринчи тюбешиу	434
Экинчи тюбешиу	435
Ючюнчю тюбешиу	436
Тёртюнчю тюбешиу	437

Бешинчи тюбешиу	438
Алтынчы тюбешиу	439
Джайгъы ингирде	440
Салкъынлыкъны тюбюнде	441
Гырнау джырчыкъ	442
Джарсыу. Ышаныу. Джашау	443
Сюймеклик джолда	445
Сууукъ кече болур эди?	446
Кёрюнмейди Аймёлегим	447
Кюлме джашха	448
Баш белгим	450

**АКЪ БАШЛЫКЪЛЫ
ДЖАШИЛЧЕПКЕН КЪАРАЧАЙ**

Рахат танг	452
Бир къачхы кюн	453
Полонез	455
Ёзенде кёл	456
Дангыл тюзде	457
Биченликде	458
Джайгъы кюнню суратлары	459
Тау элде ингир	462
Къышны къач бла кюреши	463
Джангур	464
Джаз	465
Джылны джюрюшю	466
Каска бла баппахан	470
Таулада	471
Эртден	472
Джаз	473

БАППАХАНЧЫКЪЛА

Тур, джашчыкъ, ёрге	475
Бешик джыр	476
Айючюк	477
Тобчугъум	478
Баппаханчыкъла	479
Ахматчыкъ	480
Эринчек Аскерчик	481
Юч къарнаш	482
Налат	483

ISBN 5—89972—199—5

Узденов А. М. ЧОЛПАН.

В книгу Члена Союза писателей России, Заслуженного артиста России, Заслуженного работника культуры Кабардино-Балкарии Альберта Узденова включены стихи, большинство из которых уже давно полюбились читателям Карачая и Балкарии.

Лирический герой автора — человек мужественный и крепкий, он непримирим со злом, полон доброты, энергии и влюбленности в жизнь. Стих произведений упруг, энергичен, разнообразен по ритму и насыщен образностью.

Творчество А. Узденова — реформа в карачаево-балкарской песенной мелодике и стихосложении.

Узденов Альберт Магомедович

ЧОЛПАН

(Стихи)

Редактор К. А-К. Салпагарова

Художник У. Мижев

Технический редактор Н. С. Прыткова

Корректор К. А-К. Салпагарова

ISBN 5-89972-199-5

Сдано в набор 23.02.98 г.

Подписано в печать 11.06.98 г.

Формат 84x108 1/32. Бумага офсетная. Гарнитура «Таймс».

Печать офсетная. Усл. печ. л. 26,04. Уч. изд. л. 14,7.

Тираж 5000. Заказ № 757.

Карачаево-Черкесский республиканский
институт повышения квалификации
работников образования.
357100, г. Черкесск, ул. Фабричная, 139.

ОАО «Полиграфист». 357100, г. Черкесск, ул. Первомайская, 47.
Лицензия № 040035 от 14.06.94 г.